

[267.]

Samfundet för
utgivande av
handskrifter
rörande Skan-
diniaviens
historia.

2. **Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandiniaviens historia.** Till understöd åt samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandiniaviens historia har riksdagen anvisat för vart och ett av åren 1907—1919 ett extra anslag av 1,000 kronor. Vid anslaget har det villkoret varit fäst, att samfundet skulle till ecklesiastikdepartementet avlämna 50 exemplar av den för anslagsåret avsedda publikationen.

Enligt nådigt brev den 22 juli 1918 har Kungl. Maj:t ställt det av riksdagen för år 1919 anvisade beloppet till samfundets förfogande att användas för därmed avsett ändamål och med skyldighet för vederbörande att ställa sig till efterrättelse det av riksdagen vid anslaget fästade villkoret.

I skrivelse den 20 augusti 1918 har samfundet anhållit om beviljande av ett till 2,000 kronor förhöjt belopp för ifrågavarande ändamål.

Samfundet anför i sin skrivelse följande:

Alltsedan år 1906 har riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts propositioner beviljat samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandiniaviens historia ett årligt statsanslag av 1,000 kronor, under villkor att samfundet till ecklesiastikdepartementet avlämnar femtio exemplar av den för anslagsåret avsedda publikationen. Före sagda år har Kungl. Maj:t på samfundets ansökningar gång efter annan beviljat belopp till inlösen av samma antal av samfundets skrifter, och statsanslaget ersatte alltså en utgift, som redan tidigare åsamkats statsverket, ehuru densamma icke utgick i form av årlig subvention. Vid beräkningen av statsanslagets storlek fästes också avseende vid detta förhållande, om än beloppet sattes något högre än medeltalet av föregående års lösensummor, varigenom Kungl. Maj:t och riksdagen visat sig behjärta samfundets tränga ekonomiska villkor och erkänt dess verksamhet som förtjänt av allmänt understöd. Sedan det första anslagsåret har emellertid nu förflutit tolv år, av vilka särskilt de sista utmärkt sig för en utomordentlig stegring i alla omkostnader, ej minst för tryckning av böcker, och värdet av statsunderstödet, som under samma tid ej undergått någon förändring, har i samma mån minskats. Till följd härav och på grund av det med anslaget förbundna villkoret att till statsverket inleverera femtio exemplar av årstrycket läser det till och med kunna ifrågasättas, huruvida icke förhållandena inom en nära framtid skola gestalta sig så, att det hittills beviljade understödsbeloppet ej kommer att täcka boklädspriset för de i utbyte lämnade publikationsvolymerna, långt mindre räcker till för ett kraftigt befrämjande av samfundets verksamhet. I år har färdigtryckts och kommer att distribueras den första delen av andra serien Stockholms stadsböcker, innehållande tänkeböcker åren 1474—1483 samt burspråk. Denna volym, som omfattar 573 sidor, har åsatts ett boklädspris av 18 kronor, vilket i jämförelse med vad andra på sista tiden utgivna jämförliga arbeten betinga måste betecknas såsom synnerligen lågt, och vilket för fortsättningen med säkerhet måste höjas, om förlust skall undvikas. Men även med detta pris utgör värdet av femtio exemplar niohundra kronor eller i det närmaste hela statsanslaget.

Under sådana omständigheter och då samfundets övriga medel fortfarande äro otillräckliga för upprätthållande på tillbörligt sätt av dess verksamhet, vars ostörda utveckling är av betydelse för den historiska vetenskapen, vore det synnerligen önskvärt, om statsanslaget kunde höjas. Samfundet hemställer därför, att Kungl. Maj:t

till 1919 års riksdag tacktes göra framställning om anvisande på extra stat för 1920 av ett anslag till understöd åt samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia med ett förhöjt belopp av 2,000 kronor, mot villkor att femtio exemplar av den för anslagsåret avsedda publikationen avlämnas till ecklesiastikdepartementet.

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien har den 8 oktober 1918 avgivit infortrat utlåtande över denna framställning och därvid tillstyrkt densamma.

Med hänsyn till vad samfundet i sin framställning anfört så ock till de i hög grad stegrade kostnaderna för tryckning och vad i övrigt till bokproduktion hörer finner jag mig böra biträda samfundets nu gjorda framställning. Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

Departement-
schefen.

att till understöd åt samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia anvisa på *extra stat* för år 1920 ett reservationsanslag av 2,000 kronor, under villkor att samfundet till ecklesiastikdepartementet avlämnar 50 exemplar av den för anslagsåret avsedda publikationen.

Ökat anslag.

3. **Svenska vitterhetssamfundet.** Till understödjande av svenska vitterhetssamfundets verksamhet har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1914—1919 anvisat ett anslag av 3,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma. Det för år 1919 beviljade anslaget ställdes enligt beslut den 22 juli 1918 till förfogande av samfundets styrelse, under villkor att genom styrelsens försorg avlämnades till ecklesiastikdepartementet dels så snart ske kunde 5 exemplar av samfundets under anslagsåret utgivna skrifter, dels ock före den 15 februari 1920 kortfattad redogörelse för samfundets verksamhet under anslagsåret.

[268.]

Svenska
vitterhets-
samfundet.

Styrelsen har nu i skrivelse den 26 augusti 1918 hemställt om förslag till riksdagen av en höjning för år 1920 av anslaget till 5,000 kronor. Styrelsen meddelar till en början vissa uppgifter angående samfundet och dess verksamhet:

Samfundets styrelse, som enligt stadgarna äger bestämmanderätt angående samfundets publikationsverksamhet, består för närvarande av följande personer: professor K. Warburg, ordförande, professor O. Sylwan, v. ordförande, bibliotekarien C. Grönblad, sekreterare, bandlanden H. J. Wijk, kassaförvaltare, docenten R. G:son Berg, f. d. professor G. Cederschiöld, svenska akademien sekreterare, fil. d:r E. A. Karlfeldt, docenten M. Lamm, professor Ad. Noreen, fil. d:r V. Söderberg, f. d. professor E. Tegnér och professor E. Wrangel.

[268.]

Enligt styrelsens beslut kommer samfundet under år 1918 att publicera:

1) sluthäftet av Dalins *Argus*, innehållande en av utgifvarne, professor B. Hesselman och docenten M. Lamm författad litteraturhistorisk och språklig inledning till verket; den häri ingående utförliga avhandlingen om språket i *Argus* torde i förening med ordboken bliva av särskilt värde för kännedomen om 1700-talets svenska;

2) av fru Lenngrens samlade skrifter, utgivna av lektor Th. Hjelmqvist och professor K. Warburg, 4:e och 5:e häftena, innehållande slutet av texten och början av kommentaren;

3) av Lucidors samlade dikter, utgivna av lektor Fr. Sandwall, 3:e häftet, innehållande början av kommentaren; även beträffande detta arbete torde få framhållas, att den ingående och utförliga behandlingen av Lucidors språk säkerligen kommer att äga stort värde för svensk språkhistoria, särskilt för kännedomen om svenskan under 1600-talet.

Sedan sålunda i år den första av samfundets publikationer, *Argus*, blivit fullständigt utgiven, hoppas styrelsen att under 1919 kunna avsluta ytterligare tre av de påbörjade publikationerna genom utgivande av sluthäftena av fru Lenngrens, Lucidors och Stagnelii samlade skrifter.

Vad som utöver nämnda sluthäften kommer att publiceras under 1919 har, liksom programmet för 1920, ännu ej kunnat i detalj bestämmas; men styrelsen tillåter sig meddela, att för närvarande till utgivande förberedas dels fortsättning av redan påbörjade arbeten: Bellmans samlade skrifter, utgivna av rektor R. Steffen, och Leopolds samlade skrifter, utgivna av lektor K. Fredlund, dels kritiska och kommenterade upplagor av Georg Stiernhielms dikter under redaktion av fil. lic. Johan Nordström, Gunno Dahlstiernas dikter, redigerade av docenten Erik Noreen, J. H. Kellgrens samlade skrifter, redigerade av docenten Sverker Ek, och Carl Aug. Ehrensvärds estetiska skrifter, redigerade av fil. dr Gunhild Berg.

Till utgivande äro vidare föreslagna kritiska upplagor av Vitalis dikter, Viktor Rydbergs ungdomsdikter och Singoalla, Carl Snoilskys ungdomsdiktning och Aug. Strindbergs *Mäster Olof* i dess olika texter.

Samfundets publikationsprogram för de närmaste åren är härmed i korthet angivet. Att detsamma måtte kunna fullföljas utan att årspublikationens omfång i större grad minskas, vore utan tvivel synnerligen önskligt med hänsyn till den erkänt stora betydelse samfundets verksamhet äger för det vetenskapliga studiet av Sveriges litteratur och språk genom utgivandet i lätt tillgänglig form av såvitt möjligt fullständiga, textriktiga och med litteraturhistorisk och språklig kommentar samt ordböcker försedda upplagor av våra klassiska författare — upplagor, som för första gången bjuda tillfälle för både forskaren och den bildningsintresserade över huvud att lära känna dessa författares alstring i dess verkliga gestalt och omfattning samt i den belysning, som på vetenskapens nuvarande ståndpunkt kan ges däråt.

Härefter anför styrelsen i fråga om kravet på ökat statsanslag följande:

Styrelsens arbete för förverkligande av nyss angivna principer har i hög grad främjats genom det årliga statsanslag av 3,000 kronor, som från och med 1914 kommit samfundet till del. Under åren 1914—1917 har samfundet sålunda årligen kunnat publicera 3 à 4 volymer om tillsammans i medeltal 50 ark eller 800 sidor stor oktav; och ett årligen ökat medlemsantal (nu uppgående till cirka 950) har givit ett otvetydigt bevis på uppskattningen av samfundets verksamhet bland bildningsintresserade i all-

mänhet, men särskilt bland dem, som vid våra universitet och skolor studera eller undervisa i modersmålet och dess litteratur.

Den nu rådande allmänna prisstegringen har emellertid, som bekant, även gjort sig gällande på bokproduktionens område och har sålunda även för vitterhetssamfundet medfört en högst betydlig ökning av dess omkostnader. Kostnaden för sättning, tryckning och häftning har upprepade gånger ökats, men särskilt gör sig härvid den enorma höjningen av papperspriset kännbar. Samfundets tryckningskostnader hava i följd härav redan fördubblats, och sannolikt är, att det ej kommer att stanna därvid.

Under sådana omständigheter hava givetvis särskilda åtgärder blivit nödvändiga för att samfundet över huvud skall kunna fortsätta sin verksamhet. Vid senaste årsmötet i maj 1918 har sålunda en höjning av medlemsavgifterna vidtagits, i det att avgiften för årsbetalande medlem höjts från lägst 6 och högst 10 kronor till lägst 10 och högst 15 kronor, medan avgiften för ständig ledamot höjts från 200 till 250 kronor. Men vid en så betydlig ökning av omkostnaderna, som nu inträtt och säkerligen för en längre tid framåt kommer att bestå, är den ökade inkomsten av medlemsavgifterna ej tillräcklig för att täcka den brist, som oundvikligen måste uppstå i samfundets budget; å andra sidan torde det, med hänsyn därtill, att samfundets allra flesta medlemmar äro mindre bemedlade, ej vara rådligt eller möjligt att ytterligare höja avgifterna. Från och med år 1919 kommer i samfundets publikationer ett billigare papper än hittills att användas; men icke desto mindre blir tryckningskostnaden fördubblad mot vad den var för ett par år sedan.

En beräkning av samfundets inkomster och utgifter under 1919 har givit följande resultat:

Inkomster:

894 årsavgifter à 15 kronor	kronor	13,410: —
Ränta å av ständiga ledamöter inbetalta medel	»	1,350: —
Statsanslag	»	3,000: —
	Kronor	17,760: —
Brist	»	4,000: —
	Kronor	21,760: —

Utgifter:

Kostnad för en årspublikation om 45 ark:		
Utgivarahonorar à 50 kronor per ark	kronor	2,250: —
Tryckning av 1.000 exemplar à 40 öre per ark och exemplar	»	18,000: —
Extra korrekturkostnad	»	310: —
Diverse (sekreterararvode, tryckning av årsberättelse, postporto, distribution etc.)	»	1,200: —
	Kronor	21,760: —

Den härvid uppstående bristen kan för detta år betäckas genom tillgängliga medel, men för framtiden stå sådana ej till buds.

På det att det ej måtte bli va nödvändigt för samfundet att i väsentlig grad inskränka sin verksamhet och utgivandet av de betydande verk, som äro under förbe-

redelse, över hövan fördröjas, vågar styrelsen därför ifrågasätta en höjning av statsanslaget med 2,000 kronor.

Styrelsen hemställer alltså, det tacktes Kungl. Maj:t föreslå riksdagen:

att till understödjande av svenska vitterhetssamfundets verksamhet anvisa på extra stat för år 1920 ett belopp av 5,000 kronor, att utgå på de villkor Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.

Svenska akademien har den 12 september 1918 avgivit infortrat utlåtande i ärendet och därvid tillstyrkt bifall till berörda ansökan.

Departement-
mentschefen.

På grund av den rådande prisstegringen på bokproduktionens område äro de anslag, som tillförene ansetts skäligen utgå till bidrag åt utgivande av vetenskapliga och litterära alster, numera ingalunda tillfyllest. Ett exempel härpå erbjuder ovanberörda framställning från styrelsen för svenska vitterhetssamfundet. I görligaste mån synes mig staten böra lämna bidrag till täckande av sålunda ökade kostnader, men å andra sidan torde det ej vara möjligt för statsverket att tillmötesgå samtliga de krav, som i detta avseende göras gällande. Jag anser därför, att det nu ifrågasatta anslaget bör begränsas till 4,000 kronor.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

att till understödjande av svenska vitterhetssamfundets verksamhet anvisa på extra stat för år 1920 ett reservationsanslag av 4,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.

[269.]

Nordiskt
medicinskt
arkiv.

4. **Nordiskt medicinskt arkiv.** Till understöd för utgivande av tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv har riksdagen anvisat på extra stat för vart och ett av åren 1896—1905 ett belopp av 3,000 kronor samt för vart och ett av åren 1906—1915 ett belopp av 5,000 kronor.

Sedan vidare riksdagen år 1915 till understöd för utgivande av tidskrifterna Skandinavisches Archiv für Medizin och Skandinavisches Archiv für Chirurgie, som vore avsedda att träda i stället för Nordiskt medicinskt arkiv, på extra stat för år 1916 under vissa villkor beviljat ett anslag å 5,000 kronor, har riksdagen år 1916, på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning, medgivit, att sistnämnda anslag finge på enahanda villkor beträffande friexemplars överlämnande till vissa bibliotek, som föreskrivits i fråga om tidskrifterna Skandinavisches Archiv für Medizin och Skandinavisches Archiv für Chirurgie, användas för fortsatt utgivande under år 1916 av tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv. Vidare har riksdagen med bifall

till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar på extra stat beviljat för år 1917 ett anslag å 5,000 kronor samt för år 1918 ett förslagsanslag, högst 5,000 kronor, till understöd för utgivande av tidskrifterna Skandinavisches Archiv für Medizin och Skandinavisches Archiv für Chirurgie eller av tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv, under villkor att av statsunderstödd tidskrift för vartdera av åren 1917 och 1918 kostnadsfritt överlämnades till vart och ett av universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund 10 exemplar samt till karolinska mediko-kirurgiska institutets bibliotek 5 exemplar, av vilka exemplar behöfligt antal skulle i främsta rummet tilldelas vederbörande institutioner och kliniker vid de medicinska undervisningsanstalterna.

För år 1919 höjdes beloppet till 6,500 kronor, varjämte utöver vad nyssnämnda villkor innehålla föreskrevs, att till karolinska institutets bibliotek skulle överlämnas det ytterligare antal exemplar, som enligt bestämmande av institutets lärarkollegium erfordrades för byte med in- och utländska medicinska tidskrifter.

I skrivelse den 23 september 1918 har föreningen för fortsatt utgivande av Nordiskt medicinskt arkiv anhållit, att såsom understöd för fortsatt utgivande under år 1920 av tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv måtte anvisas ett anslag av 6,500 kronor. Föreningen anför, bland annat, följande:

De omständigheter, som i den hösten 1917 inlämnade ansökan om anslaget höjande från 5,000 till 8,000 kronor angävos och som av 1918 års riksdag vid anslaget ökning med hälften av det begärda beloppet (d. v. s. 1,500 kronor) godhetsfullt beaktats, göra sig i alltjämt ökad grad gällande och ha till följd, att tidskriftens fortsatta utgivande är helt och hållet beroende av att det nu begärda anslaget beviljas.

Föreningen meddelar vidare, att i enlighet med vid beviljande av tidigare anslagsförhöjning fäst villkor fortfarande av varje band överlämnas till Uppsala och Lunds universitet vartdera tio samt till karolinska institutet fem friexemplar av tidskriften. Därjämte sändas till karolinska institutets bibliotek, likaledes kostnadsfritt, ett erforderligt antal (för närvarande 70) exemplar av arkivet för byte med utländska tidskrifter.

På grund av remiss har kanslersämbetet för rikets universitet, efter hörande av karolinska institutets lärarkollegium, den 21 oktober 1918 i ärendet avgivit utlåtande och därvid, i likhet med lärarkollegiet, förordat avlåtande av proposition till 1919 års riksdag om beviljande av det begärda anslaget å 6,500 kronor.

Jag hemställer, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att bevilja på *extra stat* för år 1920 ett förslags-

anslag, högst 6,500 kronor, till understöd för utgivande av tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv, under villkor att av tidskriften för år 1920 kostnadsfritt överlämnas dels till vart och ett av universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund 10 exemplar samt till karolinska medikokirurgiska institutets bibliotek 5 exemplar, av vilka exemplar behöfvligt antal i främsta rummet tilldelas vederbörande institutioner och kliniker vid de medicinska undervisningsanstalterna, dels ock till sistnämnda bibliotek det ytterligare antal exemplar, som enligt bestämmande av institutets lärarkollegium erfordras för byte med in- och utländska medicinska tidskrifter.

[270.]

Tidskriften
Acta
mathematica.

5. **Tidskriften Acta mathematica.** Hos Kungl. Maj:t har utgivaren av tidskriften Acta mathematica, professorn G. Mittag-Leffler anhållit om beredande av statsunderstöd för tidskriftens fortsatta utgivande, i vilket avseende begärts för år 1920 ett anslag av 3,000 kronor eller enahanda belopp, som för sådant ändamål blivit av riksdagen beviljat för vart och ett av åren 1896—1919. Sökanden har därvid anfört följande:

Dels ha de direkta omkostnaderna för utgivande i följd av dyrtiden icke oväsentligt ökats, dels ha inkomsterna genom tidskriftens försäljning i Tyskland högst väsentligt nedgått och i Frankrike alldeles uteblivit. Härtill kommer den avsevärda valutaförsämringen i förhållande till kronan av riksmark och francs. De uppoffringar, vilka huvudredaktören för tidskriftens upprätthållande iklätt sig och vilka under de senaste åren städse rört sig kring 8,000 kronor om året, torde således under närmaste år och kanske även längre komma att väsentligen ökas, antagligen minst fördubblas.

Emellertid torde, synes det mig, det allt fortfarande vara av vikt att även med mycket betydande uppoffringar uppehålla tidskriften under nuvarande kritiska tid.

Acta mathematica torde nämligen vara den enda vetenskapliga tidskrift — i varje fall den enda matematiska — vilken under världskriget lyckats bibehålla sin rent internationella karaktär. Avhandlingar äro redan färdigtryckta eller föreligga i manuskript, vilka utom från de skandinaviska länderna stamma från de främsta matematiker i så gott som alla de krigförande länderna, England, Frankrike, Italien, Japan, Ryssland, Serbien, Tyskland, Ungern, Österrike, liksom även i de neutrala. Kan tidskriften under fortgången av världskriget uppehålla denna ståndpunkt, finnes grundad förhoppning till det antagande, att densamma efter krigets slut under lång tid framåt skall kunna hävda sin ställning som icke endast det förnämsta utan även det enda organet för internationell matematisk forskning.

Det synes icke heller oantagligt, att tidskriften i så fall skall kunna övertaga ledningen av det första återknytandet av de mellanafolkliga kulturförbindelser inom vetandets högsta områden, vilket dock en gång måste komma.

Detta är synpunkter, vilka för varje vän av vårt fosterland synas mig vara värda beaktande och vilka jag för min del vill söka att, i den mån mina krafter i det ena eller andra avseendet sådant medge, orubbligen följa.

Under tiden 1 oktober 1917—1 oktober 1918 ha i tryck utgivits tredje och fjärde häftena av band 41. Tryckta, men ej ännu utgivna, äro en längre avhandling av den tyske matematikern *E. Study*, professor vid universitetet i Bonn, samt en dylik av den engelske matematikern i Cambridge *Eric H. Neville*.

Uppsatta, men ej ännu tryckta, äro: en uppsats av den berömde Göttingermatematikern *Edmund Landau*, i vilken han under formen av ett brev till undertecknad meddelar och bevisar en sats, som nära sammanhänger med mina egna arbeten och vilken många matematiker i denna omfattning sökt att erhålla. Längst kommen före honom var Cambridge's störste matematiker, *Hardy*; vidare ett synnerligen viktigt arbete i teoretisk astronomi av italienaren *T. Levi-Civita*, professor vid universitetet i Padova, samt ett annat, rent funktionsteoretiskt arbete av Ungerns, kanske Central-Europas främste matematiker *Fredrik Riesz*, professor vid universitetet i Koloszar.

Även ett arbete av en matematiker i Lund, dr A. Arwin ligger färdigt att omedelbart tryckas.

Det redan utgivna tredje häftet av 41:sta baudet innehåller, utom den övliga bibliografien, ett arbete av amanuensen *S. Wigert* i Stockholm, två andra av den nyligen på västfronten stupade, förhoppningsfulle unge tyske matematikern *R. Jentsch*, docent vid universitetet i Berlin. Avhandlingarna hade blivit redigerade i skyttegravan. De äro synnerligen omsorgsfullt och klart avfattade och innehålla viktiga, nya resultat samt utgöra ett vackert minne av den avlidne, en uppfattning, som även, enligt vad han nyligen meddelat mig, delas av en också ung, mycket betydande fransk matematiker, vilken från de franska skyttegravarna hemfört förlusten av sitt ena öga.

Fjärde häftet av band 41 inledes med en avhandling av den store franske matematikern *Paul Appell*. Härefter en uppseendeväckande avhandling av tysken *Paul Koebe*, professor i Jena, vidare en viktig avhandling av den finske matematikern *R. J. Backlund* och slutligen en uppsats av docenten i matematik vid Uppsala universitet *Torsten Carleman*, den ende lärjunge från Uppsala universitet, vilken under senaste årtionden erhållit det högsta betyget, *Laudatur*, för sitt doktorsspecimen, ett vitsord, som med rätta hålles mycket högt vid Uppsala universitet och endast ytterst sällan där utdelas.

Efter remiss har vetenskapsakademien med underdånig skrivelse den 14 november 1918 överlämnat ett av dess sakkunniga ledamöter, f. d. astronomen vid observatoriet i Pulkova M. Nyrén och professorn B. Hasselberg avgivet yttrande, däri de — under framhållande, bland annat, att ifrågavarande tidskrift alltjämt intoge en ledande ställning och att den trots rådande, för allt vetenskapligt arbete så ogynnsamma förhållanden upprätthållit sin internationella karaktär — hemställt, att akademien måtte på det livligaste förorda den gjorda ansökningen; och har akademien med stöd av berörda yttrande tillstyrkt bifall till densamma.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till understöd för fortsatt utgivande av tidskriften *Acta mathematica* anvisa på *extra stat* för år 1920 ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor.

[271.]
Tidskriften
Sfinx.

6. **Tidskriften Sfinx.** På extra stat för vart och ett av åren 1903—1919 har riksdagen till understöd för fortsatt utgivande av tidskriften Sfinx anvisat ett belopp av 1,200 kronor, att utgå under vissa villkor, som senast formulerats sålunda, att dess utgivare skulle kostnadsfritt överlämna till universitetsbiblioteket i Uppsala 40 exemplar och till universitetsbiblioteket i Lund 20 exemplar av tidskriften för att användas för dessa biblioteks bytesverksamhet med utlandet.

Tidskriftens utgivare, docenten Ernst Teodor Akmar har nu anhållit, att Kungl. Maj:t tacktes till 1919 års riksdag avlåta proposition därom, att till fortsatt utgivande av tidskriften måtte beviljas ett anslag av 1,200 kronor att utgå för år 1920 under villkor, motsvarande dem, som fastställts för åtnjutande av det för år 1919 beviljade statsanslaget.

Ansökningsen är tillstyrkt av filosofiska fakultetens i Uppsala humanistiska sektion samt av kanslern för rikets universitet, vilken den 11 december 1918 yttrat sig över densamma.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att anvisa på *extra stat* för år 1920 ett förslagsanslag, högst 1,200 kronor, till understöd för fortsatt utgivande av tidskriften Sfinx, under villkor att dess utgivare kostnadsfritt överlämnar till universitetsbiblioteket i Uppsala 40 exemplar och till universitetsbiblioteket i Lund 20 exemplar av tidskriften för att användas för dessa biblioteks bytesverksamhet med utlandet.

[272.]
Tidskriften
svenskt
landsmål och
svenskt
folkliv.

7. **Tidskriften svenska landsmål och svenskt folkliv.** Sedan riksdagen för utgivande under vart och ett av åren 1910—1919 av tidskriften »Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folkliv» eller, såsom den numera benämnes, »Svenska landsmål och svenskt folkliv» beviljat ett årligt extra anslag av högst 5,000 kronor, har tidskriftens utgivare, professorn J. A. Lundell anhållit om enahanda statsunderstöd under år 1920.

Lundell har i sin ansökan härom meddelat och anfört följande:

Årgången 1917 av tidskriften är före slutet av samma år fullständigt utkommen; årgången 1918 är i det närmaste färdigtryckt; och en stor del av årgången 1919 är likaledes redan färdig.

Kolossalt stegrade trycknings- och papperskostnader ha nödgat till någon inskränkning i tidskriftens arktal. Å andra sidan tar undersökningsarbetet inom de områden, på vilka tidskriften rör sig, allt starkare fart och skulle tvärtom kräva utvidgning av tidskriftens omfång. Under nuvarande ekonomiska förhållanden vågar jag emellertid ej ifrågasätta någon ökning av statsanslaget.

Framställningen förordas av filosofiska fakultetens vid universitetet i Uppsala humanistiska sektion ävensom av universitetskanslern.

Med anledning härav och under åberopande av den utredning, som förebragts i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 12 januari 1909, punkten 176, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

att anvisa på *extra stat* för år 1920 ett förslagsanslag, högst 5,000 kronor, att på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma, användas till understöd för utgivande under år 1920 av tidskriften Svenska landsmål och svenskt folkliv.

8. **Undersökning av svenska folkmål.** Sedan riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning för systematisk undersökning av svenska folkmål anvisat på extra stat för år 1914 ett anslag av 7,500 kronor att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma, uppdrog Kungl. Maj:t enligt nådigt brev den 22 augusti 1913 åt professorerna O. von Friesen, J. A. Lundell och A. Noreen, dåvarande docenten B. Hesselman och docenten S. Lampa samt filosofie licentiaten H. Geijer att tillika med överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Uppsala utöva ledningen av omförmälda undersökning, varjämte meddelades vissa närmare föreskrifter beträffande undersökningens planering och utförande under år 1914.

För fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål har riksdagen, på därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar, anvisat på extra stat för vart och ett av åren 1915—1917 7,500 kronor, för år 1918 8,000 kronor och för år 1919 10,400 kronor, samtliga anslag att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma. Dessa anslag hava, i likhet med vad som skett beträffande det för år 1914 beviljade beloppet, ställts till rektors vid universitetet i Uppsala förfogande för att i mån av behov tillhandahållas ledarna av undersökningen mot redovisning inför kammarrätten.

Genom nådigt brev den 3 november 1916 föreskrevs, jämte det Lampa befriades från omförmälda uppdrag, att beträffande undersökningens planering och utförande under år 1917 skulle gälla enahanda bestämmelser, som enligt nådiga brevet den 23 oktober 1915 i motsvarande avseenden fastställts för år 1916. De föreskrifter, som i sistberörda nådiga brev meddelats, voro följande:

[273.]

Under-
sökning av
svenska
folkmål

[273.]

Undersökningens huvudföremål skall utgöras av dialekterna. I den mån det låter sig förena med dialektundersökningens planmässiga fullföljande, skola dock alla tillfällen iakttagas till undersökning av folktraditioner, även när dessa icke äro av rent språkligt intresse.

Arbetet skall bestå i a) detaljerad registrering av till ledningen överlätna eller i ledningens vård deponerade samlingar samt vad i övrigt tillhör samlingarnas arkivaliska förvaltning; b) sådan bearbetning av detta material, som närmast erfordras såsom grundval för materialets komplettering och kontrollering; c) bedrivande av fortsatta undersökningar i landsorten.

Det under c) omnämnda arbetet ägnas under år 1916 huvudsakligen åt två arbetsfält, det ena med centrum i Västmanland, det andra med centrum i Jämtland. Denna arbetsuppgift har ledningen att överlämna åt två personer, vilka tillika skola arbeta på de under a) och b) här ovan nämnda uppgifterna. För sitt arbete åtnjuta dessa personer ett arvode å 2,500 kronor vardera för arbetsåret, beräknat till 10½ månader. Av arbetstiden beräknas för båda undersökarna sammanlagt 8 månader till resor. För den tid, undersökarna äro stadda på resor, uppbäres av vardera undersökaren ersättning med 200 kronor i månaden utom årsarvodet.

Ledningen och undersökarna skola vid undersökningarna så vitt möjligt försäkra sig om medverkan av personer, bosatta i landsorten. Samarbete bör ock åstadkommas med förut organiserade undersökningar, som ännu äro i verksamhet.

För inlösen av handskrifter, som anses böra införlivas med samlingarna i Uppsala, får av statsanslaget användas ett belopp av intill 500 kronor. Vad som återstår av statsanslaget efter frånräknande av denna utgiftspost ävensom av årsarvoden och reseersättningar må i mån av behov användas för papper, bokbinderiarbeten och dylika expenser för undersökningen.

De samlingar, som genom de av ledarna föranstaltade undersökningarna åstadkommas, ävensom samlingar, som utan förbehåll överlämnas till dem, skola bliva statens egendom och hållas tillgängliga för vetenskaplig forskning. Samlingarna skola, så snart utrymme inom universitetsbiblioteket kan beredas, förvaras därstädes.

Sedan kanslern för rikets universitet anbefallts att efter vederbörandes hörande inkomma med förslag till användning av det för år 1919 beviljade anslaget, har kanslersämbetet, efter hörande av tillförordnade överbibliotekarien vid Uppsala universitet samt von Friesen, Lundell, Noreen, Hesselman och Geijer, avgivit förslag i berörda hänseende; och har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 25 oktober 1918 meddelat föreskrifter, väsentligen överensstämmande med de senast i ämnet lämnade, dock att arvode till en var medarbetare utgår med 3,500 kronor för arbetsår, av vilket med hänsyn till nu rådande dyrtid omkring 5 månader beräknas till resor. Resorna skola under år 1919 huvudsakligen ägnas åt Svealand och Norrland. Till reseersättningar skall reserveras av statsanslaget ett belopp av 2,000 kronor, som av ledningen fördelas efter sig företeende omständigheter.

I underdånig skrivelse den 30 september 1918 hava nu tillförordnade överbibliotekarien J. M. Hulth samt von Friesen, Lundell, Noreen, Hesselman

och Geijer anhållit dels om ett till 20,000 kronor förhöjt anslag för år 1920 till fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma, dels ock om medel för åren 1919 och 1920 till förhöjda arvoden åt de vid undersökningen anställda medarbetarna.

Sökandena meddela till en början, att i enlighet med givna föreskrifter de speciella arbetena, som ålåg undersökningen, utfördes av filosofie licentiaten Torsten Ericsson och docenten Herman Geijer, åt vilka motsvarande uppdrag varit lämnat även under vart och ett av de föregående åren.Utförliga redogörelser för de under varje år utförda arbetena hade publicerats i nästföljande års årgång av tidskriften »Svenska landsmål».

Därefter erinra sökandena om sin år 1917 gjorda hemställan om ett till 12,500 kronor ökat statsanslag för år 1919 och anföra i detta avseende:

I underdånig ansökan av den 28 september 1917, vari undertecknade von Friesen Geijer, Hesselman, Lundell och Noreen samt dåvarande överbibliotekarien Andersson hemställde om beredande av medel till undersökningens fortsättning under år 1919, begärdes en förhöjning av anslaget från 8,000 kronor till 12,500 kronor. Begäran om denna anslagshöjning motiverades med otillräckligheten av de till undersökningens tvenne årsanställda medarbetare, enligt grunder, som första gången faststälts genom nådigt brev av den 22 augusti 1913, utgående arvoden och reseersättningarna. Med hänsyn till att dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet hade till det statsrådsprotokoll, som låg till grund för den nådiga propositionen till 1917 års riksdag om motsvarande anslag, yttrat, att han med hänsyn till tidsförhållandena ansåg sig kunna tillmötesgå den då gjorda framställningen om anslagshöjning endast i den mån detta var nödvändigt för upprätthållandet av verksamheten i dess dittillsvarande omfattning, var den i vår underdåniga ansökan av den 28 september 1917 begärda höjningen av anslaget begränsad till det för verksamhetens bedrivande i dåvarande omfattning nödvändiga, varvid dock i samma ansökan framhölls, att »för vinnande av det med undersökningen avsedda ändamålet en snar utvidgning erfordras». Då statsmakterna nu tillmötesgått denna begäran om anslagshöjning så till vida, att anslaget höjts till 10,400 kronor, innebär detta likväl en väsentlig inskränkning av verksamhetens förutvarande omfattning, i det att tiden för medarbetarnas resor förutsatts skola inskränkas till »minst fem månader» i stället för den förut föreskrivna resetiden av »omkring 8 månader», en inskränkning som redan år 1918 vidtagits i enlighet med föreskrifterna i ovannämnda nådiga brev den 9 november 1917. Det ligger emellertid i sakens natur, att en mycket väsentlig del av undersökningens arbete måste förläggas till resor, och vi ansågo oss, när vi i infordrat förslag till användning av det för år 1918 beviljade anslaget, med hänsyn till att dyrtiden gjorde det beviljade anslaget otillräckligt för den därmed avsedda resetiden, hemställdes om resetidens inskränkning för ifrågavarande år (1918) ned till fyra månader, böra framhålla, att detta var en nödfallsutväg. Vid de beräkningar, som lågo till grund för vår ovan omförmälda ansökan om anslag för år 1919, utgingo vi också från den förutsättningen, att resetiden då skulle återfå sin ursprungliga omfattning av 8 månader. Sedan vår ansökan om anslag för år 1919 och vårt förslag till användning av det

[273.] för år 1918 beviljade anslaget skrevos, ha resekostnaderna ytterligare i hög grad stegrats. Såsom vi i infortrat förslag till användning av det för år 1919 beviljade anslaget utförligare visat, ger innevarande års erfarenhet vid handen, att resor sådana som de av oss planerade och andra därmed jämförliga forskningsresor för närvarande synas draga en kostnad av i medeltal 17 à 20 kronor för varje resdag. Fördelad på jämt fem månader, gör den till resor reserverade delen (1,600 kronor) av 1918 års anslag i medeltal 10 kronor 67 öre för varje resdag. Den för resor avsedda delen (2,000 kronor) av 1919 års anslag gör, fördelad på samma tid, i medeltal 13 kronor 33 öre för varje resdag. Vi ha därför i vårt nu avgivna förslag till användning av det för år 1919 beviljade anslaget ej kunnat utgå från ovannämnda förutsättning, att den sammanlagda restiden skulle utgöra minst fem månader, ja vi ha ej ens vågat stanna vid den minimitid av fyra månader, som vi förra året föreslog, utan hemställt att varje bestämmelse om minimitid för resorna denna gång måtte bortfalla och restidens längd liksom beräkningssättet för reseersättningarnas utgående måtte genom undersökningens ledning efter hand regleras. Men om nu också på sådant sätt undersökningens medarbetare befrias från de förluster de nu liksom även — ehuru i mindre grad — under föregående år gjort på resorna, så kvarstår dock det förhållandet, att det för år 1919 beviljade anslaget, trots anslagshöjningen, i alla fall blir otillräckligt för verksamhetens fortsättning i förutvarande omfattning. Därtill kommer att det ej är endast i fråga om resor som en dylik otillräcklighet hos det höjda anslaget framträder. Ett liknande förhållande gäller även om arvodena.

Sökandena övergå därefter att beröra frågan om storleken av arvodena till de vid undersökningen anställda medarbetarna och anföra härutinnan:

Arvodena utgå år 1918 med samma belopp, som första gången bestämdes genom ovannämnda nådiga brev av den 22 augusti 1913, nämligen 2,500 kronor för år till vardera av undersökningens tvenne årsanställda medarbetare. Till dessa arvoden givas inga krigstidstillägg. Efter den av 1918 års riksdag beviljade anslagshöjningen skola arvodena under år 1919 kunna höjas till 3,500 kronor för vardera. Även efter denna höjning komma de dock att bli så otillräckliga, att oundgängliga kostnader för uppehälle under arbetstiden i Uppsala, på samma sätt som ovan visats vara fallet med nuvarande resekostnader, omöjligen kunna täckas med den av statsanslaget utgående ersättningen. Sålunda uppkommande underskott ha medarbetarna, så långt det stått i deras förmåga, velat begränsa och bära. Nu förklara de, att de ej längre äro i stånd att framhärda på detta sätt.

I vår meranämnda skrivelse av den 28 september 1917 anförde vi, att undersökningens medarbetare med avseende på den del av deras arbete, som består i förvaltning av undersökningens samlingar, syntes vara att snarast jämföra med andre bibliotekarier, medan deras arbete i övrigt krävde särskilda kvalifikationer utöver dem, som erfordras för samlingarnas förvaltning. Under hänvisning till dessa förhållanden uttalade vi såsom vår uppfattning, att i varje fall ett arvode ej understigande en andre bibliotekaries avlöning, vilken är 3,700 kronor, borde komma i fråga. Denna jämförelse mellan undersökningens årsanställda medarbetare och andre bibliotekarier synes vara i huvudsak accepterad av statsmakterna. I det till grund för den nådiga propositionen och således även för riksdagens beslut liggande yttrandet till statsrådsprotokollet av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet säges nämligen (bi-

laga till 1918 års statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, s. 579 f.): »Det arvode av 2.500 kronor, som utgår till en var av de två i undersökningens tjänst för år anställda medarbetarna, är, som av utredningen framgår, med hänsyn till arten av deras arbete för lågt särskilt under nuvarande förhållanden och bör rimligen höjas. Den föreslagna ökningen torde emellertid med hänsyn till den avlöning, som tillkommer jämförlig ordinarie tjänsteman, skäligen böra begränsas till 1,000 kronor för vardera medarbetaren». Varken i detta yttrande till statsrådsprotokollet eller i vår ovan nämnda underdåniga ansökan har emellertid berörts den vid dylika jämförelser ej oväsentliga omständigheten, att å såväl extra ordinarie som ordinarie tjänstemans avlöning för närvarande utgår krigstidstillägg. Genom detta samt genom tillägg av den s. k. grundplåten stiger den ersättning en andre-bibliotekarie i första lönegraden med 3,700 kronors avlöning för närvarande av staten uppbär för sitt arbete till 5,298 kronor 33 öre, och genom motsvarande tillägg stiger för en extra ordinarie statstjänsteman med 3,500 kronors avlöning den nu utgående ersättningen till 5,031 kronor 67 öre. När vi i vår ansökan underlåto att beröra detta förhållande, skedde detta i den tanken, att undersökningens årsanställda medarbetare redan ägde rätt till krigstidstillägg. När de, efter det vi ingivit meraberörda ansökan, sökte utfå krigstidstillägg för år 1917, visade det sig emellertid, att de ej kunde erhålla sådant, enär de icke betraktades som befattningshavare i statens tjänst. Billighetsskäl synas oss i alla fall tala för att någon motsvarande ökning av de beräknade arvoden kunde beredas dem.

Vidare påpeka sökandena önskvärdheten av anställande av en tredje medarbetare; i detta avseende heter det i skrivelsen:

Det arbete undersökningens årsanställda medarbetare utföra är icke jämförligt med vilket som helst av enskilda företaget vetenskapligt arbete, för vilket statsunderstöd åtnjutes. Deras uppdrag innebär utom vissa vetenskapliga undersökningar, som de själva hava att utföra, även organiserandet och ledandet av genom andra utförda undersöknings- och uppteckningsarbeten samt förvaltningen av de stora och dyrbara, av forskare i allt större utsträckning flitigt använda samlingar, som härigenom uppstå och som tillika med äldre, liknande samlingar nu bilda ett gemensamt, på universitetsbiblioteket förvarat arkiv, som först i och med den statsunderstödda undersökningens tillkomst (år 1914) grundlagts och som är statens egendom. För att belysa omfattningen av detta arkiv må nämnas, att enligt en år 1917 företagen hopräkning arkivets bestånd vid utgången av år 1916 utgjordes av 591 s. k. typordlistor, 772 band eller häften, i runt tal 410,100 blad i 16:o (huvudsakligen ordsamlingar) samt 20,179 blad i skilda format (se utförligare i undersökningens årsredogörelse för 1916. Svenska landsmål 1917 s. 91 ff., jfr ock kungl. universitetets i Uppsala redogörelse för det akademiska året 1916—1917, s. 87 f.) samt att tillväxten under år 1917 utgjorde närmare 40,000 ordlappar, något över 5,000 blad renskrivna texter, omkring 900 blad koncept, 7 typordlistor samt 33 band eller häften (kungl. universitetets i Uppsala redogörelse för det akademiska året 1917—1918, s. 105). Rörande omfattningen av det ovan berörda organisationsarbetet må nämnas, att år 1918 i samarbete med vår organisation verka ett 60-tal upptecknare och undersökare, fördelade på alla Sveriges landskap utom Skåne, Halland och Blekinge, vilkas undersökning ledes ifrån Lund, varifrån även Smålands undersökning delvis ledes, samt med undantag av Bohuslän, vars undersökning ledes från Göteborg. Allt detta av andra utförda arbete innebär en mycket betydande utvidgning av undersökningens verksamhet, åstadkommen utan några ökade kostnader för statsverket. Möjlighet härtill har givits dels därigenom att mycket hithörande

[273.]

arbete har utförts antingen utan någon ersättning alls eller utan full ersättning, dels därigenom att ekonomiskt understöd kommit arbetena till del från vissa landsting och från enskilda. Så bidraga under år 1918 vissa landsting till kostnaderna för de från Uppsala ledda undersökningarna med tillsammans 9,800 kronor, således betydligt mera än statsanslaget, och från enskilda ha under den hittills gångna delen av år 1918, det första år, då bidrag från enskilda i större omfattning förekommit, till sådana undersökningar skänkts tillsammans 17,000 kronor, således ett belopp mer än dubbelt så stort som statsanslaget, därav något över 10,000 kronor till Östergötlands, över 5,000 kronor till Västergötlands och nära 2,000 kronor till Västmanlands och Dalarnas undersökning gemensamt. De medel, som således givits av landsting och enskilda, äro emellertid avsedda för sina särskilda forskningsuppgifter och kunna till ingen del användas för de gemensamma uppgifter, som åligga den statsunderstödda undersökningen och som denna måste fylla ej blott för sin egen skull utan ock för att de av andra medel än statsanslaget bekostade arbetena skola kunna hållas tillsamman. Den ökning av organisations- och förvaltningsarbetena, som följer av den nu skildrade utvecklingen, är så stor, att den, på samma gång den mer och mer inkräktar på de redan genom resetidens inskränkning i ett ogynnsammare läge försatta vetenskapliga uppgifter, vilka, enligt Kungl. Maj:ts föreskrift, ävenledes åligga undersökningens tvenne årsanställda medarbetare, numera med nödvändighet erfordrar anställandet av en tredje medarbetare vid den statsunderstödda undersökningen. Behovet av en tredje medarbetare var, såsom vi i vår nedannämnda underdåniga ansökan av den 28 september 1917 nämnde, redan då kännbart. För att dock så vitt möjligt begränsa beloppet av det statsanslag, varom vi ansökte, utslöto vi då önskemålet att snarast få detta behov tillgodosett. Nu måste vi säga, att det ej längre kan undanskjutas. Arbetet, redan ansträngande för två, kan ej i fortsättningen tillfredsställande skötas utan hjälp av en tredje. Kostnaderna härför synes det oss vara statens sak att bestrida. Vi se ej heller någon utsikt att på annan väg få ett behov av denna art fyllt.

Beträffande arvodenas storlek heter det ytterligare i skrivelsen:

Kompetenta och intresserade dialektforskare, bland vilka en tredje medarbetare för år 1920 kan väljas, torde ej komma att saknas. Dock torde ingen finnas, som är i tillfälle att åtaga sig arbetet, därest ersättningen ej sättes högre än till 3,500 kronor inalles. De personer, som kunna komma ifråga, ha vad de flesta beträffar lektorskompetens eller stå mycket nära den tidpunkt, då de kunna ernå sådan. Under alla omständigheter torde arbetet i undersökningens tjänst innebära en uppoffring av andra, ekonomiskt fördelaktigare möjligheter. Så är förhållandet, då nu för första gången en tillfällig medarbetare ämnar ägna ett helt år åt arbete i undersökningens tjänst, utan att den uppgift han åtagit sig på något sätt ingår som ett led i arbetet på examen, doktorsdisputation eller dylikt. För sitt arbete — som helt och hållet består i en vetenskaplig bearbetningsuppgift, begränsad till ett landskap, utan skyldighet att deltaga i förvaltningsgöromålen — ersättes han av donerade medel med 5,000 kronor för arbetsåret 1918—1919, varvid frihet är förbehållen att genom tjänstgöring som timlärare vinna någon, om ock ringa biförtjänst. Ginge nu denna tillfälliga medarbetare, en nybliven filosofie doktor, i stället ut som extralärare, hade han, med de tillfällen till biförtjänster, som i så fall kunde antagas stå till buds, möjlighet till större inkomst än han nu kan få. Använde han åter detta läsår till att genomgå provårskurs i stället för att ägna det åt nämnda undersökningsarbete, så skulle han, vilket har en ej oväsentlig betydelse, därigenom erhålla förmånligare befodringsutsikter på lärar-

banan än han nu får, sedan han uppskjutit provåret. Till ytterligare jämförelse kan nämnas, att arbetsledaren vid det hösten 1917 i verksamhet trädande institutet för dialekt- och ortuamnsforskning i Göteborg, varifrån Bohusläns undersökning ledes, docenten Hj. Lindroth, för sitt arbete, vilket i väsentliga avseenden är jämförligt med det, som alliger Uppsalaundersökningens årsanställda medarbetare, av donerade medel åtnjuter ett arvode av 6,000 kronor (varå dyrtidstillägg icke utgår). Förhållandena i Lund äro ej jämförliga. Det statsanslag, som första gången av 1917 års riksdag beviljades till centralstyrelsen för landsmålsföreningarna i Lund, användes huvudsakligen till resunderstöd åt tillfälliga medarbetare. Någon avlönad arbetsledare finnes där ännu icke. Till något sådant belopp som det sistnämnda (6,000 kronor) torde beloppet av den effektiva ersättningen behöva sättas, om sådana arbetskrafter, som behövas, skola väntas konkurrera om anställning som tredje medarbetare vid Uppsalaundersökningen samt däråt — i likhet med vad de två tidigare årsanställda medarbetarna hittills alltid gjort — ägna hela sin arbetstid. Såsom ovan nämnts, uppgår jämförlig ordinarie statstjänstemans verkliga inkomst av sin tjänst för närvarande till 5,298 kronor 33 öre, och om tillägg motsvarande dem, som statstjänstemän för närvarande erhålla på sina avlöningar, lades till de arvoden av 3,500 kronor, vilka avsetts skola utgå till undersökningens årsanställda medarbetare för år 1919, skulle deras effektiva arvoden under året uppgå till 5,031 kronor 67 öre. Sistnämnda belopp skulle med nuvarande levnads-kostnader ej vara tillräckligt för undersökningens medarbetare, liksom det bland jämförliga statstjänstemän allmänt torde finnas otillräckligt. Till vilket belopp en motsvarande statstjänstemans avlöning inklusive eventuellt krigstidstillägg kan komma att uppgå år 1919 eller år 1920, är obekant. I förhållande till nuvarande prisläge — det enda varmed man för närvarande kan räkna — synes först en ersättning, som inklusive av dyrtiden påkallad ökning uppgår till något sådant belopp som ovannämnda 6,000 kronor, kunna antagas räcka för att täcka behoven eller åtminstone begränsa underskottet till överkomliga proportioner. I själva verket torde den köpkraft, som ett belopp av 6,000 kronor nu besitter, snarare få anses understiga än överstiga den dåvarande köpkraften av det arvode av 2,500 kronor, som år 1913 första gången bestämdes och som då betecknades som ett endast på grund av särskilda förhållanden — i vilka dyrtiden medfört förändring — möjligt minimiarvode, ej oväsentligt understigande vad som rimligen kunnat begäras.

I avseende å kostnaderna för de årsanställda medarbetarnas resor anföra sökandena följande:

Den inskränkning av de årsanställda medarbetarnas resor, som, såsom ovan framhållits, på grund av dyrtiden blivit en nödvändighet under år 1918 och kommer att bli det även under år 1919, ha vi så vitt möjligt sökt få kompenserad genom tillfälliga medarbetares av andra medel än statsanslaget bekostade resor, vilka i regel kunna ställa sig betydligt billigare på grund av sin mera begränsade syftning, sin mindre grad av rörlighet samt sin förläggning, i en stor del fall, till vederbörandes hemtrakt eller närheten därav. De årsanställda medarbetarnas egna resor, nödvändiga i första rummet för fullföljandet av deras mera omfattande forskningsuppgifter, men även för handledning åt andra m. m., kunna dock ej på nämnda sätt mer än i begränsad mån ersättas. Utgående från de ovan angivna, nuvarande kostnaderna för resor av den typ, vartill de årsanställda medarbetarnas resor övergatt, nämligen 17 å 20 kronor för resdag, d. v. s. 510 å 600 kronor i månaden inklusive såväl vivre under resan som kostnader för järnvägsbiljetter och andra transportmedel, varav emellertid

[273.] skjuts torde behöva användas i större utsträckning än nu, beräkna vi 3.000 kronor vara erforderliga för de tvenne årsanställda medarbetarnas vistelse på resor år 1920 under lika lång tid som den för år 1918 avsedda, inskränkta resetiden av 5 månader för båda tillsammans. Genom att därtill lägga en proportionellt lika lång resetid för den tredje årsanställda medarbetaren komma vi till en sammanlagd resetid för alla tre av $7\frac{1}{2}$ månad, d. v. s. ej långt från den tid av 8 månader, som ursprungligen varit avsedd och tillämpad för de två, samt till en sammanlagd resekostnad av 4,500 kronor. Denna restids fördelning på tre, i stället för på två medarbetare skulle medföra även den fördelen, att det därigenom bleve möjligt att alltid, även under mellanterminerna, hava någon av de årsanställda medarbetarna närvarande vid arkivet i Uppsala, något som numera blivit behöfligt, men som det mött svårigheter att åstadkomma, när åtta månaders resetid var fördelad på två medarbetare, vilka dessutom vardera ägde rätt att tillgodoräkna sig $1\frac{1}{2}$ månads semester, en rätt som emellertid hittills ej kunnat mer än delvis tagas i anspråk.

Sökandena beröra därefter vissa av det insamlade materialets bearbetning betingade anslagsbehov, nämligen för anskaffande av kartor och inköp av litteratur, samt yttra härom följande:

För att inrikta uppteckningsarbetet på det viktigaste erfordras, att en viss bearbetning går jämsides med insamlingsarbetet. På det stadium dit arbetena nu hunnit är det en nödvändighet, att mera arbete än hittills ägnas åt bearbetningen. Detta förhållande medför tvenne nya behov: kartunderlag för språkkartor samt nödortftig komplettering av undersökningens referensbibliotek. Behovet av anskaffning av kartmaterial för inteckning under bearbetningens fortgång av en stor mängd olika språkliga företeelsers utbredningsområden och gränser gäller arbeten, som skola sträcka sig flera år framåt. Det nödvändiggör tryckning av en särskild, för inteckning lämplig karta, som emellertid under den närmaste framtiden torde komma att behövas också för andra vetenskapliga ändamål (arkeologiska, etnografiska och kulturgeografiska, befolkningsstatistiska m. fl.). Enligt inhämtade upplysningar, som dock ännu ej kunnat bli fullt definitiva, skulle kostnaden för tryckning av en dylik karta över hela riket i skalan 1:500,000, fördelad på tio blad, i en upplaga på 200 exemplar — vilket antal beräknas komma att åtgå för de språkliga ändamålen ensamt — med nuvarande pris komma att stiga till något över 2,000 kronor, vartill kommer en ännu ej närmare bestämbar, sannolikt till några hundra kronor uppgående kostnad för revision av kartan före tryckningen. Under förutsättning att särskilda föranstaltningar kunna träffas för anskaffande av dylikt kartmaterial för alla de nämnda vetenskapliga ändamålen på samma gång, beräkna vi för undersökningens behov av dylikt material under år 1920 600 kronor. Vad beträffar behovet av litteraturanskaffning inskränkes detta högst väsentligt genom den omständigheten, att undersökningens arkiv har sin lokal inom universitetsbiblioteket med lätt tillgång till dess bokförråd. Dock upphäves ej härigenom behovet av ett eget referensbibliotek på arbetslokalen, innehållande de viktigaste uppslagsböcker, ordböcker, grammatiska och andra arbeten, tidskrifter m. m., som för det dagliga arbetet ständigt behöva finnas till hands. Hittills ha endast ganska obetydliga belopp kunnat användas till bokinköp, och man har för det mesta fått reda sig med lånade böcker och vad som genom gåvor inkommit, utvägar, vilka ej längre göra till fyllest. Utsikt finnes att ur privatbibliotek på förmånliga villkor få för undersökningens referensbibliotek förvärva en väsentlig del av den litteratur som behöves, därest ett belopp av 600 kronor kan för ändamålet disponeras. För övrig ny-

anskaffning under år 1920 beräkna vi, med hänsyn till nuvarande bokpriser, ett belopp av 500 kronor.

[273.]

Vidkommande inlösen av handskrifter yttras i skrivelsen följande:

Till inlösen av handskrifter har under vart och ett av föregående år beräknats ett belopp av högst 500 kronor. Detta belopp har, såsom vi redan i tidigare ansökningar framhållit, längesedan visat sig otillräckligt. På enskild väg ha vi även för sådant ändamål fått en ej ringa, men dock ej tillfyllestgörande hjälp. Till och med år 1918, då enskilde, såsom ovan framhållits, i mycket större utsträckning än någonsin tidigare bistått undersökningen, äro vi icke i tillfälle att inlösa ett flertal oss erbjudna handskrivna samlingar, vilka, enligt vår uppfattning, borde införlivas med undersökningens arkiv för att där bli för forskare tillgängliga samt erhålla en tryggad förvaring för framtiden. Som exempel få vi nämna, att vi för närvarande ha inga medel till inlösen av norrländskt material. Alla av enskilde givna medel äro givna för andra ändamål. Vi måste därför hemställa om beredande av ökade möjligheter till inlösen av handskrifter. Vi anse oss nu ej kunna beräkna denna post lägre än till 1,500 kronor.

Slutligen påpeka sökandena behov av ökade medel till materialier, tillfällig arbetshjälp och diverse expenser, framlägga beräkning av totalkostnaderna för år 1920 samt yttra sig i allmänhet rörande ifrågavarande undersökningar:

Av det för år 1918 beviljade statsanslaget får ett belopp av 900 kronor användas till »materialier och diverse arbetshjälp», och av det för år 1919 beviljade anslaget är för samma ändamål samma belopp avsett. Härav går nu huvudparten till papper, kartonger, lådor och dylikt, under det mindre delar användas för diverse expenser för frakt, maskinskrivning m. m., för hjälp vid ordnande av ordsamlingarna och dylikt samt för böcker. Prisstegringar på så gott som alla dessa poster göra anslaget otillräckligt även för dessa ändamål. Även om, såsom vi i det föregående förutsatt, utgifter för böcker avskiljas till en särskild post, komma 900 kronor dock ej att räcka till det återstående, så mycket mindre som nya hithörande behov äro att motse, såsom ut-sändandet av frågelistor, anställande av experimentalfonetiska undersökningar, upptagande av fonogram m. m. Ett annat behov är att i större utsträckning än nu kunna anlita tillfällig arbetshjälp till ordnings- och renskrivningsarbeten, en utväg som torde komma att ställa sig billigare än att låta de årsanställda medarbetarnas arbetstid alltför mycket upptagas av dylikt, under det den behövdes för arbeten, som ej på samma sätt som de nämnda kunna lämnas åt andra personer. Vi anse oss därför böra begära, att för dylik arbetshjälp måtte under år 1920 kunna disponeras 600 kronor, samt att för materialier och diverse expenser måtte få disponeras 1,200 kronor.

I anslutning till det anförda skulle staten för år 1920 te sig på följande sätt:

3 årsarvoden à 3,500 kronor vardera	kronor 10,500: —
Resesättningar	» 4,500: —
Kartor	» 600: —
Böcker (härav 600 kronor engångskostnad).....	» 1,100: —
Inlösen av handskrifter	» 1,500: —
Materialier, tillfällig arbetshjälp och diverse expenser.....	» 1,800: —

Summa kronor 20,000: —

[273.]

Härvid ha arvoden upptagits till det för år 1919 av statsmakterna avsedda beloppet 3,500 kronor för varje medarbetare, vartill dock, enligt vad som i det föregående närmare utvecklats, torde böra komma någon ökning i huvudsaklig motsvarighet till den till beloppet ännu okända ökning, som jämförliga statstjänstemän kunna komma att erhålla på sina avlöningar. Med hänsyn till förhållanden, för vilka vi ovan redogjort, ha vi ansett oss böra ifrågasätta en ökning till 6,000 kronor av vardera arvodet. Medräknas en sådan ökning, stegras kostnaden för medarbetarnas arvoden till 18,000 kronor och totalkostnaden för undersökningen, i vad den bestrides av statsmedel, blir 27,500 kronor.

När vi, trots det att tidsläget synes så föga gynnsamt för en dylik framställning, framlägga en kostnadsberäkning, som stiger till ett så högt belopp, sker detta i medvetandet av att den konsolidering och utvidgning av undersökningen, vartill vi nu begära medel, ej tål uppskov. Vi ha redan i det längsta uppskjutit detta. Den erfarenhet de pågående arbetena givit oss, ej minst på sista tiden, visa tydligt nog, att här ingen tid finns att förlora. När för något över tjugu år sedan undersökningen av Upplands folkmål började, möttes den undersökare, som på sin lott fått socknarna närmast norr om Stockholm, i en av dessa socknar av sådana förhållanden, att det var omöjligt att där göra någon dialektundersökning alls. Det var redan då för sent. Sedan dess ha liknande förhållanden inträtt på många ställen och hota att inom kort bli rådande i stora delar av vårt land, däribland flera av de ur språkhistorisk synpunkt viktigaste. Vid en i sommar företagen undersökning i Östergötland, varvid ett 30-tal socknar besöktes, framgick, att inom största delen av landskapet det gamla folkmålet ej längre anträffas annat än i form av spridda, mer och mer försvinnande rester. Den allmänna upplösningen av dialekten befanns här redan ha hunnit göra sig starkt och allmänt gällande även inom den allra äldsta generationen. Och i de byder av vårt land, där dialekten ännu lever som kraftigast, är den ej längre ren annat än hos de äldsta generationerna. Det är därför en bjudande nödvändighet att snarast möjligt börja forcera och utvidga undersökningsarbetet. Givetvis erfordras mycket mera än vad vi nu föreslagit, men det arbete som erfordras måste till följd av sakens natur, åtminstone vad det väsentliga av insamlandet beträffar, bli begränsat inom en överskådlig tid. Hur lång tid det kan bli, har ej ännu kunnat närmare beräknas, liksom ej heller de mera omfattande föranstaltningar, vilka ytterligare behövas, ännu låtit sig planeras. I avvaktan härpå kan dock den av oss nu begärda utvidgningen ej anstå utan att en tillbakagång i den nuvarande verksamheten riskeras, en tillbakagång som innebär förlust av en oersättlig tid.

På grund av vad sålunda anförts hemställa sökandena, det tacktes Kungl. Maj:ts att till 1919 års riksdag avlåta propositioner

dels om beviljande till fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål av ett anslag å 20,000 kronor att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:ts kan finna gott föreskriva, samt om beviljande dessutom antingen av ett av statsmakterna till sin storlek fixerat belopp, varmedels de till undersökningens för år 1920 anställda medarbetare utgående arvoden kunna bringas till samma storlek som de avlöningar, vilka under samma år utgå till jämförliga statstjänstemän, eller också av ett belopp av 7,500 kronor såsom tillägg till nämnda medarbetares arvoden för täckande av genom dyrtiden uppkommande merkostnad;

dels om beviljande å tilläggsstat för år 1919 antingen av ett av statsmakterna till sin storlek fixerat belopp, varmedels de till undersökningens för år 1919 anställda medarbetare utgående arvoden kunna bringas till samma storlek som de avlöningar,

vilka under samma år utgå till jämförliga statstjänstemän, eller av ett belopp av 5,000 kronor såsom tillägg till nämnda arvoden för täckande av genom dyrtiden uppkommande merkostnad.

[273.]

Jämtlikt härå erhållen remiss har universitetskanslern, efter hörande av filosofiska fakultetens vid universitetet i Uppsala humanistiska sektion, den 28 oktober 1918 yttrat sig i ärendet och därvid anhängit om proposition till 1919 års riksdag om beviljande för fortsatt undersökning av svenska folkmål av dels på extra stat för år 1920 ett anslag av 27,500 kronor, dels ock på tilläggsstat för år 1919 ett anslag av 5,000 kronor. Härigenom skulle — säger kanslern — bland annat ersättningen åt de vid ifrågavarande undersökningsarbete anställda medarbetare — för år 1919 två och för år 1920 tre — uppbringas till 6,000 kronor för år åt en var av dem, ett belopp, som kanslern, särskilt med hänsyn till dyrtiden och vid jämförelse med den avlöning, som utginge till jämförliga statstjänstemän, icke ansåge för högt tilltaget.

Då framställning år 1917 förelåg om höjande av arvoden till de i undersökningens tjänst för år anställda medarbetarna, framhöll jag vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 14 januari 1918, att dåvarande arvoden vore för låga särskilt under rådande förhållanden och rimligtvis borde höjas. Den av ledningen för ifrågavarande undersökningar då förordade ökningen från 2,500 kronor till 3,700 kronor eller med 1,200 kronor ansåg jag emellertid med hänsyn till den avlöning, som tillkomme jämförlig ordinarie tjänsteman, skäligen böra begränsas till 1,000 kronor för vardera medarbetaren. I den föreliggande framställningen har nu, under påpekande av otillräckligheten av ett arvode å 3,500 kronor, erinrats därom, att motsvarande statstjänare åtnjuta krigstidstillägg å sina utgående avlöningar, en förmån som även syntes böra komma undersökningens medarbetare till del. Jag finner det framställda önskemålet i så måtto befogat, att en höjning av nu förevarande arvoden med hänsyn till rådande dyrtid bör rimligen komma i fråga. Att fullt jämställa ifrågavarande medarbetare med statstjänstemän torde ur konsekvensens synpunkt vara ägnat att medföra vissa betänkligheter. Den höjning, varmed det för år 1919 utgående och det för år 1920 förordade arvodet å 3,500 kronor bör ökas, synes mig böra begränsas till 1,500 kronor. Arvudet i sin helhet skulle sålunda uppgå till 5,000 kronor.

Departementschefen.

Den nu berörda arvodesförhöjningen synes mig jämväl för år 1919 böra komma de två medarbetare till del, som under sistnämnda år äro fast anställda i undersökningens tjänst mot åtnjutande av omförmälda arvoden å 3,500 kronor för en var av dem. Härför erforderliga medel, 3,000 kronor, torde emellertid böra äskas å tilläggsstat för år 1919. och återkommer jag härtill i annat sammanhang.

[273.]

Vad angår arvode till ytterligare en medarbetare finner jag visserligen detta krav beaktansvärt med hänsyn till önskvärdheten av ett forcerande av ifrågavarande undersökningsarbeten i de trakter av landet, där dialekterna visa starka tendenser till upplösning. Emellertid mana å andra sidan de statsfinansiella hänsynen till stor varsamhet i tillskapandet av nya utgifter, och jag anser mig därför nödsakad att nu lämna framställningen utan understöd.

En höjning av ersättningen till medarbetarnas resor synes i betraktande av rådande dyrtid befogad. Med hänsyn därtill att ytterligare en medarbetare tillkommer för år 1920, torde man för sagda år böra räkna med en restid av omkring 8 månader för år. I fråga om sökandenas mot denna bakgrund gjorda beräkning av 4,500 kronor till reseersättningar har jag ingen annan erinran att göra än att summan, vid utelämnandet av anslag till en tredje medarbetare, bör reduceras till 3,000 kronor.

Vad övriga punkter i sökandenas kostnadsberäkning beträffar finner jag anslaget till böcker kunna väsentligen reduceras. Undersökningen har lätt tillgång till universitetsbibliotekets bokförråd ävensom, vilket framgår av ansökningen, möjlighet att på annat sätt förvärva eller till låns komma erforderlig litteratur. För de nödvändigaste bokinköpen synes mig ett belopp av 500 kronor vara tillfyllest. Anslaget till kartor anser jag mig böra förorda. Vad angår inlösen av handskrifter, har för detta ändamål förut beräknats 500 kronor. Visserligen synes den nu föreslagna ökningen till 1,500 kronor något hög, men då de skäl för höjningen, som anförts av sökandena, synts mig övertygande, har jag ansett mig böra förorda framställningen i denna del. Anslagsposten till materialier, tillfällig arbetshjälp och diverse expenser torde utan större olägenhet kunna begränsas till 1,500 kronor.

I enlighet med vad jag förordat, skulle alltså för ifrågavarande undersökningar för år 1920 erfordras:

Två årsarvoden å 5,000 kronor	kronor 10,000: —
Reseersättningar	» 3,000: —
Kartor	» 600: —
Böcker	» 500: —
Inlösen av handskrifter	» 1,500: —
Materialier, tillfällig arbetshjälp och diverse expenser	» 1,500: —
Summa kronor 17,100: —	

Jag hemställer, med åberopande av vad i övrigt i detta ärende förekommit, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

att till fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål anvisa på *extra stat* för år 1920 ett reservationsanslag av 17,100 kronor, att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma.

9. **Undersökningar m. m. av sydsvenska folkmål.** Till systematisk undersökning av sydsvenska folkmål har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1918 och 1919 anvisat ett reservationsanslag av 2,000 kronor, att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma. [274.]

Undersökningar m. m. av sydsvenska folkmål.

Genom beslut den 19 november 1917 ställdes det för år 1918 beviljade beloppet till förfogande av centralstyrelsen för landsmålsföreningarna i Lund att av styrelsen disponeras för vissa närmare angivna ändamål. Därjämte föreskrevs, dels att de samlingar, som sålunda åstadkommes eller inköptes, ävensom dylika samlingar, vilka utan förbehåll överlämnades till centralstyrelsen, skulle bliva statens egendom och hållas tillgängliga för vetenskaplig forskning, dels ock att samlingarna skulle, om och i den mån utrymme för dem kunde beredas inom universitetsbiblioteket i Lund, förvaras därstädes.

Hos Kungl. Maj:t har nu centralstyrelsen anhållit om beredande för år 1920 av ett till 3,500 kronor förhöjt anslag för ifrågavarande ändamål.

Styrelsen — bestående av f. d. professorn vid Lunds universitet A. Kock, professorn vid samma universitet E. Hellquist samt docenterna därstädes A. Lindqvist och E. Wigforss — har till stöd för denna framställning anfört följande:

Då Kungl. Maj:t redan under två föregående år föreslagit riksdagen att bevilja dylikt anslag, och då riksdagen funnit sig böra bifalla ifrågavarande proposition, torde det icke vara nödvändigt att detta år från centralstyrelsens sida upprepa den utförligare motiveringen för vår ansökan.

De huvudsakliga skälen kvarstå oförändrade. Undersökningen av våra bygdemål har en väsentlig betydelse för den svenska och hela den nordiska språkforskningen, men också överhuvud för kännedomen om vår äldre kultur. Bygdemålen hålla på att dö ut, och därför är undersökningen brådskande. De samlingar, som redan blivit gjorda, äro för vissa delar av det sydsvenska området betydande, däremot för andra delar obetydliga eller inga.

Medlen till arbetets bedrivande äro allttjämt mycket små. De summor, som vid de nya landsmålsföreningarnas bildande år 1915 och 1916 på enskild väg insamlades, äro nu fullständigt förbrukade, och nya bidrag inflyta synnerligen sparsamt. Det anslag på 1,000 kronor om året, som Malmöhus läns landsting år 1916 beviljat, upphör med år 1919. Från landsting kunna vi sålunda från och med år 1920 med säkerhet påräkna endast det anslag på 500 kronor om året, som Kronobergs läns landsting år 1917 beviljade för en tid av 5 år att användas till undersökningar inom länet, och av dessa 500 kronor tillfaller endast halva summan »Centralstyrelsen» i Lund, andra hälften »Undersökningen av svenska folkmål» i Uppsala.

Redan nu nämnda förhållanden giva centralstyrelsen anledning att tänka på möjligheten av statsanslagets ökning. Härtill kommer ytterligare, att det under föregående år beviljade anslaget på 2,000 kronor redan från början högst betydligt understeg den summa, som beräknats vara nödvändig för ett någorlunda skyndsamt bedrivande av

[274.] undersökningsarbetet. I sin ansökan år 1916 begärde centralstyrelsen 4,000 kronor, ehuru Kungl. Maj:t föreslog riksdagen att bevilja endast halva denna summa. Centralstyrelsen ansåg sig icke omedelbart böra anhålla om ökning i det sålunda beviljade beloppet, utan inskränkte sig till att även för år 1919 begära 2,000 kronor.

Det avgörande skäl, som förmår centralstyrelsen att denna gång anhålla om en ökning av sistnämnda summa, är tydligen penningvärdets fortgående fall. Kostnaderna för arbetets bedrivande ha i den grad ökats, att undersökningarna detta år måst betydligt inskränkas. De till centralstyrelsens förfogande stående penningmedlen ha nästan uteslutande använts till att utsända upptecknare i bygderna. Men under det att dessa upptecknare år 1917 kunde nöja sig med ett månatligt arvode av omkring 125 kronor, har det i år varit dem omöjligt att utan direkt ekonomisk förlust deltaga i undersökningsarbetet för mindre ersättning än 225—250 kronor i månaden. Kostnaderna ha sålunda praktiskt taget fördubblats, och om det gamla anslaget ökades till det dubbla, skulle detta endast innebära, att arbetet i fortsättningen skulle kunna bedrivas i det omfång, som syntes möjligt, då centralstyrelsen år 1916 för första gången anhöll om statsanslag.

Då emellertid det nuvarande allmänna ekonomiska läget manar till begränsning av även befogade önsksningar, anser sig centralstyrelsen böra stanna vid att anhålla om en ökning till endast 3,500 kronor.

Styrelsen anhåller sålunda, att det täcktes Kungl. Maj:t av 1919 års riksdag för år 1920 äska ett anslag å extra stat av 3,500 kronor för systematisk undersökning och bearbetning av sydsvenska bygdemål, underkastande sig styrelsen de särskilda bestämmelser, som Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

På grund av remiss har kanslersämbetet för rikets universitet, efter hörande av humanistiska sektionen av filosofiska fakulteten vid universitetet i Lund, den 7 oktober 1918 avgivit utlåtande i ärendet och därvid i likhet med sektionen förordat bifall till framställningen.

Departementschefen.

Vid anmälan av frågan om anslag till ifrågavarande ändamål för år 1918 (1917 års statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, punkten 248) framlade dåvarande departementschefen utredning rörande förevarande anslagskrav och utvecklade de skäl, som syntes tala för ett ekonomiskt bispringande från statens sida för ifrågavarande undersökningar. Jag delar i så måtto denna uppfattning, att jag finner staten fortfarande böra bidraga till täckande av kostnaderna för omförmälda ändamål.

Vad angår det framställda kravet på ökning av statsanslaget till 3,500 kronor, vill jag hänvisa till de skäl, som av styrelsen i detta avseende förebragts. Jag finner omständigheterna tala för en ökning av anslaget, men synes mig detta böra begränsas till 3,000 kronor.

Ökat anslag.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att till systematisk undersökning av sydsvenska folk-mål anvisa på *extra stat* för år 1920 ett reservationsanslag av 3,000 kronor att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma.

[275.]

Insamling
av svenska
folkminnen.

00. **Insamling av svenska folkminnen.** För insamling, förteckning och undersökning av svenska folkminnen har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1913—1919 beviljat ett anslag av 4,500 kronor, att utgå på de villkor och i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskriva. Anslagen hava föranletts av framställningar från stadsnotarien i Lund, nuvarande t. f. revisionssekreteraren N. Andersson, docenten i litteratur- och musikhistoria vid universitetet i Lund T. Norlind och docenten i nordisk och jämförande folkminnesforskning vid samma universitet C. W. von Sydow.

På sätt framgår av det vid statsverkspropositionen till 1914 års förra riksdag fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914, punkten 227, meddelade Kungl. Maj:t, efter det vederbörande universitetsmyndigheters yttranden i ärendet inhämtats, genom nådigt beslut den 28 mars 1913 bestämmelser rörande användningen av det för år 1913 anvisade beloppet, och i huvudsak enahanda föreskrifter hava sedermera lämnats i fråga om anslagen för åren 1914—1917.

Beträffande det för år 1918 beviljade anslaget för ifrågavarande ändamål anvisade Kungl. Maj:t för användning i huvudsaklig överensstämmelse med ett av Lunds universitets humanistiska sektion avgivet förslag till Andersson 2,000 kronor, till en var av Norlind och von Sydow 1,000 kronor och till extra utgifter 500 kronor, med föreskrift tillika att redovisning för anslaget i dess helhet skulle insändas till kammarrätten. I fråga om användandet av det för år 1919 för ändamålet beviljade anslaget har infördrat förslag ännu icke inkommit från universitetskanslern.

Hos Kungl. Maj:t hava nu Andersson, Norlind och von Sydow anhållit om beredande jämväl för år 1920 av ett anslag å 4,500 kronor för ifrågavarande ändamål.

I ärendet har universitetskanslern, sedan den humanistiska sektionen av filosofiska fakulteten vid universitetet i Lund yttrat sig, den 18 december 1918 avgivit underdånigt utlåtande och därvid, i likhet med sektionen, förordat bifall till framställningen.

Under hänvisning jämväl till den utredning, som innefattas i punkten 216 av det vid 1912 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1912, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till insamling, förtecknande och undersökning av svenska folkminnen bevilja på *extra stat* för år 1920 ett reservationsanslag av 4,500 kronor, att utgå på de villkor och i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa.

[276.]

Vetenskaplig
undersökning
av ortnamn
inom
Hallands län.

11. **Vetenskaplig undersökning av ortnamn inom Hallands län.** Till utförande i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställd plan av undersökningar rörande ortnamn inom Hallands län beviljade 1918 års riksdag ett anslag av 15,000 kronor samt anvisade därav på extra stat för år 1919 såsom reservationsanslag ett belopp av 5,000 kronor.

Såsom i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1918 omnämnes, skulle det för ändamålet beviljade anslaget å 15,000 kronor fördelas på tre år, att utgå med 5,000 kronor för år såsom arvode åt ledamoten av ortnamnskommittén, docenten J. Sahlgren.

Då följaktligen enahanda belopp som för år 1919 bör utgå för år 1920, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att av det till utförande i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställd plan av undersökningar rörande ortnamn inom Hallands län år 1918 beviljade anslaget av 15,000 kronor anvisa på *extra stat* för år 1920 såsom reservationsanslag ett belopp av 5,000 kronor.

[277.]

Arvode åt
ortnamns-
kommitténs
sekreterare.

12. **Arvode åt ortnamnskommitténs sekreterare.** Riksdagen har vid olika tillfällen anslagit medel till undersökning av ortnamn inom Älvsborgs, Örebro och Värmlands län. Därjämte har riksdagen under en följd av år på extra stat anvisat ett belopp av 4,000 kronor till arvode åt ortnamnskommitténs sekreterare.

Kommittén har nu i skrivelse den 31 augusti 1918 anhållit om beredande av ett anslag å samma belopp till arvode åt sekreteraren för år 1920 och till stöd därför yttrat:

Kommittén hänvisar till vad i Kungl. Maj:ts proposition nr 143 till 1911 års riksdag anförts såväl rörande lämpligheten av ett fast årsarvode åt kommitténs sekreterare som ock beträffande detta arvodes belopp, 4,000 kronor för år, samt påpekar, att sekreterarens arbete under åren 1919 och 1920 kommer att avse dels revision av manuskriptet till samt korrekturläsning å det enda återstående ännu icke från trycket utgivna halva häradet inom Älvsborgs län, dels avslutandet av det nu redan sjutton och ett halvt härad omfattande fullständiga registret och påbörjandet av den utförliga inledning, med vilka enligt den av Kungl. Maj:t fastställda planen redogörelsen för Älvsborgs län skall vara försedd, dels fortsättandet och avslutandet av bearbetningen av Värmlands län, varå nu endast återstå naturnamnen i nio av länets fjorton hänader, dels fortsättandet och avslutandet av bearbetningen av Örebro län, av vars femton hänader nu tio äro, fränsett naturnamnen, i tryckfärdigt manuskript föreliggande, dels äntligen den mängd utredningar som kommittén årligen måste avge i anledning av remisser från kammarkollegium.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att anvisa på *extra stat* för år 1920 ett förslagsanslag, högst 4,000 kronor, till arvode under samma år åt ortnamnskommitténs sekreterare.

13. **Verket »Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium.»**

[278.]

Såsom bidrag till fortsatt utgivande av detta, utav dåvarande professorn, numera byggnadsrådet S. Curman och dåvarande docenten, numera professorn J. Roosval påbörjade, med stöd av vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien utgivna verk anvisade riksdagen på *extra stat* för vartdera av åren 1914 och 1915 ett anslag av 10,000 kronor, att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma.

Verket »Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium».

Vid framläggande i 1915 års statsverksproposition av anslagskraven för år 1916 beräknades, att av det nyss omförmälda, för år 1915 beviljade anslaget hälften eller 5,000 kronor skulle kunna besparas till nästföljande år. För ifrågavarande ändamål åskades därför hos riksdagen allenast ett belopp av 2,500 kronor för år 1916, varjämte begärdes riksdagens medgivande, att vad som besparades å det för år 1915 beviljade anslaget skulle få för samma ändamål användas under år 1916. Denna framställning bifölls av riksdagen.

För vart och ett av åren 1917—1919 beviljade riksdagen på Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar för ifrågavarande ändamål ett anslag av 10,000 kronor, att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma. Den 22 juli 1918 ställdes det för år 1919 beviljade anslaget till Curmans och Roosvals disposition i mån av behov, med föreskrift att för anslagets användning skulle gälla de i Kungl. Maj:ts beslut den 4 juli 1913 och den 31 december 1914 bestämda villkoren.

Enligt dessa beslut skulle såsom villkor för anslagets åtnjutande gälla, att ifrågavarande verk, som vore avsett att omfatta samtliga delar av landet, utgäves under enhetlig ledning; att utgivarna årligen redovisade för det under året utförda arbetet inför vitterhetsakademien, som skulle hava att med utlåtande däröver till Kungl. Maj:t överlämna dylik redovisning; att ditintills för verket insamlat primärmaterial ävensom sådant material, som därefter insamlades, skulle, i den mån verket utkomme av trycket, överlämnas till vitterhetsakademiens antikvariskt-topografiska arkiv; att av verket, i den mån det utkomme, överlämnades till ecklesiastikdepartementet 10 exemplar, till kungl. biblioteket 10 exemplar och till vitterhetsakademien 5 exemplar; samt att utgivarna årligen till Kungl. Maj:t ingåve räkenskapssammandrag för anslagsåret för att tillställas riksdagens revisorer, med skyldighet för utgivarna att, därest sådant skulle

[278.] av revisorerna påkallas, till dem ingiva de fullständiga räkenskaperna för företaget.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts framställning i ämnet till 1918 års riksdag förehades inom riksdagen till behandling en inom andra kammaren väckt motion (nr 183), däri föreslagits, att för ifrågavarande ändamål skulle på 1919 års stat anvisas ett extra anslag av 25,000 kronor. Detta förslag hade motiverats bland annat därmed, att ju hastigare den påbörjade inventariseringen av våra kyrkor genomfördes, desto bättre skulle de mål vinnas, som arbetet åsyftade att vinna och som riksdagen velat stödja. Såsom framgår av vad jag förut anfört vann motionen icke riksdagens bifall. Under punkten 246 av sin skrivelse (nr 8 A) angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1919 åttonde huvudtitel gjorde emellertid riksdagen vissa uttalanden rörande bedrivandet av arbetet med »Sveriges kyrkor». Efter förklarande att riksdagen med hänsyn till nämnda verks stora kulturhistoriska värde funnit arbetet vara förtjänt av fortsatt understöd från statens sida, fortsatte riksdagen:

Riksdagen anser även önskvärt, att en inventarisering av våra kyrkor må så fort ske kan genomföras. Emellertid torde detta syfte kunna vinnas därigenom att en förberedande inventering i större omfattning igångsattes och att den utförligare bearbetningen av det sålunda insamlade materialet sedermera efter hand finge ske, i den mån detta medhunnas.

För befrämjande av verkets skyndsamma utgivande torde ekonomiska bidrag även från de särskilda orter, som beröras av arbetet, kunna och böra ifrågasättas.

Jämväl genom iakttagande av lämplig begränsning dels i fråga om textens utförlighet, dels och därutinnan, att endast kyrkor av kulturhistoriskt intresse och värde göras till föremål för mera ingående beskrivning, skulle åtskilligt kunna vinnas för arbetets tidigare fullbordan.

Samtidigt med att anslaget för år 1919, såsom nyss nämnts, ställdes till vederbörandes förfogande, anbefalldes vitterhetsakademien att till Kungl. Maj:ts inkomma med yttrande i anledning av riksdagens berörda uttalanden. Dylikt yttrande har nu av akademien avgivits i en den 3 december 1918 dagtecknad skrivelse. Det torde vara lämpligt, att jag här återgiver det väsentliga innehållet av sagda skrivelse, innan jag går att anmäla en från Curman och Roosval inkommen framställning om bidrag till fortsatt utgivande under år 1920 av »Sveriges kyrkor».

Vad först angår den av riksdagen såsom lämplig ansedda förberedande inventeringen har akademien därom yttrat:

En sådan inventering pågår redan sedan närmare ett år på enskilt initiativ och genom på enskild väg insamlade medel. Detta sker i nära samverkan med verket »Sveriges kyrkor». Angående detta förberedande inventeringsmål och arbetssätt bör följande anföras. Inventeringen ledes av en kommitté bestående av H. K. H. Kron-

prinsen (ordförande), H. K. H. Prins Eugen, ärkebiskopen, generaldirektören för byggnadsstyrelsen, riksantikvarien, byggnadsråden I. G. Clason och S. Curman, professor J. Roosval (sekreterare), arkitekten Ferd. Boberg (skattmästare) och konstnärinnan fru Anna Boberg. Arbetet bedrivs av ett arbetsutskott bestående av herrar Boberg, Curman och Roosval och som sekreterare amanuensen Sigurd Wallin. Samtliga biskopar hava dessutom jakande besvarat kommitténs anmodan att vara ledamöter av arbetsutskottet i vad dess arbete berör deras respektive stift.

Genom utsända sakkunniga personer — i regel medarbetare i Sveriges kyrkor — upprättas listor över alla lösa föremål av historiskt eller konstnärligt värde i kyrkorna. Dessa listor överlämnas sedermera till vederbörande domkapitel och till riksantikvarien. Genom åtgärder från dessa myndigheters sida skola sedermera de lokala kyrkliga myndigheterna åläggas att upptaga de förtecknade föremålen å respektive kyrkors officiella inventarieförteckning, om de ej redan finnas å dessa införda. Genom denna åtgärd komma alla en kyrkas föremål av historiskt eller konstnärligt värde i åtnjutande av det skydd, som nuvarande lagstiftning erbjuder desamma. De få sålunda icke avyttras eller utsättas för vanvård. Detta är givetvis huvudsyftet med denna inventering.

För att denna inventering skall motsvara sitt ändamål, måste den genomföras med största skyndsamhet, ty för varje år som går försvinna ur kyrkorna eller förstöras genom vanvård många obeaktade, men ur kulturhistorisk synpunkt värdefulla föremål, emedan de icke finnas upptagna å inventarielistorna och sålunda ej uppmärksammas. Kommittén hoppas kunna fullfölja sin plan under loppet av c:a 5 år. För att detta skall vara möjligt måste arbetet med listornas upprättande inskränkas så mycket som möjligt. Till varje föremål fogas alltså endast en summarisk beskrivning, erforderlig för föremålets identifiering. Däremot kunna i allmänhet icke fullständig beskrivning, historisk utredning eller genomgående fotografering ifrågakomma. Själva kyrkobyggnaden och dess fasta inventarier lämnas helt åsido. Arbetet är alltså av helt annan art än det, som erfordras för de grundliga beskrivningar med tillhörande historiska utredningar, som utgöra målet för beskrivningarna i verket Sveriges kyrkor. Den förberedande inventeringen är ett räddningsarbete, »Sveriges kyrkor» ett forskningsarbete.

Den förberedande inventeringen kan emellertid vara såväl Sveriges-kyrkors arbetet som fornminnesvården till stort gagn, om arbetena klokt samordnas. Ja, denna förberedande inventering är av den betydelse för fornminnesvården att, om den ej nu på enskild väg bleve utförd, måste den förr eller senare i alla händelser utföras och då sannolikt på statens bekostnad; lägger man härtill att arbetet utföres av så kvalificerade personer att, även om staten skulle komma att utföra arbetet, bättre arbetskrafter då ej skulle kunna uppdrivas, kan varje intresserad ej annat än glädja sig åt att denna förberedande inventering bliver utförd under en så god ledning. Ifrån Sveriges kyrkors redaktions sida sett är den förberedande inventeringen även fördelaktig. Den person, som för den förberedande inventeringens utförande får genomresa ett stort område i ett sammanhang, vinner givetvis härigenom en värdefull överblick över de konsthistoriska förhållandena inom detta område, en överblick, som kan bliva till stor nytta, om samma person sedermera får utföra de noggranna beskrivningarna inom delar av detta större område. Vidare utgöra de upprättade listorna givetvis goda stommar för de delar av kyrkoberskrivningarna, som behandla de lösa inventarierna. Det är också på denna grund som ett intimt samarbete anordnats mellan Sveriges kyrkor och den förberedande inventeringen. Det av riksdagen fram-

[278.] förda önskemålet är alltså redan uppfyllt på ett tillfredsställande sätt utan någon kostnad för statsverket, tack vare en storartad enskild offervillighet för ändamålet.

I fråga om de utav riksdagen för befrämjande av verkets skyndsamma utgivande ifrågasatta ekonomiska bidrag från de särskilda orter, som beröras av arbetet, förklarar akademien, att enligt vad akademien hade sig bekant, utgivarna redan från börjat eftersträvat sådana bidrag.

Utgivarna — säger akademien — hava även så tillvida lyckats i sina bemödanden härutinnan som hittills varje häfte blivit understött med c:a 500 kronor av vederbörande landsting. Dessa bidrag hava hittills avsetts som tillskott till kostnaderna för själva undersöknings- och beskrivningsarbetet. Till befrämjande av verkets utgivande av trycket har hittills icke lämnats några bidrag. Det torde emellertid framdeles bliva nödvändigt på grund av att inkomsten av försäljningen icke på långt när täcker framställningskostnaden, varför förlaget anser sig ur stånd att utan direkt bidrag fortsätta tryckningen. Utgivarne skola säkerligen låta sig angeläget vara att även framdeles söka såsom hittills genom bidrag från orterna och från intresserade privatpersoner förstärka arbetets ekonomi. Det ligger i sakens natur, att dylika bidrag dock alltid måste anses såsom tillfälliga. Men givet är att ett så omfattande och långvarigt företags ekonomi icke till någon väsentlig grad kan bygga på enskild ekonomisk hjälp, som ju alltid blir mer eller mindre tillfällig.

Härefter ingår akademien på det av riksdagen uttalade önskemålet om en lämplig begränsning i fråga om textens utförlighet m. m. Akademien yttrar härom:

Efter vad akademien har sig bekant, torde svårigheten att få arbetet tryckt med nödvändighet utöva det inflytande på utgivarne, att de i möjligaste mån söka koncentrera texten, och efter riksdagens uttalande i ämnet lära de säkerligen allt mera beflita sig härom; dock kan en beskrivning, som skall hava ett verkligt värde såsom en kulturhistorisk materialbeskrivning, ej göras allt för knapphändig. Vidare ligger i arbetets art att meddela de förklaringar, som behövas för att rätt förstå vissa mera ovanliga företeelser i en kyrka. Det är ju möjligt, att man så småningom, då den svenska konsthistoriska terminologien hunnit ytterligare utvecklas och stadgas, skulle kunna vinna ytterligare någon begränsning utan att förlora i tydlighet, men från vetenskaplig synpunkt sett torde det icke vara önskvärt att i väsentlig grad reducera beskrivningarnas detaljuppgifter.

Det naturliga önskemålet, att endast kyrkor av kulturhistoriskt intresse och värde böra göras till föremål för mera ingående beskrivning, synes akademien i regel hava iakttagits i de hittills utgivna häftena. Alldeles nya kyrkor hava blott omnämnts med några få rader och ett par små illustrationer, under det att de verkligt värdefulla kyrkorna fått sig det väsentliga utrymmet tillmätt. Detta gäller själva de publicerade beskrivningarna. Undersökningsarbetena måste emellertid i allmänhet bedrivas lika omsorgsfullt och ingående vid en till synes ganska ny och ointressant kyrka som vid de påtagligt gamla och intressanta.

Med avseende på landskyrkorna intar Sverige en särställning i det att vårt land ej i samma grad som andra länder varit utsatt för fiendehärars våldsamma härjningar, utan de förändringar de undergått hava i regel varit föranledda av församlingarnas önskan att hålla sin gudstjänstlokal i jämnhöjd med samtidens fordringar, varför

de gamla kyrkorna ej blivit våldsamt förstörda utan endast omändrade och då merendels på sådant sätt att även efter omändringen mycket av de gamla anordningarna kunnat iakttagas vid mera ingående undersökningar. Det är därför så många av vårt lands kyrkor gömma på värdefulla rester från gångna tiders byggnadsverksamhet, ehuru de vid besök i kyrkan ej genast framträda. En ojämnhet i muren kan t. ex. för den sakkunnige visa att kyrkan ursprungligen haft en mur, som delvis avskilt koret från skeppet, en katolsk byggnadsart, som där den förekommer med nödvändighet daterar kyrkan till medeltiden. Vid en flyktig granskning kan en dylik ojämnhet i muren lätt förbises, ehuru den för kyrkobyggnadens historia är av stor vikt. De här ovan angivna förhållandena förklara, varför det så ofta visar sig, att en till synes ointressant och sen kyrka vid närmare undersökning blottar en mangen gång nog så märklig utvecklingshistoria, men där sålunda stora krav ställas på undersökarens observationsförmåga och noggrannhet. Det är sålunda ingenting ovanligt, att en kyrka, som vid en ytlig granskning förefaller vara från mitten av 1800-talet, vid närmare undersökning visar sig innehålla väsentliga partier av en romansk anläggning, eller också hava värdefulla skulpturfragment eller dylikt använts såsom material i en ny kyrka o. s. v.

Varje kyrka kräver alltså redan ur denna synpunkt undersökning oberoende av sin ålder. Därtill kommer att en ny kyrka nästan alltid innehåller en större eller mindre del av den tidigare kyrkans inredning och lösa inventarier, vilka ju måste noga bevaras och beskrivas. Slutligen bör framhållas att utgivarne med berömvärd omtanke även sysselsatt sig med nu rivna kyrkor, mången gång kan den gamla rivna kyrkan på en ort rekonstrueras genom i arkiven befintliga äldre avbildningar eller genom uppgifter i sockenstämmoprotokoll och inventarier, vilka, kompletterade med uppgifter av ännu levande äldre personer eller traditioner i orten, kunna lämna mycket fullständiga och intressanta resultat. Exempel härpå finnas särskilt i de utgivna beskrivningarna över Västergötlands kyrkor, där t. ex. den märkliga, nu rivna Häggesleds kyrka kunnat rekonstrueras. Likaså de försvunna kyrkorna i Höra, Mellby och Uvered. Just i sådana fall är det särskilt viktigt, att beskrivaren med all utförlighet söker rekonstruera bilden av ett tyvärr försvunnet kulturminne för att åtminstone litterärt rädda detsamma från fullständig förgängelse.

Akademien avslutar sin skrivelse med följande ord:

Av den föregående utredningen synes det akademien framgå, att utgivarne redan nu i viss mån vid utgivandet av arbetet följt den tankegång, som ligger till grund för riksdagens uttalande, och akademien är övertygad därom, att utgivarne efter detta riksdagens uttalande än ytterligare skola söka iakttaga de framställda önskemålen, där dessa ej stå i strid mot en fullt vetenskapligt genomförd granskning, ty utan denna skulle arbetet förlora mycket av det som i detsamma utgör ett bestående värde.

Såsom jag redan antytt föreligger nu en framställning från Curman och Roosvall om anslag för år 1920 till fortsatt utgivande av förevarande arbete. I sådant hänseende har äskats ett belopp av 25,000 kronor, och har till stöd för denna begäran andragits följande:

Arbetet har givetvis under de sista åren kännbart erfarit verkningarna av penningvärdets starka fall. Det anslag, som före kriget kunde anses vara väl lämpat för

[278.] här ifrågavarande ändamål, har under de senaste åren visat sig vara alldeles för lågt, om arbetet skall kunna bedrivas på ett sådant sätt, att det skall kunna fylla sitt ändamål: att inom överskådlig tid giva en fullständig och vederhäftig beskrivning på de svenska kyrkorna och dessas konsthistoriskt intressanta egendom. Rörande betydelsen härav tro vi oss icke här behöva orda. Vi bedja att därom få hänvisa till vår skrivelse av den 2 september 1912*) samt till den utredning, som lämnats i den vid 1918 års riksdag väckta motionen om ökat anslag åt arbetet »Sveriges kyrkor».

Vi anhålla att i underdånighet få framhålla det utomordentligt stora behovet av väsentligt ökat anslag till arbetet »Sveriges kyrkor», för att detta måtte kunna fullföljas enligt den plan, som gillats av 1913 års riksdag. De årliga utgifterna för arbetsbedrivande hava, såsom bifogade räkenskapssammandrag för åren 1914—1917 utvisar, under alla de senare åren överstigit de beviljade statsanslagen med omkring 5,000 kronor varje år. För år 1918 torde kostnaderna utöver statsanslaget komma att stiga till en väsentligt högre siffra, och detta oaktat vi nödgats alltmåra inskränka på arbetets årliga omfattning. Detta har sin mycket förklarliga grund i de oerhört stegrade kostnaderna på alla områden. Vi hava givetvis de sista åren nödgats betala mycket förhöjda ersättningar till våra medarbetare, vilka ändock måste anses vara alldeles otillräckligt avlönade. De äro ju samtliga högskoleutbildat folk med mångårig utbildning, men de hava ingalunda kunnat avlönas därefter. Då resor och vivre i vissa landsändar numera betinga oerhört höga priser, göra våra medarbetare stundom rena förluster, vilket ju icke är rimligt. Ensamt för att hålla arbetet uppe vid det omfång det hade år 1914 kräves det, att anslaget minst fördubblas.

Därtill komma andra omständigheter, som vi anse oss böra framlägga för Kungl. Maj:t. Hittills har av anslagen intet behövt användas för arbetets befordrande till trycket. Detta har skett genom Norstedt & söners förlags försorg. Nu har emellertid förlaget meddelat, att detsamma icke ser sig i stånd att vidare fortsätta därmed utan ett direkt bidrag till täckande av de oerhört stegrade tryckningskostnaderna, så vida icke bokhandelspriset på arbetet skall sättas så högt, att arbetet skulle komma att inträngas bland lyxpublikationerna. Detta måste givetvis undvikas, ty bleve så fallet, skulle ju hela arbetet ur en mycket viktig synpunkt bliva förfelat. Det skulle nämligen förlora sin karaktär av folkbok, tillgänglig för de flesta intresserade medborgare i landet. Att ett bidrag av allmänna medel lämnas till tryckning av ett dylikt arbete, torde vara synnerligen rimligt. Det är nämligen, såvitt vi hava oss bekant, regel, att tryckning av dylika arbeten i övriga europeiska länder helt bekostas med allmänna medel. Här skulle det icke bliva frågan om annat än ett relativt litet bidrag, som emellertid varken kan eller bör i detta sammanhang fixeras utan måste bestämmas av de förhållanden, som äro rådande vid träffande av nästa tryckningsavtal med förlaget.

Då de direkta kostnaderna för arbetets bedrivande på grund av den allmänna prisstegringen måste beräknas fördubblade, då de årliga utgifterna hittills visat sig överstiga statsanslagen med minst 5,000 kronor, då hädanefter väsentliga bidrag torde behöva lämnas till tryckningskostnaderna, anse vi oss icke kunna på önskvärt sätt bedriva här ifrågavarande arbete, med mindre statsanslaget ökas till kronor 25,000. Vi anse oss böra framhålla, att vi själva därvid icke beräknat erhålla någon som helst ersättning för eget arbete, vilket vi icke heller tidigare kunnat göra.

Curman och Roosval beröra därefter riksdagens omförmälda uttalande,

*) Se punkten 242 av bilagan åttonde huvudtiteln till 1913 års statsverksproposition.

att endast kyrkor av kulturhistoriskt värde och itresse borde göras till föremål för mera ingående beskrivning. De yttra i avseende härå: [278.]

Arbetet har i själva verket bedrivits efter den principen, att endast de viktigare momenten behandlats, under det att de oviktiga och obetydliga lämnats å sido. Men i de hittills utkomna delarne hava nästan samtliga kyrkor varit av betydelse. Där en ny kyrka nu står, har tidigare stått en gammal intressant kyrka, om vilken vi sökt vinna upplysningar i kyrkoböckerna eller annorledes. På de nya kyrkorna spillas icke många ord. Dock hava vi ansett oss böra omnämna dem för att lämna en fullständig bild av kyrkobeståndet i landet. — Erfarenheten har vidare lärt oss, att det ur alla synpunkter, icke minst den ekonomiska, är en betydande fördel, att vid arbetet gå fullständigt systematiskt fram över ett område medtagande alla inom detsamma belägna monument, vare sig de äro stora eller små, viktiga eller obetydliga. Denna deras egenskap kan i allmänhet icke konstateras utan en grundlig undersökning, ty mången gång döljer en till synes obetydlig kyrkobyggnad inom sig en ytterst intressant byggnadshistoria eller innehåller en intresselös ny kyrka högviktiga inventarier.

Vid skrivelsen funnos fogade dels ett räkenskapssammandrag, dels ock avskrift av vederbörlig, till vitterhetsakademien ställd redogörelse för arbetet under år 1917.

Räkenskapssammandraget hade följande innehåll:

**Räkenskapssammandrag för arbetet »Sveriges kyrkor»,
konsthistoriskt inventarium.**

Inkomster.

År.	Statsanslag kronor.	Donerade medel kronor.	Diverse inkomst kronor.	Summa inkomster kronor.	Utgivarnes utlägg den 31/12 kronor.	Tillsammans kronor.
1914.....	10,000 —	6,000 —	13 89	16,013 89	276 35	16,290 24
1915.....	5,000 —	4,800 —	83 34	9,883 34	805 92	10,689 26
1916.....	7,500 —	4,160 20	369 78	12,029 98	966 82	12,996 80
1917.....	10,000 —	700 —	24 81	10,724 81	5,188 51	15,913 32

Utgifter.

Ar.	All- männa omkost- nader kronor.	Undersök- nings- arvoden kronor.	Författar- arvoden kronor.	Ritningar kronor.	Fotografe- ring kronor.	Rese- ersätt- ning kronor.	Summa utgifter kronor.	Utgivar- nes ut- lägg 1/1 kronor.	Tillsam- mans kronor.
1914...	579 10	7,133 60	1,106 25	5,187 75	1,401 21	401 50	15,809 41	480 83	16,290 24
1915...	654 63	5,458 64	1,339 —	1,929 06	619 08	412 50	10,412 91	276 35	10,689 26
1916...	598 47	3,484 49	1,539 —	4,792 80	1,341 92	434 20	12,190 88	805 92	12,996 80
1917 ..	690 86	5,161 50	2,187 50	5,794 05	790 19	322 40	14,946 50	966 82	15,913 32

[278.]

Nyssnämnda arbetsredogörelse, avgiven i augusti 1918 och under-
tecknad av Curman och Roosval, lydde sålunda:

Till åttlydnad av föreskrift i Kungl. Maj:ts nådiga brev den 4 juli 1913 rörande bl. a. beviljande av anslag till fortsatt utgivande av »Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium», som med stöd av akademien utgives av undertecknade, få vi härmed vördsamt till akademien avgiva berättelse över vårt arbete för detta verk under år 1917.

Undersöknings- och uppmättningsarbeten hava under året bedrivits inom landets skilda delar. De hava fördelat sig landskapsvis sålunda:

I *Blekinge* har arbetet utgjorts av arkivstudier rörande *Medelsta* och *Bräkne häraden*, utförda av redaktören William Andersson.

I *Småland* har *Västerviks gamla*, värdefulla, men nu övergivna kyrka blivit uppmätt av teknolog A. Flink.

På *Gottland* hava undersökningsarbetena i *Endre tings* kyrkor slutförts av fil. lic. E. Lundmark. Alla kyrkorna i *Dede tings* hava uppmätts av arkitekterna Wallmark och Lovén, varjämte lic. Lundmark påbörjat deras undersökning. *Forssa tings* kyrkor hava börjat bearbetas av fil. kand. N. Wollin.

I *Östergötland* har bearbetningen av *Vreta Klosters* märkliga kyrka börjat genom gemensamt arbete av fil. kand. E. Lundberg och undertecknad Curman.

I *Västergötland* hava uppmättningsarbetena fortsatts. Sålunda hava ett större antal kyrkor i *Skånings härad* blivit uppmätta av teknologerna A. Flink och U. Åhrén, vilka även uppmätt de märkliga kyrkorna i *Våmb* och *Forshem*.

I *Södermanland* hava kyrkorna i *Sotholms härad* blivit föremål för en mycket ingående uppmätning av arkitekterna G. Widmark och Engell, varjämte amanuensen Sigurd Wallin preliminärt bearbetat hela landskapet genom komplettering av de undersökningar, som han på sin tid gjort för utställningen av äldre kyrklig konst i Strängnäs 1910.

I *Uppland* hava kyrkorna i *Danderyds skeppslag, mellersta delen*, blivit slutligt bearbetade med undersökning och uppmätning av arkitekten S. Brandel. Återstående kyrkor i detta skeppslag hava börjat bearbetas. De bliva färdiga under 1918. Kompletteringsarbeten hava utförts beträffande mätningar och beskrivningar i *Seminghundra härad* av fil. kand. I. Willeke och i *Långhundra härad* av amanuensen A. Billon. Kyrkorna i *Bro* och *Vätö skeppslag* hava blivit undersökta av fil. kand. I. Willeke. De utarbetade beskrivningarne över kyrkorna i *Närdsinghundra härad* hava under året kontrollerats och reviderats. Undersökning och beskrivning av de många kyrkorna i *Olands härad* har börjats av fil. lic. Gerda Boëthius, varjämte *Yttergrans* lilla vackra kyrka blivit uppmätt av arkitekt S. Brandel.

I *Västmanland* har *Sura gamla träkyrka* uppmätts.

I *Värmland* hava kyrkorna i *Näs härad, norra delen*, blivit fullständigt uppmätta och undersökta. Mätningarne äro av teknologerna A. Flink och U. Åhrén, undersökningarna hava gjorts av docenten Helge Kjellin.

I *Dalarne* hava kyrkorna i *Falu norra tingslag* blivit fullt färdiga. Tryckfärdigt manuskript förelåg vid årets slut. Kyrkorna i *Rättviks* och *Orsa, Älvdal* och *Särna, Mora, Malungs tingslag* hava kompletterats med fotografering m. m. genom fil. lic. Gerda Boëthius.

I *Stockholm* har beskrivningen över Riddarholmskyrkans byggnadshistoria blivit tryckfärdig. Till den likaledes tryckfärdiga beskrivningen över *Östermalms kyrka* hava en del mättningsarbeten utförts.

Arbetena hava ordnats och letts av undertecknade, som genom besök på platsen granskat såväl tryckfärdiga beskrivningar som uppmättningsarbeten. [278.]

Under år 1917 hava arbetena dragit en kostnad av kronor 14,946: 50. Statsanslaget uppgick till kronor 10,000: —. Resterande kronor 4,946: 50 hava undertecknade ensamma fått förskottera. Räkenskapssammandrag har avlämnats till Kungl. Maj:t enligt föreskrift i kungl. brevet av den 4 juli 1913.

Undertecknade hava icke tillgodoräknat sig någon som helst ersättning för eget arbete, ej heller för resekostnader för arbetet.

På grund av remiss har vitterhetsakademien den 5 november 1918 utlåtit sig i ämnet och därvid tillstyrkt bifall till ansökningsen. Akademien har tillika överlämnat ett från Curman och Roosval införskaffat yttrande, innefattande plan för arbetet under år 1920. Detta yttrande innehåller huvudsakligen följande:

Det är givetvis icke möjligt att lämna en i detalj fullt säker arbetsplan för arbetsåret 1920, då vi ju för planens realiserande äro beroende av de biträdande arbetskrafterna, vilka icke under nuvarande förhållanden kunna fast anställas för vårt arbete. Vi måste alltså i allmänhet söka lägga varje års arbetsplan, så att den lämpar sig för de för året disponibla arbetskrafterna. Vi hava ansett det vara en god regel att söka lokalisera olika medarbetare inom vissa bestämda större områden, för vilkas bearbetande de kunna äga särskilda kvalifikationer.

Vidare måste arbetet i allmänhet tänkas så ordnat, att de undersökningsarbeten, som bedrivs den ena sommaren, först påföljande år hinna bli omsatta i färdigbearbetade, fullt tryckfärdiga och med erforderligt illustrationsmaterial försedda manuskript. Då det emellertid för bedömning av arbetets allmänna resultat torde vara viktigast att känna just de fullt färdiga arbetsresultaten vid en viss tidpunkt, hava undertecknade trots sig bäst tillmötesgå den framställda begäran om en arbetsplan genom att söka lämna uppgift på de områden, i allmänhet motsvarande ett vanligt Sveriges kyrkors häfte, som vid 1920 års slut kunna beräknas vara färdigbearbetade.

Utöver de nu ulgivna och under tryckning varande beskrivningarna torde vid 1920 års slut följande områdens kyrkobeskrivningar kunna föreligga fullt klara och tryckfärdiga, eventuellt tryckta:

Blekinge:

Östra härad.....	9 kyrkor fördelade på 1 häfte.
Medelsta »	12 » » » 2 »

Öland:

Algotsrums härad	6 » » » 1 »
Gräsgårds »	7 » » » 1 »

Gottland:

Tingstäde kyrka	1 » » » 1 »
Bro ting	4 » » » 1 »
Endre »	4 » » » 1 »

Västergötland:

Kållands härad, sydvästra delen	8 » » » 1 »
Kinnelfjärdings härad.....	11 » » » 3 »

[278.]

Dalsland:

Sundals härad 7 kyrkor fördelade på 1 häfte.

Södermanland:

Oppunda härad..... 13 , , , 1 ,

Uppland:

Danderyds skeppslag (återstående hälft) 3 , , , 3 ,

Värmdö , 6 , , , 1 ,

Åkers , 4 , , , 1 ,

Bro och Vätö , 2 , , , 1 ,

Frötuna och Länna skeppslag 4 , , , 1 ,

Närdinghundra härad 6 , , , 1 ,

Rasbo , 3 , , , 1 ,

Ölands , 11 , , , 2 ,

Örbyhus , 6 , , , 1 ,

Dalarne:

Falun domsagas södra tingslag..... 5 , , , 1 ,

Rättviks och Orsa , 7 , , , 1 ,

Värmland:

Grums härad 5 , , , 1 ,

Näs , 11 , , , 2 ,

Stockholm:

Riddarholmskyrkan 1 , , , 2 ,

Djurgårdskyrkan }

Oscars kyrka }

Hjorthagskapellet } 4 , , , 1 ,

Engelbrektskyrkan }

Summa 160 kyrkor fördelade på 34 häften.

För flere av dessa områden föreligga redan nu väsentliga förarbeten, för några t. o. m. tryckfärdiga manuskript, varför de uppräknade områdena givetvis icke kunna betraktas såsom resultatet av *ett* års arbete, utan såsom det vid en given tidpunkt föreliggande resultatet av de föregående årens verksamhet. Vid slutet av 1920 kommer det givetvis att finnas förarbeten för ett större antal områden utöver de här ovan uppräknade, av vilka en viss del bliva fullt klara vid slutet av 1921 o. s. v.

Vi måste emellertid av skäl, som i början av denna skrivelse anförts, reservera oss för möjligheten av vissa modifikationer i den framlagda planen, men anse oss kunna förutsätta, att planen i allt väsentligt skall kunna fullföljas, om tillräckliga medel ställas till vårt förfogande.

Huru många av dessa kyrkobeskrivningar, som kunna föreligga i tryck, beror på omständigheter, över vilka utgivarne icke äro herrar. Men vi hava, i enlighet med riksdagens uttalande vid beviljande av det första anslaget till arbetet Sveriges kyrkor, ansett det vara riktigast att beskrivningsarbetet utföres så snart som möjligt oberoende av tryckningens mer eller mindre snabba fortskridande.

Att det emellertid ingalunda är oviktigt, att även tryckningen kan ske så snabbt

som möjligt, därom äro vi fullt medvetna. Dels gör arbetet först då sin fulla nytta, då det kommer hela folket till handa i en lätt tillgänglig upplaga, dels verkar det utan tvivel eggande på medarbetarna att få sitt arbete publicerat. Vi anse det sålunda nödvändigt att för framtiden en del av anslaget användes till underlättande av tryckningens fortskridande.

Vikten av att ifrågavarande arbete fullföljes med största möjliga raskhet torde icke kunna överskattas. Icke nog med att arbetets egen betydelse ur skilda synpunkter gör det önskligt, att dess fullbordan ej skjutes alltför mycket undan i en oviss framtid; det betänkligaste är att med varje år som går åtskilligt av det material, som borde vetenskapligt beskrivas och avbildas, försvinner och förfares. Riksdagen, som redan år 1913 uttalat, att själva inventariseringsarbetet borde bedrivas med så stor skyndsamhet som möjligt, har nu i sammanhang med beviljande av anslaget för år 1919 givit anvisning på vissa utvägar för främjande av berörda önskemål. Av vad vitterhetsakademien anfört i skrivelsen den 3 november 1918 framgår emellertid, att de av riksdagen angivna synpunkterna icke varit främmande för arbetets utgivare. En särskild förberedande inventering i stor skala pågår sedan omkring ett år tillbaka. Bidrag till täckande av kostnaderna för vissa delar av arbetet hava sökts och erhållits från vederbörande landsting. Endast kyrkor av kulturhistoriskt intresse och värde hava gjorts till föremål för mera ingående beskrivning, under det nya kyrkor i regel blott erhållit ett kort omnämnande. Huruvida en viss kyrka i förevarande avseende äger betydelse eller ej, kan dock — såsom även i nu föreliggande ansökning framhållits — konstateras först efter verkställande av en grundlig undersökning. Vad angår önskemålet om en begränsning av textens utförlighet, torde, på sätt akademien gjort gällande, en dylik begränsning, för långt driven, lätt bliva av tvivelaktigt värde. Efter vad nu förekommit torde man emellertid kunna utgå från, att verkets utgivare ställa sig den lämnade anvisningen till efterrättelse, så långt detta kan ske utan men för arbetets vetenskapliga betydelse.

Med hänsyn till vad nu i ärendet anförts torde de av 1918 års riksdag i ämnet gjorda uttalandena icke för närvarande påkalla någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Det allmänt erkända önskemålet om ett skyndsammare genomförande av ifrågavarande inventeringsarbete kan således icke i nämnvärd mån förverkligas på det sätt riksdagen tänkt sig, alldenstund de för ändamålet anvisade vägarna redan i stor utsträckning äro beträdda. Vid sådant förhållande skulle med den ståndpunkt riksdagen intagit en ökning av statsanslaget till arbetet vara en naturlig åtgärd. En anslagsförhöjning är därtill nu så mycket angelägnare som, enligt vad utgivarnas föreliggande ansökning visar, arbetet därförutan icke kan upprätthållas ens i sin

Departement-
schefen.

[278.] hittillsvarande omfattning. På grund av inträffade prisstegringar har arbetets årliga omfattning redan nu måst göras mindre än den var år 1914. Man torde därför icke kunna undgå att för år 1920 beräkna ett avsevärt högre anslag än det nuvarande. Det av utgivarna ifrågasatta, av vitterhetsakademien tillstyrkta beloppet, 25,000 kronor, torde måhända icke vara för högt, om hänsyn tages dels till den allmänna prisstegringen, men å andra sidan mana de statsfinansiella förhållandena till varsamhet i tillskapandet av nya utgifter, och jag har därför ansett mig böra stanna vid ett belopp av 20,000 kronor, vilket redan detta innebär en fördubbling av nu utgående anslag.

Vad angår kostnaderna, har i ansökningen framhållits, att de hittills beviljade statsanslagen icke till någon del tagits i anspråk för arbetets befordrande till trycket. Jag vill erinra, att detta varit förutsatt vid anslagens beviljande. I sökandenas omförmälda skrivelse av den 2 september 1912, vilken låg till grund för Kungl. Maj:ts framställning i ämnet till 1913 års riksdag, hade sökandena, under förutsättning att det då begärda anslaget erhöles, förklarat sig ämna söka sörja för tryckningskostnaderna. Då riksdagen för Kungl. Maj:t anmälde sitt beslut i frågan, meddelade riksdagen, bland annat, att enligt vad som kommit till riksdagens kännedom, från för saken intresserat håll yppats vissa farhågor beträffande tryckningskostnadernas storlek. Med anledning bland annat härav hade riksdagens vederbörande utskott från Curman erhållit en kompletterande utredning i ämnet, som innefattades uti en i riksdagens skrivelse intagen promemoria. Denna promemoria innehåller angående inventariets tryckning och publicering följande:

Rörande tryckningen ha farhågor yppats, att denna skulle bli för dyrbar, samt att staten ej borde offra pengar på densamma. Frånsett att den sistnämnda synpunkten synes ganska diskutabel, då otvivelaktigt, såsom förut nämnts, tryckningen kanske gör största allmänna nyttan, äro emellertid farhågorna onödiga, ty tryckningen skötes alldeles oberoende av statsanslaget. Icke ett enda öre av det begärda statsanslaget är avsett för tryckning utan uteslutande för materialets samlande och bearbetande. För tryckningen är sörjt på följande sätt. Utgivarne hava ingått kontrakt med A. B. Norstedt & Söners förlag om arbetets tryckning. Och förlaget har åtagit sig trycknings- och klichékostnaderna, om utgivarna tillhandahålla förlaget tryckfärdigt manuskript och illustrationsoriginal. Detta kontrakt gäller tills vidare de 3 nästkommande häften, men en klausul i kontraktet stadgar, att förlaget efter utgivandet av dessa 3 häften skall övertaga hela arbetet på samma villkor, om det så anser lämpligt. För denna eventuella förlängning av kontraktet gäller då, att förlaget förbinder sig trycka intill 10 häften om året. — Tryckningen är alltså så väl ordnad man kan önska för närvarande, och det gäller blott för utgivarne och arbetets vänner i övrigt att verka för häftenas stora spridning, så att förlaget skall se sig i stånd att taga arbetet för hela framtiden.

På grund av tryckningskostnadernas stegring stå utgivarna nu, såsom

i den föreliggande ansöknings omförmålt, inför valet att antingen lämna kontanta bidrag till dessa kostnaders täckande eller ock låta åsätta de framdeles utkommande häftena av inventariet ett avsevärt ökat försäljningspris. I likhet med utgivarna och på det av dem anförda skälet anser jag, att det senare alternativet bör undvikas. Under sådana omständigheter och då det otvivelaktigt är av vikt, att arbetet publiceras successivt allt efter som insamlat material hinner bearbetas, torde intet vara att erinra mot utgivarnas förslag att vid bestämmandet av 1920 års anslag medtaga i beräkningen jämväl de utgifter, som av nu förevarande anledning kunna bli erforderliga.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att såsom bidrag till fortsatt utgivande av det av Ökat anslag. byggnadsrådet S. Curman och professorn J. Roosval påbörjade, med stöd av vitterhetsakademien utgivna verket »Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium» anvisa på extra stat för år 1920 ett reservationsanslag av 20,000 kronor, att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.

14. **Föreningen Pietas.** Till befrämjande av föreningen Pietas verksamhet under åren 1911 och 1912 beviljade 1911 års riksdag ett extra anslag å 4,000 kronor, under villkor att föreningen till statens historiska museum med äganderätt överlämnade genom föreningens försorg utförda fotografier, register och beskrivningar över behandlade föremål. Vidare beviljades för enahanda ändamål att utgå under nyssnämnda villkor på extra stat för vardera av åren 1913 och 1914 ett anslag av 2,000 kronor, för vart och ett av åren 1915—1917 ett belopp av 2,500 kronor och för vardera av åren 1918 och 1919 ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor.

[279.]

Föreningen
Pietas.

I skrivelse i augusti 1918 har nu föreningen — vars ändamål är att åt framtiden i möjligast oskadade skick genom sakkunnigt utförd konservering bevara våra äldre textila minnesmärken — anhållit om ett till 5,000 kronor förhöjt belopp för år 1920 till främjande av föreningens verksamhet och till stöd härför anført:

Föreningen Pietas har haft den principen att för utfört arbete icke debitera församlingar, museer och andra offentliga institutioner i landet annat än med föreningens direkta kostnader för material och arbete, under det att ingenting beräknats för den för arbetets utförande nödvändiga sakkunniga arbetsledningen, lokalhyra, stående försäkringar, fotografering m. m., emedan även utan pålägg för dessa omkostnaderna bli synnerligen dryga i följd av arbetets art. Då de av föreningen behandlade föremålen i regel tillhöra dylika institutioner, i synnerhet kyrkor, är föreningen för bestridande av utgifterna för de nyssnämnda sakerna uteslutande hänvisad till statsan-

[279.] slaget. Dessa utgifter beräknades av föreningen i skrivelse av den 14 november 1910 till 3,000 kronor. Föreningen erhöll emellertid ett anslag av 2,000 kronor, sedermera höjt först till 2 500 och därefter till 3,000 kronor.

Då utgifterna under åren 1910—1918 varit i ständigt stigande, har statsanslaget under alla dessa år varit otillräckligt. För att täcka den årliga bristen har föreningen nödgats anlita ett mindre kapital, som återstod sedan den tid, då föreningens verksamhet helt uppehölls av numera avlidna fru Anna Wallenberg och hennes stärbhus.

Nu har emellertid detta kapital helt konsumerats, och vid 1917 års slut uppstod en brist på kronor 370: 62. Dessutom hava alla de utgifter, till vilkas täckande statsanslaget är avsett, i högst väsentlig grad ökats, framför allt utgifterna för den för föreningens verksamhet så viktiga fotograferingen. Kostnaderna för denna voro under år 1917 i det närmaste fördubblade mot 1916 års fotografiutgifter, och under år 1918 har priset än ytterligare stegrats för varje plåt. Då å andra sidan de konserverade föremåls antal, glädjande nog, är i stigande, är det givet, att fotograferingskostnaden för framtiden måste beräknas gå till väsentligt högre belopp än hittills.

De utgifter, för vilkas täckande statsanslaget är avsett, torde för år 1920 kunna beräknas till följande belopp:

arvode för sakkunnig arbetsledning, kassaförvaltare och sekreterare ...	kronor 2,200: —
hyra, inklusive eldning och städning	» 800: —
stående försäkringar	» 50: —
fotograferingskostnader	» 1,500: —
lyse och gasförbrukning	» 150: —
experimenteringskostnader.....	» 300: —

Summa kronor 5,000: —

På grund av denna beräkning ser sig föreningen nödsakad vända sig till Kungl. Maj:t med anhallan om understödets ökande till 5,000 kronor.

Det är absolut tvingande skäl, som förmått oss att under dessa för statskassan påkostande tider begära denna ökning av vårt anslag. Men då föreningens arbete torde fylla ett verkligt statsbehov, ty någon anstalt för konservering av textilier finnes icke vid något statens museum, hava vi vågat framlägga vår ställning.

Euligt skrivelsen bifogat intyg har föreningen Pietas till efterföljande av föreskriften att till statens historiska museum överlämna fotografier, register och beskrivningar över behandlade föremål under år 1917 till nämnda institution överlämnat sådan redogörelse.

Av under år 1917 konserverade föremål må nämnas: likkistbeklädnader tillhöriga Riddarholmskyrkan, en dyrbar dalmatika och två mässhakar tillhöriga Linköpings domkyrka, kyrkoskruden i Vreta klosters kyrka och föremål från kyrkorna S:t Petri i Malmö, Stora Tuna i Dalarna, Osterhanninge och Ösmo i Södermanland, Östuna, Estuna och Litslena i Uppland, Västra Gerum i Västergötland, Svartvik i Ångermanland och Ockelbo i Gästrikland. Dessutom har under arbete varit en tronehimmel tillhörig kungl. husgerådskammaren och en del av Vadstena klosters kyrkoskrud, vilken senare dock huvudsakligen blivit behandlad under år 1918.

Äberopande vad här ovan anförts anhallar föreningen Pietas, att Kungl. Maj:t till befrämjande av föreningens verksamhet under år 1920 täcktes av 1919 års riksdag äska ett anslag av 5,000 kronor på extra stat för år 1920 att utgå på enahanda villkor som hittills varit föreskrivna.

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien har den 8 oktober 1918 avgivit infordrat utlåtande i ärendet och därvid tillstyrkt bifall till föreningens framställning.

I betraktande av de krav på ökade anslag till olika kulturella ändamål, vilka för närvarande ställas på statsverket och vilka på grund av sin natur ej i allo kunna tillbakavisas, finner jag mig icke kunna biträda föreningen Pietas nu framställda begäran om ökat anslag utöver vad under de två senaste åren blivit föreningen beviljat. Anslaget torde därför fortfarande böra sättas till 3,000 kronor.

Jag hemställer, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att till främjande av föreningen Pietas verksamhet under år 1920 bevilja på *extra stat* för samma år ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor, under villkor att föreningen till statens historiska museum med äganderätt överlämnar genom föreningens försorg utförda fotografier, register och beskrivningar över behandlade föremål.

15. **Statistiska tabeller över Öresundstullen.** Såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för utgivande av statistiska tabeller över Öresundstullen för tiden efter år 1660 beviljade 1913 års riksdag ett anslag av 15,000 kronor, varav på extra stat för år 1914 anvisades ett belopp av 1,500 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma.

[280.]
Statistiska
tabeller över
Öresund-
tullen

Såsom i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914 omnämnes, förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 4 juli 1913, att sistnämnda belopp skulle tillhandahållas Carlsbergfondens i Köpenhamn kassa, sedan av vederbörande i Danmark till Kungl. Maj:ts beskickning i Köpenhamn lämnats skriftlig förbindelse att kostnadsfritt tillställa kungl. biblioteket 25 exemplar av verket i dess helhet, i den mån det utkomme, samt under villkor att, därest till arbetet komme att fogas lista med förklaring av däri förekommande termer och ovanligare ord, denna lista avfattades med hänsyn även till svenska läsares behov.

Enligt en från Kungl. Maj:ts minister i Köpenhamn ingången under rättelse har Carlsbergfondens direktion i skrivelse den 2 december 1913 till svenska beskickningen förbundit sig att uppfylla de för anslagets åtnjutande bestämda villkoren. Sedermera har direktionen till ecklesiastikdepartementet insänt redogörelser för arbetets fortgång under åren 1913—1917.

På därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar anvisade riksdagen för ovannämnda ändamål jämväl på extra stat för vart och ett av åren 1915—1919 ett anslag av 1,500 kronor.

Då enahanda belopp torde böra utgå för år 1920, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att av det till utgivande av statistiska tabeller över Öresundstullen år 1913 beviljade anslaget av 15,000 kronor anvisa på *extra stat* för år 1920 såsom förslagsanslag ett belopp av högst 1,500 kronor.

[281.]

Forsknings-
arbete vid ut-
ländska bio-
logiska
stationer.

16. **Forskningsarbete vid utländska biologiska stationer.** På därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar har riksdagen för beredande av tillfälle för forskare från Sverige till vetenskapligt arbete vid en eller flera utländska biologiska stationer beviljat för vart och ett av åren 1911—1915 ett extra anslag av 1,800 kronor. Då ifrågavarande anslag ansågs icke lämpligen böra utgå under tiden för världskriget, föreslog Kungl. Maj:t 1915 års riksdag medgiva, att det för år 1915 anvisade anslaget måtte få för det med anslaget avsedda ändamålet användas under år 1916. Denna framställning bifölls av riksdagen, som dessutom lämnat enahanda medgivande angående uppskov med anslagets användande till ett vart av åren 1917—1919.

Bestämmelser för åtnjutande av resebidrag från anslaget i fråga fastställdes av vetenskapsakademien år 1911.

Då förhållandena numera torde medgiva, att det av 1914 års senare riksdag beviljade anslaget toges i användning under år 1919, synes nytt anslag för ändamålet böra för år 1920 äskas av riksdagen.

Anslaget synes därvid kunna, åtminstone tills vidare, sättas till enahanda belopp, som hittills anvisats för ändamålet. Med hänsyn till de ökade kostnaderna för ifrågavarande resor torde det emellertid vid sådant förhållande böra tagas under övervägande, huruvida jämkning med avseende å restiden bör göras i de av vetenskapsakademien meddelade bestämmelserna för åtnjutande av resebidrag från anslaget.

Under åberopande av vad i förevarande ämne anförts i de vid 1910 och 1912 års statsverkspropositioner fogade utdragen av statsrådsprotokollen över ecklesiastikärenden den 14 januari 1910, punkten 163, och den 13 januari 1912, punkten 213, samt med hänvisning tillika till vad jag anförts i början av min nu förevarande framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för beredande av tillfälle för svenska forskare till vetenskapligt arbete vid en eller flera utländska biologiska stationer anvisa på *extra stat* för år 1920 ett reservationsanslag av 1,800 kronor.

17. Resestipendier åt journalister För vart och ett av åren 1912—1919 har riksdagen till resestipendier åt journalister, företrädesvis medarbetare, som hava redaktionellt arbete i svensk tidning eller journalistisk byrå till huvudsaklig sysselsättning, anvisat på *extra stat* 4,000 kronor, att efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas under de villkor för stipendiernas åtnjutande, som Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma. Genom kungörelse den 24 november 1911 har Kungl. Maj:t utfärdat bestämmelser i angivna hänseende att lända till efterrättelse tills vidare, så länge anslag för berörda ändamål fortfarande anvisas.

Svenska journalistföreningen har nu genom sin centralstyrelse anhållit om beredande för ändamålet av ett anslag å 4,000 kronor för år 1920.

Jag hemställer, att förslag måtte avlätas till riksdagen

att till resestipendier för år 1920 åt journalister, företrädesvis medarbetare, som hava redaktionellt arbete i svensk tidning eller journalistisk byrå till huvudsaklig sysselsättning, bevilja på *extra stat* för år 1920 ett reservationsanslag av 4,000 kronor att efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas under de villkor för stipendiernas åtnjutande, som Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.

18. Understöd åt inhemska skönlitterära författare. I anledning av en inom riksdagen väckt motion beviljade 1907 års riksdag till *fasta* årliga understöd under åren 1908—1910 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst ett anslag av 30,000 kronor, att av Kungl. Maj:t efter sakkunnigas hörande fördelas; och anvisade riksdagen därav på *extra stat* för vardera av nämnda tre år ett belopp av 10,000 kronor. Likaledes anslag 1910 års riksdag, på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning, till samma ändamål för åren 1911—1913 en summa av enahanda storlek att på ovan nämnt sätt fördelas samt anvisade därav på *extra stat* för vart och ett av sistnämnda år ett belopp av 10,000 kronor.

Uti skrivelse den 3 november 1912 anhöll styrelsen för Sveriges författarförening, att Kungl. Maj:t måtte hos 1913 års riksdag göra fram-

[282.]

Rese-
stipendier
åt journa-
list.

[283.]

Understöd åt
inhemska
skönlitterära
författare.

[283.] ställning om beviljande av nytt anslag för ifrågavarande ändamål, och hemställde därvid styrelsen, dels att det dittills utgående anslaget å 10,000 kronor årligen till fasta livstidsunderstöd åt inhemska författare av utmärkt förtjänst måtte uppföras på ordinarie stat, dels ock att för åren 1914—1916 måtte å extra stat till fasta understöd åt framstående svenska vitterhetsidkare under berörda treårsperiod beviljas ett anslag å 30,000 kronor att utgå med 10,000 kronor under vart och ett av nämnda tre år.

Vid anmälan av ifrågavarande anslagskrav för budgetåret 1914 framhöll dåvarande departementschefen, att en väsentlig höjning av det dittills utgående anslaget vore behöfvig, samt yttrade i anledning av författarföreningens berörda framställning följande:

Man menar tydligen, att de för närvarande utgående anslagen, vilka ju varit »fasta», d. v. s. avsedda att i regel utgå till den, som därav fått del, så länge riksdagen anvisade medel för ändamålet, härigenom blivit så att säga fastlåsta vid de personer, som tillerkänts understöden, men att det därjämte föreligger ett behov att tillfälligt, dock ej allt för kort tid, understödja yngre författare. Jag finner visserligen den tanke, som ligger bakom författarföreningens förslag, riktig, men kan icke inse, att den skulle nödvändiggöra en uppdelning av anslaget i ett å ordinarie stat och ett å extra stat. Enklast synes mig vara, att anslaget såsom hittills i sin helhet uppföres på extra stat och att Kungl. Maj:t meddelar särskilda bestämmelser, avsedda att verka i det av författarföreningen angivna syftet.

På departementschefens hemställan föreslog Kungl. Maj:t 1913 års riksdag att till årliga understöd under åren 1914—1916 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst bevilja ett anslag av 45,000 kronor att efter grunder och villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes, efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas mellan därav förtjänta vitterhetsidkare dels såsom fasta, dels i form av för viss tid givna understöd samt att av ifrågavarande anslag på extra stat för år 1914 anvisa ett belopp av 15,000 kronor.

Riksdagen nedsatte emellertid det föreslagna beloppet till 30,000 kronor för ifrågavarande treårsperiod men gjorde i övrigt icke någon ändring i Kungl. Maj:ts förslag.

Riksdagen sade sig väl finna, att anslag för ifrågavarande ändamål fortfarande borde beviljas, men med hänsyn dels till de stora belopp, som måste avses för att möta de krav på understöd åt andra allmänt kulturella ändamål, vilka dåmera restes och icke låte sig tillbakavisas, dels ock till de ganska betydande understödsbelopp, som genom särskilda donationer stode våra skönlitterära författare till buds, hade riksdagen icke ansett sig kunna tillstyrka högre anslag än det för det dåvarande utgående, eller 10,000 kronor.

För ändamålet anvisades av riksdagen ett belopp av 10,000 kronor för vart och ett av åren 1914—1916.

Genom beslut den 4 juli 1913 förklarade sig Kungl. Maj:t — i likhet med vad som skett, då ifrågavarande anslag av riksdagen förut beviljats — vilja åt fem sakkunniga, av vilka en skulle väljas av svenska akademien och en av styrelsen för Sveriges författarförening samt de tre återstående utses av Kungl. Maj:t, anförtro uppgörandet av förslag till fördelning av det för åren 1914—1916 beviljade understödet; och förklarade Kungl. Maj:t i sammanhang därmed — jämte det svenska akademien och nämnda styrelse anmodades att vardera välja dels en person att för treårsperioden 1914—1916 vara ledamot av sagda förslagsnämnd, dels en person att för samma tid vara suppleant för den utsedda ledamoten — att Kungl. Maj:t sedermera och efter utseende av de återstående ledamöterna av nämnden komme att i ärendet vidare förordna.

Efter det ledamöter och suppleanter blivit dels av nämnda korporationer utsedda, dels av Kungl. Maj:t förordnade, uppdrog Kungl. Maj:t åt nämnden att före 1913 års utgång till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till utdelning av ifrågavarande understöd och till de bestämmelser, som kunde anses böra lämnas i sammanhang därmed.

Den 25 november 1913 avgav nämnden det infordrade förslaget och anförde därvid, att då de under föregående treårsperiod utdelade understöden blivit enligt de genom riksdagens beslut fastställda grunderna av Kungl. Maj:t givna åt de särskilda stipendiaterna såsom fasta understöd, nämnden ansåge, att någon ändring häruti icke borde ifrågasättas i anledning av nya bestämmelser, riksdagen dåmera meddelat. Nämnden funne sig för den skull böra föreslå, att understöden för åren 1914—1916 fortfarande måtte få utgå till de innehavare, å vilka hela anslagsbeloppet förut disponerats, nämligen till

skriftställaren	Per Hallström	kronor 2,000: —
»	Ola Hansson	» 1,400: —
»	Fredrik Vetterlund	» 800: —
författarinnan	Helena Nyblom	» 600: —
skriftställaren	K. G. Ossian-Nilsson	» 800: —
»	Daniel Fallström	» 700: —
»	Gustaf Ullman	» 700: —
»	Anders Österling	» 700: —
»	Henning Berger	» 700: —
»	Bo Bergman	» 800: —
»	Karl-Erik Forslund	» 800: —

Genom beslut den 28 november 1913 fann Kungl. Maj:t gott tilldela de av nämnden föreslagna personerna för vart och ett av åren 1914—1916

- [283.] understöd av ifrågavarande anslag med de av nämnden angivna belopp, varjämte meddelades föreskrifter rörande villkoren för understödens uppbärande m. m.

Vid anmälan av anslagskrav för ifrågavarande ändamål för år 1917 framhöll dåvarande departementschefen, att, då sagda understöd, jämlikt riksdagens beslut rörande anslag för åren 1908—1913, tilldelats de nuvarande innehavarna såsom fasta understöd, syntes jämnväl för den närmaste framtiden medel böra göras tillgängliga för ändamålet. Så snart något av dessa understöd upphört att utgå till den nuvarande innehavaren, ansåge departementschefen emellertid hinder icke möta för att understödet komme att utdelas icke såsom fast understöd utan allenast för viss tid.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beviljade 1916 års riksdag medel till ifrågavarande ändamål under treårsperioden 1917—1919 till enahanda belopp och under enahanda villkor som under närmast föregående treårsperiod; och har riksdagen sedermera för vart och ett av sistnämnda år anvisat ett belopp av 10,000 kronor.

Efter det en fördelningsnämnd blivit utsedd efter samma grunder, som ovan angivits, uppdrog Kungl. Maj:t åt nämnden att före 1916 års utgång till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till utdelning av ifrågavarande understöd och till de bestämmelser, som kunde anses böra lämnas i sammanhang därmed.

Sedan detta uppdrag fullgjorts av nämnden, tilldelade Kungl. Maj:t genom beslut den 24 november 1916 de av nämnden föreslagna personerna för vart och ett av åren 1917—1919 understöd av ifrågavarande anslag med de av nämnden angivna beloppen och meddelade föreskrifter rörande villkoren för understödens uppbärande m. m. De av nämnden föreslagna personerna och de förordade beloppen voro desamma, som av nämnden föreslagits och av Kungl. Maj:t godtagits för näst föregående treårsperiod 1914—1916.

Nu har nämnden i en till Kungl. Maj:t ingiven framställning den 22 augusti 1918 hemställt om förslag till 1919 års riksdag angående höjning av ifrågavarande anslag till 75,000 kronor för nästföljande treårsperiod 1920—1922.

Till stöd härför anför nämnden följande:

Den av Kungl. Maj:t, svenska akademien och Sveriges författarförening utsedda nämnd, som har att avgiva underdånigt förslag till medlens fördelning, har vid fullgörande av sitt uppdrag allt starkare funnit, hurusom anslagets knapphet gör understödet för den förtjänste författare, som erhåller sådant, av mindre betydelse, än avsikten därmed från statsmakternas sida torde varit. Såsom understödets syfte har nämligen framhållits, att litteraturens målsmän, som i alldeles säregen grad vore den nationella odlingens föregångsmän, måtte kunna utföra sitt arbete i möjligaste mån

utan bekymmer för sin utkomst. Författarna intaga ju ock inför utlandet en särskilt bemärkt ställning såsom representanter för landets kultur.

Även med användande av den största omsorg har det för nämnden visat sig omöjligt att mellan sådana av landets mera förtjänste författare, som tillika äro i behov av understöd, fördela det tillgängliga anslaget av 10,000 kronor om året, utan att en eller annan måst förbigås eller tillgodoses med ett allt för ringa belopp. Stipendiaternas antal har för närvarande icke kunnat inskränkas under elva, i följd varav det belopp, som tillfallit envar för sig, uppenbarligen icke kan bereda honom frihet från ekonomiska bekymmer eller, under dessa dyra tider, ens någon verklig lättnad i dessa bekymmer.

Härtill kommer, att då understöden från begynnelsen utdelats såsom fasta, de huvudsakligen endast kommit sådana författare till del, som vid anslagets första beviljande från och med år 1908 redan hunnit ådagalägga framstående förtjänst. Anslagen hava således kommit att bliva till gagn egentligen endast för en viss åldersklass bland författarne, medan de yngre nästan helt och hållet ställts utanför. Allenast i mån av en eller annan av de understödda äldre författarnas avgång i följd av dödsfall eller någon mera betydande förbättring i ekonomiskt hänseende, öppnar sig för de yngre välförtjänsta författarna utsikt att komma i åtnjutande av ett understöd från ifrågavarande anslag.

Det föreligger således enligt nämndens mening ett uppenbart behov av höjning i anslagen såväl för att kunna öka de särskilda stipendierna till ernående av det med dem avsedda syftet, som ock för att möjliggöra understöd åt författare, som på senare tid framträtt.

Visserligen hava, efter det de här omhandlade statsanslagen börjat beviljas, en del enskilda donationer och fonder kommit till stånd med uppgift att bereda ekonomisk fördel åt landets skönlitterära författare. Men huru välkomna dessa medel än må vara, fylla de dock det verkliga behovet endast i ringa mån. De igenom Sveriges författarörening sammanbringade fonderna avse närmast understöd åt direkt behöfvande och nödlidande. Lotten von Kræmers stiftelse avser prisbelöning och, i undantagsfall, understöd, men detta sistnämnda allenast åt författare, som i följd av ålder eller sjukdom fått sina förvärvsmöjligheter nedsatta.

I allt fall synes det nämnden, att vad enskilda sökt åtgöra i saken icke bör fristaga staten från att i nöjaktig grad tillgodose ett statsintresse av den stora betydelse, som litteraturens främjande innebär.

I fråga om den höjning i nu utgående anslag, som sålunda enligt nämndens mening skäligen bör vidtagas, tillåter nämnden sig erinra, att med penningvärdets numera inträdda starka fall, den ökning, som av Kungl. Maj:t vid 1913 års riksdag föreslogs från 30,000 till 45,000 kronor för en treårsperiod, knappast skulle hålla understöden uppe i samma reella värde som tillföre, än mindre innebära någon verklig förbättring, icke ens om krigstidstillägg får därå beräknas. Nämnden anser, att anslaget för att nöjaktigt motsvara ändamålet bör höjas till en summa, som möjliggör en årlig utdelning av 25,000 kronor; och får nämnden alltså i underdånighet hemställa, det Kungl. Maj:t behagade föreslå 1919 års riksdag

att till årliga understöd under åren 1920—1922 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst bevilja ett anslag av tillhopa 75,000 kronor att efter grunder och på villkor, som av Kungl. Maj:t bestämmas, efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas mellan därav förtjänsta vitterhetsidkare dels såsom fasta, dels i form av för viss tid givna understöd samt att av ifrågavarande anslag på extra stat för år 1920 anvisa ett belopp av 25,000 kronor.

[283.]

Efter härå erhållen remiss har svenska akademien den 12 september 1918 avgivit utlåtande i ärendet och därvid tillstyrkt bifall till framställningen.

Departementschefen.

Redan år 1913 framhöll dåvarande departementschefen otillräckligheten av det för ifrågavarande ändamål utgående årsanslaget av 10,000 kronor, och det torde ej råda något tvivel om att detta i än högre grad gäller nu, då anslagets knapphet på grund av det sjunkande penningvärdet måste göra sig mer och mer kännbar. Jag anser redan denna omständighet till fullo motivera en höjning av anslaget.

Härtill kommer vidare en annan omständighet, som synes mig tala för en dylik höjning. På sätt framgår av den utredning, jag lämnat angående detta ärendes förhistoria, ävensom av fördelningsnämndens framställning, hava förhållandena utvecklats så, att anslagen år från år kommit att till oförändrade belopp tilldelas samma personer, d. v. s. deras karaktär av fasta arvoden har blivit bestående. Detta stod ock i överensstämmelse med riksdagens ursprungligen fattade beslut. Då sedermera riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beslöt, att anslaget jämväl skulle utgå i form av för viss tid givna understöd, kom denna utvidgning av anslagets ändamål endast att bli skenbar, enär de personer, vilka erhållit sina understöd i form av fasta arvoden, icke rimligen kunde berövas dessa. Visserligen skulle, då något »fast» understöd upphört att utgå till nuvarande innehavare, detsamma kunna utdelas endast för viss tid, men ovissheten när sådant kan ske torde ligga i öppen dag, liksom det ock kan förväntas, att alltför obetydliga belopp på sådant sätt bli lös gjorda. Jag anser det följaktligen stå i överensstämmelse med den tanke, som låg till grund för dåvarande departementschefens år 1913 gjorda framställning och även fick sitt uttryck i den av 1914 års riksdag godkända ändrade formuleringen av villkoren för ifrågavarande anslag, att man på ett effektivt sätt söker tillgodose kraven på mera tillfälliga understöd åt yngre författare, och att sådana understöd ej längre bli en endast av ovissa förhållanden beroende möjlighet. Jämväl i detta förhållande ser jag en anledning att föreslå en höjning av anslaget.

Vad så angår själva beloppets storlek synes det mig ej vara för högt tillmätt, därest den nu utgående summan å 10,000 kronor årligen till »fasta» understöd höjes till 15,000 kronor. För tillgodoseende av kraven på mera tillfälliga understöd åt yngre författare finner jag beloppet under nuvarande förhållanden skäligen ej kunna sättas lägre än till 10,000 kronor. Tillhoppa skulle alltså erfordras 25,000 kronor eller enahanda årsanslag, som föreslagits av fördelningsnämnden i dess nu föreliggande framställning.

På grund av vad jag sålunda anfört får jag tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till årliga understöd under åren 1920—1922 Ökat anslag
åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst bevilja ett anslag av 75,000 kronor att efter grunder och på villkor, som av Kungl. Maj:t bestämmas, efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas mellan därav förtjänta vitterhetsidkare dels såsom fasta, dels i form av för viss tid givna understöd, samt att av ifrågasvarande anslag anvisa på *extra stat* för år 1920 såsom förslagsanslag ett belopp av högst 25,000 kronor.

19. **Antarktisk expedition.** Riksdagen har år 1914 såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för en antarktisk expedition åren 1915—1919 beviljat ett anslag av 135,000 kronor samt därav på extra stat för år 1915 anvisat ett belopp av 27,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

[284.]

Antarktisk
expedition.

Såsom dåvarande departementschefen meddelade i anföranden till statsrådsprotokollen över ecklesiastikärenden den 14 januari 1915, den 14 januari 1916, den 13 januari 1917 och den 14 januari 1918, har den svenska antarktiska kommittén anmält, att den såge sig nödsakad uppskjuta expeditionens avgång. Nu har kommittén i underdånig skrivelse den 14 november 1918 meddelat, att expeditionens avgång ännu en gång måste uppskjutas för ett år eller till eftersommaren 1920, varvid arbetena skulle fortgå åren 1920—1924 i överensstämmelse med den uppgjorda planen.

Jag hemställer därför om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för en antarktisk expedition åren 1915—1919 anvisade belopp av 27,000 kronor må på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1920.

20. **Rasbiologiska undersökningar.** Såsom understöd åt docenten H. Lundborg för utförande under åren 1917—1920 av rasbiologiska undersökningar beviljade 1916 års riksdag ett anslag av 24,000 kronor. Av det sålunda beviljade anslaget har riksdagen anvisat på extra stat för år 1917 ett belopp av 6,000 kronor och för vartdera av åren 1918 och 1919 såsom förslagsanslag ett belopp av högst 6,000 kronor. Genom särskilda nådiga

[285.]

Rasbiologiska
undersök-
ningar.

brev har statskontoret anbefallts att till Lundborg utbetala de för vederbörande år anvisade beloppen med ena hälften i januari och andra hälften i juli av ifrågavarande år.

Vidare har 1918 års riksdag ökat det såsom understöd åt Lundborg för åren 1919 och 1920 avsedda beloppet med 7,000 kronor, därav 3,000 kronor till avlönande av biträden åt Lundborg vid statistiska bearbetningar m. m., samt av nämnda ökning anvisat såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 3,500 kronor på extra stat för år 1919.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels av det såsom understöd åt docenten Herman Lundborg till utförande under åren 1917—1920 av rasbiologiska undersökningar beviljade anslaget å 24,000 kronor anvisa på *extra stat* för år 1920 såsom förslagsanslag, högst, återstående beloppet, 6,000 kronor;

dels ock av det anslag å 7,000 kronor, därav 3,000 kronor till avlönande av biträden åt Lundborg vid statistiska bearbetningar m. m., vilket beviljats till ökning av det såsom understöd åt Lundborg för åren 1919 och 1920 avsedda beloppet, anvisa på *extra stat* för år 1920 såsom förslagsanslag, högst, återstående beloppet, 3,500 kronor.

[286.]

Anslag till utgivande av ett vetenskapligt arbete av f. d. riksantikvarien O. Montelius.

21. Anslag till utgivande av ett vetenskapligt arbete av f. d. riksantikvarien O. Montelius. På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning beslöt 1918 års riksdag att för utgivande av f. d. riksantikvarien O. Montelius arbete »Die älteren Kulturperioden im Orient und in Europa» bevilja ett förslagsanslag, högst 25,000 kronor samt anvisade därav på extra stat för år 1919 ett belopp av högst 12,500 kronor att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 25 oktober 1918 har det för år 1919 beviljade anslaget ställts till förfogande av Montelius, under villkor att han kostnadsfritt till ecklesiastikdepartementet överlämnar 25 exemplar av ifrågavarande arbete efter hand som arbetet utkommer.

Såsom i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1918 omnämnes, var ifrågavarande anslag å 25,000 kronor avsett att uppdelas på två år. I en till Kungl. Maj:t ingiven skrift har nu Montelius anhållit om beviljande av återstående beloppet för år 1920 och denna anhållan har av vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien i infordrat utlåtande av den 3 december 1918 förordats till bifall.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att av det för utgivande av f. d. riksantikvariens O. Montelius arbete »Die älteren Kulturperioden im Orient und in Europa» av riksdagen år 1918 beviljade beloppet av 25,000 kronor anvisa på *extra stat* för år 1920 såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 12,500 kronor, att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa.

22. **Utgivande av Linnés brev.** På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning beviljade 1906 års riksdag till utgivande i tryck av Carl von Linnés brev 33,848 kronor och anvisade därav på *extra stat* för år 1907 ett belopp av 17,000 kronor, varefter 1907 års riksdag på *extra stat* för år 1908 anvisade återstoden, 16,848 kronor. [287.]

Utgivande av
Linnés brev.

Till grund för Kungl. Maj:ts proposition i ämnet låg en framställning från större akademiska konsistoriet i Uppsala, som, närmast med anledning av 1907 års minnesfest över Carl von Linné, anhållit om utverkande av anslag för utgivande av en publikation, omfattande alla brev av Linné, vilka kunde anses förtjäna att tryckas, jämte erforderliga noter, ävensom de brev till Linné, som ägde samband med de av honom skrivna och ansågos värda att offentliggöras. Publikationen var beräknad att omfatta omkring 1,000 brev till svenskar samt omkring 630 brev till och från utlänningar, vilket allt tillika med noter ansågs komma att upptaga ungefär 205 ark i 15 band.

I avgivet utlåtande biträdde kanslern för rikets universitet konsistoriets hemställan och framhöll därvid, att det gällde hedrandet av det största namn inom vetenskapens värld, som Sverige på 1700-talet hade att uppvisa, ävensom att i den förda brevväxlingen vore nedlagd en mängd vetenskapliga rön och upptäckter, vilka på Linnés tid bekantgjordes huvudsakligen i och genom brev.

Vid 1914 års senare riksdag förelåg framställning om ökat anslag för fortsättning av ifrågakörande arbete.

Framställning härom hade under år 1913 gjorts av en kommitté, bestående av professorn H. Schück, överbibliotekarien A. Andersson och förste bibliotekarien J. M. Hulth, vilken kommitté hade att ombesörja utgivandet av sagda brevsamling. I fråga om utgivningsarbetets dittills skedda fortskridande samt dess fortsättande och avslutande yttrade denna kommitté:

Kommitténs första uppgift blev naturligtvis att samla avskrifter av alla dittills kända Linnéanska brev, vilka man visste vara vida kringspredda både inom och utom fäderneslandet. Tillika företogs samtidigt därmed intensiva spaningar efter dittills ej

[287.] kända Linné-brev, och bemödandena härutinnan kröntes ock med en framgång, som vida översteg alla förväntningar. I själva verket har resultatet blivit, att antalet av de för närvarande kända Linné-breven är nästan dubbelt större än det, som angives i en år 1885 utgiven skrift om Carl von Linnés brevväxling, vilken man förut ansett vara i det närmaste fullständig.

Det brevmaterial, som år 1906 var känt, beräknades komma att med noter i tryck upptaga 205 ark. Hittills hava ungefär 143 ark i sex band utgivits, och av det beviljade anslaget återstå med 1914 års ingång 6.550 kronor till kommitténs disposition. Vidare har kommittén ett ineliggande papperslager för 1,600 kronor. Behållningen utgör sålunda 8,150 kronor, och utgifterna hava varit 25.698 kronor. Men dessutom har kommittén låtit avskriva samtliga nu kända brev av Linné och en betydande del av breven till honom — ett arbete och en utgift, som med hänsyn till fyndens mängd stigit till stora belopp. En högst betydande del av förarbetet för de kommande banden har emellertid härigenom blivit undangjord, och medel finnas att bekosta det sjunde samt ungefär hälften av det åttonde bandets utgivande i tryck. Båda äro så pass färdiga, att de kunna utgivas under åren 1913 och 1914. Den beräkning, som år 1906 gjordes av arbetets tryckningskostnad, har således visat sig riktig. Enligt denna skulle 205 ark kunna utgivas för 33.848 kronor eller för 165 kronor per ark. De 143 ark, som hittills publicerats, hava dragit en kostnad av 25,698 kronor, eller ungefär 179 kronor per ark. Den obetydliga skillnaden mellan den beräknade kostnaden och den faktiska motsvaras mer än till fullo av omkostnaderna för det nyss omtalade förarbetet och kan icke rättvisligen debiteras de nu utgivna arken.

Vore det fortfarande blott fråga om att utgiva de brev, som man år 1906 kände, eller 205 ark, skulle kommittén icke hava ansett behövt eller riktigt att begära något nytt anslag. Men nu har det ur vetenskaplig synpunkt glädjande faktum tillkommit, att kommittén i Ryssland, Tyskland, Österrike och Ungern, Holland, Belgien, Italien, Spanien, Frankrike, England och Schweiz återfunnit en högst betydande del av Linnés korrespondens, som före år 1906 var okänd, men av vilken större delen numera i original eller avskrifter befinner sig i Uppsala bibliotek, och dessa nyfunna brev kunna icke utgivas för det år 1906 beräknade statsanslaget.

Av lätt insedda skäl är angivande av en bestämd summa, som skulle vara tillräcklig för arbetets fullständiga avslutande, ej gärna möjligt, varför det synes vara lämpligare, om ett årligt anslag gäves, intill dess verket i dess helhet låge fullbordat. Detta årsanslags storlek kunde ju modereras, allt eftersom man anser sig böra påskynda avslutandet eller ej.

Fullt övertygade, att riksdagen ej vill lämna endast till hälften färdigt ett av densamma själv beslutat äreminne över vårt lands främste storman på det naturvetenskapliga området, tveka vi ej att hemställa, att bland årets riksdagspetita måtte upptagas ett anslag å extra stat av 5.000 kronor för fortsättning av det av riksdagen år 1906 beslutade och nu delvis utförda utgivandet av brev från och till Carl von Linné. Anslagets storlek har beräknats efter den ungefärliga kostnaden för ett band.

I anledning av denna framställning, som tillstyrktes av det större akademiska konsistoriet och universitetskanslern, anförde dåvarande departementschefen vid anmälan av ifrågavarande ärende inför Kungl. Maj:t den 14 januari 1914:

Det anslagsäskande, varom här är fråga, avser ett företag, som det är en nationell hederssak att föra till slut och som statsmakterna därför svårligen kunna undandraga sitt stöd. Det har ju ock vid sitt igångsättande vunnit riksdagens enhälliga bifall. Genom lyckliga omständigheter i förening med outtröttlig forskarflit har, såsom av min nyss lämnade redogörelse framgår, materialet till det påbörjade arbetet blivit långt rikare, än från början kunnat förväntas, och det måste anses vara synnerligen önskvärt, att detta material i sin helhet göres tillgängligt för forskningen såväl som för den intresserade allmänheten.

Såsom redaktionskommitténs redogörelse visar, kan någon uppgift å den blivande helhetskostnaden icke nu lämnas. Ehuru detta väl varit mycket önskvärt, synes man böra tillmötesgå den nu gjorda framställningen, vilken närmast avser utgivande av ett nionde band. De ytterligare krav, som för enahanda ändamål komma att framdeles göras gällande, få i sinom tid underkastas vederbörlig prövning.

Jag hemställer därför om förslag till riksdagen att för fortsatt utgivande i tryck av Carl von Linnés brev bevilja för år 1915 ett extra anslag av 5,000 kronor.

Kungl. Maj:ts i enlighet härmed avfattade framställning vann ock riksdagens bifall. I skrivelse den 26 augusti 1914, däri riksdagen anmälde sitt beslut i ämnet, uttalade emellertid riksdagen önskvärdheten av att de ytterligare krav, som kunde komma att för enahanda ändamål göras gällande, måtte åtföljas av en beräkning av de sannolika kostnaderna för brevsamlingens utgivande.

Bland anslagsäskanden till 1919 års riksdag har nu universitetskanslern i skrivelse den 15 augusti 1918 i enlighet med hemställan av det större akademiska konsistoriet i Uppsala upptagit begäran om ökat anslag till fortsättande av omförmälda arbete.

Konsistoriets hemställan grundar sig på en av professorn H. Schück hos konsistoriet gjord framställning, däri Schück anhållit, att konsistoriet måtte ingå till Kungl. Maj:t med begäran om proposition till 1919 års riksdag om ett anslag å extra stat av 5,000 kronor till fortsatt utgivande av Carl von Linnés brev.

Schück meddelar, att sedan år 1914 ytterligare två band utgivits, nämligen Avd. I, 7 samt Avd. II, 1, och att nu föreläge i snart tryckfärdigt skick Avd. I del 8 omfattande brevväxlingen med P. Kalm. Enligt ett av Almquist & Wiksells boktryckeriaktiebolag avgivet kostnadsförslag skulle ett band å 12 ark betinga ett pris av 5,100 kronor. Då emellertid besparingar å 2,582 kronor 59 öre funnes å äldre anslag, syntes för detta band och för de förberedande kostnaderna för det nästa ej behövas större summa än 5,000 kronor.

I sin förenämnda skrivelse har universitetskanslern framhållit det synnerliga värdet av ett fortsatt utgivande av ifrågavarande brev.

Det torde icke råda mer än en mening om önskvärdheten av ett fullständigt utgivande av sådana brev från och till Carl von Linné, vilka äro av mera allmänt intresse, samt om det stora värdet därav, att det kultur-

historiska dokument, denna brevsamling erbjuder, göres lättare tillgängligt. Jag anser därför, att staten, som tillförene bekostat vad hittills utkommit, bör i görligaste mån bidra till kostnaderna för verkets fortsättande.

Givetvis är det synnerligen svårt — för att ej säga hart när omöjligt — att nu göra en tillförlitlig beräkning rörande kostnaderna för brevsamlingens fullständiga utgivande, enär tryckningskostnader och papperspris befinna sig i ett oavbrutet stigande.

Den av Almqvist & Wiksells boktryckeriaktiebolag beräknade kostnaden å 5,100 kronor för utgivande av det nu planerade nya bandet av brevsamlingen är, enligt vad som säges, uppgjord efter i april 1918 gällande pris, och det har ock från bolaget uttryckligen framhållits, att dessa pris nog komme att stå allra längst till den 1 oktober 1918. Det torde sålunda ej vara ägnat att väcka förvåning, därest de nu beräknade kostnaderna för det nya bandet komme att kanske ej oväsentligt överskridas. Emellertid anser jag, att, för den händelse så skulle bli förhållandet, ytterligare krav på statsverket i detta hänseende ej böra göras gällande, utan synes det böra ankomma på universitetet att av universitetet till buds stående medel täcka eventuellt underskott.

Nytt anslag. Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för fortsatt utgivande i tryck av Carl von Linnés brev bevilja på *extra stat* för år 1920 ett reservationsanslag av 5,000 kronor.

[288.]

Nusvensk
ordbok.

23. **Nusvensk ordbok.** I en till Kungl. Maj:t ingiven framställning hava representanterna för nordiska språk och svenska språket vid Uppsala universitet, professorerna A. Noreen och O. von Friesen anhållit om beredande av statsanslag till docenten vid samma universitet Olof Östergren för fullföljande och avslutande inom angiven tid av hans arbete »Nusvensk ordbok».

Till stöd för denna framställning hava sökandena anfört och meddelat följande:

Sedan slutet av år 1904 har docenten i svenska språket vid Uppsala universitet, filosofie doktor Olof Östergren varit sysselsatt med utarbetandet av en nusvensk ordbok. Efter vidlyftiga förarbeten, varunder bland annat ett råmanuskript för hela verket utskrevs, kunde sedan planen slutgiltigt fastställas, första häftet utsändas i bokhandeln i september 1915. Hittills ha utkommit åtta häften (28 ark), omfattande A—Direkt, d. v. s. ungefär en sjättedel av hela ordboken.

Ordbokens syfte är tvåfaldigt. Dels vetenskapligt, i det den vill, så levande som möjligt, återge det nutida språket, som det hos oss skrives och talas. Dels praktiskt, det den vill bli en vägledning och en hjälp vid all slags behandling av modersmålet.

Alltsedan A. F. Dalin för över sextiofem år sedan utgav sin svenska ordbok, har ingen vågat åtaga sig ett liknande arbete. »Nusvensk ordbok» är den första, som söker ersätta Dalins utmärkta, men nu sedan årtionden ej längre tidsenliga verk. Den utmärker sig framför Dalins genom sin rikhaltighet, genom den omfattande synonymiken, genom det rikliga användet av ordens stilvärden och bruklighetsområden samt genom mängden av i exempel meddelade sakuppgifter.

I fråga om vikten av arbetet och sättet för utförandet hänvisa sökandena till intyg av samtliga förutvarande och nuvarande målsmän för svenska språket vid våra universitet och högskolor och huvudrepresentanten för ämnet i Finland, vilkas uttalanden, i överensstämmelse med sökandenas mening, med full evidens styrka arbetets såväl vetenskapliga värde som betydelse för den offentliga och enskilda undervisningen.

Arbetet förlägges av Wahlström & Widstrand, men, som framgår av utdrag ur kontraktet med dessa, har docenten Östergren varken erhållit eller kommer att erhålla någon i någon mån skäligen ersättning för sitt mångåriga trägna arbete. Den i tillägget i utsikt ställda vinsten kan aldrig utfalla, då, enligt vad docenten Östergren upplyst, ingen möjlighet finnes att inom den stipulerade tiden fullborda arbetet.

Docent Östergren äger icke enskilda medel, på vilka han kan existera. För att fylla ut det obetydliga belopp, som efter avdrag för omkostnader för arbetet återstår för hans uppehälle, är han hänvisad till annan verksamhet, vilket väsentligen fördröjer ordbokens fortskridande eller rent av äventyrar dess fullförande.

Så vitt sökandena kunna se, finnes ingen annan utväg att trygga det allmännyttiga verkets fullbordan, än att staten genom nödigt anslag sätter författaren i stånd att ostörd av näringsbekymmer uteslutande ägna sig åt ordboksarbetet.

I liknande fall har staten förut trätt emellan. Så t. ex. då A. M. Strinnholm under en lång följd av år åtnjöt understöd för utgivande av sin »Svenska folkets historia». Eller då professor C. G. Malmström under åtta år hade stat-understöd för fullbordande och utgivande av »Sveriges politiska historia från K. Carl XII:s död till statshälfuingen 1772», varigenom och tillfälle skulle beredas honom att söka tjänstledighet från sin professur. Eller då O. S. Rydberg för fortsatt utgivande av »Sveriges traktater» från och med år 1877 under mer än ett tjugotal år åtnjöt ett anslag av 4,500 kronor årligen.

Ehuru väl sökandena kommit till den mening, att under nuvarande penningförhållanden det för ifrågavarande syfte nödiga beloppet torde böra bestämmas till 6,000 kronor per år, anse sig sökandena, med hänsyn till att docent Östergren under åren 1919—1922 av förläggaren uppbär 1,000 kronor om året, böra hemställa, att beloppet för de närmaste fyra åren sättes till 5,000 kronor per år, men för de återstående sex år, författaren anser vara behövliga för det belas avslutande, till 6,000 kronor, likaledes för år räknat.

I detta sammanhang uttala sökandena, att de, med kännedom om dylikt arbetes tidskrävande natur, anse docent Östergrens beräkning av den tid, som kräves för verkets fullbordan (tio år), icke vara överdriven.

På grund av det anförda hemställa sökandena, att Kungl. Maj:t täcktes utverka ett anslag av 5,000 kronor för vardera av åren 1919—1922 och 6,000 kronor för åren 1923—1928 att utgå till docenten vid Uppsala universitet Olof Östergren, med skyldighet för honom att under nämnda tid fullfölja och avsluta sitt arbete »Nusvensk ordbok».

Enär de av sökandena åberopade intygen vitsorda såväl arbetets ve-

[288.] tenskapliga värde som dess betydelse från undervisningens synpunkt, torde desamma förtjäna att här i sin helhet återgivas.

Så skriver f. d. e. o. professorn i svenska språket vid Uppsala universitet L. Fr. Leffler:

»Enligt min uppfattning är Nusvensk ordbok av Olof Östergren, häftena 1—8, såväl till planläggning som utförande ett utmärkt arbete, som är i följd därav och i all synnerhet genom sin beskaffenhet att vara ett verkligt nationalverk av största betydelse för vår andliga odling, vilket länge fått vänta på den flitige, kunnige och hängivne arbetare, som nu tagit upp det med ägnande därät av så gott som alla sina krafter och all sin tid mot en jämförelsevis till det mycket dryga arbetet ringa ersättning, på det högsta förtjänt av statsunderstöd för att kunna ostört och med önskvärd skyndsambet fullföljas.»

F. d. kanslirådet I. A. Lyttkens yttrar:

»Det av docenten O. Östergren under utgivning varande arbetet Nusvensk ordbok anser jag vara av ett utomordentligt högt värde med hänsyn till svenska språkets ordskatt och dennas användning, varför jag anser arbetet förtjänt av allt det understöd, som kan komma det till del och möjliggöra dess fullbordande.»

På följande sätt uttalar sig förste aktuarien i svenska akademien ordboksredaktion O. Hoppe:

»Att Nusvensk ordbok av docenten i svenska språket, fil. doktor Olof Östergren, av vilken hittills åtta häften utkommit, är utarbetad med mycket stor omsorg och samvetsgrannhet,

att den väsentligen är byggd på självständiga forskningar,

att den till följd härav å ena sidan kräver mycket arbete och alltså en lång tid för sin fullbordning, å andra sidan får ett betydligt högre värde, än vad fallet skulle varit med ett mindre grundligt arbetssätt,

att den fyller ett verkligt behov och att det därför skulle vara en stor förlust för den svenska allmänheten, om den icke kunde slutföras,

det får jag härmed uttala som min åsikt.

På grund av densamma anser jag det synnerligen önskligt, att utgivaren erhåller det ekonomiska understöd, av vilket han för ordbokens avslutande är i behov.»

F. d. och nuvarande representanter för vederbörande ämnesgrupp vid Lunds universitet och Göteborgs högskola, professorerna G. Cederschiöld, E. Hellquist, A. Kock, E. Olson, K. F. Söderwall, E. Tegnér och F. Wulff anföra i ett gemensamt avgivet yttrande följande:

»Med anledning därav, att statsanslag kommer att begäras för att möjliggöra fortsatt utgivning av 'Nusvensk ordbok', som redigeras av docenten, doktor Olof Östergren, vilja vi undertecknade, som av docent Östergren aumodats att yttra oss om ordboken, anföra följande.

Av 'Nusvensk ordbok', utgiven av docent O. Östergren, ha hittills åtta häften utkommit, sluta med artikeln direkt. En granskning av dessa häften ger vid han-

den, att ordbokens författare i stor utsträckning upptagit nu brukligt svenskt ordförråd, att han i rikt mått meddelat exempler på de förbindelser (fraser), i vilka orden företrädesvis användas, att han ger noggranna upplysningar om ordens och ordförbindelsernas olika stilvärde, samt att han anför synonymer i en myckenhet, som är ägnad både att giva upplysning om ordens betydelse och att tillhandahålla goda utbytesord åt skrivande.

På grund av dessa egenskaper och med avseende på den omsorg och sakkunskap, varmed ordboken också i övrigt är utarbetad, anse vi oss böra uttala det omdömet, att den skall bliva av stort gagn, helst som ingen annan med den likartad finnes att tillgå. Det skulle alltså vara synnerligen beklagligt, om utgivandet av denna ordbok bleve inställt på grund av bristande förlagskapital, och vi anse oss böra livligt tillstyrka, att ett tillräckligt statsanslag måtte komma ordboken till del, så att dess snara fullbordande bleve tryggad.»

F. d. professorn J. A. Lundell skriver:

»Jag har haft tillfälle att följa docenten Östergrens 'Nusvenska ordbok' såväl i dess planläggning som i dess utförande (häftena 1—8), och då jag själv sysslat något och sysslar med liknande uppgifter, torde jag ha några förutsättningar att bilda mig ett omdöme om sådant arbete. Det synes mig vara ett trängande behov att så fort som möjligt få denna ordbok färdig, och detta är så mycket viktigare, som intresset för svensk språkvård visar en glädjande tillväxt på många håll. För en enskild person är en sådan ordbok ett jättearbete, som jämte mångsidiga och grundliga kunskaper kräver en uppofterande kärlek till vårt språk och en betydande arbetsförmåga. Efter min mening fyller Östergrens ordbok även högt ställda fordringar och ger just vad vi i denna riktning behöva. För min personliga del gläder jag mig särskilt åt den uppmärksamhet, som i ordboken ägnas talspråket, åt översättningarna av formellt främmande ord samt synonymiken. Genom dessa partier är mycket undangjort av vad som under den närmaste tiden på dessa områden behöver och måste göras.

Men ordboken kan ej göra mycket gagn, förrän den är färdig — det ligger i den alfabetiskt ordnade ordbokens natur. Det vore synnerligen önskvärt, att genom offentligt understöd arbetet kunde påskyndas. Åstadkommandet av en nusvensk ordbok kan med största skäl betecknas som en offentlig angelägenhet.»

Från professorn i nordisk filologi vid Helsingfors universitet H. Pipping föreligger ett intyg, så lydande:

»Uppmanad att avgiva ett utlåtande över 'Nusvensk ordbok' av docenten Olof Östergren, tillåter jag mig att såsom min mening uttala:

1. att det icke finnes någon annan till planläggning och omfång motsvarande ordbok över det levande svenska språket, samt att behovet av en sådan ordbok dagligen gör sig gällande överallt, där svenskt språk talas och skrives;
2. att docenten Östergren på grund av sin allmänna vetenskapliga underbyggnad och sina specialstudier är ovanligt väl rustad för utarbetandet av en sådan ordbok;
3. att de redan utkomna, förträffligt redigerade häftena väckt stor och förtjänt uppmärksamhet, varför man måste tro, att arbetet, om det slutföres, kommer att i hög grad främja kunskapen om vårt modersmål.

Professorn i nordiska språk vid Göteborgs högskola B. Hesselman yttrar följande:

[288.]

»Ett ordboksverk av det slag som docent Östergrens Nusvensk ordbok har sedan lång tid tillbaka saknats i vår svenska litteratur; i våra graunländer ha däremot under de senare åren motsvarande arbeten utgivits och vunnit stor spridning. Om den stora vikten, ja nödvändigheten av ett sådant verk även i Sverige och detta såväl för den svenska språkforskningen som för det allmänna svenska kulturarbetet därom råder bland vårt lands språkforskare och humanistiska vetenskapsmän icke mer än en mening. Likaså har den sakförståndiga kritiken varit fullständigt enhällig i sitt omdöme om det utmärkta sätt, varpå docent Östergren i de hittills utgivna häftena löst den honom föreliggande uppgiften. Särskilt genom en ovanligt rikhaltig fraseologi, omsorgsfulla uppgifter om synonymer och genom av fin språkkänsla kännetecknade anmärkningar om ordens och uttryckens stilvärden lovar Nusvensk ordbok att bli en utomordentligt mångsidig, pålitlig och levande redogörelse för det nutida svenska språkbruket. För min del tvekar jag icke att uttala som min åsikt, att bland de enskilda vetenskapliga företag, som för närvarande äro under arbete i vårt land, docent Östergrens ordbok är ett av de betydelsefullaste och det som kanske mest av alla är förtjänt av det ekonomiska understöd, som är nödvändigt för dess fullbordande.»

Slutligen må anföras följande uttalande från professorn i jämförande språkforskning vid Göteborgs högskola E. Lidén:

»För kännedomen av levande svenska ordförråd och språkbruk är denna ordbok enligt min övertygelse av utomordentligt värde. Den är enastående i sin art inom vår bokvärld och mäter sig framgångsrikt med de bästa liknande arbeten, som finnas att tillgå för andra språk, både i fråga om innehållsrikedom och i fråga om sakkunskap, noggrannhet och pålitlighet.

Den innehåller icke blott allt vad man plägar finna i andra svenska ordböcker rörande nutidsspråket, utan därutöver en mångfald upplysningar om svenska eller i svenskan brukliga främmande ords betydelse, uttal, böjning, fraseologi, synonymik, stilvärde o. s. v. Författaren har uppenbarligen under lång tid med ständig uppmärksamhet och skarpt öra följt det rörliga nutidsspråkets dagligen omdanande eller nyskapande livsytringar i talspråk, tidnings- och bokspråk och låtit sina iakttagelser i väl sovrad form komma sin ordbok till godo. Denna innehåller på den grund en mängd ord, ordbetydelser och andra språkliga fakta, som hittills icke alls eller blott i svårtillgängliga källor blivit bokförda. Docenten Östergrens ordbok är fördenskull redan och kommer i färdigt skick ännu mer att bli en viktig och outhärlig kunskapskälla för läraren så väl som för lärjungen, för språkmannen av facket så väl som för en var svensk med högre eller lägre språkbildning, som söker faktiska upplysningar om orden eller vägledning för modersmålets rätta bruk och vård.

Det måste alltså vara synnerligen angeläget att ordboken blir fullbordad och det så snart som möjligt. Om författaren av ekonomiska eller andra ogynnsamma omständigheter skulle bli hindrad att slutföra sitt verk, stode svårigen någon annan person att finna, som förenade hans mångsidiga och höga sakkunskap med en liknande fallenhet och offervillig hängivenhet för ett sådant arbete.

Det är därför enligt min mening en kulturvårdande angelägenhet av hög vikt, icke blott från fackmannens synpunkt utan framför allt i breda lagers av den bildningssträvande allmänhetens intresse, att docenten Östergren måtte erhålla allt det offentliga och enskilda understöd, som han behöver för att utan onödigt tidsutdräkt och utan ytterligare personliga uppoffringar av ekonomisk art bli i stånd att fullfölja sitt hängivna arbete på 'Nusvensk ordbok'.

Efter erhållen remiss å den i ämnet gjorda framställningen har kanslersämbetet för rikets universitet, efter hörande av filosofiska fakultetens vid Uppsala universitet humanistiska sektion, den 5 april 1918 avgivit yttrande i ärendet och därvid i likhet med sektionen förordat bifall till framställningen.

Vidare har svenska akademien den 20 april 1918 avgivit infordrat utlåtande över ansökningen.

Akademien anför häruti följande:

Akademien får som sin mening uttala, att en lätthanterlig, med sakkunskap och urskillning sammanställd ordbok av samma art, som den av docenten Östergren påbörjade, skulle vara till stort gagn för envar, som vill vårda sig om det svenska språkets riktiga behandling. Mot den språkförskämning, som oavslåligen bedrivs genom en mängd ovederhäftiga tryckalster, skulle ett sådant verk vara ett kraftigt vapen. Och då språkets vård är ett riksintresse, synes det böra tillkomma statsmyndigheterna att främja det snara framträdandet av ett dylikt, länge saknat arbete.

Enligt fackmännens enstämmiga utlåtanden lovar docenten Östergrens ordbok att på ett lyckligt sätt fylla den antydda luckan i vår litteratur; och då akademien icke har skäl för avvikande mening om det erforderliga anslagets belopp eller om den tid, som borde föreläggas docenten Östergren för arbetets slutförande, får akademien tillstyrka nådigt bifall till professorerna von Friesens och Noreens ansökan.

Vad arbetets ekonomiska sida beträffar, åberopa sökandena det mellan Östergren och bokförläggarna Wahlström & Widstrand uppgjorda kontraktet, vilket i här ifrågakomna delar lyder:

»Emellan undertecknade doktor Olof Östergren och bokförläggarna Wahlström & Widstrand ingås härmed följande kontrakt:

1) Jag Östergren förbinder mig att i samarbete med fullt kompetenta personer utarbета manuskriptet till en svensk ordbok.

4) För ovannämnda manuskript betala Wahlström & Widstrand till doktor Östergren i honorar tiotusen (10,000) kronor, i följande termer:

a) 250 kronor varje 1 januari, 1 april, 1 juli, 1 oktober under åren 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, mot det att doktor Östergren låter Wahlström & Widstrand minst en gång om året se huru långt förarbetena fortskridit. — — — — —

b) Resterande femtusen (5,000) kronor utbetalas proportionsvis per ark eller häfte i den mån dessa korrekturlästs och äro färdiga till tryck.

Med detta honorar blir ovannämnda manuskript Wahlström & Widstrands utslutande egendom, oavsett upplagors antal och storlek. I honoraret ingår även skyldighet för mig Östergren att betala alla medarbetare ävensom alla korrekturändringar mot det ursprungliga manuskriptet, samt på egen bekostnad läsa eller låta läsa korrektur.

Beträffande vad under mom. 4) b) stipuleras har Östergren meddelat, att genom muntlig överenskommelse till honom under åren 1910—1916 av förlagsfirman utbetalts 500 kronor om året.

Såsom tillägg till detta kontrakt hava i mars 1917 kontrahenterna överenskommit om följande bestämmelser:

[288.]

1) Wahlström & Widstrand förbinda sig att, utöver tidigare utbetalt honorar, till docent Östergren under åren 1917—1922, inom vilken tidrymd manuskriptet till arbetet skall vara fullständigt utarbetat, utbetala i honorar ettusen (1,000) kronor om året, vilket belopp erlägges med tvåhundrafemtio (250) kronor i kvartalet.

2) Av den nettovinst, som uppstår i försäljningen av upplagans sjätte och sjunde tusende exemplar, förbinder sig Wahlström & Widstrand att till docenten Östergren utbetala 20 %, dock under nedannämnda villkor:

a) — — — — —

c) Att docenten Östergren slutför arbetet före 1923 års utgång. Skulle så ej äga rum förfaller Wahlström & Widstrands skyldighet till vinstutbetalning.

Departement-
schefen.

Enligt min livliga övertygelse skall nu ifrågavarande ordboksarbete, i fall dess utgivande ej hämmas genom brist på understöd och dess fullbordande ej skjutes undan i en oviss framtid, få en synnerligen stor betydelse ej endast för den mera vetenskapliga bearbetningen av det svenska nutidsspråket utan jämväl för undervisningen och den allmänna upplysningen om såväl det talade som i synnerhet det skrivna språkets liv och natur. Jag torde ej här behöva närmare ingå på den ur olika synpunkter stora vikt, ett verk som det nu ifrågavarande kan äga. Det må endast tillåtas mig att erinra, att sedan Dalins på sin tid förtjänstfulla men numera föråldrade svenska ordbok något motsvarande verk icke finnes, och att det är denna brist, som Östergrens nusvenska ordbok avser att fylla. I övrigt torde jag få hänvisa till de uttalanden, som av fackmän gjorts beträffande betydelsen av ett verk som detta. Av nämnda uttalanden synes mig ock otvetydigt framgå, att Östergren är för denna uppgift synnerligen väl kvalificerad.

Det begärda anslagets totalsumma slutar på det höga beloppet av 56,000 kronor och är avsedd att fördelas på en tidrymd av tio år med 5,000 kronor för vart och ett av de fyra första åren och 6,000 kronor för vartdera av återstående år. Denna summa är i och för sig mycket betydande, och det är uppenbart, att under nuvarande statsfinansiella förhållanden starka betänkligheter resa sig mot att för ett ändamål som detta bevilja ett så stort anslag. Men å andra sidan skulle det efter min övertygelse vara en synnerligen beklaglig förlust både för det språkvetenskapliga arbetet i vårt land och än mer för den folkliga upplysningsverksamheten om vårt modersmåls liv och utveckling, därest detta i sitt slag enastående arbete genom brist på understöd skulle nedläggas eller dess fullbordande fördröjas längre än som är oundgängligt. Då den enda utvägen att skapa möjlighet för arbetets fullföljande torde vara ett verksamt statsunderstöd, anser jag mig pliktig att av riksdagen söka utverka anslagets beviljande.

Såsom villkor för statsanslaget synes mig böra föreskrivas, att Öster-

gren till ecklesiastikdepartementet avlämnar visst antal exemplar, som av Kungl. Maj:t bestämmes, såväl av redan utkomna häften som av följande häften, allt efter det de utkomma från trycket. Dels är det nämligen av vikt för departementets egen del att hava tillgång på ett arbete av det slag som det ifrågavarande, dels har det jämväl, såsom erfarenheten visat, varit av betydelse för departementet att — särskilt vid förfrågningar och framställningar från utlandet eller av på offentligt uppdrag till Sverige kommande utlänningar — äga ett visst antal exemplar av arbeten, belysande svenska förhållanden, att ställa till vederbörandes förfogande. Jämväl i övrigt torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att i sinom tid bestämma närmare villkor för anslagets utgående.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att såsom understöd åt docenten Olof Östergren för fullföljande och avslutande under åren 1920—1929 av hans arbete »Nusvensk ordbok» bevilja ett anslag av 56,000 kronor och därav på *extra stat* för år 1920 anvisa såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 5,000 kronor, under villkor att Östergren till ecklesiastikdepartementet avlämnar det antal exemplar, som av Kungl. Maj:t bestämmes, av dels hittills utkomna, dels ock under anslagsåret utkommande häften av ifrågavarande ordbok, skolandet det för år 1920 anvisade anslaget jämväl i övrigt utgå efter de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

Nytt anslag.

24. **Svenska naturskyddsföreningen.** Hos Kungl. Maj:t har styrelsen för Svenska naturskyddsföreningen anhållit om beredande för år 1920 av ett anslag å 7,500 kronor till främjande av föreningens verksamhet.

[289.]

Svenska naturskyddsföreningen.

Som stöd för denna anhållan har anförts följande:

Erfarenheten har tyvärr givit vid handen, att ett lands natur, långt ifrån att av landets innevånare åtnjuta en kärleksfull omvårdnad, behöver särskilt skydd mot människors åtgärder. Under senare tider har också en stark rörelse till förmån för naturskyddssaken gjort sig gällande över så gott som hela den civiliserade världen, och i de olika kulturstaterna har denna angelägenhet sent omsider utgjort föremål för lagstiftningsarbete, varjämte bildats en mängd föreningar och sammanslutningar, som, i många fall med understöd från det allmännas sida, helt eller delvis gjort naturskyddet till föremål för sin verksamhet. I vårt land företrädes det enskilda naturskyddsintresset i främsta rummet av svenska naturskyddsföreningen, vars ändamål ena ligt stadgarna är »att väcka och underhålla kärlek till vår svenska natur och arbet för dess skyddande».

Allt sedan sitt bildande i maj 1909 har föreningen i överensstämmelse med detta

[289.] program arbetat på att uppmuntra och befordra det enskilda initiativ, som, med den avfattning lagstiftningen i ämnet hos oss erhållit, utgör en nödvändig förutsättning för naturskyddets framgång och utveckling i vårt land. Under de gångna årens arbete har det emellertid blivit mer och mer tydligt för föreningens styrelse att de uppgifter, föreningen åtagit sig, särskilt vad upplysningsverksamheten beträffar, äro så omfattande och maktpåliggande, att de omöjligen kunna lösas på tillfredsställande sätt endast med stöd av föreningens starkt begränsade ordinarie inkomster, särskilt som de förhoppningar, man trott sig kunna hysa om större donationer till föreningen, icke synas gå i uppfyllelse.

Angående föreningens utveckling, verksamhet och ekonomi vill styrelsen anföra följande.

Ehuru kristiden givetvis inverkat hämmande på föreningens utveckling, har medlemsantalet även under de senaste åren ständigt ökat och uppgår för närvarande till 3,200 årligt betalande och 102 ständiga ledamöter. Föreningen räknar närmare 300 ombud, som verka för dess intressen i olika delar av landet, samt har bildat lokala kommittéer eller avdelningar i Göteborg, på Gottland, i Halmstad, i Östersund samt inom ett par smärre orter. Dessutom äger samarbete eller utbyte av publikationer rum med in- och utländska föreningar och sammanslutningar.

Föreningens styrelse har för närvarande följande sammansättning: Professor R. Sernander, ordförande, professor E. Lönnberg, vice ordförande, skriftställaren T. Högdahl, sekreterare, intendenten A. Behm, skattmästare, författaren Karl-Erik Forsslund, docenten G. Grönberg, byråchefen T. W. Hermelin, professor H. Hesselman, löjtnant C. Kempe, arkitekten W. Klemming, kanslirådet A. Lindhagen, professor H. Munthe, konstnären K. Nordström och lektor K. Starbäck.

Föreningens arbete har hittills i främsta rummet varit inriktat på upplysningsverksamhet, och stor omsorg har nedlagts på att göra föreningens årsskrift »Sveriges natur» till ett så tillfredsställande organ som möjligt för det svenska naturskyddet. Denna publikation, av vilken nio årgångar hittills utkommit, innehåller bl. a. en mängd uppsatser och notiser rörande märkligare naturområden och naturföremål landet runt och kommer på så sätt att utgöra ett uppslagsverk av år ifrån år ökat värde.

Till de i årsskriften publicerade skildringarna och meddelandena sluter sig ett rikhaltigt material av förstahandsuppgifter angående naturminnesmärken och fotografier av dylika, vilka inkommit till föreningen såsom svar på utsända eller i årsskriften publicerade frågeformulär och efter hand uppläggas i ett landskapsvis ordnat arkiv.

Den av föreningen bedrivna upplysningsverksamheten har vidare bestått i offentliggörande av uppsatser, uppsatser och meddelanden i dagliga tidningar och andra publikationer, anordnande av naturskyddsföredrag samt uppmuntrande av föreläsningsverksamhet i naturskyddsfrågan bland annat genom kostnadsfritt tillhandahållande av skioptikonbilder, anordnande av utfärder till naturhistoriskt intressanta platser i huvudstadens närhet samt av utställningar av fotografier och naturskyddslitteratur o. s. v.

Föreningens styrelse har under årens lopp även satts i tillfälle att yttra sig i en del lagstiftningsfrågor av naturskyddsinnebörd.

För övrigt kan talas om en rent konsultativ verksamhet från föreningens sida, i det att såväl myndigheter som enskilda allt oftare vända sig till densamma med begäran om upplysningar och råd i varjehanda naturskyddsfrågor.

Undersökningar i naturskyddssyfte av naturhistoriskt intressanta områden ha vid åtskilliga tillfällen företagits av föreningens styrelseledamöter eller ombud, i några fall med pekuniärt understöd av föreningen.

Bland de talrika framställningar i naturskyddsfrågor, som under årens lopp gjorts av föreningen, må omnämnas:

Framställningar hos Kungl. Maj:t angående bevarande såsom naturlig park av Stora Lappkärrsberget på Norra Djurgården (maj 1912), angående skydd åt lodjuret (november 1914), angående vissa önskemål ur naturskyddssynpunkt i samband med vägråtgångens förberedande behandling (april 1916), angående bättre skydd åt björnen (mars 1917), angående utredning om generellt naturskydd för s. k. raukar, grottor, jättegrytor, flyttblock och andra därmed jämförbara geologiska naturföremål (maj 1917) samt angående fridlysning såsom naturpark av visst område av skogen kring Borgholms slottsruin (september 1918); vidare framställningar hos vederbörande myndigheter angående åtgärder till förekommande av olagligt rensningsarbete i sjön Tåkern (oktober 1913), förbud mot vanprydande reklam i det fria vid vissa segelleder i Saltsjön och Mälaren (1915), vissa naturskyddsönskemål i samband med de stora vedavverkningarna (juni 1917), naturskyddsåtgärder inom huvudstadens område o. s. v.

För att uppmuntra till fridlysningar enligt lagen angående naturminnesmärkens fredande har föreningens styrelse under årens lopp tagit direkt initiativ till en hel del dylika skyddsåtgärder i olika delar av landet.

Av det ovan anförda torde framgå, att föreningen, i mån av sina krafter och tillgångar, arbetat på att utfylla de luckor, som vid lagstiftandet lämnats i det svenska naturskyddets organisation, och att den särskilt vinnlagt sig om att lägga grunden till den upplysningsverksamhet, om vars nödvändighet såväl vetenskapsakademien som särskilt tillkallade sakkunnige under naturskyddslagstiftningens förberedande behandling uttalat sig.

Dock råder intet tvivel därom att åtskilligt mera skulle ha kunnat uträttas, om föreningen icke haft att arbeta under så ogynnsamma ekonomiska förhållanden.

Till belysande av föreningens ekonomiska ställning meddelas här dels ett sammandrag av räkenskaperna för år 1917, dels en tabell över föreningens inkomster och utgifter under år 1918 enligt de beräkningar, som till dato kunnat göras:

Föreningens inkomst- och utgiftsstat för 1917 enligt revisionsberättelsen:

Inkomster:

Kontant och i bank vid årets ingång.....	kronor	2,546:92
Statsanslag till årsskriftens utgivande	»	1,500:—
Avgifter av 3,180 årligt betalande ledamöter à 2 kronor	»	6,360:—
Annonser i årsskriften	»	385:—
Försålda äldre årgångar av årsskriften	»	1,234:25
Återbetalade postförskottsavgifter	»	1,277:92
Räntor på i bank insatta medel	»	247:53
Gåvor och diverse inkomster	»	1,656:42

Summa kronor 15,208:04

Utgifter:

Årsskriften 1916 (slutbet.)	kronor	5,439:04
Årsskriften 1917 (avbet.)	»	854:36
Postporton	»	1,970:50
Arvode åt sekreteraren-redaktören	»	1,600:—
Arvode åt skattmästaren-distributören	»	800:—
Expeditionskostnader	»	491:75
Diverse utgifter (trycksaker, fotografier, årsmöte m. m.)	»	719:28
Kontant i bank och kassa vid årets slut	»	3,333:11

Summa kronor 15,208:04

[289.] Föreningens skuld till tryckeriet för årsskriften 1917, kronor 6,028:36, kunde icke under året gäldas, utan måste stå obetald till 1918.

Räkenskaperna för 1918 äro ej avslutade, men nedanstående tablå torde utan mera betydande ändringar utvisa ställningen vid årets slut:

Inkomster:

Kontant i bank och kassa vid årets ingång	kronor	3,333: 11
Statsanslag till årsskriftens utgivande enligt nådiga brevet den 30 augusti 1918	"	2,250: —
Avgifter av 3,180 årligt betalande ledamöter à 3 kronor	"	9,540: —
Sålda äldre årgångar av årsskriften	"	1,135: —
Annonser i årsskriften	"	300: —
Återbetalade postförskottsavgifter	"	1,200: —
Räntor	"	250: —
Gävor	"	3,627: —
Summa kronor		21,715: 11

Utgifter:

Årsskriften 1917 (slutbet.)	kronor	6,028: 36
Årsskriften 1918 (avbet.)	"	768: 93
Arvode åt sekreteraren-redaktören	"	2,700: —
Arvode åt skattmästaren-distributören	"	1,200: —
Postporton	"	1,800: —
Trycksaker	"	500: —
Expeditionskostnader	"	500: —
Diverse utgifter	"	400: —
Summa kronor		13,897: 29

Inkomsterna under året överstiga således utgifterna med kronor 7,817: 82. Föreningens skuld till tryckeriet för detta år, uppgående till kronor 7,333: 28, är emellertid ännu obetald.

Hela kostnaden för årsskriftens framställande, som enligt ovanstående för år 1917 uppgick till kronor 6,882: 72, utgör för år 1918 kronor 8,127: 21.

De bland inkomsterna uppförda räntemedlen härflyta från en av ständiga ledamöters avgifter bestående fond, som i närvarande stund uppgår till kronor 5 200. Av denna fond äger dock styrelsen enligt stadgarna endast använda uppburna räntebelopp.

Som tillgång torde slutligen även böra upptagas föreningens lager av äldre årsskrifter, uppgående till ett antal av 9 259 stycken och enligt ett av föreningen vid årsmöte fastställt bokföringsvärde av 32 öre per styck representerande ett värde av kronor 2,962: 88.

Såsom synes, har föreningen, fränsett det statsbidrag, Kungl. Maj:t behogat bevilja till årsskriftens utgivande, utgörande för år 1918 kronor 2,250, huvudsakligen haft att stödja sig på inkomsten av ledamotsavgifterna. Under 1917 åtgick denna inkomst så gott som helt och hållet till bestridande av kostnaderna för årsskriftens framställande, och de alltjämt ökade tryckningskostnaderna göra, att samma förhållande komma att äga rum under 1918, trots att årsavgiften till föreningen från och med detta år blivit höjd från 2 till 3 kronor.

Bland de uppgifter, föreningen uppställt för sig men hittills på grund av bristande penningmedel icke förmått utföra, äro flera av den art, att de icke tåla vidare uppskov.

I främsta rummet erfordras en väsentlig utvidgning av föreningens upplysningsverksamhet. Sålunda är det av största vikt att en målmedveten och energiskt bedriven sådan verksamhet bland den studerande ungdomen snarast möjligt kommer till stånd. Genom en i augusti 1911 av överstyrelsen för rikets allmänna läroverk utsänd cirkulärskrivelse fästes vederbörande rektorers uppmärksamhet på en del önskemål ur naturskyddssynpunkt i samband med skolungdomens växtinsamling. I samma cirkulär erinrades även om den i undervisningsplanen för realskolan bland metodiska anvisningar intagna uppmaningen, att betydelsen av skydd för vårt lands natur och naturföremål vid lämpliga tillfällen bör frambållas. På dessa initiativ vill föreningen söka bygga vidare genom att låta utarbета kortfattade illustrerade handledningar i naturskydd, i första rummet avsedda för lärare, samt eventuellt uppsatser att införas i läseböcker och upprop eller minnesord att uppsättas i skolorna.

För att påverka vissa myndigheter och representanter för vissa yrken till förmån för naturskyddssaken ämnar föreningen även låta utarbета och sprida broschyrer och småskrifter, behandlande naturskyddet i förhållande till olika näringar och intressen, såsom jordbruk och trädgårdsskötsel, skogsbruk och jaktvård, industri, kommunikations- och kraftstationsanläggningar, husbyggnadskonst och stadsanläggningar m. m.

Till tjänst för föreläsare komma dessutom att utarbetas handledningar och grundlinjer för hållande av föredrag över olika sidor av naturskyddsfrågan.

En verksamhet i dessa och andra liknande hänseenden medför ju betydande kostnader, och även med iakttagande av den största försiktighet beträffande utgifterna torde årskostnaden icke kunna nedbringas under 2,500 kronor.

Såsom förut framhållits, har föreningen vid åtskilliga tillfällen tagit initiativ till undersökningar av vissa ur naturskyddssynpunkt intressanta områden, varjämte styrelsen genom spridande av frågeformulär sökt erhålla uppgifter rörande olika slag av naturminnesmärken.

För åstadkommande av en livligare och mera planmässigt bedriven fridlysningsverksamhet är det av största vikt att det sålunda påbörjade forskningsarbetet fortsättes och utvecklas. Framför allt synes det önskvärt att få till stånd en noggrann vetenskaplig undersökning och beskrivning av sådana områden och naturföremål, som på grund av sitt ekonomiska värde icke kunna undgå att bliva utnyttjade för produktiva ändamål. En inventering av hela vårt land i avseende på hittills oskyddade fasta naturminnesmärken torde även så småningom böra planeras och påbörjas, samtidigt med att man låter uppräta kartor, på vilka de olika föremålen efter hand inläggas.

Kostnaderna för denna del av föreningens verksamhet synas icke kunna upptagas till lägre belopp än 1,000 kronor årligen.

Enligt vad erfarenheten visat, kan en på stor ledamotsanslutning anlagd förening vinna verklig framgång och utveckling, först sedan den fått en expeditiionslokal, dit allmänheten när som helst kan vända sig för att erhålla upplysningar om föreningen och dess verksamhet samt taga del av dess tryck och publikationer o. s. v.

För svenska naturskyddsföreningen har det länge varit ett oavvisligt behov att erhålla en dylik lokal. Den bör vara belägen i någon av Stockholms centralare stadsdelar och erbjuda tillräckliga utrymmen för expedition samt för ordnande av arkiv, klichéer, fotografier, böcker, tidskrifter och föreningens övriga tillhörigheter, vilket allt hittills måst förvaras och upplagras i tjänstemännens privata bostäder. Ett av rummen i lokalen bör dessutom vara lämpligt för hållande av styrelsesammanträden och konferenser med föreningens kommittéer och ombud.

[289.]

Hyra av en sådan lokal jämte uppvärmning och belysning därav torde med nuvarande prislägen draga en årskostnad av minst 2,500 kronor.

Ett realiserande av ovanstående önskemål för utvidgning av föreningens verksamhet medför naturligtvis betydlig höjning i utgifterna för skrivbiträde, skrivmateriel, expedition o. s. v., vilka utgifter redan förut på grund av rådande dyrtid betydligt ökats; och styrelsen finner sig icke kunna uppskatta det ytterligare för detta ändamål erforderliga beloppet till mindre än 1,500 kronor för år.

Den ökning i föreningens årliga utgifter, som blir oundviklig med den utvidgning av föreningens verksamhet, som styrelsen här ovan utvecklat och som styrelsen finner nödvändig, därest föreningen skall kunna realisera det mål, den satt sig före, uppgår således, lågt räknat, till 7,500 kronor.

Då, som styrelsen redan framhållit, någon annan utväg icke synes förefinnas för dessa medels anskaffande än därigenom att staten träder hjälpende emellan för tillgodoseende av detta viktiga kulturintresse, får styrelsen, med bifogande av ett exemplar av föreningens stadgar, härmed anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes för 1919 års riksdag framlägga proposition om beviljande åt svenska naturskyddsföreningen av ett statsbidrag för år 1920 å 7,500 kronor.

Föreningens verksamhet och ändamål belysas än ytterligare genom dess stadgar, ur vilka följande paragrafer torde böra här återgivas:

§ 1.

Föreningens ändamål är att väcka och underhålla kärlek till vår svenska natur och arbeta för dess skyddande.

§ 2.

Detta sitt ändamål söker föreningen uppnå:

1) genom att, sedan uppmärksamhet väckts på område eller naturföremål, som anses värt att skyddas, genom sin styrelse efter av densamma företagen prövning föranstalta om de åtgärder, varigenom ifrågavarande område eller naturföremål kan vinna skydd enligt lag;

2) genom utgivande av en populär illustrerad årsskrift, innehållande uppsatser i naturskyddsfrågan och avbildningar av naturskyddsöremål samt skildringar av olika slag, ägnade att höja intresset för vår svenska natur;

3) genom att befordra föreläsningsverksamhet i föreningens syfte samt på annat lämpligt sätt höja intresset för naturskydd;

4) genom att verka för bildandet av Orts- och landskapsföreningar i likartat syfte samt utgöra föreningsbandet mellan dylika.

§ 3.

Till ledamot av föreningen antages varje välkänd svensk man eller kvinna, som antingen själv eller genom någon föreningsmedlem förklarar sig därtill villig och erlägger stadgad avgift. Utlänning kan efter styrelsens prövning antagas till ledamot av föreningen.

§ 4.

Föreningens ledamöter äro dels ständiga, dels årligt betalande. De förra erlägga en gång för alla till föreningens kassa 100 kronor, de senare en årlig avgift av 3 kronor.

§ 7.

Om i viss trakt av landet förening bildas för att inom uppgivet område arbeta för naturskydd, kan sådan förening såsom *orts- eller landskapsförening* träda i samarbete med svenska naturskyddsföreningen enligt de bestämmelser, som i särskilda stadgar för dylikt samarbete äro fastställda.

§ 8.

Föreningens angelägenheter handhas av en styrelse, som har sitt säte i Stockholm och består av ordförande, vice ordförande och 12 ledamöter, som utses av allmänt årsmöte för en tid av tre år, de 12 ledamöterna på sådant sätt att årligen 4 ledamöter väljas. — — —

§ 9.

Föreningens ordinarie tjänstemän äro sekreterare, skattmästare och redaktör, som vid inträffande ledighet tillsätts av styrelsen för en tid av högst 3 år. Sekreterar- och redaktörsbefattningarna kunna innehavas av en person.

§ 12.

Ständiga ledamöters avgifter avsätts till en särskild fond, varav styrelsen icke äger använda mer än den årliga räntan.

§ 13.

Föreningens räkenskaper skola, vederbörligen avslutade, senast den sista februari överlämnas till granskning av de vid föregående årsmöte utsedda revisorerna, som vid därpå följande årsmöte avgiva berättelse över den verkställda granskningen. Revisionsberättelse delgives styrelsen senast den 15 mars.

§ 14.

Föreningen sammanträder till allmänt årsmöte i Stockholm varje år före maj månads utgång, och skola dag och ställe senast 14 dagar förut kungöras i minst 4 dagliga Stockholmstidningar samt lämpliga landsortstidningar.

På grund av nådig remiss har vetenskapsakademien den 4 december 1918 avgivit utlåtande i detta ärende och därvid åberopat sig på en bifogad, av akademiens naturskyddskommitterade professorerna C. Aurivillius och G. Lagerheim i ämnet verkställd utredning av väsentligen följande innehåll:

Av utdrag ur föreningens räkenskaper för åren 1917 och 1918 framgår att inkomsterna oaktat ett statsunderstöd till föreningens tidskrift för år 1917 å 1,500 kronor och för år 1918 å 2,250 kronor samt en höjning av ledamotsavgiften från 2 kronor 1917 till 3 kronor 1918 endast med stor svårighet kunnat räcka till för täckande av de ordinarie, på grund av dyrtiden starkt ökade utgifterna och ej medgivit någon utvidgning av föreningens verksamhet.

[829.]

Bland de sidor av dess verksamhet, som behöva utvecklas, frambåller föreningen:
 1) upplysningsverksamheten bland allmänheten och särskilt bland den uppväxande ungdomen genom utarbetande och spridning av broschyrer och småskrifter om naturskydd lämpliga att utdelas till myndigheter och representanter för vissa yrken;

2) undersökning av vissa ur naturskyddssynpunkt intressanta områden samt inskaffande av uppgifter rörande olika slag av naturminnesmärken.

För den första av dessa uppgifter anser sig föreningen behöva ett årligt anslag av 2,500 kronor och till den senare 1,000 kronor eller tillsammans ett belopp av 3,500 kronor.

Ehuru någon närmare redogörelse för dessa medels användning ej lämnats synes det oss uppenbart att föreningens verksamhet i dessa båda hänseenden under nuvarande dyrtidsförhållanden kommer att medföra kostnader, som uppgå till detta belopp, och vi tillåta oss därför vördsamt hemställa att akademien ville lämna sitt varma förord åt föreningens anhållan i dessa båda punkter, dock under förutsättning att föreningen ej på sitt program upptager utredningar och uppgifter för vilka statsmedel redan förut på annat sätt blivit anvisade. Vi föranledas till detta påpekande därav att föreningen i sin skrivelse yttrar: »En inventering av hela vårt land i avseende på hittills oskyddade fasta naturminnesmärken torde även så småningom böra planeras och påbörjas, samtidigt med att man låter upprätta kartor, på vilka de olika föremålen efter hand inläggas».

Genom nådigt brev den 6 juli 1917 har nämligen Kungl. Maj:t uppdragit åt statsgeologen professor H. V. Munthe att verkställa utredning av vissa fasta naturföremål, och i andra fall åligger dylik utredning vetenskapsakademien.

Föreningen anhåller vidare i sin skrivelse om ett anslag av 2,500 kronor till förhyrande av en expeditiionslokal, dit allmänheten när som helst kunde vända sig för att erhålla upplysningar samt taga del av dess tryck och publikationer, varjämte lokalen skulle bereda utrymme för ordnande av föreningens tillhörigheter, såsom arkiv, klischeer, fotografier, böcker m. m., samt för sammanträden av styrelsen och ombudsförsamlingen eller den så kallade nämnden. Slutligen önskar föreningen till tackande av ökade utgifter för skrivbiträde, skrivmateriel, expedition o. s. v. ett anslag av 1,500 kronor.

Med avseende på det första av dessa båda anslag känna vi oss synnerligen tveksamma dels på grund därav att ingen närmare utredning föreligger om storleken av det utrymme, som behöves för förvaring av föreningens tillhörigheter, dels därför att det torde vara billigare att för varje sammanträde hyra lokal för styrelsen än att för hela året hyra ett rum nog stort för en sammankomst av 14 personer eller därutöver. Då härtill kommer att flere lika stora och ännu äldre sällskap i huvudstaden sakna egen lokal och ändock kunnat utveckla en omfattande och gagnarik verksamhet samt det ej är oss bekant att staten i något dylikt fall beviljar anslag till lokalhyra anse vi oss ej kunna — åtminstone med den utredning som nu föreligger — hemställa att akademien förordar framställningen i denna punkt.

Vad slutligen beträffar anslaget till skrivbiträde, skrivmaterialier m. m. så torde det vara uppenbart att en utvidgad verksamhet även kommer att medföra ökade utgifter å dessa poster, men det är oss ej möjligt att bedöma storleken av den ökning som skulle uppstå. Till jämförelse vilja vi dock erinra därom, att vetenskapsakademien i sin skrivelse den 28 september 1918 om anslag för år 1919 till riksregistrets förande samt till bestridande av övriga med naturskyddsärendenas förvaltning förenade kostnader ej begärt mer än 1,800 kronor, varav för renskrivning, papper, blanketter m. m. 500 kronor.

Vetenskapsakademien, som anslutit sig till vad de kommitterade anfört, har varmt förordat, att Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att för föreningens upplysnings- och undersökningsverksamhet år 1920 bevilja ett anslag å 3,500 kronor samt därutöver till skrivbiträde, skrivmaterialier m. m. det belopp, som Kungl. Maj:t kunde pröva skäligt.

[289.]

Bland de olika inflytelser, som tjäna till sinnets förädling, är kärleken till naturen ej den minst verksamma. Det är ej ett blott ordspel att säga att denna kärlek borde vara naturlig. Och dock måste man med naturskyddsföreningen erkänna, att den alltför ofta saknas, att människan tvärtom ej sällan, låt mig säga i oträngt mål, uppträder som en fiende till den henne omgivande naturen.

Departementschefen.

Fördenskull är naturskyddsföreningens arbete för »att väcka och underhålla kärlek till vår svenska natur och arbeta för dess skyddande» värt högt erkännande. I sina strävanden har föreningen redan vunnit det allmännas understöd så till vida som föreningen under en följd av år åtnjutit statsbidrag till utgivande av sin årspublikation. Och redan tidigare hava statsmakterna visat sig behjärta de syften, för vilka föreningen strävar, i det en lagstiftning till naturminnesmärkens fredande bragts till stånd.

Föreningen har emellertid nu visat, att dess verksamhet är i fara att ej komma till behövlig utveckling, därest ej dess ekonomi får en fastare grund. För detta ändamål anser sig föreningen blott kunna lita till statens mellankomst.

För min del finner jag det väl motiverat, att staten träder emellan för att trygga föreningens lugna utveckling och lätta de ekonomiska svårigheter, i vilka föreningen för närvarande befinner sig. Framför allt behjärtar jag livligt föreningens önskan att erhålla medel till befrämjande av dess upplysningsverksamhet. Likaledes synes mig understöd böra lämnas föreningen för ett på lämpligt sätt begränsat forskningsarbete rörande vissa ur naturskyddssynpunkt intressanta områden samt införskaffande av uppgifter rörande olika slag av naturminnesmärken. I fråga om den antydda begränsningen hänvisar jag till uttalanden av vetenskapsakademiens ovannämnda naturskyddskommitterade.

I vad jag nu yttrat rörande kraven på understöd för föreningens verksamhet har jag kunnat stödja mig på nyssnämnda sakkunnigas och vetenskapsakademiens yttranden. Även i övrigt delar jag den uppfattning i berörda anslagsfråga, som kommit till synes i dessa yttranden. Jag finner således ej skäl att vid beräkning av ett eventuellt statsunderstöd taga hänsyn till föreningens begäran om anslag till expeditiionslokal, men

vill ifrågasätta att något bidrag till skrivbiträde m. m. kommer föreningen till del.

Det understödsbelopp, som jag vill föreslå, är 4,000 kronor. Föreningen synes mig böra årligen till ecklesiastikdepartementet lämna redogörelse för sin verksamhet. Så länge föreningen åtnjuter statsunderstöd för sin årsskrift, kan redogörelsen lämpligen intagas i denna. Härom samt om de villkor i övrigt, vilka tilläventyrs böra fästas vid statsanslaget, torde det ankomma på Kungl. Maj:t att besluta.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

Nytt anslag.

att till främjande av svenska naturskyddsföreningens verksamhet under år 1920 anvisa på *extra stat* för samma år ett förslaganslag, högst 4,000 kronor, att utgå under de villkor, som av Kungl. Maj:t bestämmas.

[290.]

Resestipendier
samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande.

25. Resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande. På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning beslöt 1918 års riksdag att höja det under riksstatens åttonde huvudtitel på ordinarie stat uppförda reservationsanslaget till resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande från dess dåvarande belopp, 45,000 kronor, till 80,000 kronor eller med 35,000 kronor. På sätt framgår av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1918, lämnade jag vid ärendets anmälan inför Kungl. Maj:t en kort redogörelse för anslagets tillväxt under de senare åren till dess dåvarande belopp samt meddelade vidare de omständigheter, som syntes mig nödvändiggjöra en höjning av anslaget till 80,000 kronor. Jag tillåter mig att här hänvisa till mitt då avgivna anförande.

Emellertid föranledes jag att nu åter framlägga förslag om en ytterligare ökning av ifrågavarande anslag. Ett av de huvudskäl, som gav mig anledning att år 1918 föreslå en höjning av anslaget, var den inträdda stegringen i kostnader för utgivande av tryckta arbeten. Denna stegring har emellertid alltsedan dess fortgått i oant raskt tempo och nått en höjd, som varit omöjlig att förutse. Givetvis kunna de beräkningar, som lågo till grund för mitt senaste förslag om anslagets ökning, ej längre hålla streck inför den numera inträdda kostnadsökningen på bokproduktionens område. De förslag, som jag i föregående punkter framlagt angående begäran om ökade medel till åtskilliga vetenskapliga publikationer, och de därutinnan förebragta utredningarna torde bära vittne om, i vilken grad ifrågavarande kostnader stegrats. Redan nu är ställningen för ett stort antal av de vetenskapliga tidskrifter, som understöddas från

detta anslag, sådan, att de stå inför nödvändigheten att nedlägga eller till ett otillfredsställande minimum inskränka sin verksamhet. En så högt skattad vetenskaplig tidskrift som »*Ekonomisk tidskrift*» skulle redan vid detta års ingång hava upphört att utkomma, om jag icke genom löfte till utgivaren att söka utverka ökat anslag av riksdagen för här förevarande ändamål förmått honom att fortsätta tidskriftens utgivande i avvaktan på riksdagens beslut. Ställningen blir densamma för ett stort antal tidskrifter, om staten ej träder emellan. Över huvud taget hotas hela vår vetenskapliga produktion av en allvarlig fara, därest ej kraftiga åtgärder vidtagas för att bereda nödiga medel till tryckning av tidskrifter och lärda verk. Det synes mig följaktligen vara ovedersägligen av behovet påkallat, att åtgärder snarast vidtagas för höjning av anslagsbeloppet.

Dylika åtgärder torde emellertid vara erforderliga även av en annan omständighet. Av ifrågavarande anslag utgå för närvarande till vetenskapsiökare vid universiteten två resestipendier vid vardera universitetet, ett större å 2,000 kronor och ett mindre å 1,500 kronor. Båda stipendierna tillsättas enligt bestämmelser, meddelade i kungl. brev den 2 april 1886, av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande större akademiska konsistorier, i regel för ett år. Stipendiat, som erhållit det större stipendiet, är skyldig att uppehålla sig å utrikes ort minst 30 veckor och stipendiat, som erhållit det mindre, minst 21 veckor.

I särskilda framställningar hava docentföreningarna i Uppsala och Lund framhållit nödvändigheten av en reglering av förhållandet mellan restiden och stipendiebeloppet, varjämte sistnämnda förening föreslagit en ökning av stipendiernas antal. De akademiska myndigheter, som blivit i ärendet hörda, hava samfällt uttalat sig i huvudsakligen enahanda riktning med de önskemål, som i docenternas framställningar kommit till uttryck.

Spörsmålet om ifrågavarande resestipendier har jämväl varit föremål för behandling av de sakkunniga, vilka jämlikt nådigt bemyndigande den 8 februari 1918 av mig tillkallats att biträda vid utredningen av vissa frågor rörande docentinstitutionen vid universiteten och karolinska institutet. I sitt den 31 oktober 1918 avgivna betänkande hava de sakkunniga lämnat en redogörelse för såväl de önskemål, vilka i förevarande avseende framkommit från docenternas sida, som vad de akademiska myndigheterna i frågan anfört (betänkandet sid. 128—132), samt yttra därefter för egen del följande:

Det torde vara obestridligt, och jämväl av de hörda myndigheterna enstämmigt vitsordat, att nu gällande bestämmelser för riksstatens resestipendier icke kunna betraktas såsom tillfredsställande. Den långa tid som förflutit, sedan nämnda bestäm-

[290.]

melser tillkommit¹⁾, har i flera hänseenden gjort ändringar i hög grad av behovet påkallade. Sättet för studiernas bedrivande, likaväl som penningvärdets fall, hava var i sin mån medverkat till att de stipendiebelopp, som för fyrtio år sedan syntes väl avvägda i förhållande till restiden, nu måste te sig alltför knappt tillmätta. Även om det torde vara med verkligheten överensstämmande, att stipendierna från början haft en karaktär av forskningsunderstöd, torde det numera svårigen kunna förnekas, att de äga sin övervägande betydelse ur utbildningssynpunkt. Därav, jämfört med kommunikationsmedlens utveckling, synes också följa, att vistelsen utrikes icke nödvändigtvis och i allmänhet behöver utsträckas till samma längd, som tidigare förutsatts vara erforderligt. Men till gengäld kräver det avsevärt ökade docentantalet, att ett större antal stipendier står till buds. I annat fall löper man risken, att ändamålet med stipendierna förfelas därigenom, att dels utlandsvistelsen kommer att inträffa vid en alltför sen tidpunkt av docentens studiebana, dels också att endast en jämförelsevis ringa del av docentkåren blir i tillfälle att komma i åtnjutande av resestipendium. Givet är, att men därjämte bör söka åvägbringa en rimlig proportion mellan stipendiebeloppet och tiden för vistelsen utrikes.

För vinnande av nämnda syften hava vi ansett oss böra föreslå såväl en höjning av stipendiebeloppen som en ökning av stipendiernas antal samt en reglering av tiden för utrikesvistelsen. Då det emellertid synes önskvärt, att den nu föreliggande, ehuru säkerligen endast ytterst sällan realiserade möjligheten för en och samme docent att två gånger erhålla sådant resestipendium undanröjes, hava vi funnit en föreskrift påkallad för att sådant fall ej längre må kunna inträffa. I sammanhang med nämnda förändringar i de för stipendierna gällande stadganden har jämväl skyldigheten att avgiva reseberättelse ansetts böra givas en mera tidsenlig avfattning.

De sakkunniga ha trott sig nöjaktigt tillgodose här ovan i korthet berörda synpunkter genom att föreslå sådan ändring av nu gällande bestämmelser, att, i stället för de nuvarande två stipendierna, måtte vid vartdera universitetet inrättas fyra stipendier, ett större och tre mindre.

Det större stipendiet torde böra utgå med 3,000 kronor, de mindre med 1,500 kronor. Stipendiat, som erhållit det större resestipendiet, skall vara skyldig att vistas utrikes minst 150 dagar, medan tiden för utrikesvistelsen för stipendiat, som erhållit något av de mindre resestipendierna, skall omfatta minst 70 dagar. Då vi ha oss bekant att enligt praxis restiden faktiskt förkortats därigenom, att resan ansetts börja med ingången av den vecka, varunder resan påbörjats, har det syntts riktigast, att restiden för framtiden fastställas i dagar i stället för, såsom hittills, i veckor.

Vid bifall till nyssnämnda förslag torde böra förutsättas, att resan undantagslöst företages i ett sammanhang, så framt icke en uppdelning med hänsyn till resans ändamål kan visas innebära avgjorda fördelar. Då vi emellertid ansett oss kunna utgå ifrån att vederbörande myndigheter skola hava sin uppmärksamhet riktad å vikten härav och sådan delning förutsätter särskilt medgivande av Kungl. Maj:t, hava vi icke funnit uttryckligt stadgande i denna del erforderligt.

I överensstämmelse härmed hava de sakkunniga framlagt förslag till ändrade föreskrifter beträffande de för vetenskapsidkare vid universiteten

¹⁾ Stipendierna utgingo från början (år 1852) med 1,800 resp. 1,200 kronor. Efter anslagens förhöjning höjdes beloppen år 1875 till de nuvarande å 2,000 resp. 1,500 kronor.

bestämda s. k. riksstatens resestipendier (ändring av kungl. brevet den 2 april 1886). Den av de sakkunniga förordade ökningen av ifrågavarande stipendiens belopp och antal skulle påkalla en höjning av förevarande anslag med 8,000 kronor. [290.]

För egen del kan jag ej annat än instämma med de uttalanden, som gjorts av ovanbemälda sakkunniga. Jag finner jämväl deras förslag för- tjänt att realiseras och får följaktligen förorda detsamma.

Därest anslaget till resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande skall motsvara de ytterligare stegrade kostnaderna på bokproduktionens område och stå i skälig proportion till det antal av nämnda slag av bokalster, som äro förtjänta av att erhålla understöd från ifrågavarande anslag, samt om hänsyn jämväl tages till den av mig förordade ökningen av ovanberörda resestipendier, synes mig anslaget böra uppböras till 150,000 kronor. Detta förutsätter en ökning av anslaget med 70,000 kronor.

Det sålunda eventuellt ökade anslaget skulle emellertid först från och med år 1920 bliva tillgängligt för de stegrade krav, som komma att ställas på detsamma. De nuvarande förhållandena påkalla dock oavvisligen en förhöjning i anslaget redan under år 1919. Därest man tager i betraktande ovissheten i fråga om utdelande av utrikes resestipendier under år 1919 ävensom hänsyn tages till en successiv övergång beträffande tillgodoseendet av förefintliga anspråk på medel från förevarande anslag, torde förstärkningsanslaget för sistnämnda år kunna sättas till 50,000 kronor, vilket belopp följaktligen bör uppföras å tilläggsstat för samma år. Härtill återkommer jag i annat sammanhang.

Under åberopande av vad jag sålunda anført hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att höja det under riksstatens åttonde huvudtitel *Ökat anslag.*
på *ordinarie stat* uppförda reservationsanslaget till resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande från dess nuvarande belopp, 80,000 kronor, med 70,000 kronor till 150,000 kronor.

L. Diverse.

1. Ålderstillägg, oförändrat ordinarie förslagsanslag kronor 150,000: —

[291.]
Extra löne-
tillägg.

2. **Extra lönetillägg.** Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anført i fråga om beredande åt vissa tjänstemän och betjante av ett extra lönetillägg för år 1920, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för beredande i enlighet med de i nyssnämnda statsrådsprotokoll angivna grunderna av ett extra lönetillägg för år 1920 åt en del tjänstemän och betjante i vissa till ecklesiastikdepartementet hörande ämbetsverk och kårer anvisa på *extra stat* för år 1920, såsom förslagsanslag, ett belopp av 5,000 kronor.

[292.]
Tillfällig
lönereglering
för vissa
ordinarie be-
fattnings-
havare inom
den civila
statsförvalt-
ningen.

3. **Tillfällig lönereglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen.** Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anført i fråga om beredande av tillfällig lönereglering för ordinarie befattningshavare vid statsdepartementen, centrala ämbetsverk, hovrätterna och andra grenar av den civila statsförvaltningen, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Nytt anslag.

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, för beredande av tillfällig lönereglering under år 1920 åt vissa ordinarie befattningshavare å *extra stat* för år 1920 under åttonde huvudtiteln såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av 433,800 kronor.

[293.]
Förstärkning
av de till
avlönande av
vissa extra

4. **Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel.** Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anført i fråga om förstärkning av

de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

befattningshavare samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel.

att, i avvidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, till förstärkning under år 1920 av de till avlönande av vissa extra befattningshavare samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel å *extra stat* för år 1920 under åttonde huvudtiteln såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av 125,000 kronor.

Nytt anslag.

5. Rese- och traktamentspenningar, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	kronor 75,000: —
6. Extra utgifter, <i>oförändrat ordinarie reservationsanslag</i>	» 37,000: —
7. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	» 180,000: —

8. **Skrivmaterialier och expenser, ved m. m.** Till bestridande av kostnaderna för skrivmaterialier och expenser, ved m. m. finnes i riksstaten under åttonde huvudtiteln på ordinarie stat upptaget ett förslagsanslag, vilket för vart och ett av åren 1915—1918 varit bestämt till 100,000 kronor men genom beslut av 1918 års riksdag blivit från och med år 1919 höjt till 135,000 kronor. Den sålunda vidtagna höjningen har emellertid icke motsvarat de ökade anspråk, som kommit att ställas på ifrågavarande anslag, utan har detsamma måst i avsevärd utsträckning överskridas. Så utgingo under år 1916 utgifterna från anslaget till 163,607 kronor 83 öre. Under år 1917 hade utgifterna intill utgången av november månad uppgått till ej mindre än 174,575 kronor. Det synes mig vara av omständigheterna påkallat att nu ytterligare höja anslaget. Även om vid beräkning av ökningen hänsyn ej allt för mycket bör tagas till det av nuvarande prissförhållanden betingade anslagsbehovet, torde dock höjningen ej begränsas till alltför knappt belopp. Jag har ansett mig lämpligen kunna förorda en höjning av anslaget med 40,000 kronor.

[294.]
Skrivmaterialier och expenser, ved m. m.

Även i ett annat avseende finnes det anledning att föreslå ändring av de bestämmelser, som gälla rörande användningen av detta anslag. En-

[294.] ligt av riksdagen lämnat medgivande får ett visst maximibelopp av ifrågasvarande anslag användas till bestridande av de ecklesiastika konsistoriernas utgifter av motsvarande art. Detta maximibelopp utgjorde under en följd av år 10,000 kronor, höjdes vid 1916 års riksdag till 12,000 kronor och genom beslut av 1918 års lagtima riksdag ytterligare till 16,000 kronor.

För år 1919 har till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. för de särskilda konsistoriernas behov genom Kungl. Maj:ts brev den 22 juli 1918 anvisats ett belopp av 13,960 kronor enligt följande fördelning:

Domkapitlet i Uppsala	kronor	1,000: —
» » Linköping	»	1,825: —
» » Skara	»	1,235: —
» » Strängnäs	»	500: —
» » Västerås	»	550: —
» » Växjö	»	1,000: —
» » Lund	»	1,500: —
» » Göteborg	»	600: —
» » Karlstad	»	1,400: —
» » Härnösand	»	1,000: —
» » Luleå	»	1,800: —
» » Visby	»	875: —
Stockholms stads konsistorium	»	675: —
Summa kronor		13,960: —

Höjning i de sålunda anvisade beloppen har för år 1920 äskats med följande belopp, nämligen

av domkapitlet i Uppsala	med kronor	500: —
» » » Linköping	» »	775: —
» » » Skara	» »	225: —
» » » Strängnäs	» »	200: —
» » » Västerås	» »	150: —
» » » Växjö	» »	150: —
» » » Karlstad	» »	500: —
» » » Härnösand	» »	200: —
» » » Luleå	» »	400: —
» Stockholms stads konsistorium	» »	465: —

eller med tillhopa kronor 3,565: —

Domkapitlet i Visby har emellertid begärt 235 kronor mindre än som anvisats för år 1919, vadan den äskade anslagsökningen skulle uppgå till 3,330 kronor. [294.]

Beträffande domkapitlet i Lund vill jag erinra, att dess förslag, som för ifrågavarande ändamål upptager ett belopp av 1,500 kronor och sålunda icke innebär någon höjning utöver vad förut anvisats, är avgivet under förutsättning av bifall till en av domkyrkorådet hos Kungl. Maj:t gjord framställning av den 3 juni 1918 att för framtiden med domkyrkans medel få bekosta uppvärmningen av domkapitlets expeditionslokaler. I annat fall skulle enligt domkapitlets beräkning komma att, utöver nämnda 1,500 kronor, erfordras till ved och vedhuggning ett belopp av 650 kronor. Berörda framställning från domkyrkorådet har remitterats till statskontoret och kammarkollegium för avgivande av gemensamt yttrande; sådant yttrande har ännu icke inkommit till Kungl. Maj:t.

Förutom berörda anslagsäskanden har av domkapitlet i Luleå hemställts om en höjning av domkapitlets expensanslag med 300 kronor för beredande åt domkapitlets vaktmästare av gottgörelse för städning av domkapitlets expeditionslokal.

I fråga om de av domkapitlet nu framställda kraven har statskontoret den 29 november 1918 avgivet infordrat yttrande och därvid anfört följande:

Då för bekostande av skrivmaterialier och expenser, ved m. m. för år 1919 utgår högst 16,000 kronor, men av Kungl. Maj:t mellan de särskilda domkapitlet av detta belopp fördelats allenast 13,960 kronor, återstå följaktligen odisponerade 2,040 kronor. Detta belopp syntes dock icke böra tagas i anspråk för fyllande av det ökade anslagsbehovet utan reserveras för tillfälliga behov, bland annat för täckande av möjligen uppkommande brister i domkapitlens expeditionskassor. Då emellertid till följd av nu rådande prisförhållanden de domkapitelsexpeditioner senast tilldelade anslag svårigen kunde vara tillräckliga för mötande av de ökade nödvändiga utgifterna, hemställde statskontoret, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att av åttonde huvudtitelns förslagsanslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. ett till 21,000 kronor förhöjt belopp måtte utgå för år 1920 till domkapitlens expeditioner. Under förutsättning av bifall härtil hade statskontoret intet att erinra mot de nu begärda anslagsökningarna.

Statskontoret har föreslagit en förhöjning intill 21,000 kronor av det belopp, som får till domkapitlet utgå från åttonde huvudtitelns omförmälda förslagsanslag, vilket förslag innebär en ökning utöver vad av domkapitlet ifrågasatts. Enär domkapitlens anslagsbehov för förevarande ändamål visa ständig tendens till stegring, synes mig det av statskontoret föreslagna maximibeloppet böra tillstyrkas, i all synnerhet om man vill under någon längre tid tillgodose domkapitlens behov i nu berörda hänseenden.

Departementschefen.

Denna höjning av domkapitlens andel av anslaget torde böra utverkas redan för tiden från och med år 1919.

Den av domkapitlet i Luleå gjorda framställningen om utgående från ifrågavarande anslag av ersättning åt domkapitlets vaktmästare för städning av domkapitlets expeditiionslokal torde, i avvaktan på spörsmålet om lönerreglering för de ecklesiastika konsistorierna, icke böra för närvarande föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

Ökat anslag.

dels höja det under åttonde huvudtiteln på *ordinarie stat* uppförda förslagsanslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., nu 135,000 kronor (därav till domkapitlens expeditioner högst 16,000 kronor), med 40,000 kronor till 175,000 kronor;

dels ock i samband därmed förklara, att av nämnda anslag må från och med år 1919 till domkapitlens expeditioner utgå högst 21,000 kronor.

[295.]
Trycknings-
kostnader.

9. **Tryckningskostnader.** I riksstaten finnes under åttonde huvudtiteln på ordinarie stat upptaget ett förslagsanslag till tryckningskostnader, vilket anslag för år 1919 uppförts med ett belopp av 43,985 kronor, därav till domkapitlens expeditioner högst 3,500 kronor. Vad jag förut under nästföregående punkt anfört i fråga om otillräckligheten av anslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. gäller även beträffande förevarande anslag. Även detta har under det senaste året blivit överskridet med avsevärt belopp. För år 1917 uppgingo utgifterna till 44,556 kronor 32 öre, och för år 1918 torde utgifterna få anses hava gått upp till nära dubbla beloppet mot vad år 1917 kunde uppvisa; för tiden intill utgången av november 1918 hade nämligen utgifterna visat en siffra av 82,331 kronor 92 öre. Under sådana förhållanden synes det vara nödvändigt att höja ifrågavarande anslag med ett rätt betydligt belopp. Denna höjning synes mig icke kunna sättas under 40,000 kronor.

Jämväl i ett annat avseende torde anledning föreligga att föreslå ändring i de för användningen av detta anslag gällande bestämmelserna. Såsom förut anförts må av anslaget till tryckningskostnader till domkapitlens expeditioner utgå ett belopp av högst 3,500 kronor. Av anslaget anvisades genom Kungl. Maj:ts brev den 22 juli 1918 följande belopp för år 1919 till de särskilda domkapitlen:

till domkapitlet i Uppsala	kronor	500: —	[295.]
» » » Skara	»	250: —	
» » » Strängnäs	»	500: —	
» » » Västerås	»	160: —	
» » » Växjö	»	200: —	
» » » Lund	»	300: —	
» » » Göteborg	»	200: —	
» » » Karlstad	»	400: —	
» » » Härnösand	»	150: —	
» » » Luleå	»	325: —	
» » » Visby	»	30: —	
Summa kronor 3,015: —			

I de sålunda till vederbörande domkapitels förfogande ställda belopp hava nu av åtskilliga domkapitel begärts ökningsar, nämligen

av domkapitlet i Uppsala	med kronor	250: —
» » » Västerås	» »	40: —
» » » Växjö	» »	50: —
» » » Lund	» »	200: —
» » » Karlstad	» »	100: —
» » » Härnösand	» »	100: —
» » » Luleå	» »	125: —
» Stockholms stads konsistorium ...	» »	60: —
eller med tillhopa kronor 925: —		

Över ifrågavarande framställningar har statskontoret den 29 november 1918 avgivit infordrat utlåtande och därvid anført följande:

Då i riksstaten för år 1919 till tryckningskostnader för domkapitlens expeditioner anvisats ett belopp å högst 3,500 kronor, men av detta anslag disponerats allenast 3,015 kronor, återstode alltså 435 kronor, vilka synes böra tillsvidare reserveras för täckande av tillfälliga behov. För mötande av de utav domkapitlen angivna nödvändiga utgifterna borde därför ytterligare anslag äskas hos riksdagen. Statskontoret föreslog, att anslaget till de för domkapitlens expeditioner avsedda tryckningskostnaderna i 1920 års riksstat måtte höjas till 4,500 kronor; och hade statskontoret i händelse av bifall härtill intet att erinra mot de nu begärda anslagsökningarna.

Den av statskontoret sålunda föreslagna ökningen med 1,000 kronor av det maximibelopp, vilket för närvarande står till förfogande för bestridande av tryckningskostnader vid domkapitlen, anser jag befogad, och torde enahanda ökning böra utverkas även för år 1919.

Departementschefen.

För jämnande av huvudtitelnslutsumma torde emellertid ifrågavarande förslagsanslag böra för år 1920 upptagas till ett belopp av 84,012 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

Ökat anslag.

dels öka det under åttonde huvudtiteln på *ordinarie stat* uppförda förslagsanslaget till tryckningskostnader, nu 43,985 kronor (därav till domkapitlens expeditioner högst 3,500 kronor), med 40,027 kronor till 84,012 kronor;

dels ock medgiva, att av nämnda anslag må från och med år 1919 till domkapitlens expeditioner utgå högst 4,500 kronor.

[296.]

Beträffande här förut omförmälda ordinarie anslag, vid vilka jag icke gjort någon framställning, har jag icke att föreslå någon förändring.

A▼ åttonde huvudtiteln *ordinarie* anslag, som för år 1919 uppgå till kronor 64,762,002: —
komma vid bifall till de av mig framställda förslagen följande anslag att höjas, nämligen:

till departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli med	kronor	35,750: —
» riks- och landsarkiven med	»	10,100: —
» kungl. biblioteket med ..	»	16,300: —
» nationalmuseum, <i>bestämt anslag</i> , med	»	5,000: —
» nationalmusei boksam- ling, <i>reservationsanslag</i> , med	»	2,000: —
» naturhistoriska riksmu- seet, <i>bestämt anslag</i> , med ..	»	22,000: —
» ersättning för prästerska- pets tionde, <i>förslagsan- slag</i> , med	»	684,250: —
» vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, <i>be- stämt anslag</i> , med	»	7,200: —
» akademien för de fria konsterna, <i>bestämt anslag</i> , med	»	975: —
» musikaliska akademien, <i>bestämt anslag</i> , med	»	1,700: —
» universitetskanslersexpe- ditionen med	»	9,000: —
» Uppsala universitet, uni- versitetsstaten, med	»	156,530: —
» Lunds universitet, uni- versitetsstaten, med	»	152,550: —
» karolinska mediko-kirur- giska institutet, <i>bestämt anslag</i> , med	»	35,400: —

Transport kronor 1,138,755: —

	Transport kronor	1,138,755: —
till tandläkarinstitutet, förslagsanslag, högst, med ..	»	700: —
» farmaceutiska institutet med ..	»	1,100: —
» kommunala mellanskolor, förslagsanslag, med ..	»	62,000: —
» folkskoleseminarierna, gemensamt reservationsanslag, med ..	»	16,500: —
» småskoleseminarierna med ..	»	388,000: —
» avlöning m. m. åt folkskolinspektörer, förslagsanslag, med ..	»	245,000: —
» resekostnadsersättning åt folkskolinspektörerna, förslagsanslag, med ..	»	151,000: —
» Lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål, förslagsanslag, med ..	»	105,000: —
» understöd för avlönande av lärare vid fortsättningskola, förslagsanslag, med ..	»	625,000: —
» understöd åt högre folkskolor, förslagsanslag, med ..	»	45,000: —
» anordnande av slöjd i högre folkskolor, förslagsanslag, med ..	»	5,500: —
» understöd åt folkhögskolor, förslagsanslag, med ..	»	300,000: —
» understöd åt folkbibliotek, förslagsanslag, med ..	»	65,000: —
» institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas med ..	»	26,800: —
» förskolan för blindas i Växjö med ..	»	6,400: —
» hantverksskolan i Kristinehamn för blindas, bestämt anslag, med ..	»	8,900: —

Transport kronor 3,190,655: —

Transport kronor		3,190,655: —
till uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn, <i>förslagsanslag</i> , med	»	104,000: —
» de tekniska läroverken med	»	107,450: —
» gymnastiska centralinstitutet	»	33,050: —
» resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande, <i>reservationsanslag</i> , med	»	70,000: —
» skrivmaterialier och expenser, ved m. m., <i>förslagsanslag</i> , med	»	40,000: —
» tryckningskostnader, <i>förslagsanslag</i> , med	»	40,007: —
varjämte följande nya ordinarie anslag skulle tillkomma, nämligen:		
till nationalmusei samlingars vård och underhåll samt expenser, <i>reservationsanslag</i>	»	11,000: —
» ökande av samlingen av konsthantverk vid nationalmuseum, <i>reservationsanslag</i>	»	10,000: —
» stipendier åt yngre svenska musikidkare med anlag för tonsättningskonst, till uppmuntran av inhemska tonsättare för åstadkommande av musikalska arbeten av högre värde samt till belöningar åt äldre framstående svenska tonsättare för av		

Transport kronor 3,606,162: —

Transport kronor		3,606,162: —
dem utförda musikaliska arbeten, <i>reservationsanslag</i>	»	30,000: —
till gemensamskolöverstyrelse	»	252,200: —
» statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor, <i>förslagsanslag</i>	»	41,343,000: —
» upphjälpande av skolväsendet inom vissa lappmarksförsamlingar	»	140,000: —
» anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola, <i>förslagsanslag</i>	»	2,155,000: —
» anordnande av undervisning i hushållsgöromål i egentlig folkskola, <i>förslagsanslag</i>	»	267,000: —
» handelsgymnasier, <i>förslagsanslag</i> , högst	»	135,000: —
eller tillhopa kronor		47,928,362: —

Däremot skulle följande ordinarie anslag minskas, nämligen:

till de allmänna läroverken,
reservationsanslag,
med kr. 40,550: —

och följande ordinarie anslag
upphöra att utgå, nämligen:

till nationalmuseum konstslöjdsamlings
ökande, *re-*

Transport kr. 40,550: —

Transport kr.	40,550: —
<i>servationsan-</i>	
<i>slag</i>	» 4,000: —
till nationalmu-	
sei samlin-	
gars vård och	
underhåll,	
<i>reservations-</i>	
<i>anslag</i>	» 4,000: —
» stipendier åt	
yngre sven-	
ska musikid-	
kare med an-	
lag för ton-	
sättnings-	
konst samt	
till belöning	
åt eller upp-	
muntran av	
inhemska	
tonsättareför	
åstadkom-	
mande av	
musikaliska	
arbeten av	
högre värde,	
<i>reservations-</i>	
<i>anslag</i>	» 15,000: —
» skolöversty-	
relsen	» 131,825: —
» bidrag till av-	
lönande av	
vikarie under	
övningslära-	
res vid folk-	
skolesemina-	
rium sjuk-	
dom, för-	
<i>slagsanslag</i> ...	» 4,000: —

Transport kr. 209,375: —

Transport kr.	209,375:—
till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småsko- lor, <i>förslags- anslag</i> kronor	40,135,000:—
» avlöningsbi- drag till sjuk- vikarier för lärare vid folk- och små- skolor, <i>för- slagsanslag...</i>	» 483,000:—
» anordnande av manlig slöjd i folk- skola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola, <i>för- slagsanslag...</i>	» 500,000:—
» anordnande av kvinnlig slöjd i folk- skola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola, <i>för- slagsanslag...</i>	» 370,000:—
» anordnande av undervis- ning i huslig ekonomi i folkskola, högre folk- skola och folk- högskola, <i>för- slagsanslag...</i>	» 140,000:—

Transport kr. 41,827,375:—

Transport kr. 41,827,375:—		
till bidrag till avlönande av vikarie för lä- rare vid hög- re folkskola, förslagsan- slag	» 3,000: —	
» avlöningsför- bättring för vissa vakt- mästare m. fl. »	74,325: —	kronor 41,904,700: —
vadan nettoökningen utgör	kronor 6,023,662: —	
De <i>ordinarie</i> anslagen skulle sålunda för år 1920 uppgå till	» 70,785,664: —	
Summan av de <i>extra</i> anslagen, som för år 1919 utgör kommer, vid bifall till de av mig framställda för- slag, att ökas med	» 5,488,098: —	
och att sålunda för år 1920 uppgå till	» 5,760,638: —	
Huvudtitelns slutsumma för år 1919	kronor 11,248,736: —	
skulle, under förutsättning av bifall till mitt förslag, för år 1920 uppgå till	» 70,250,100: —	
	» 82,034,400: —	

I vad föredragande departementschefen hemställt och föreslagit beträffande anslagen under åttonde huvudtiteln instämde statsrådets övriga ledamöter; och behagade Hans Maj:t Konungen bifalla vad sålunda blivit av statsrådet tillstyrkt samt tillika, enligt statsrådets hemställan, förordna, att utdrag av detta protokoll skulle överlämnas till finansdepartementet till ledning vid författande av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov.

Ur protokollet:

Johan Lillieros.

Innehåll:

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra " ordinarie anslag. Kronor.
		Ecklesiastikdepartementet.				
		A. Departementet.				
5		1. Departementschefen, <i>oförändrat anslag</i>			17,000	—
5	1	2. Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, <i>ökat anslag</i>			224,150	—
11		3. Övergångsstat, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst			16,200	—
11	2	4. Extra föredragande m. m., <i>ökat förslagsanslag</i> , högst			—	17,200
13	3	5. Ledare av undervisningsstatistikens omorgani- sation, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst			—	7,800
		Säger för departementet			257,350	25,000
		B. Arkiv, bibliotek och museer.				
		Arkiv.				
14		1. Riks- och landsarkiven, <i>ökat anslag</i>	122,080	—		
14	4	2. Kvinnliga biträden och vaktmästare vid riks- och landsarkiven (4,250 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
14	5	3. Højning av riksarkivets anslag till amanuenser (5,850 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
18	6	4. Utgivande av historiska handlingar, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	6,000		
19	7	5. E. o. tjänstemän vid landsarkiven, <i>ökat förslags- anslag</i> , högst	—	8,800		
21	8	6. Registrering av vissa rättshistoriska källor, <i>oför- ändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,400	122,080	17,200
		Bibliotek.				
25		7. Kungl. biblioteket, <i>ökat anslag</i>	153,100	—		
25	9	8. Kvinnliga biträden och vaktmästare vid kungl. biblioteket (3,200 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
25	10	9. Højning av anslaget till vikariatsersättningar vid kungl. biblioteket (12,500 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
32	11	10. Inbindning av äldre böcker, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	10,000		
32		(10). Katalogisering av äldre böcker, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	12,400		
35	12	11. Gemensam accessionskatalog för Sveriges offentliga bibliotek, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	4,500		
41	13	12. Nattlig bevakning vid kungl. bibliotekets byggnad (600 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
44	14	13. Stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	2,600		
46	15	14. Pedagogiska biblioteket i Stockholm, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	10,400		
54	16	15. Skandinaviska bibliotekarien vid Site Genevièvebiblioteket i Paris, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	1,500	153,100	41,400
Museer.						
<i>Nationalmuseum.</i>						
59		16. Museet: <i>ökat bestämt anslag</i>	87,545	—		
59	17	17. Anslag till expenser för museet (1,800 kronor) <i>ökat bestämt anslag</i> och (7,000 kronor) <i>ökning av reservationsanslag</i>	—	—		
64		18. Museet: <i>reservationsanslag</i> : Målnings- och skulptursamlingarnas ökande, <i>oförändrat anslag</i>	15,000	—		
64		(18.) Handtecknings- och gravyrsamlingens ökande, <i>oförändrat anslag</i>	7,500	—		
64	18	19. Ökande av samlingen av konsthantverk, <i>ändrad benämning</i> och <i>ökat anslag</i>	10,000	—		
59	17	17. Samlingarnas vård och underhåll samt expenser, <i>nytt anslag</i>	11,000	—		
68	19	20. Boksamlingen, <i>ökat anslag</i>	3,000	—		
71		21. Inlösen av levande svenska konstnärers arbeten, <i>oförändrat anslag</i>	15,000	—		
71	20	22. Nya vaktmästarbefattningar (3,200 kronor) <i>ökat bestämt anslag</i>	—	—		
74	21	23. Förstärkande av anslaget till vikariatsersättningar m. m., <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	3,920		
75	22	24. Konservering av handtecknings- och gravyrsamlingen, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	5,000		
76	23	25. Ökad ersättning för sekreterargöromål, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	500		

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
78	24	26. Konstföremåls försäkring m. m., <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	2,500		
79	25	27. Montrer och piedestaler för egyptiska avdelningen m. m., <i>nytt reservationsanslag</i>	—	3,900		
81	26	28. Konservering av två hautelissetapeter, <i>nytt reservationsanslag</i>	—	1,000		
		<i>Livrustkammaren.</i>				
83	27	29. Tillsyn, underhåll och vård av livrustkammarens samlingar, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	6,200		
83		(29.) Iständsättande av vissa föremål i livrustkammarens samlingar, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,700		
83		(29.) Arvoden åt extra biträden m. m., <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	3,000		
83		(29.) Arvode åt ett tekniskt biträde för vård av livrustkammarens samlingar, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	2,150		
83		(29.) Avskrifter av äldre inventarieförteckningar angående livrustkammaren, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	1,200		
		<i>Naturhistoriska riksmuseet.</i>				
87		30. Museet: <i>ökat bestämt anslag</i>	194,720	—		
87		31. <i>oförändrat reservationsanslag</i>	44,800	—		
87	28	32. Preparatorer och vaktmästare vid riksmuseet (5,400 kronor), <i>ökat bestämt anslag</i>	—	—		
87	29	33. Förhöjda arvoden till assistenter vid riksmuseet (12,800 kronor), <i>ökat bestämt anslag</i>	—	—		
103	30	34. Personligt arvodestillägg åt assistenten G. A. H. Dahlstedt, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	500		
103	31	35. Kvinnliga biträden vid riksmuseet (3,200 kronor), <i>ökat bestämt anslag</i>	—	—		
110	32	36. Skåp och lådor för entomologiska avdelningen, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	5,000		
113	33	37. Ordning av vissa samlingar, tillhörande paleobotaniska avdelningen, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	1,000		
114	34	38. Ökat arvode åt eldare vid riksmuseet (600 kronor), <i>ökat bestämt anslag</i>	—	—		
		<i>Nordiska museet.</i>				
117	35	39. Nordiska museet, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	120,000		

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
		<i>Kulturhistoriska museet i Lund.</i>				
117	36	40. Kulturhistoriska museet i Lund, ökat förslagsanslag, högst.....	—	25,000		
		<i>Musikhistoriska museet.</i>				
121	37	41. Musikhistoriska museet, oförändrat förslagsanslag, högst.....	—	3,000		
		<i>Svenska skolmuseet.</i>				
122	38	42. Svenska skolmuseet, ökat förslagsanslag, högst	—	7,000	388,565	192,570
		Säger för arkiv, bibliotek och museer	—	—	668,743	251,170
		C. Kyrkliga ändamål.				
		<i>Kleresistaten.</i>				
127		1. Kleresistaten, oförändrat förslagsanslag	90,000	—		
127		2. Lappmarks ecklesiastikverk, kyrkliga ändamål, oförändrat förslagsanslag	4,000	—		
127	39	3. Ersättning för prästerskapets tionde, ökat förslagsanslag	3,068,750	—		
130		4. Ersättning för vissa prästerskapet tilldelade statsanslag, oförändrat anslog.....	304,074	—		
130		5. Ersättning åt vissa församlingar till följd av lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet, oförändrat förslagsanslag	25,000	—		
131		6. Pastor vid svenska Gustafs församlingen i Köpenhamn, oförändrat anslog	6,000	—		
131	40	7. Stipendier för utbildande vid universitet av präster, förtrogna med finska språket, oförändrat förslagsanslag, högst	—	2,250		
131	41	8. Resestipendier åt prästmän, nytt förslagsanslag, högst	—	8,000		
132	42	9. Religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder, oförändrat förslagsanslag, högst	—	34,500		
133	43	10. Pastor vid svenska Victorias församlingen i Berlin, oförändrat förslagsanslag, högst	—	6,000		
133	44	11. Utredning rörande ecklesiastika boställen, ökat förslagsanslag	—	10,500	3,497,824	61,250
		<i>Domkapitlens expeditioner.</i>				
148		12. Domkapitlens expeditioner, oförändrat anslog...	91,350	—		
148	45	13. Förstärkande av det ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner, ökat förslagsanslag, högst	—	20,380		

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
171	46	14. Provisorisk lönereglering åt tjänstemän vid de ecklesiastika konsistorierna, <i>nytt förslagsanslag</i>	—	¹⁾ 47,000	91,350	67,380
		<i>Kyrkors underhåll m. m.</i>				
172		15. Kyrkors underhåll: <i>oförändrat bestämt anslag</i>	1,028	—		
		<i>oförändrat förslagsanslag</i>	169,400	—		
172		16. Svenska kyrkan i Paris, <i>oförändrat anslag</i>	4,119	—	174,547	—
		Säger för kyrkliga ändamål			3,763,721	128,630
		D. Akademier m. m.				
		<i>Svenska akademien.</i>				
173		1. Svenska akademien, <i>oförändrat anslag</i>			8,250	—
		<i>Vetenskapsakademien.</i>				
173		2. Diverse akademiens behov, räntegottgörelse m. m., <i>oförändrat anslag</i>	14,460	—		
173	47	3. Inlösen av internationell katalog över naturvetenskaplig litteratur, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	2,000		
173		(8.) Upprätthållande av regionalbyrån för Sverige, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,600		
174	48	4. Internationell jordmätning, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	1,424		
175	49	5. Internationell förening för tidssignalering, <i>minskat förslagsanslag</i> , högst	—	357	14,460	5,381
		<i>Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien.</i>				
176		6. Akademien: <i>ökat bestämt anslag</i>	98,100	—		
176		7. <i>oförändrat reservationsanslag</i>	1,000	—		
176	50	8. Kvinnligt biträde och vaktmästare vid vitterhetsakademien (1,200 kronor), <i>ökat bestämt anslag</i>	—	—		
177	51	9. Höjning av vitterhetsakademiens tryckningsanslag (6,000 kronor), <i>ökat bestämt anslag</i>	—	—		
178	52	10. Förstärkning av vitterhetsakademiens anslag till amanuenser och vikariatsersättning samt extra biträden och vaktbetjäning, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	9,800		
186	53	11. Ökade medel till bestridande av resekostnader för fornminnesvården, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	14,000		
186	54	12. Konservering av Bohus fästningsruin, <i>nytt reservationsanslag</i>	—	10,000	99,100	33,800

¹⁾ Beräknat belopp.

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
		<i>Akademien för de fria konsterna.</i>				
191	55	13. Akademien: ökat bestämt anslag	69,825	—		
191		14. oförändrat reservationsanslag	33,100	—	102,925	—
		<i>Musikaliska akademien.</i>				
191		15. Akademien: ökat bestämt anslag	80,335	—		
191	56	16. Vaktmästare vid akademien (1,200 kronor), ökat bestämt anslag	—	—		
191	57	17. Fri läkarvård åt elever vid musikkonservato- rium m. m. (500 kronor), ökat bestämt anslag	—	—		
194	58	18. Stipendier m. m. åt tonsättare, nytt reservations- anslag	30,000	—	110,335	—
		Säger för akademier m. m.	—	—	335,070	39,181
		E. Universitetet, den medicinska undervisningen m. m.				
		<i>Universitetskanslersexpeditionen.</i>				
206	59	1. Expeditionen: ökat anslag			¹⁾ 18,550	—
		<i>Uppsala universitet.</i>				
207		2. Universitetsstaten, ökat anslag	1,035,907	—		
207		3. Akademiska sjukhuset, oförändrat förslags- anslag	10,000	—		
207	60	4. Lärare i symbolik, oförändrat förslagsanslag, högst	—	1,500		
207	61	5. Det praktisk-teologiska övningsinstitutet, oför- ändrat reservationsanslag	—	300		
208	62	6. Ny- och ombyggnad av akademiska sjukhuset, nytt reservationsanslag	—	500,000		
209	63	7. Lärare vid undervisningskursen i allmän kemi för medicine studerande, oförändrat förslags- anslag, högst	—	2,500		
209		(7.) Höjning av materiellanslagen för institutionen för medicinsk och fysiologisk kemi, oförändrat reservationsanslag	—	1,000		
210	64	8. E. o. amanuens vid anatomiska institutionen, oförändrat förslagsanslag, högst	—	600		
210	65	9. Materiell för anatomiska institutionen (3,000 kronor), ökat anslag	—	—		
214	66	10. Materiell m. m. för hygieniska institutionen, oförändrat reservationsanslag	—	5,000		

¹ Beräknat belopp.

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
216	67	11. Biträdande lärare i medicin, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	3,000		
216	68	12. Biträdande lärare i fysikalisk diagnostik, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	2,000		
218	69	13. Höjning av materiellanslaget för patologiska institutionen (1,000 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
224	70	14. Lärarkrafterna i kirurgi, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,000		
224	71	15. Assistent vid akademiska sjukhusets i Uppsala röntgenavdelning, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,500		
224	72	16. Biträdande lärare i öron-, näs- och halsjukdomar, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	3,000		
225	73	17. Materiell för kliniken för öron-, näs- och halsjukdomar, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	2,000		
228	74	18. Universitetslektorer, <i>ökat anslag</i>	—	1) 16,500		
229	75	19. Lärarbiträde i ryska, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	500		
229	76	20. Amanuens vid museet för nordiska fornsaker, (480 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
232	77	21. Psykologiska laboratoriet, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	1,000		
233	78	22. Pedagogiska seminariet och övningskolan, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	7,000		
233	79	23. Statistiska seminariet, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	750		
234	80	24. Övningarna vid kemiska institutionen, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,500		
234	81	25. Assistent vid meteorologiska observatoriet, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,000		
234	82	26. Assistent vid fysiska institutionen, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,500		
235	83	27. Driftkostnader för Klubbans biologiska station, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	2,200		
237	84	28. Instrument m. m. för zoologiska institutionen, <i>nytt reservationsanslag</i>	—	21,500		
241	85	29. Professur i växtbiologi, (1,000 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
246	86	30. Vaktmästare vid farmakologiska och växtbiologiska institutionerna (1,000 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		

1 Beräknat belopp.

Sida	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
249	87	31. Lönereglering för trädgårdsmästaren vid botaniska trädgården (1,000 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
256	88	32. Undervisning i bokföring, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	600		
256	89	33. Bokbinderiarbeten vid universitetsbiblioteket, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	1,500		
257	90	34. Universitetsbiblioteket, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	10,000		
257	91	35. Universitetets årsskrift, <i>ökat reservationsanslag</i>	—	15,000		
260	92	36. Tillfällig löneförbättring för gymnastikläraren och biträdande gymnastikläraren, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,160		
261	93	37. Höjt arvode åt ombudsmannen (750 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
264	94	38. Höjning av anslaget till respennningar åt akademifogden, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	1,500		
266	95	39. Kvinnligt biträde och vaktbetjäning (18,300 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
266	96	40. Höjning av docentstipendier och vikariatsarvoden m. m. (130,000 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—	1,945,907	608,610
<i>Lunds universitet.</i>						
267		41. Universitetsstaten, <i>ökat anslag</i>	1) 899,416	—		
267	97	42. Lärare i symbolik, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,500		
267	98	43. Ökning av anslaget till undervisning och examination i liturgisk sång och framsägning (700 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
272	99	44. Propedeutisk undervisningskurs för juris studerande, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	750		
272	100	45. Nybyggnad för medicinskt-kemiska och farmakologiska institutionerna, <i>ökat reservationsanslag</i>	—	400,000		
273	101	46. Amanuens vid kirurgiska kliniken (2,000 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
274	102	47. Undervisning i medicin m. m., <i>nytt anslag</i>	—	1) 15,000		
276	103	48. Lärare vid undervisningskursen i allmän kemi för medicine studerande, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,500		
276	(48.)	Materiell för undervisningskursen i allmän kemi för medicine studerande, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	500		

1) Beräknat belopp.

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
276	104	49. Föreståndare för röntgenlaboratoriet m. m., <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,500		
277	105	50. Föreståndare för polikliniken för öron-, näs- och halsjukdomar, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,000		
278	106	51. Biträdande lärare i fysikalisk diagnostik, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,000		
279	107	52. Materiell för pediatrika kliniken laboratorium, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	500		
279	108	53. Biträdande lärare vid patologisk-anatomiska in- stitutionen, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	3,000		
279	109	54. Universitetslektorer, <i>ökat anslag</i>	—	1) 16,500		
279	110	55. Lärare i slaviska språk, <i>nytt anslag</i>	—	1) 6,500		
280	111	56. Lärare i statistik, <i>nytt anslag</i>	—	1) 6,500		
280	112	57. Psykologiska laboratoriet, <i>oförändrat reserva- tionsanslag</i>	—	750		
280	113	58. Amanuens vid universitetets konstsamlingar, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	800		
282	114	59. Professur i förhistorisk och medeltidsarkeologi (7,500 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
298	115	60. Højning av arvodet för amanuensen vid histo- riska museet samt mynt- och medaljkabinettet (700 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
301	116	61. Materiell för historiska museet, <i>ökat reserva- tionsanslag</i>	—	6,500		
303	117	62. Mekaniska arbeten vid fysiska institutionen, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	1,500		
303	118	63. Geologisk-mineralogiska institutionens materiell- anslag, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,000		
303	119	64. Kurser i havsbiologi i Öresund, <i>oförändrat re- servationsanslag</i>	—	1,675		
304	120	65. Materiell för geografiska institutionen, <i>minskat reservationsanslag</i>	—	1,600		
307	121	66. Amanuens vid institutionen för ärftlighetsforsk- ning, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	1,200		
309	122	67. Räknebiträden vid astronomiska observatoriet (1,500 kronor), <i>ökat anslag</i> och	—	—		
		<i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	2,000		
311	123	68. Højning av arvodet till notarien hos filosofiska fakulteten (250 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
312	124	69. Undervisning i bokföring, <i>oförändrat förslags- anslag</i> , högst	—	300		

1) Beräknat belopp.

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml.

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
313	125	70. Universitetsbiblioteket, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	10,000		
313	126	71. Universitetets årsskrift, <i>ökat reservationsanslag</i>	—	15,000		
316	127	72. Eldare vid universitetsbiblioteket (1,450 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
320	128	73. Musikaliska kapellet (1,000 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
322	129	74. Inrättningen för gymnastik och fäktkonst, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	500		
323	130	75. Idrottsplats och idrottsmaterieell m. m., <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	900		
323	131	76. Vaktbetjäning (12,450 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
323	132	77. Höjning av docentstipendier och vikariatsarvoden m. m. (125,000 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—	899,416	503,475
<i>Karolinska mediko-kirurgiska institutet.</i>						
324		78. Karolinska mediko-kirurgiska institutet:				
		a. <i>ökat bestämt anslag</i>	308,485	—		
		b. <i>oförändrade reservationsanslag</i>	62,300	—		
326	133	79. Nytt kvinnligt biträde åt sekreteraren och kamreraren, ökade avlönningar åt kvinnliga biträden samt åt vaktmästare (11,400 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
337	134	80. Biblioteksbiträde, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst ...	—	1,550		
337		(80.) Skrivbiträde åt rektor, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	800		
337	135	81. Lärarbiträde vid den förberedande kursen i allmän kemi, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,500		
337		(81.) Materiell vid kemiska institutionen, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	1,500		
338	136	82. Biträdande lärare i medicin och kirurgi m. m. <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst.....	—	6,600		
338	137	83. Materiell m. m. för medicinska kliniken, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	3,500		
339	138	84. Utrustning av en laboratorielokal å serafimerlasarettet, <i>nytt reservationsanslag</i>	—	2,500		
340	139	85. Vetenskapliga arbeten å ett patologiskt-anatomiskt laboratorium, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,400		
340	140	86. Biträdande läkare och amanuens vid röntgeninstitutet å serafimerlasarettet, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	4,500		

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
340	140	(86.) Materiell m. m. för röntgeninstitutet å serafimerlasarettet, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	3,000		
341	141	87. Biträdande lärare i oftalmiatrik (4,000 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
343	142	88. Amanuenser vid kliniken för öron-, näs- och halssjukdomar, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst.....	—	3,000		
344	143	89. Undervisning och sjukvård vid vissa obstetriska och gynekologiska kliniker, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,500		
345	144	90. Amanuens vid gynekologiska kliniken å Sababatsberg, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst ...	—	2,000		
345	145	91. Amanuens vid obstetriska kliniken å allmänna barnbördshuset, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,000		
345	146	92. Pediatisk klinik vid kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	2,900		
345		(92.) Poliklinik för barnsjukdomar i Stockholm, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst.....	—	4,175		
346	147	93. Pediatrisk klinik vid allmänna barnhuset, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	1)20,000		
347	148	94. Biträdande lärare i rättspsykiatri (3,000 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
358	149	95. Amanuenser vid syfilidologiska kliniken, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	3,000		
359	150	96. Höjning av docentstipendier och vikariatsarvoden (17,000 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—	370,785	67,425
<i>Tandläkarinstitutet.</i>						
359	151	97. Tandläkarinstitutet, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst			32,400	—
<i>Serafimerlasarettet.</i>						
359	98.	Understöd och ersättningar, <i>oförändrat anslag</i>	120,000	—		
359	99.	Inrättningen för sjukas behandling med elektricitet, <i>oförändrat anslag</i>	750	—	120,750	—
<i>Gemensamma universitetsändamål.</i>						
360	152	100. Undervisning i epidemiologi, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst.....	—	9,400		

1 Beräknat belopp.

Sid.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
272	153	101. Utgivande av anteckningar efter juridiska föreläsningar, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	4,500		
373	154	102. Kurser i skyddskoppypning, <i>ökat anslag</i>	—	1) 1,000		
373	155	103. Tryckning av doktorsavhandlingar, <i>nytt anslag</i>	—	1) 40,000		
374	156	104. Resestipendier åt universitetslärare, <i>nytt förslagsanslag, högst</i>	—	10,000	—	64,900
<i>Farmaceutiska institutet.</i>						
375	157	105. Institutet, <i>ökat anslag</i>			62,000	—
<i>Barnhusen.</i>						
375		106. Allmänna barnhuset i Stockholm, <i>oförändrat anslag</i>	78,000	—		
375		107. Frimurarbarnhuset, <i>oförändrat anslag</i>	2,750	—		
375		108. Barnhusen i landsorten, <i>oförändrat anslag</i>	28,380	—	109,130	—
<i>Undervisningsanstalter för barnmorskor m. m.</i>						
375		109. Barnmorskeundervisningen och barnbördshusen, <i>oförändrat anslag</i>	63,533	—		
376	158	110. Fortbildningskurser för barnmorskor, <i>ökat förslagsanslag, högst</i>	—	2,800		
380	159	111. Allmänna barnbördshuset, <i>ökat förslagsanslag, högst</i>	—	200,000	63,533	202,800
Säger för universiteten, den medicinska undervisningen m. m.					2,722,471	1,447,210
<i>F. Allmänna skolväsendet.</i>						
<i>Skolöverstyrelse.</i>						
383	160	1. Gemensam skolöverstyrelse, <i>nytt anslag</i>	1) 252,200			
383		(1.) Extra ledamot av skolöverstyrelsen, <i>nytt förslagsanslag, högst</i>	—	1) 66,400		

1) Beräknat belopp.

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
<i>Det högre skolväsendet.</i>						
Högre lärarinnesseminariet.						
384		2. Högre lärarinnesseminariet, <i>oförändrat anslag</i> ...	116,485	—		
384	161	3. Stipendier, lokalhyra m. m., <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	39,950		
396	162	4. Timlärare och vikarier, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	17,358		
398	163	5. Tillfällig löneförbättring för vaktmästaren och eldaren, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	650	116,485	57,958
Statens läroverk.						
400	164	6. Allmänna läroverken, <i>minskat reservationsanslag</i> ¹⁾ 7,629,700	—	—		
401	165	7. Nya lärartjänster (29,400 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
413	166	8. Extra och vikarierande ämneslärare, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	460,000		
415		9. Understöd åt extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken under förfall på grund av sjukdom, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	5,000	—		
415		10. Undervisning i slöjd, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	33,500	—		
415	167	11. Extra arvoden åt teckningslärare, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	63,150		
418	168	12. Anslaget till bibliotekarier (8,000 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
423	169	13. Terminsavgift till biblioteks- och materialkassorna	—	—		
430	170	14. Ersättning åt skolläkare, <i>ökat förslagsanslag</i> ...	—	27,000		
431	171	15. Provårskurser i Göteborg, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	27,350		
432	172	16. Södertälje samskolas ombildning till realskola för gossar (1,000 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—	7,668,200	577,500
Privatläroverk.						
Gemensamt <i>reservationsanslag</i> :						
434		17. Enskilda mellanskolor, <i>oförändrat anslag</i> 55,000				
434		(17.) Högre flickskolor, <i>oförändrat anslag</i> ... 450,000				
434		(17.) Högre goss- och samskolor, <i>oförändrat anslag</i>				
434		(17.) Enskilda lärarinnesseminarier, <i>oförändrat anslag</i>				
435		18. Lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	740,000	—		
			280,000	—		

¹⁾ Beräknat belopp.

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
435		19. Bidrag till de statsunderstödda enskilda läroanstalternas vikariatskassa, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	12,000	—		
435	173	20. Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverken, <i>ökat förslagsanslag</i>	—	¹⁾ 2,060,000		
436	174	21. Nybyggnad åt fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	5,000		
437	175	22. Utbildningskurser för lärarinnor i huslig ekonomi, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst.....	—	31,600		
439	176	23. Understöd till läroanstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	22,500		
445	177	24. Resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst.....	—	9,000		
445	178	25. Resestipendier och studieunderstöd åt skolkökslärarinnor, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst.....	—	2,000	1,032,000	2,130,100
Kommunala mellanskolor.						
446	179	26. Understöd åt kommunala mellanskolor, <i>ökat förslagsanslag</i>	744,000	—		
448		27. Undervisning i slöjd vid kommunala mellanskolor, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	2,000	—		
448	180	28. Resestipendier åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst	—	1,200	746,000	1,200
Folkundervisningen.						
Lärarytbildning.						
Folkskoleseminarier.						
Folkskoleseminarier:						
Gemensamt ökat reservationsanslag:						
		Folkskoleseminarierna	1,522,340	—		
		Stipendier för elever vid folkskoleseminarierna.....	179,025	—		
			1,701,365	—		
449	181	29. Nya lektorstjänster m. m. (16,500 kronor), <i>ökat reservationsanslag</i>	—	—		
458	182	30. Stipendier för elever vid folkskoleseminarier, <i>oförändrat reservationsanslag</i> och ändrad benämning	—	—		
458	183	31. Hyresbidrag till rektorerna vid vissa folkskoleseminarier, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst.....	—	6,400		

¹⁾ Beräknat belopp.

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
460	184	32. Hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	12,000		
461	185	33. Studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier m. m., <i>ökat reservationsanslag</i>	—	251,920		
489	186	34. Förhyrande av vissa lokaler för folkskoleseminariet i Göteborg, <i>ökat reservationsanslag</i>	—	2,275		
491	187	35. Nybyggnads- och omändringsarbeten vid folkskoleseminariet i Luleå, <i>minskat reservationsanslag</i>	—	123,540		
495	188	36. Underhåll av trädgården vid folkskoleseminariet i Luleå, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	1,500		
496	189	37. Inredning och möblering av nybyggnad för folkskoleseminariet i Luleå, <i>nytt reservationsanslag</i>	—	65,000		
499	190	38. Nya byggnader för folkskoleseminariet i Karlstad, <i>nytt reservationsanslag</i>	—	800,000		
508	191	39. Komplettering av undervisningsmateriell m. m. vid folkskoleseminariet i Uppsala, <i>nytt reservationsanslag</i>	—	12,300		
515	192	40. Seminarielärares studiebesök vid folkskolor, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	3,000		
515	193	41. Ateneums folkskoleseminarium och Göteborgs kvinnliga folkskoleseminarium, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	30,000	1,701,365	1,307,935
Småskoleseminarier.						
516	194	42. Omorganisation av småskoleseminarierna, <i>ökat förslagsanslag</i>			1) 500,000	—
Anordningar för lärares fortbildning.						
Fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor:						
518	195	43. Fortbildningskurser i allmänhet, <i>ökat reservationsanslag</i>		60,000		
518		(43.) Särskilda fortbildningskurser i gymnastik, <i>ökat reservationsanslag</i>		40,000		
518		(43.) Särskilda fortbildningskurser i skolträdgårdsskötsel, <i>ökat reservationsanslag</i>		16,800		
518		(43.) Särskilda kurser i simning och livräddning, <i>ökat reservationsanslag</i>		4,500	—	121,300

1) Beräknat belopp.

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
531	196	44. Resestipendier åt lärare vid folkskoleseminarier, <i>nytt reservationsanslag</i>			—	2,000
532	197	45. Resestipendier åt lärare vid högre folkskolor, <i>nytt reservationsanslag</i>			—	1,200
533	198	46. Resestipendier åt lärare vid egentliga folkskolor, <i>nytt reservationsanslag</i>			—	8,000
533	199	47. Resestipendier åt lärare vid småskolor m. fl. <i>nytt reservationsanslag</i>			—	3,000
Folkskolinspektionen.						
534	200	48. Avlöning m. m. åt folkskolinspektörer, <i>ökat för- slagsanslag</i>	1)402,000	—		
535	201	49. Resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer, <i>ökat förslagsanslag</i>	1)300,000	—	702,000	—
Folkskolor.						
536	202	50. Statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor, <i>ökat förslagsanslag och ändrad benämning</i> ...	41,343,000	—		
542		51. Befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar, <i>oför- ändrat förslagsanslag</i>	300,000	—		
542	203	52. Lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsända- mål, <i>ökat förslagsanslag</i>	205,000	—		
552	204	53. Upphjälpande av folkskoleväsendet inom lapp- marksförsamlingar med icke finsktalande be- folkning, <i>nya anslag</i>	1)140,000	1) 90,000		
555	205	54. Upphjälpande av skolväsendet inom Hotagens och Frostvikens församlingar, <i>minskat förslags- anslag, högst</i>	—	2,500		
557	206	55. Anordnande av slöjd, i folkskola, mindre folk- skola eller särskild slöjdskola, <i>ökat förslags- anslag och ändrad benämning</i>	2,155,000	—		
583	207	56. Anordnande av undervisning i huslig ekonomi i egentlig folkskola, <i>ökat förslagsanslag och ändrad benämning</i>	267,000	—		
613		57. Undervisningsmaterieell m. m. för folkskolor, <i>oför- ändrat reservationsanslag</i>	30,000	—	44,440,000	92,500
613		58. Understödjande av folkskolebarns ferie- och studieresor, <i>oförändrat förslagsanslag</i>			70,000	—

1) Beräknat belopp.

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
		Fortsättningskolor.				
614	208	59. Understöd för avlönande av lärare vid fortsätt- ningsskola, <i>ökat förslagsanslag</i>			1,225,000	—
619	209	60. Utbildningskurser för lärare vid fortsättnings- skolor, <i>ökat reservationsanslag</i>			—	185,000
		Högre folkskolor.				
624	210	61. Understöd åt högre folkskolor, <i>ökat förslagsan- slag</i>	455,000	—		
629	211	62. Anordnande av slöjd i högre folkskolor, <i>ökat förslagsanslag</i>	14,000	—		
632		63. Sällskapet för folkundervisningens befrämjande, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	1,500	—		
632	212	64. Understöd åt sällskapets för folkundervisningens befrämjande högre folkskola, <i>oförändrat för- slagsanslag</i> och <i>ändrad beteckning</i>	7,570	—	478,070	—
		Folkhögskolor.				
634	213	65. Understöd åt folkhögskolor, <i>ökat förslagsanslag</i>	1,775,000	—		
635	214	66. Ökat understöd åt folkhögskolor, <i>nytt förslags anslag</i>	—	150,000		
636		67. Stipendier åt elever vid folkhögskolor, <i>oföränd- rat förslagsanslag</i>	140,000	—		
636	215	68. Höjda stipendier åt elever vid folkhögskolor, <i>nytt förslagsanslag</i>	—	70,000	915,000	220,000
		Säger för allmänna skolväsendet			59,846,320	4,774,093
		G. Folkbildningsåtgärder i övrigt.				
		Folkbibliotek.				
637	216	1. Understöd åt folkbibliotek, <i>ökat förslagsanslag</i>			235,000	—
638	217	2. Årliga tillägg till grundkatalogen över för folk- och skolbibliotek lämplig litteratur			—	—
639	218	3. Förhöjt understöd åt bokförmidlingsanstalter ...			—	—
646	219	4. Understöd för utgivande av tidskriften Bok- stugan			—	—
		Populärvetenskapliga föreläsningar.				
650	220	5. Populärvetenskapliga föreläsningar, <i>ökat reserva- tionsanslag</i>	—	280,000		

¹⁾ Beräknat belopp.

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml.

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
650	220	(5.) Bidrag till uppehållande av arbetarnas bildningsförbunds föreläsningsverksamhet, <i>nytt reservationsanslag</i>	—	5,000		
662	221	6. Populära föreläsningkurser, anordnade från universiteten i Uppsala och Lund, <i>ökat reservationsanslag</i>	—	10,000	—	295,000
		<i>Nyktterhetsundervisning.</i>				
665	222	7. Upplýsnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst			—	1) 150,000
		<i>Musikföreställningar för allmänheten.</i>				
668	223	8. Musikföreställningar för allmänheten, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst			—	75,500
		<i>Studielån.</i>				
673	224	9. Räntefria lån för underlättande av studiemöjligheter för begåvade fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter, <i>oförändrat reservationsanslag</i>			—	100,000
		Säger för folkbildningsåtgärder i övrigt			235,000	620,500
		H. Abnormundervisningen.				
675		1. Befrämjande av dövstumundervisningen, <i>oförändrat förslagsanslag</i>			200,000	—
675		2. Kyrklig själavård åt dövstumma, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst			14,000	—
675	225	3. Ordbok för dövstumma, <i>oförändrat reservationsanslag</i>			—	1,000
676	226	4. Tidning för dövstumma, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst			—	500
677	227	5. Institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas, <i>ökat anslag</i>			1) 105,850	—
677		6. Bekostande av elevers vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas ävensom åtföljande vårdares resor å statens järnvägar, <i>oförändrat förslagsanslag</i>			2,000	—

1) Beräknat belopp.

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
712	241	(4.) Inköp av maskiner, apparater m. m. för tekniska högskolans nya laboratorier, <i>nytt reservationsanslag</i>	—	300,000		
722	242	5. Laboratoriebyggnad m. m. för tekniska högskolans fackskola för kemisk teknologi, <i>ökat reservationsanslag</i>	—	1,233,000		
731	243	6. Professur i elektroteknik och ökad avlöning åt vaktmästare vid Chalmers tekniska institut (10,850 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
731		(6.) Förstärkande av det i staten för Chalmers tekniska institut upptagna anslaget till uppvärmning m. m., <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	40,000		
731		(6.) Utrustning av vissa laboratorier m. m. vid Chalmers tekniska institut, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	15,000		
773		(6.) Förstärkning av det i staten för Chalmers tekniska institut upptagna anslaget till bibliotek m. m., <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	14,000		
773		(6.) Omläggning av Chalmers tekniska instituts värmeledning, <i>nytt reservationsanslag</i>	—	37,000		
741	244	7. Uppehållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	17,325		
742	245	8. Provisorisk lönereglering vid tekniska skolan i Stockholm, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	4,600		
742	446	9. Tekniska fackskolan i Västerås (22,500 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
742		(9.) Undervisningsmateriell och böcker, apparater och laboratorieutrustning m. m. för tekniska fackskolan i Västerås, <i>ökat reservationsanslag</i>	—	25,000		
751	247	10. Tekniska elementarskolan och tekniska gymnasiet i Örebro (22,175 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
768	248	11. Tekniska elementarskolan, tekniska fackskolan och tekniska gymnasiet i Malmö (29,575 kronor), <i>ökat anslag</i>	—	—		
768		(11.) Laboratorieutrustning för tekniska elementarskolan, tekniska fackskolan och tekniska gymnasiet i Malmö, <i>ökat reservationsanslag</i>	—	25,000		
778	249	12. Tekniska elementarskolan i Norrköping, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	16,700		
783	250	13. Tekniska elementarskolan i Borås, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst	—	9,050		

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
788	251	14. Tekniska elementarskolan i Härnösand, ökat förslagsanslag, högst	—	14,700		
792	252	15. Bergsskolorna i Filipstad och Falun: Bidrag till ålderstillägg åt lärare, nytt förslagsanslag.....	—	2,100		
		Bidrag till övriga kostnader, nytt förslagsanslag, högst	—	27,000		
804	253	16. Tekniska skolan i Eskilstuna, oförändrat förslagsanslag, högst	—	1,337		
805	254	17. Väviskolan i Borås, nytt förslagsanslag, högst...	—	9,600		
809	255	18. Slöjdföreningens i Göteborg skola, ökat förslagsanslag, högst.....	—	46,000		
813		19. Understöd åt skolor för den lägre tekniska yrkesundervisningen, oförändrat förslagsanslag	250,000	—		
813	256	20. Husmodersskolor, oförändrat förslagsanslag ...	—	50,000		
815	257	21. Resestipendier åt föreståndare och sakkörare vid lägre tekniska läroanstalter, nytt förslagsanslag, högst.....	—	3,000	1,346,125	2,238,452
		<i>Handelsundervisningen.</i>				
815	258	22. Handelsgymnasier, nytt förslagsanslag, högst ... Säger för den tekniska undervisningen m. m.			135,000	—
		J. Åtgärder för fysisk utbildning.			1,481,125	2,238,452
831	259	1. Gymnastiska centralinstitutet, ökat anslag			72,700	—
831	(1.)	Extra vaktmästarbiträde vid gymnastiska centralinstitutet, nytt förslagsanslag, högst			—	1,200
870	260	2. Anordnande av omklädningsrum vid gymnastiska centralinstitutet, nytt reservationsanslag			—	19,000
873	261	3. Kvinnlig poliklinik vid gymnastiska centralinstitutet, ökat förslagsanslag, högst.....			—	1,000
874	262	4. Inköp av litteratur m. m. vid gymnastiska centralinstitutet, oförändrat reservationsanslag ...			—	600
875	263	5. Kostnadsfri gymnastik för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer, oförändrat förslagsanslag, högst.....			—	1,000
876	264	6. Understödjande av idrotten, ökat förslagsanslag, högst			—	100,000
878	265	7. Understödjande av skididrotten bland ungdomen, nytt anslag			—	30,000
		Säger för åtgärder för fysisk utbildning			72,700	152,800

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
		K. Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.				
881	266	1. Svenska fornskriftsällskapet, <i>oförändrat reservationsanslag</i>		—		2,000
882	267	2. Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia, <i>ökat reservationsanslag</i>		—		2,000
883	268	3. Svenska vitterhetssamfundet, <i>ökat reservationsanslag</i>		—		4,000
886	269	4. Tidskrifter »Nordiskt medicinskt arkiv», <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst		—		6,500
888	270	5. Tidskriften Acta mathematica, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst		—		3,000
890	271	6. Tidskriften Sfinx, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst		—		1,200
890	272	7. Tidskrift för landsmål, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst		—		5,000
891	273	8. Undersökning av svenska folkmål, <i>ökat reservationsanslag</i>		—		17,100
903	274	9. Undersökningar m. m. av sydsvenska folkmål, <i>ökat reservationsanslag</i>		—		3,000
905	275	10. Insamling av svenska folkminnen, <i>oförändrat reservationsanslag</i>		—		4,500
906	276	11. Vetenskaplig undersökning av ortnamn, <i>oförändrat reservationsanslag</i>		—		5,000
906	277	12. Arvode åt ortnamnskommitténs sekreterare, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst		—		4,000
907	278	13. Verket »Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium», <i>ökat reservationsanslag</i>		—		20,000
919	279	14. Föreningen Pietas, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst		—		3,000
921	280	15. Statistiska tabeller över Öresundstullen, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst		—		1,500
922	281	16. Forskningsarbete vid utländska biologiska stationer, <i>nytt reservationsanslag</i>		—		1,800
923	282	17. Resestipendier åt journalister, <i>oförändrat reservationsanslag</i>		—		4,000
923	283	18. Understöd åt inhemska skönlitterära författare, <i>ökat förslagsanslag</i> , högst		—		25,000
929	284	19. Antarktisk expedition		—		—
929	285	20. Rasbiologiska undersökningar, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst		—		9,500

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
930	286	21. Anslag för utgivande av ett vetenskapligt arbete av f. d. riksantikvarien O. Montelius, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst			—	12,500
931	287	22. Utgivande av Linnés brev, <i>nytt reservationsanslag</i>			—	5,000
934	288	23. Nusvensk ordbok, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst			—	5,000
941	289	24. Svenska naturskyddsföreningen, <i>nytt förslagsanslag</i> , högst			—	4,000
950	290	25. Resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande, <i>ökat reservationsanslag</i>			150,000	—
		Säger för understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.			150,000	148,600
L. Diverse.						
954		1. Ålderstillägg, <i>oförändrat förslagsanslag</i>			150,000	—
954	291	2. Extra lönetillägg, <i>oförändrat förslagsanslag</i>			—	5,000
954	292	3. Tillfällig lönereglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, <i>nytt förslagsanslag</i>			—	1) 433,800
954	293	4. Förstärkande av de till avlönande av vissa extra befattningshavare samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, <i>nytt förslagsanslag</i>			—	1) 125,000
955		5. Rese- och traktamentspenningar, <i>oförändrat förslagsanslag</i>			75,000	—
955		6. Extra utgifter, <i>oförändrat reservationsanslag</i>			37,000	—
955		7. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, <i>oförändrat förslagsanslag</i>			180,000	—
955	294	8. Skrivmaterialier och expenser, ved m. m. (därav till domkapitlens expeditioner högst 21,000 kronor), <i>ökat förslagsanslag</i>			175,000	—
958	295	9. Tryckningskostnader (därav till domkapitlens expeditioner högst 4,500 kronor), <i>ökat förslagsanslag</i>			84,012	—
		Säger för diverse			701,012	563,800
		Summa			70,785,664	11,248,736

1) Beräknat belopp.

BIHANG
TILL
RIKSDAGENS PROTOKOLL
VID
LAGTIMA RIKSDAGEN I STOCKHOLM
ÅR 1919.

FÖRSTA SAMLINGEN.

FÖRSTA BANDET. VI.

Bilagor till Kungl. Maj:ts proposition nr 1 angående statsverkets tillstånd och behov:
nionde och tionde huvudtitlarna m. m. samt utgifter för kapitalökning.

Nionde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9
januari 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Petersson anhöll att få anmäla de frågor, som tillhörde regleringen av riksstatens nionde huvudtitel för år 1920, samt yttrade:

Under nionde huvudtiteln upptagas anslagstitlarna såsom de torde böra förekomma i riksstaten, därvid jag även i behörig ordning angiver de ordinarie anslag, beträffande vilka jag icke har någon förändring att föreslå.

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml.

A. **Departementet.**

1. Departementschefen, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 17,000.

2. **Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli.**

[1.]
Jordbruks-
departemen-
tets avdelning
av Kungl.
Maj:ts kansli.
(ordinarie
anslag.)

I den av 1917 års riksdag godkända staten för jordbruksdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli upptagas fyra kvinnliga biträden, av vilka ett av andra graden och de övriga av första graden. Härutinnan finner jag mig nu böra ifrågasätta sådan ändring, att biträdet i andra graden uppflyttas till tredje graden och ett av biträdena i första graden till andra graden.

Jag vill erinra, att löneregleringskommittén i det betänkande den 13 oktober 1913, vari inrättandet av tredje gradens biträdesbefattningar föreslogs, fann de uppgifter, vilka kunde anses vara så maktpåliggande, att de betingade en sådan avlöningstyp, utgöras av dels förmanskap för andra kvinnliga biträden i ämbetsverk, där en större kvinnlig personal stadigvarande vore verksam, dels vissa bokhållargöromål, dels registrerings- och diariieföringsgöromål, dels ock uppsättning av enklare slag av skrivelser. Jämte dessa uppgifter funnes förvisso även andra, som borde honoreras med högre avlöning än den dåvarande högsta. Vid anmälan den 14 januari 1914 av kommitténs förslag i ämnet framhöll chefen för finansdepartementet, att nyssnämnda fyra grupper icke finge anses uttömmande innefatta alla de uppgifter, som kunde motivera den nya avlöningstypens inrättande. Andra göromål funnes och komme allt framgent att uppstå, vilka beträffande svårighetsgrad och betydelse vore jämförliga med de nyssnämnda. Den nya avlöningstypen borde därför principiellt stå öppen även för annat arbete, som vore likvärdigt med de angivna gruppernas. Riksdagen ville enligt skrivelse nr 6 den 27 februari 1914 icke bestrida, att i vissa fall behov av den föreslagna högre tjänstegraden kunde göra sig gällande. Därvid borde dock framhållas, att enbart den omständigheten, att göromålen fölle inom ramen av de utav chefen för finansdepartementet angivna eller därmed jämförliga arbetsområden, icke i och för sig vore tillräckligt skäl för inrättande av en tjänst av tredje lönegraden. Huvudvikten borde läggas därpå, att arbetet vid den nya tjänsten vore av väsentligt mera krävande art och förenat med betydligt större ansvar än vad fallet vore eller avsetts att vara med biträdesbefattningarna i andra graden. Givet-

vis vore det omöjligt att i förväg uppdraga några mer bestämda gränser för användningen av den nya tjänstetypen, utan måste det bero på prövning i varje särskilt fall, huruvida förutsättningarna för densamma vore för handen. Riksdagen framhöll även, att besparing kunde uppkomma genom utbytande i vissa fall av manlig arbetskraft mot kvinnlig.

Vid statsdepartementens lönereglering år 1917 uppfördes 9 biträdesbefattningar i tredje graden å staterna, nämligen 5 å utrikesdepartementets, 1 å lantförsvarsdepartementets, 1 å civildepartementets och 2 å ecklesiastikdepartementets stater. De fem å utrikesdepartementets stat uppförda hade föreslagits till denna grad redan av löneregleringskommittén på grund av de säregna förhållandena i sagda departement. De övriga föreslogos av vederbörande departementschefer och såsom motiv anfördes i allmänhet det av dessa biträden utförda kvalificerade arbetet, som till huvudsaklig del bestode av sådana göromål, som eljest fullgjordes av amanuenser, exempelvis rotel- och diarieföring, kollationering av skrivelser, korrekturläsning, uppsättning av expeditioner, förarbeten för propositioner samt uppsättning och utskrift av statsrådsprotokoll. För jordbruksdepartementets del ansåg man sig då kunna underlåta att göra framställning om anställande av kvinnligt biträde i tredje graden.

Under den sedan dess förflutna tiden har det emellertid befunnits allt nödvändigare att avse det nuvarande kvinnliga biträdet av andra graden för enbart mer kvalificerade arbetsuppgifter. Bland dessa framstår förnämligast själva uppsättandet av statsrådsprotokollen, vilket arbete kräver stor noggrannhet och omdömesförmåga för tillseende av att allt, som behöver medtagas i protokollet, verkligen kommer med samt i den rätta formen och sammanhanget, så att icke innehållet förvanskas. Det överträffar i svårighet och betydelse det uppsättande av enklare skrivelser, som av löneregleringskommittén angavs såsom konstituerande den fjärde gruppen. Detta arbete utföres numera av nämnda biträde för hela departementets vidkommande och upptager det allra mesta av hennes tid. För längre tid tillbaka fullgjordes protokollsuppsättningen helt och hållet av vederbörande protokollsförare, men detta har sedan några år icke kunnat äga rum, beroende av att dessa tjänstemän varit helt upptagna av sina övriga arbetsuppgifter. Detta arbete, sådant det bedrivs inom jordbruksdepartementet, är alltså fullständigt av sådan natur, att det egentligen kräver tjänstemannakvalifikationer. Det är med den arbetsmängd, som nu åvilar departementet, samt nödvändigheten av snabb handläggning och expediering av alla ärenden alldeles nödvändigt att på denna plats hava en pålitlig och skicklig person.

[1.]

Utom berörda arbete med statsrådsprotokollen sysselsättes sagda biträde huvudsakligen med arbete för regeringsrättens räkning samt med uppsättande av mindre skrivelser och verkställande av särskilda utredningar, när hennes tid sådant medgiver.

Jag vill särskilt framhålla, att det för statsverket givetvis är ekonomiskt fördelaktigare att åt ett kvinnligt biträde anförtro nyss nämnda arbetsuppgifter än att överlämna dem åt en manlig befattningshavare. Därest av denne skulle krävas lika lång arbetstid som av henne, skulle vida högre avlöning tarvas. Det har för övrigt under senaste tid visat sig vissa svårigheter att rekrytera departementets manliga personal och av de yngre tjänstemännen kan man i varje fall icke begära den erfarenhet och rutin, som äro så viktiga vid nu förevarande arbetens utförande.

Jag anser alltså fullt skäl föreligga att nu tillstyrka, att å departementets stat uppföres ett kvinnligt biträde av tredje graden.

Bland departementets kvinnliga biträden av första graden har ett av dem särskilt uppdrag att leda renskrivningsarbetet i dess helhet och distribuera detsamma samt ansvara för var varje särskilt till utskrift lämnat koncept finnes och att det blir färdigt inom förelagd tid. Med hänsyn till att en icke ringa del av skrivarbetet, särskilt av registraturskrivningen, måste lämnas till utomstående arbetskrafter, är denna sammanhållande verksamhet av stor betydelse ur ordnings- och snabbhetssynpunkt. Under erinran att inom andra verk liknande uppgifter bruka tillhöra biträden av andra avlöningsgraden, tillstyrker jag, att detta måtte ske även inom jordbruksdepartementet.

Den nu föreslagna förändringen inskränker sig alltså till uteslutande ur staten av en kvinnlig biträdesbefattning i första graden och uppförande i stället av en dylik befattning av tredje graden. I ekonomiskt avseende begränsa sig verkningarna därav till skillnaden mellan en första och en tredje gradens avlöning eller 800 kronor.

På grund av vad jag nu anfört och under åberopande av vad statsrådet och chefen för finansdepartementet förut denna dag anfört angående lönereglering för kvinnliga biträden, anser jag alltså, att i stället för de å departementets stat nu uppförda 1 kvinnligt biträde av andra graden och 3 av första graden böra där uppföras 1 biträde av tredje graden, 1 av andra graden och 2 av första graden med de av bemälda departementschef förordade avlöningar. I stället för de nuvarande avlöningarna å $1,600 + 1,200 + 1,200 + 1,200 = 5,200$ kronor skulle avlöningarna i staten bliva $2,400 + 2,000 + 1,600 + 1,600 = 7,600$ kronor,

och bör det ordinarie anslaget till departementet alltså höjas med 2,400 kronor. [1.]

Därjämte bör med hänsyn till av 1918 års riksdag, i samband med löneregleringen för vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, beslutat tillägg till avlöningsstaten för jordbruksdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli det ordinarie anslaget för detta departement förhöjas med 900 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels, godkänna sådana ändringar i staten för jordbruksdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, att gälla från och med år 1920, att med utslutande av en kvinnlig biträdesbefattning i första lönegraden i stället där uppföres en dylik befattning i tredje graden, samt att avlöningarna åt de å staten uppförda kvinnliga biträdena upptagas i enlighet med de i statsrådsprotokollet över finansärenden denna dag föreslagna belopp,

i följd varav och på grund tillika av 1918 års riksdags beslut angående avlöningsförbättring för vaktmästare statens slutsumma kommer att höjas från 115,500 kronor med 3,300 kronor till 118,800 kronor,

dels ock vid bifall härtill höja ordinarie anslaget till jordbruksdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli från..... kronor 115,500
med » 3,300
till » 118,800.

3. Egnahemsavdelning inom jordbruksdepartementet.

Frågan om vissa förändringar beträffande statens åtgärder till främjande av egnahemsväsendet och vad därmed sammanhänger har länge varit under utredning, men mellankommande omständigheter hava hittills hindrat framläggandet av proposition i detta ärende. Jag hoppas emellertid att kunna inom den närmaste framtiden förelägga Kungl. Maj:t förslag till proposition i ämnet.

En viktig angelägenhet är anordnandet av ett centralt organ för handläggning av hithörande frågor och för ledning av egnahemsväsendet i vidsträckt bemärkelse. Olika förslag hava i detta hänseende fram-

[2.]
Egnahems-
avdelning
inom jord-
bruksdeparte-
mentet.

(extra anslag.)

- [2.] ställts. Jag har för avsikt att tillstyrka, att tillsvidare för detta ändamål inrättas en särskild avdelning å extra stat inom jordbruksdepartementet. Kostnaderna för denna avdelning synas nu böra beräknas till 23,000 kronor.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående inrättande av en egnahemsavdelning inom jordbruksdepartementet, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å *extra stat* för år 1920 beräkna ett anslag av..... kronor 23,000.

B. Lantbruksstyrelsen.

[3.]
Lantbruks-
styrelsen.
(ordinarie
anslag.)

För de 11 kvinnliga biträdena å detta ämbetsverks stat böra nu upptagas avlöningar enligt chefens för finansdepartementet förslag denna dag, innebärande för vart och ett 400 kronors ökning eller tillhoppa 4,400 kronor.

Med hänsyn till av 1918 års lagtima riksdag, i samband med löneregleringen för vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, beslutat tillägg till avlöningsstaten för lantbruksstyrelsen torde därjämte det ordinarie anslaget för detta ämbetsverk böra förhöjas med 1,200 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna sådana ändringar i staten för lantbruksstyrelsen att gälla från och med år 1920, att avlöningarna åt de å staten uppförda kvinnliga biträdena upptagas i enlighet med de i statsrådsprotokollet över finansärenden denna dag föreslagna belopp, till följd varav och på grund tillika av 1918 års lagtima riksdags beslut angående avlöningsförbättring för vaktmästare statens slutsumma kommer att höjas från 152,700 kronor med 5,600 kronor till 158,300 kronor,

dels ock vid bifall härtill höja det ordinarie anslaget till lantbruksstyrelsen från..... kronor 152,700
med » 5,600
till » 158,300.

C. Lanthushållningen.

1. Befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar.

Med hänsyn till av 1918 års riksdag, i samband med löneregleringen för vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, beslutat tillägg till avlöningsstaten för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet torde det ordinarie anslaget för denna anstalt, för närvarande 159,950 kronor, böra förhöjas med 3,500 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att från och med år 1920 höja det ordinarie anslaget till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet från	kronor 159,950
med	» 3,500
till	» 163,450.

[4.]
Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.

(ordinarie anslag.)

Vid bifall härtill kommer anslagstiteln »befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar» att undergå motsvarande förhöjning eller från 425,450 kronor till 428,950 kronor.

2. Lantbruksingenjörer och deras biträden.

a. Lantbruksingenjörer och deras biträden.

Till lantbruksingenjörer och deras biträden finnes för närvarande å ordinarie stat uppfört ett anslag av 101,900 kronor. Enligt den av 1914 års senare riksdag godkända staten för statens lantbruksingenjörer, extra lantbruksingenjörer och lantbruksstipendiater utgå från detta anslag avlöningar till 23 lantbruksingenjörer och 4 extra lantbruksingenjörer med sammanlagt 92,900 kronor samt arvoden till lantbruksstipendiater med sammanlagd anställningstid av 60 månader efter 150 kronor för månad med 9,000 kronor.

[5.]
Lantbruksingenjörer och deras biträden.
(ordinarie anslag.)

Lantbruksingenjörernas distrikt bestämmas av Kungl. Maj:t. De sammanfalla i allmänhet med länen, dock med vissa undantag i syfte att arbetet skall bliva fördelat så jämnt som möjligt. Sälunda äro nu Kalmar läns södra del och Blekinge län förenade till ett distrikt med

Anställande av ytterligare en lantbruksingenjör.

[5] bostadsort för lantbruksingenjören i Kalmar. Det är naturligt, att i mån som förhållandena utveckla sig den distriktsindelning, som förut fastslagits, kan komma att visa sig otillfredsställande. Till en viss grad kunna dessa olägenheter avhjälpas genom ändringar i distriktsindelningen, men då detta ej längre låter sig göra framträder krav på anställande av ökat antal lantbruksingenjörer. Detta är nu fallet beträffande det distrikt, som består av Kalmar läns södra del och Blekinge län.

Angående de olika kombinationer, som tillämpats eller förut föreslagits för Blekinge läns vidkommande, vill jag erinra om följande.

Före år 1892 voro Kristianstads och Blekinge län förenade till ett distrikt. Sedan lantbruksingenjören i detta distrikt hos lantbruksstyrelsen anmält, att han under år 1892 icke kunde handlägga ett flertal förrättningar inom Blekinge län, ingick lantbruksstyrelsen den 24 februari 1892 till Kungl. Maj:t med hemställan, att Kungl. Maj:t täcktes förordna, att Blekinge län skulle från och med den 1 augusti 1892 förenas med Gottlands län till ett lantbruksingenjörssdistrikt med stationsort i Visby samt att Kristianstads län från och med sistnämnda dag skulle utgöra tjänstgöringsdistrikt för en lantbruksingenjör, vars stationsort skulle vara Kristianstad. Denna framställning blev av Kungl. Maj:t den 12 maj 1892 bifallen.

Under år 1902 inkom från Blekinge läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott till lantbruksstyrelsen en framställning, att den lantbruksingenjör, som tjänstgjorde i Blekinge län, och vars distrikt omfattade jämväl Gottlands län, måtte tillsvidare åläggas att bosätta sig i Blekinge, oberoende av om detta län vid ifrågasatt omreglering av lantbruksingenjörssdistrikten komme att utgöra ett distrikt eller tillsammans med andra län bilda ett sådant. Såsom skäl därför angavs, att anledningen därtill, att endast ett fåtal rekvisitioner å biträde av lantbruksingenjör från detta län inginge, syntes vara den, att de mindre jordbrukarna ej vore i tillfälle att träffa och rådgöra om sina angelägenheter med lantbruksingenjören, som endast två gånger om året, nämligen vår och höst, ankomme till länet för att verkställa de få förrättningar, vartill han blivit kallad; att, då dessutom dessa förrättningar, i allmänhet mindre täckdikningsplaner, i vanligaste fall utfördes av ett biträde, lantbruksingenjören icke komme i någon närmare förbindelse med länets jordbrukande befolkning, som därför vid större företag vände sig till de i länet boende lantmätarna, till föga båtnad för rekvisiterna, som därigenom ej kunnat komma i åtnjutande av de förmåner, som såväl staten som hushållningssällskapet lämnade för det fall, att plan och kostnadsförslag uppgjordes av statens lantbruksingenjör; att erfarenheten från

såväl Gottlands som andra län visat, att lantbruksingenjörens verksamhet blivit mest omfattande inom det län, där han hade sin bostad; samt att det syntes vara med rättvisa och billighet förenat, att ändring skedde i dåvarande förhållanden, isynnerhet som en stor del av jorden i Blekinge vore i behov av att torrläggas.

Då emellertid fråga om ökande av lantbruksingenjörernas antal samt en vittgående omreglering av lantbruksingenjörsdistriktet vid denna tid var under omprövning, föranledde framställningen ifråga icke omedelbart någon direkt åtgärd, men blev densamma i skrivelse den 6 december 1902 rörande bland annat anställande av ytterligare två lantbruksingenjörer i allt fall av lantbruksstyrelsen anmäld hos Kungl. Maj:t. Sistnämnda framställning föranledde icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Sedan ytterligare flera förslag rörande omreglering av distriktet inom Kalmar, Blekinge, Gottlands m. fl. län under år 1903 varit under utredning, fann Kungl. Maj:t den 8 april 1904 gott att, med ändring av dåvarande distriktsindelningen för statens lantbruksingenjörer, bland annat förordna, att Kalmar läns södra hushållningssällskaps område och Blekinge län skulle utgöra ett distrikt med station för lantbruksingenjören i Kalmar.

Arbetsuppgifterna i det nya distriktet blevo snart synnerligen omfattande. Redan år 1906 måste sålunda extra hjälp anlitas, i det att lantbruksingenjören i Gottlands län efter erhållet tillstånd tilldelades en del förrättningar inom Blekinge län. År 1908 måste detta medgivande även utsträckas till Kalmar läns södra del, och samma år förordnades dessutom en extra ingenjör att handlägga de förrättningar inom Blekinge län, som ordinarie distriktsinnehavaren ej kunde medhinna. I den mån extra arbetskraft funnits tillgänglig har ett dylikt förfarande tillämpats även under de följande åren.

Nu hava i särskilda skrivelser länsstyrelserna i Kalmar och Blekinge län med anledning av dels en av odlingsrådet i Kalmar gjord, av länets södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott tillstyrkt framställning dels ock en framställning av förvaltningsutskottet hos Blekinge läns hushållningssällskap och efter det vederbörande lantbruksingenjör yttrat sig hemställt om åtgärders vidtagande för distriktets uppdelning, så att en ordinarie lantbruksingenjör måtte anställas för vardera delen därav. Såsom skäl härtill har anförts, att begärda förrättningar icke medhunnas, vilket vore desto mer beklagligt, som torrläggning merendels utgjorde en förutsättning för såväl nyodling som redan odlad marks förbättring genom täckdikning. Då sistnämnda åtgärder kraftigt understöddes av

[5.] staten i syfte att främja ökad produktion, borde ett gott resultat av dem icke försvåras genom dröjsmål vid förrättningarnas handläggning.

I utlåtande häröver den 4 november 1918 har lantbruksstyrelsen anfört följande:

»Av nedanstående tablå framgår närmare förrättningarnas antal under den senaste femårsperioden samt deras fördelning på distriktets olika delar:

A r	Kalmar läns södra del			Blekinge län			Summa		
	Handlagda och avslutade förrättningar	Handlagda och till nästkommande år uppskjutna förrättningar	Helt och hållet uppskjutna förrättningar	Handlagda och avslutade förrättningar	Handlagda och till nästkommande år uppskjutna förrättningar	Helt och hållet uppskjutna förrättningar	Handlagda och avslutade förrättningar	Handlagda och till nästkommande år uppskjutna förrättningar	Helt och hållet uppskjutna förrättningar
1913	41	20	2	61	15	2	102	35	4
1914	45	17	5	75	12	2	120	29	7
1915	34	14	13	68	9	3	102	23	16
1916	48	7	12	84	3	5	132	10	17
1917	37	15	22	82	19	12	119	34	34

Under år 1918 har enligt uppgift av lantbruksingenjören Kling förrättningarnas antal uppgått inom Kalmar läns södra del till 112 samt inom Blekinge län till 159.

Förestående siffror bekräfta till fullo de av myndigheter och enskilda gjorda påståendena, att inom förevarande lantbruksingenjörskdistrikt förrättningarnas antal varit och är så stort, att de omöjligen kunna behörigen fullgöras av en enda förrättningsman.

Huru förhållandena härutinnan komma att ställa sig för framtiden, är givetvis omöjligt att nu exakt bedöma.

Enligt lantbruksstyrelsens förmenande komma emellertid förrättningarnas antal icke att nämnvärt minskas inom distriktet, åtminstone icke under nu överskådlig framtid. Därest vederbörande förrättningsmäns tjänstgöring kunde så ordnas, att allmänheten bleve av dessa mera raskt betjänad än vad hittills kunnat ske, torde förrättningsbestyren komma att i stället ökas.

För att tillgodose allmänheten med erforderligt biträde av lantbruksingenjör kan måhända ifrågasättas, om ej, såsom hittills skett, de förrättningar, som den ordinarie distriktsinnehavaren ej medhinner, kunna jämväl framdeles överlätas åt någon extra lantbruksingenjör. Detta förfaringssätt att för ej på förhand bestämd tid överlåta ett visst distrikt eller del därav åt en icke stationär, extra lantbruksingenjör har emellertid visat sig icke vara fullt tillfredsställande, även om denna extra lantbruksingenjör under denna sin tjänstgöringstid bosätter sig inom distriktet. En dylik extra lantbruksingenjör, som givetvis eftersträvar ordinarie anställning, torde nämligen ej förväntas komma att eller ens kunna såsom tillfällig tjänstförrättare verka

för allmänhetens bästa med lika framgång, som om han arbetade inom eget distrikt. Med avseende härå må sålunda framhållas, att avsevärd tid kräves, innan allmänheten och denne tillfällige tjänsteman lärt att så känna varandra, att ett förtroendefullt samarbete dem emellan kan uppstå. Förrättningsmannens förflyttning till annat distrikt, vilket inträffar om ej förr, så åtminstone då han utnämnes till ordinarie lantbruksingenjör, förorsakar vidare ofta ändring i den dittills planlagda verksamheten. Ombyten av ifrågavarande beskaftenhet skada därför ofta verksamheten i distriktet och giva anledning till minskat intresse för arbete både hos allmänheten och förrättningsmannen.

De extra lantbruksingenjörernas uppgift torde i regel böra anses vara att ersätta ordinarie lantbruksingenjör, då denne senare helt lämnar sin befattning eller bliver av hälsoskäl eller andra orsaker förhindrad att sköta sin tjänst eller slutligen då förrättningarnas omfattning tillfälligtvis blir så stor, att vissa förrättningar måste överlätas åt annan. Tillfälliga förordnanden av nu beskriven art förekomma ofta och synas giva anledning till full sysselsättning åt de extra lantbruksingenjörerna, vilka enligt den fastställda staten skola vara fyra.

Möjligen kunde ifrågasättas, att till hjälp åt en med göromål överhopad lantbruksingenjör anställa någon statens lantbruksstipendiat. I detta hänseende torde dock böra erinras, att lantbruksstipendiaterna icke äro avsedda att vara lantbruksingenjörernas direkta arbetsbiträden. Stipendiaterna anställas hos lantbruksingenjör huvudsakligen för att vinna yrkesutbildning, och böra därför i främsta rummet lämnas sådant arbete, varav de för sin framtida tjänst kunna hava största nytta. Lantbruksstipendiaterna böra därför under denna sin utbildningstid anställas inom olika distrikt samt befordringsförhållandena så ordnas, att, så snart lantbruksstipendiat befunnits kompetent att bliva extra lantbruksingenjör, han ock fortast möjligt kan vinna dylik anställning. Lantbruksstipendiaternas utbildningstid, som beräknas till $9\frac{1}{2}$ à 10 år, kan ej heller utan fara för kårens rekrytering förlängas. Man synes sålunda icke i någon högre grad böra påräkna biträde av lantbruksstipendiaterna för utförande av lantbruksingenjörsgöromålen inom distrikten.

Lantbruksstyrelsen har redan vid föregående tillfällen framhållit, att det i allmänhet bör anses önskvärt, att åtminstone en lantbruksingenjör blir stationerad inom varje län och då helst i varje residensstad. Lantbruksingenjören kan då lättare än vad fallet är, när han är bosatt i annat län, samverka med vederbörande länsstyrelse och lantmäterikontor till jordbrukets främjande samt komma i livligare personlig beröring med den jordbrukande allmänheten, som behöver anlita hans biträde.

Med stöd av förestående finner lantbruksstyrelsen en uppdelning av ifrågavarande lantbruksingenjörsdistrikt i tvenne delar av förhållandena i hög grad påkallad, och får styrelsen i sådant avseende föreslå, att tillsvidare Kalmar läns södra hushållningssällskaps område må utgöra ett distrikt med station i Kalmar samt Blekinge län utgöra ett annat med station i Karlskrona. Skulle så inträffa, att av någon anledning full sysselsättning ej komme att genom förenämnda uppdelning finnas för någondera av innehavarna av de sålunda nybildade distrikten, är lantbruksstyrelsen förvissad därom, att tillfälle till verksamhet kan beredas i annat distrikt. Sådana omregleringar av tjänstgöringsdistrikten har Kungl. Maj:t, enligt vad ovan framhållits, funnit skäligt medgiva flera gånger förut, och synes hinder ej böra möta att framdeles i mån av behov omreglera distrikten så, att envar ordinarie lantbruksingenjör kommer att få full sysselsättning.

[5.]

Den ökade kostnad, som för statsverket skulle uppkomma genom denna distriktsdelning och anställande av ytterligare en ordinarie lantbruksingenjör, torde böra beräknas sålunda:

lön för en lantbruksingenjör.....	kronor 3,000
tjänstgöringspenningar	» 500
	kronor 3,500.»

Lantbruks-
stipendiater.

Vid 1914 års senare riksdag medgavs att Kungl. Maj:t finge under en tid av fem år från och med år 1915 i de fall, då extra lantbruksingenjörstjänst i följd av brist på kompetenta sökande icke kunde tillsättas, använda därigenom tillgängliga avlöningsmedel till anställande i händelse av behov utav lantbruksstipendiater eller tillfälligt ingenjörbiträde inom lantbruksingenjörsdistrikt.

I skrivelse den 3 augusti 1918 har nu lantbruksstyrelsen hemställt om åtgärder för att sistberörda bemyndigande, som utlöper med år 1919, måtte bli förlängt för en ny femårsperiod. Styrelsen anför, att sagda medgivande måst under den gångna tiden i stor utsträckning tagas i anspråk, beroende därpå att extra lantbruksingenjörstjänster år från år varit obesatta till följd av brist på kompetenta sökande. Lantbruksstipendiaternas antal hade sålunda i regel varit sju å åtta mot det i staten beräknade antalet fem — motsvarande 60 månaders anställningstid — varjämte tillfälliga ingenjörbiträden måst inom åtskilliga lantbruksingenjörsdistrikt anlitas för inspektioner och avsyningar. Det syntes icke vara att förvänta, att förhållandena skulle bli väsentligt annorlunda under nästa femårsperiod.

Statskontoret har tillstyrkt denna framställning.

Emellertid har lantbruksstyrelsen funnit behovet av lantbruksstipendiater icke kunna fyllas allenast på nyss angivna sätt och har därför i skrivelse den 7 september 1918 gjort framställning om ökning av det i ordinarie staten till arvoden åt lantbruksstipendiater upptagna beloppet. Styrelsen har i detta ämne anfört följande:

»Lantbruksstyrelsen har på sista tiden vid flera tillfällen och i olika sammanhang berört den synnerligen aktuella frågan om behovet av ökning utav de extra arbetskrafterna för statens agrikulturtekniska verksamhet. Mera utförligt har styrelsen behandlat oförmälda spörsmål i underdånig skrivelse den 9 nästlidne augusti, angående dispens för M. Wixell från kompetensfordringarna för anställning som extra lantbruksingenjör, och tillåter sig styrelsen att här i huvudsak upprepa, vad styrelsen vid nyssnämnda tillfälle anfört i förevarande ämne.

I berörda skrivelse har styrelsen sålunda till en början framhållit, att i nedanstående lantbruksingenjörsdistrikt innehavarna av lantbruksingenjörstjänst redan avgått eller väntas avgå till följd av uppnådd pensionsålder:

Distrikt.	Ordinarie tjänst innehavare.	Tid för beräknat frånträädande av tjänsten.
Jämtlands län	Vakant	Redan avgått.
Kronobergs »	D:o	D:o.
Gävleborgs »	Nernst	1919, 2 januari.
Jönköpings »	Krook	1920, 13 februari.
Stockholms »	Wedblad	1920, 25 november.
Älvsborgs läns norra del samt Göteborgs och Bohus län	Hildebrand	1921, 22 februari.

Ifrågavarande befattningar måste sålunda besättas med nya innehavare under den närmaste framtiden.

Vidare erfordrades dels tvenne personer med lantbruksingenjörskompetens att den 1 januari 1919 tillträda två nyinrättade förste byråingenjörsbefattningar i lantbruksstyrelsen, dels och ytterligare fyra personer med samma kompetens att fylla de nu vakanta platserna såsom extra lantbruksingenjörer.

Till besättande av dessa tolv befattningar vore, enligt vad styrelsen vidare anfört, att tillgå endast sju lantbruksstipendiater, vilka kunde förväntas hinna fullgöra fordringarna för lantbruksingenjörskompetens till och med år 1921, -- --.

I ämnet anfördes vidare, att de ordinarie lantbruksingenjörerna inom Stockholms och Gävleborgs län under de sista åren varit av sjukdom förhindrade att utföra något egentligt lantbruksingenjörsarbete och att nämnda befattningshavare säkerligen fortfarande av hälsoskäl skulle bliva förhindrade att återinträda i tjänst. Lantbruksingenjören i Västernorrlands län C. Holm hade på grund av sjukdom sedan år 1911 blott till en del kunnat fullgöra sin tjänst och under innevarande sommar hade han helt och hållet måst avhålla sig från tjänstgöring. Ovisst torde vara, om han någonsin åter kunde helt bestrida sin tjänst såsom lantbruksingenjör. Slutligen kunde också nämnas, att lantbruksingenjören i Kopparbergs län N. Risberg vore förordnad att uppehålla byrådirektörsbefattningen i lantbruksstyrelsen. Dessutom har framhållits, att en och annan lantbruksingenjör tid efter annan måste för hälsans vårdande åtnjuta tjänstledighet även under den för lantbruksingenjörernas utarbeten lämpligaste tiden av året, vilket i än större omfattning torde komma att bliva fallet särskilt beträffande de äldre lantbruksingenjörer, som under åren 1922, 1923 och 1924 beräknades komma att avgå med pension.

Lantbruksstipendiaterna hade till följd av nu angivna förhållanden måst i större utsträckning än tillförne anställas såsom lantbruksingenjörernas vikarier eller ställföreträdare, oaktat de ej fullgjort de för lantbruksingenjörsbefattning föreskrivna kompetensvillkor. Detta hade i sin ordning verkat därhän, att den för deras utbildning avsedda praktiska tjänstgöringen måst i vissa delar inskränkas. Den till 18 månader föreskrivna praktiska tjänstgöringen vid vattenbyggnads- och torrläggningsarbeten hade under sådana omständigheter icke kunnat medhinnas. Det vore också i allmänhet därför, som de nuvarande lantbruksstipendiaterna just i avseende på denna praktik icke kunde förete bevis om arbete under föreskriven tid.

Då därtill ytterligare två lantbruksingenjörer år 1922 väntas avgå med pension, skola före år 1923 tillsättas fjorton befattningar, för vilka fordras lantbruksingenjörskompetens.

I gällande avlöningsstat för statens lantbruksingenjörer, extra lantbruks-

- [5.] ingenjörer och lantbruksstipendiater finnes, bland annat, upptaget ett belopp av 9,000 kronor till lantbruksstipendiater med sammanlagd anställningstid av 60 månader och med arvode för envar av dem av 150 kronor per månad eller sålunda motsvarande fem stipendiater med oavbruten anställning. Då tiden för utbildning till lantbruksingenjör uppgår till minst sex år efter vunnen anställning som lantbruksstipendiat, framgår härav, att med det antal stipendiater, som avlöningsstaten upptager, erforderligt antal aspiranter ej kunna utbildas för att sålunda täcka den beräknade avgången utav lantbruksingenjörer. Lantbruksstyrelsen anser sig därför böra föreslå ökning av anställningstiden för lantbruksstipendiaterna med så många månader, att den motsvarar åtta stipendiater med oavbruten anställning.

För sådant ändamål skulle anställningstiden för lantbruksstipendiaterna behöva ökas från 60 till 96 månader för år.

Ehuru den nu ifrågasatta utökningen av anställningstiden för lantbruksstipendiater närmast påkallats av de under de närmaste åren föreliggande svårigheterna för rekrytering av lantbruksingenjörskåren, synes dock, såvitt styrelsen kan bedöma, behovet av motsvarande ökning av de extra arbetskrafterna å området bliva bestående för framtiden.»

På grund av vad sålunda anförts har lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att för arvoden till lantbruksstipendiater med sammanlagd anställningstid av 96 månader höja ordinarie statens anslagspost till dylika stipendiater från 9,000 kronor till 14,400 kronor.

*Departements-
chefen.*

Vad som av myndigheterna anförts till stöd för att ytterligare en ordinarie lantbruksingenjörsbefattning må uppföras i staten för dessa tjänstemän finner jag tydligt ådagalägga behovet av en dylik åtgärd. De uppgifter, lantbruksingenjörerna hava att fylla, äro av vital betydelse för jordbrukets utveckling. Det är dålig hushållning, om ärendena på grund av otillräckliga arbetskrafter skjutas undan och vänta på handläggning. Men detta synes bliva fallet i allt större utsträckning i nu ifrågavarande distrikt, därest detta icke blir delat. I likhet med lantbruksstyrelsen hyser jag ingen farhåga för att icke den nye lantbruksingenjören skall för framtiden erhålla fullt arbete, helst som Kungl. Maj:t ju äger vidtaga de jämkningar distrikten emellan, som tilläventyrs må finnas önskvärda. På grund härav behöver anslaget höjas med 3,500 kronor.

Förlängning för en ny femårsperiod av riksdagens medgivande till användande av besparade avlöningsmedel åt extra lantbruksingenjörer för anställande av ökat antal lantbruksstipendiater eller tillfälligt ingenjörbiträde finner jag av behovet påkallad.

Jag finner det även vara genom lantbruksstyrelsens utredning ådagalagt, att för närvarande betydande svårigheter möta för att återbesättandet av lediga tjänster inom lantbruksingenjörskåren må kunna

försiggå någorlunda normalt. Visserligen synas sagda svårigheter i väsentlig mån vara av tillfällig natur, beroende dels av att flera ordinarie tjänstemän ungefär samtidigt uppnå pensionsåldern och dels av inrättandet av nya tjänster inom lantbruksstyrelsen. En närmare undersökning utvisar emellertid, att även med hänsyn till normala förhållanden en ökning av stipendiatantalet är behövlig. Om man tar i betraktande, att hela den ordinarie personal, som rekryteras från lantbruksstipendiatklassen, nu utgör omkring 30 personer samt att lantbruksingenjörerna bliva pensionsmässiga vid 65 levnadsår, skulle, därest man finge antaga, att ordinarie anställning vunnas vid i medeltal 35 levnadsår och ingen extra avgång ägde rum, det erfordras, att i genomsnitt tillfälle bereddes till återbesättande av en plats varje år. Då utbildningstiden såsom lantbruksstipendiat är minst sex år, skulle redan till följd härav krävas minst sex lantbruksstipendiat, motsvarande minst 72 månaders årlig anställningstid. Med hänsyn emellertid dels till att det, enligt vad verkställd undersökning givit vid handen, synes föga sannolikt, att ordinarie tjänst kan i regel vinnas vid så tidig ålder som 35 år, dels till att utbildningstiden som stipendiat bör, som nyss angivits, anslås till *minst* sex år, dels ock till att extra vakanser givetvis alltid uppstå av oförutsedda anledningar, synes det icke vara överdrivet att bestämma det normala antalet lantbruksstipendiat till det av lantbruksstyrelsen föreslagna antalet åtta, motsvarande en årlig anställningstid av 96 månader. Härtill kräves ett anslag, som efter 150 kronor i månaden uppgår till 14,400 kronor eller 5,400 kronor mer än det nuvarande. Jag finner mig därför böra tillstyrka detta förslag.

Nu ifrågavarande ordinarie anslag behöver alltså höjas med 3,500 + 5,400 = 8,900 kronor.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna sådana ändringar i staten för statens lantbruksingenjörer, extra lantbruksingenjörer och lantbruksstipendiat, att tillämpas från och med år 1920, att ej mindre i denna stat uppföres ytterligare en ordinarie lantbruksingenjör med lön 3,000 kronor och tjänstgöringspenningar 500 kronor samt rätt till ålders-tillägg enligt nuvarande bestämmelser, än även anslagsposten till lantbruksstipendiat skall avse en anställningstid av 96 månader samt höjas från 9000 kronor till 14,400 kronor;

dels vid bifall härtil höja ordinarie anslaget till lantbruksingenjörer och deras biträ-

[5.]

den från..... kronor 101,900
 med » 8,900
 till » 110,800;

dels ock medgiva, att Kungl. Maj:t må under en tid av fem år från och med år 1920 i de fall, då extra lantbruksingenjörstjänst icke kan tillsättas i följd av brist på kompetenta sökande, använda därigenom tillgängliga avlöningsmedel till anställande i händelse av behov utav lantbruksstipendiater eller tillfälligt ingenjörbiträde inom lantbruksingenjörssdistrikt.

b. *Assistenter hos lantbruksingenjörer.*

[6.]

Assistenter
 hos lant-
 bruksingen-
 jörer.
 (extra anslag.)

Jag har nu att anmäla ett ärende angående statsanslag för anställande hos lantbruksingenjörerna av arbetsbiträden, kallade assistenter. För bedömandet av detta ärende torde det vara lämpligt, att en kort redogörelse först lämnas angående de tjänstebiträden, vilka lantbruksingenjörerna för närvarande hava att anlita.

Nuvarande
 organisation.

Lantbruksingenjörernas tjänstebiträden utgöras för närvarande av dels lantbruksstipendiater, dels extra lantbrukstipendiater och dels tillfälliga tekniska biträden. Bland dessa äro lantbruksstipendiaterna uppförda i ordinarie staten för lantbruksingenjörer, extra lantbruksingenjörer och lantbruksstipendiater. Såsom jag förut i dag erinrat skola lantbruksstipendiater enligt den nu gällande staten årligen anställas till sådant antal, att deras sammanlagda anställningstid uppgår till 60 månader om året, motsvarande fem för helt år anställda stipendiater. Jag har förut tillstyrkt, att sagda antal månader måtte höjas till 96. Månatliga arvudet till en var av dessa stipendiater är 150 kronor. Lantbruksstipendiaterna äga dessutom att under sina tjänsteresor uppbära traktement för resdagar och resersättning, vilken gottgörelse förut utgått enligt femte klassen i gällande resereglemente men genom kungörelse den 14 juni 1918 (nr 457) bestämts skola utgå efter fjärde klassen. Annan inkomst under sin tjänstgöring hos lantbruksingenjör äga dessa lantbruksstipendiater ej rätt att fordra. I den mån de under sin tjänstgöring hos lantbruksingenjörerna förmå underlätta dessas arbeten, bruka lantbruksingenjörerna frivilligt av egna medel lämna lantbruksstipendiaterna arvode, olika efter beskaffenheten av det verkställda arbetet. Lantbruksstipendiaterna hava dock på grund av den omfattande praktiska utbildning i tjänsten, som jämlikt § 3 i regle-

mentet den 5 december 1914 för statens lantbruksingenjörer, extra lantbruksingenjörer och lantbruksstipendiater (nr 431) kräves av dem för att de må kunna bliva antagna till lantbruksingenjörer, under en följd av år icke kunnat i någon större mån användas såsom verkliga tjänstemedhjälpare hos lantbruksingenjörerna. Deras tjänstgöring har måst så inrättas, att de i främsta rummet skola hinna tillgodogöra sig de praktiska erfarenheter, som de måste besitta för sin framtida verksamhet såsom lantbruksingenjörer.

Utöver dessa i staten upptagna lantbruksstipendiater har, såsom i nästföregående punkt erinrats, under senare år jämlikt riksdagens medgivande ytterligare stipendiater anställts med avlöning från medel, som besparats därigenom, att extra lantbruksingenjörsbefattningar, av vilka staten upptager fyra, icke kunnat tillsättas till följd av brist å kompetenta personer därtill. I mån som de extra lantbruksingenjörstjänsterna bliva besatta, bortfaller denna möjlighet att anställa ytterligare stipendiater. Hela denna anordning har träffats, icke i syfte att bereda lantbruksingenjörerna tillfälliga tjänstebiträden utan för att befordra kårens rekrytering.

Lantbruksstipendiaterna måste numera, så snart de bliva kompetenta att på egen hand verkställa lantbruksingenjörsförrättningar, förordnas att utöva lantbruksingenjörstjänst. Detta har föranletts dels därav, att de extra lantbruksingenjörspplatserna måst, som nyss nämnts, hållas vakanta och dels därav att ställföreträdare för ordinarie lantbruksingenjörer, vilka genom sjukdom eller annan anledning varit hindrade att sköta tjänsten, måst utses bland dessa lantbruksstipendiater. Lantbruksstipendiaterna lära ej heller i framtiden bliva att påräkna såsom egentliga tjänstebiträden åt lantbruksingenjörerna, enär dessa stipendiater numera ej anställas till större antal, än som anses erforderligt för tillgodoseende av behovet av vikarier och efterträdare åt lantbruksingenjörer och extra lantbruksingenjörer. Lantbruksstipendiaterna äro dessutom alldeles för få för att, även om de alla vore samtidigt fullt utbildade till lantbruksingenjörer, kunna lämna nödigt biträde åt alla lantbruksingenjörer, som nu äro 23 till antalet och av vilka alla äro i behov av minst ett och en del bland dem av två eller tidvis ännu flera biträden. Biträdesfrågan måste därför lösas på annat sätt än genom anlitande av lantbruksstipendiaterna såsom biträden.

I § 9 av reglementet för statens lantbruksingenjörer m. fl. stadgas, att förutom lantbruksstipendiat lantbruksingenjörer ej må vid undersökning använda till tekniskt biträde annan än den, som därtill blivit godkänd av lantbruksstyrelsen. Det är dessa tekniska biträden, som

- [6.] den nu föreliggande frågan gäller. Dessa tekniska biträden, bestående i regel av teknici eller agronomer eller andra personer, som under en längre tid förvärvat sig nödiga erfarenheter och kunskaper i de arbeten, som härvidlag kunna ifrågakomma, äro de enda, som lantbruksingenjörerna hava att tillgå såsom verkliga medhjälpare i tjänsten. Dessa tekniska biträden avlönas helt och hållet av lantbruksingenjörerna själva. Jämväl deras resor i tjänsten hava lantbruksingenjörerna måst med få undantag bestrida av egna medel, intilldess Kungl. Maj:t på lantbruksstyrelsens framställning allt sedan år 1912 medgivit, att tjänstebiträden till viss begränsning må hos lantbruksingenjörerna anställas med rätt för dessa biträden att av allmänna medel åtnjuta dagtraktamente och reseersättning enligt de för statens lantbruksstipendiater gällande grunder. Till skillnad från de biträden, för vilka lantbruksingenjörerna även bekosta resorna, kallas dessa tjänstebiträden numera extra lantbruksstipendiater. Förr lärer ett och annat hushållningssällskap lämnat visst bidrag till avlönande av tjänstebiträde åt lantbruksingenjörer. Detta tillvägagångssätt är dock numera helt ur bruk.

Skillnaden mellan extra lantbruksstipendiat och tekniskt biträde hos lantbruksingenjörer är alltså blott den, att den förre äger under sin anställningstid av allmänna medel åtnjuta rese- och traktamentsersättning, medan annat biträde icke har sådan rätt. Såväl extra lantbruksstipendiat som annat tekniskt biträde är vederbörande lantbruksingenjörers enskilda medhjälpare och har icke någon avlöning av statsmedel.

Den 12 oktober 1917 medgav Kungl. Maj:t, att dylika så kallade extra lantbruksstipendiater finge för år 1918 anställas för en sammanlagd tjänstgöring av högst 200 månader.

Framställning av lantbruksingenjörerna ^{22/2} 1918.

I en till lantbruksstyrelsen ställd skrift av den 22 februari 1918 hemställde styrelsen för föreningen statens lantbruksingenjörskår enligt uppdrag av föreningens årsmöte, att lantbruksstyrelsen måtte hos Kungl. Maj:t framlägga förslag om beviljande av medel helst å ordinarie stat att utgå i form av årliga arvoden för anställande av erforderligt antal assistenter hos statens lantbruksingenjörer, eller, för den händelse sådant förslag icke kunde inom den närmaste tiden utarbetas och föreläggas Kungl. Maj:t, att lantbruksstyrelsen måtte hos Kungl. Maj:t göra framställning om beviljande från och med år 1918 tillsvidare, intill dess förslag i nyss antydd riktning kunde varda fastställt, av erforderliga medel såsom bidrag till avlönande av de assistenter, vilka kunde vara behövlige för snabb handläggning av lantbruksingenjörernas tjänstegörsmål. Till stöd för denna hemställan anfördes huvudsakligen följande.

Allt efter som jordbruket i vårt land gått framåt, hade lantbruksingenjörernas arbete ökats i så hög grad, att deras arbetskraft och tid ej räckte till för att de utan biträden skulle kunna sköta alla tjänstegöromål. De av anställandet av dylika biträden förorsakade utgifterna hade intill de senaste åren i regeln uppvägs av de inkomster, som lantbruksingenjörerna haft av assistenternas arbeten. Numera hade emellertid förhållandena härutinnan väsentligen förändrats. Stora svårigheter hade yppats att i konkurrensen med hushållningssällskapen, kolonisationskommittén och de nu fungerande kristidskommissionerna m. fl. erhålla arbetskrafter med god yrkesutbildning. För att lantbruksingenjörerna skulle få behålla de assistenter, vilka förut stått dem till tjänst, samt för att kunna rekrytera dessa hade lantbruksingenjörerna sett sig nödsakade att i högst väsentlig grad öka assistenternas avlöning, så att denna nu i många fall överstege det lantbruksingenjörerna för utfört arbete tillkommande arvode, vilket med undantag för laga syner utginge efter en mer än 50 år gammal taxa.

Den tid hade nu kommit, då det vore för lantbruksingenjören förmånligare att icke på egen bekostnad anställa assistenter, utan endast utföra de arbeten han själv medhunnit samt låta resten stå över till kommande år. Givetvis bleve en sådan anordning till men för allmänheten, och anhopningen av göromål bleve snart olidlig. Ej heller kunde det vara lämpligt, att lantbruksingenjörens tid toges i anspråk för alla de detaljer av fältundersökningar och kontorsarbeten, vilka lika bra kunde utföras av dugliga tjänstemedhjälpare.

Det borde tvärtom vara av stor vikt att i största möjliga man tillgodose den jordbrukande befolkningens krav på skyndsamt behandling av de förrättningar, vilka överlämnades till lantbruksingenjörernas handläggning. Dessa förrättningar berörde nämligen i regeln synnerligen nära jordägarnas ekonomiska förhållanden. varför uppskov med deras handläggning ofta kunde orsaka jordägarna förluster. Då därjämte ändamålet med lantbruksingenjörernas förrättningar ytterst vore att öka landets produktion av spannmål och foderväxter, syntes det framförallt böra betraktas som ett statsintresse av ej ringa betydelse, att de stora svårigheter, som i ovanberörda hänseende utövade ett i hög grad menligt inflytande på förrättningarnas behöriga handläggande, bleve snarast möjligt undanröjda.

För beräklandet av de för statsbidrag till assistenter erforderliga medlen syntes det böra antagas, att inom vart och ett av landets 23 lantbruksingenjörskdistrikt krävdes anställande under hela året av en assistent, varjämte inom ungefär halva antalet distrikt ytterligare en assistent behövde anställas under halva året. Antalet assistenter komme sålunda att uppgå till ungefär 30 per år. Det bidrag till deras avlöning, som borde utgå av statsmedel, syntes icke böra beräknas lägre än till 2,400 kronor för var och en, eller 200 kronor per månad, och komme sålunda det för ifrågavarande ändamål erforderliga beloppet att uppgå till 72,000 kronor per år.

Slutligen framhölls, att de sålunda framställda önskemål om anställande av assistenter hos lantbruksingenjörerna icke orsakats av de vid 1918 års riksdag framlagda förslagen om beviljande av medel till täckdikningar och andra torrläggningsarbeten, nyodlingar m. m. Därest dessa förslag bifölles av riksdagen, krävdes anställande av assistenter betydligt större utsträckning än vad som avsåges med den förevarande framställningen.

[6.]

Vid denna skrivelse voro fogade yttranden från ett stort antal lantbruksingenjörer, vari svårigheterna för dem i nu förevarande hänseende närmare utvecklades.

Lantbruks-
styrelsen
25/2 1918.

I den skrivelse den 25 februari 1918, varmed lantbruksstyrelsen överlämnade nämnda framställning, anförde styrelsen väsentligen följande.

I förevarande framställning syntes lantbruksingenjörerna önskat tilldela sina biträden en mera tilltalande benämning än endast tekniskt biträde eller i vissa fall extra lantbruksstipendiat. Den senare benämningen, extra lantbruksstipendiat, syntes ock böra helt bortfalla. Den vore allt för lätt att förblanda med benämningen lantbruksstipendiat. Lantbruksstipendiatbefattningen vore helt annan än den anställning, som tillkomme en extra lantbruksstipendiat. Lantbruksstipendiatbefattningen vore en förberedande statstjänst till lantbruksingenjörstjänst, men den, som anställdes såsom extra lantbruksstipendiat, behövde icke på långt när de förkunskaper, som vore föreskrivna för vinnande av anställning såsom lantbruksstipendiat, och ej heller avsåges, att extra lantbruksstipendiat skulle utbildas till lantbruksingenjörstjänst. Extra lantbruksstipendiaten borde helst fortfarande förbli endast medhjälpare åt lantbruksingenjör. Innehavare av den biträdestjänst, som nu vore avsedd att inrättas genom att därtill bevilja ett visst lönebidrag av staten, borde lämpligen benämnas assistent, eventuellt assistent åt lantbruksingenjör.

Sedan några tiotal år tillbaka hade lantbruksingenjörerna så gott som utan undantag sett sig föranlåtna att hos sig anställa tjänstebiträden, vilka under vederbörande lantbruksingenjörs övervakande och på hans ansvar verkställt vissa arbeten av mindre krävande men dock tidsödande art. Denna anordning hade säkerligen för det allmänna varit till synnerligen stort gagn, då det därigenom varit möjligt att tillmötesgå rekvisiternas önskemål på snabbare handläggning av förrättningarna än eljest varit möjligt, varförutom lantbruksingenjörernas egen tid kunnat bättre utnyttjas för viktigare tjänstegöromål.

Under förutsättning att åt dessa assistenter bereddes en i ekonomiskt hänseende tryggad ställning samt i likhet med andra ordinarie befattningshavare rätt till ålderstillägg och pension, skulle antagligen svårigheterna för erhållande av duglig arbetskraft på detta område bliva i väsentlig grad undanröjda. Innan förslag i denna riktning framlades, syntes emellertid mera omfattande utredningar böra företagas, såsom beträffande förhållandet i ekonomiskt avseende mellan vederbörande lantbruksingenjör och assistenter, utbildningskurser och kompetensfordringar för assistenterna, eventuell behörighet för dem att på eget ansvar handlägga vissa enklare förrättningsåtgärder m. m. Lantbruksstyrelsen ansåge sig icke för närvarande böra framlägga definitivt förslag i nyss antydda riktning utan endast förslag till provisoriska åtgärder för avhjälpandet av här omnämnda svårigheter. Därigenom kunde också någon tids ytterligare erfarenhet vinnas rörande lämpligaste sättet för frågans slutliga lösning i enlighet med vad nyss blivit anført. Närmast gällde det alltså att skyndsamt möjliggöra för lantbruksingenjörerna ej allenast att behålla den stam av utbildade och erfarna tjänstebiträden, som lantbruksingenjörerna under årens lopp lyckats förvärva, utan även att tillbörligt utöka antalet av dylika assistenter.

Minst en assistent ansåge lantbruksstyrelsen vara nödvändig för ett vart distrikt. Flera distrikt vore så omfattande och så svårskötta, att två, stundom flera, assistenter behövde där anställas tidvis på en gång. För den skull syntes antalet assistenter böra uppgå till minst 30.

Anslagsbeloppet borde tillsvidare utgå i form av månatligt arvode under anställningstiden och utgöra blott ett visst bidrag till fyllande av assistentens lönebehov. Det arvode, som av staten sålunda skulle lämnas, borde alltså utgöra blott en del av den inkomst, som borde tilldelas assistenten. Fyllnadsbeloppet utöver statsbidraget borde, såsom hittills skett med hela biträdeslönen, gäldas av vederbörande lantbruksingenjör. Med hänsyn till dessa förutsättningar syntes föreningsstyrelsens förslag angående bidragets storlek, nämligen 200 kronor i månaden, vara lämpligt. Vidare borde framhållas, att flera biträden än som skulle bli tillgängliga genom nu ifrågasatta assistenters tillkomst komme att behövas. Lantbruksstyrelsen ansåge, att dessa ytterligare biträden borde anställas endast tillsvidare och efter samma grunder, som hittills tillämpats beträffande biträdena. Dessa sistnämnda biträden borde i stället för extra lantbruksstipendiater benämnas extra assistenter.

Då slutgiltigt beslut i detta ärende antagligen ej skulle hinna fattas tidigare, än att tillämpning av detsamma kunde taga sin början först den 1 juli 1918, syntes anställningstiden för sådana assistenter böra beräknas under år 1918 bli (6×30) = 180 månader och under år 1919 bli (12×30) = 360 månader, medförande en utgift för år 1918 av 36.000 kronor och för år 1919 av 72.000 kronor, tillhoppa 108.000 kronor.

Ifrågavarande assistenter borde även tillerkännas rätt till dagtraktamente och reseersättning enligt resereglementets femte klass, på sätt då gällde för statens lantbruksstipendiater, att gäldas från nionde huvudtitelns anslag till rese- och traktamentspenningar. För sådant ändamål erforderligt belopp syntes böra beräknas till 1,200 kronor för varje assistent, utgörande i medeltal 100 kronor i månaden, sammanlagt alltså 18,000 kronor för år 1918 och 36,000 kronor för år 1919.

Över denna framställning angavs den 20 mars 1918 utlåtande av 1917 års lantmäterikommission, vilken anförde huvudsakligen:

Då biträdena i fråga hittills helt avlönats av lantbruksingenjörerna själva, innebure förslaget enligt kommissionens förmenande ett överflyttande från lantbruksingenjörerna å statsverket av viss del av dessa befattningshavares utgifter i och för tjänsten. Som lantbruksingenjörernas nuvarande avlöningsförmåner bestämts under förutsättning av dem åliggande skyldighet att på egen bekostnad avlöna för tjänsten erforderliga biträden av förevarande beskaffenhet, måste med hänsyn härtill förslaget anses innefatta rubbning i grunderna för lantbruksingenjörernas avlöningsförhållanden.

Förslaget hade emellertid även i den provisoriska form, lantbruksstyrelsen givit detsamma, en väsentligen större räckvidd än vad nyss antytts. Det syntes nämligen kommissionen, som om förslaget icke skulle kunna godtagas utan en ingående prövning av frågan, om och i vad mån den agrikulturtekniska verksamhet, som enligt gällande organisation skulle utföras av rikets lantbruksingenjörer, extra lantbruksingenjörer och lantbruksstipendiater, finge anses på ett tillfredsställande sätt uppfylla de krav, som skäligen borde uppställas därå. Kommissionen ville härutinnan allenast erinra därom, att lantbruksstyrelsen i samband med det remitterade

Lantmäteri-
kommis-
sionen
20/s 1918.

- [6.] förslaget framhållit, att lantbruksingenjörernas tjänsteåligganden sedan några tiotal år tillbaka antagit sådan omfattning, att det i regel varit omöjligt för lantbruksingenjörerna att själva medhinna desamma, att de fyra extra lantbruksingenjörsbeställningar, som funnes upptagna å stat, ej kunnat av brist på kompetenta sökande tillsättas under flera år, och att de fem lantbruksstipendiater, som avsåges i 1914 års organisation, plägade, så snart de blivit kompetenta att på egen hand verkställa förrättningar, som ålåg lantbruksingenjör, helt tagas i anspråk för förordnande å dylik tjänst.

För egen del hade kommissionen inhämtat, att genom avgång till följd av uppnådd pensionsålder inom loppet av de tre närmaste åren minst fem och inom utgången av därpå följande två år ytterligare minst fyra lantbruksingenjörsbefattningar skulle tillsättas. Till följd härav ville det synas, som om det vore så långt ifrån, att någon förändring till det bättre i fråga om tillgången å fullt utbildade lantbruksingenjörer vore att förvänta under den närmaste tiden, att man till och med syntes böra räkna med den möjligheten, att icke ens alla ordinarie befattningar skulle genast vid ledigförklarandet kunna tillsättas, om nu gällande kompetensfordringar skulle uppehållas.

Att den nuvarande organisationen sålunda ej kunde anses tillfredsställande, syntes kommissionen uppenbart. Det hade under sådana förhållanden förefallit kommissionen mindre välbetänkt att å hithörande arbetsområde lämna sin medverkan till en reglering, som kunde vara ägnad att föregripa en påtagligen erforderlig omorganisation av statens ifrågavarande agrikulturtekniska verksamhet.

Kommissionen behjärtade emellertid till fullo de ekonomiska svårigheter, med vilka lantbruksingenjörernas tekniska biträden särskilt under nuvarande kris-tider hade att kämpa. Dessa svårigheter kunde emellertid enligt kommissionens förmenande icke undanröjas genom direkt statligt ingripande till förmån för ifrågavarande biträden, vilka ej kunde anses såsom statstjänare. En förbättring i dessa biträdens ekonomiska villkor genom åtgärder från statens sida syntes därför icke kunna åstadkommas annorlunda än indirekt genom att bereda lantbruksingenjörerna ökning i deras nuvarande avlöningsförmåner.

Till kommissionens behandling hade överlämnats ett inom lantbruksstyrelsen utarbetat, den 7 december 1916 avgivet förslag till förnyad arvodestaxa för statens lantbruksingenjörers och extra lantbruksingenjörers tjänsteförrättningar, innefattande i flera avseenden förhöjning i nu utgående arvoden. Det vore till följd härav ingalunda uteslutet, att genom en ny taxa lantbruksingenjörerna kunde beredas större möjlighet än för närvarande att tillgodose de tekniska biträdenas krav å skälig ersättning för deras arbeten.

På grund av vad sålunda anförts funne sig kommissionen ej kunna tillstyrka lantbruksstyrelsens framställning om avlöningsbidrag till lantbruksingenjörernas tekniska biträden.

Lantbruksstyrelsen hade därjämte hemställt om beredande av nödiga medel till resedagtraktamenten och resekostnader åt omförmälda biträden enligt enahanda grunder, som gällde för statens lantbruksstipendiater, samt i sitt förslag upptagit 30 assistenter och beräknat för nyssnämnda ändamål erforderligt belopp till 100 kronor i månaden för en var av dessa. Kommissionen ansåge en begränsning böra ske i det antal tekniska biträden, som borde ifrågakomma till åtnjutande av nu föreslagna förmåner, och hade intet att erinra mot lantbruksstyrelsens förslag härutinnan. I likhet med vad

som skett, då Kungl Maj:t tidigare medgivit rätt till rese- och traktamentsersättning åt extra lantbruksstipendiater, borde emellertid blivande bestämmelser härom gälla icke visst antal biträden utan antal månader; och ville kommissionen i denna del föreslå en sammanlagd anställningstid av högst 360 månader.

Med avseende å kostnadsberäkningarna ansåge sig kommissionen böra fästa uppmärksamheten därå, att i de lantbruksstyrelsens framställningar, som avsett erhållande av bemyndigande att anställa extra lantbruksstipendiater för åren 1916 och 1917, rese- och traktamentsersättningen för månad beräknats utgöra omkring 130 kronor, och att genom kungörelse den 26 februari 1918 dagtraktamentet i femte klassen provisoriskt höjts från 6 till 9 kronor. På grund härav och då jämväl resekostnaden avsevärt ökats, funne kommissionen den av lantbruksstyrelsen nu gjorda medelberäkning av 100 kronor i månaden uppenbarligen vara för låg.

Från ifrågavarande utlåtande voro lantmäterikommissionens ordförande, hovrättsrådet Arsell, och dess ledamot förste lantmätaren Indebetou skiljaktiga samt anförde:

»Behovet av ökade biträden till statens lantbruksingenjörer synes oss vara av alla vitsordat. Någon som helst minskning uti den arbetshjälp, som nu står statens lantbruksingenjörer till buds, kan icke äga rum utan synnerligen stor olägenhet för allmänheten och det svenska jordbruket.

De nuvarande biträdenas avlöning utgår av lantbruksingenjörernas inkomst och bör enligt vår mening även tillsvidare så göra. Emellertid har denna avlöning, som till övervägande del hittills utgått med viss procent av de enligt taxan inflytande arvoden för särskilda förrättningar, allt mera måst höjas och kan, enligt vad inhämtade upplysningar giva vid handen, beräknas i medeltal utgöra omkring 200 kronor pr månad.

Biträdenas krav på ökad avlöning har allt mera kännbart gjort sig gällande och på senare tid hava lantbruksingenjörerna, därest de velat behålla sina biträden, till dem måst utbetala icke endast hela det enligt taxan intjänade beloppet utan i flera fall även ytterligare tillägg.

Att det under sådana förhållanden icke kan vara förmånligt eller ens möjligt att hava anställda dylika biträden, torde vara uppenbart. Lantbruksingenjörerna komma därför helt visst att söka undvara biträden och endast utföra så många förrättningar, som de själva kunna medhinna.

Att härav det svenska jordbruket och jordägarna komma att lida avsevärd skada, är uppenbart. Då särskilt i dessa tider allt måste göras, som kan befördra ökad avkastning av vårt jordbruk, synes det oss vara synnerligen angeläget, att något nu omedelbart viddages för att råda bot på de uppkomna svårigheterna.

Under sådana omständigheter anse vi oss böra i huvudsak tillstyrka lantbruksstyrelsens förslag, vilket enligt vår mening icke behöver föregripa i något avseende.

Då emellertid biträdenas nuvarande årsinkomst kan beräknas till 2,400 kronor, torde staten icke skäligen böra träda hjälpande emellan med högre belopp än 1,200 kronor och alltså synes det av lantbruksstyrelsen till 108,000 kronor upptagna reservationsanslaget kunna nedsättas till 54,000 kronor.

Skulle emellertid Eders Kungl. Maj:t icke anse lämpligt att förr än till nästa års riksdag avlåta proposition av nu angivet innehåll, torde dock det i handling-

- [6.] arna omförmälda nådiga brevet den 12 oktober 1917, som avser 200 månader, omedelbart böra av Eders Kungl. Maj:t utsträckas att omfatta 360 månader.»

Statskontoret
10/4 1918.

Utlåtande i ärendet infordrades jämväl från statskontoret, som i yttrande den 10 april 1918 fann det av utredningen otvetydigt framgå, att det för befrämjande av allmänhetens och jordbrukets intresse vore nödvändigt, att staten till större eller mindre del åtog sig kostnaden för avlönande av lantbruksingenjörernas assistenter. Ifall arvodesbidrag medgäves, borde det få natur av förslagsanslag, högst. Rese- och traktamentsersättning borde utgå från nionde huvudtiteln's respenninganslag, men den av lantbruksstyrelsen beräknade kostnaden, 100 kronor i månaden, vore för lågt upptagen.

Kungl. Maj:ts
beslut
26/4 1918.

Vid föredragning den 26 april 1918 av detta ärende fann Kungl. Maj:t framställningen icke kunna för det dåvarande bifallas i vidare mån, än att det den 12 oktober 1917 lämnade bemyndigandet att för år 1918 antaga extra lantbruksstipendiat med en sammanlagd anställningstid av högst 200 månader utsträcktes till att avse högst 300 månader.

Framställning av lantbruksingenjörerna
17/8 1918.

I skrivelse den 17 augusti 1918 till lantbruksstyrelsen har därefter styrelsen för förenämnda förening statens lantbruksingenjörskår gjort framställning i ämnet i syfte att medel måtte anvisas till 30 assistenter efter 200 kronor per månad från den 1 januari 1919. Under den gångna delen av året 1918 hade det ytterligare visat sig, att lantbruksingenjörerna ej kunde utan ekonomisk förlust med önskvärd skyndsamhet handlägga begärda undersökningar och upprättande av förslag jämte tillsynen över utdikningsföretag. Vid skriften voro fogade yttranden från 11 lantbruksingenjörer angående den omfattning, vari de behövde biträde av assistenter. Alla dessa lantbruksingenjörer vitsorda, att under nuvarande förhållanden för dem uppstår direkt ekonomisk förlust vid avlölandet av tekniska biträden, att sådana icke kunna erhållas mot rimlig kostnad och att en mängd arbeten därför måste uppskjutas.

Lantbruksstyrelsen
7/9 1918.

Lantbruksstyrelsen har med skrivelse den 7 september 1918 överlämnat dessa handlingar och därvid åberopat sin skrivelse den 25 februari 1918. I anledning av att lantmäterikommissionen i sitt utlåtande över sistnämnda skrivelse anfört, att enär lantbruksingenjörernas nuvarande avlöningsförmåner bestämts under förutsättning av dem åliggande skyldighet att på egen bekostnad avlöna för tjänsten erforderliga biträ-

den, lantbruksstyrelsens i skrivelsen framlagda förslag måste anses innefatta rubbning i grunderna för lantbruksingenjörernas avlöningsförhållanden, har styrelsen nu förklarat sig icke kunna dela denna uppfattning. I förhållandet mellan lantbruksingenjörernas avlöning och kostnaderna för erforderliga biträden hade nämligen, sedan lantbruksingenjörernas avlöning på sin tid bestämdes, inträffat en betydande förskjutning, särskilt genom kristidens inverkan. Under det att lantbruksingenjörernas löneförmåner förblivit oförändrade, hade nämligen kostnaderna för avlönande av tekniska biträden flerdubblats. Den merkostnad härutinnan, som icke kunnat tagas i betraktande vid bestämmande av lantbruksingenjörernas avlöningsförmåner, hade lantbruksstyrelsen ansett böra överflyttas på staten. Skedde icke detta, komme enligt styrelsens uppfattning i verkligheten en rubbning att inträffa i omförmälda avlöningsgrunder till lantbruksingenjörernas nackdel.

Lantmäterikommissionen hade vidare funnit det vara mindre välbetänt att lämna sin medverkan till en reglering, som kunde vara ägnad att föregripa en påtagligen erforderlig omorganisation av statens ifrågavarande agrikulturtekniska verksamhet. Tyvärr förhölle det sig så, att lantbruksingenjörernas banan icke för närvarande erbjöde sådana ekonomiska fördelar, att den tedde sig tillräckligt lockande för att ett önskvärt antal personer skulle ägna sig däråt. För lantbruksstyrelsen hade det därför framstått såsom ett ofrånkomligt krav att vidtaga sådana åtgärder, varigenom lantbruksingenjörernas ekonomiska ställning kunde förbättras, och vore bland annat här ifrågavarande förslag att betrakta såsom en dylik åtgärd.

Slutligen hade kommissionen framhållit, att föreliggande fråga borde lösas på så sätt, att lantbruksingenjörerna bereddes ökning i deras nuvarande avlöningsförmåner. I detta avseende borde emellertid anmärkas, att lantbruksstyrelsen ansåge det vara i hög grad befordrande för lantbruksingenjörernas arbete, att en del av kostnaderna för anlitande av tekniska biträden överflyttades på staten, enär lantbruksingenjör eljest till förfång för arbetet kunde befaras vilja undandraga sig därmed förenade utgifter. Om än sålunda en lönereglering för lantbruksingenjörerna kunde anses önskvärd, borde oberoende härav nu ifrågasatta ändring beträffande sättet för avlönande av deras tekniska biträden i allt fall genomföras.

Beträffande det av reservanterna inom kommissionen framförda förslaget att sätta assistenternas arvode, i vad detsamma skulle utgå av statsmedel, till allenast 100 kronor per månad ville lantbruksstyrelsen erinra, att jordbruksutskottet i utlåtande den 27 maj 1918, i anledning av

- [6.] propositionen angående inrättande av en dräneringsfond m. m., hemställt, att riksdagen måtte bland annat anvisa medel för bidrag till avlönande av hos vissa lantbruksingenjörer anställda tekniska biträden, räknat efter ett belopp av 200 kronor per månad, d. v. s. samma belopp som lantbruksstyrelsen här föreslagit beträffande assistenterna.

Med åberopande av vad lantbruksstyrelsen anfört såväl i denna skrivelse som i skrivelsen den 25 februari 1918, har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att anvisa såsom förslagsanslag, högst, dels å tilläggsstat för år 1919 72,000 kronor och dels å extra stat för år 1920 samma belopp att under vartdera året användas till arvoden åt trettio hos statens lantbruksingenjörer anställda assistenter enligt grunder, som närmare angivits i sistnämnda skrivelse, ävensom medgiva, att till ifrågavarande assistenter finge från nionde huvudtiteln anslag till rese- och traktamentspenningar utgå rese- och traktamentsersättning enligt enahanda grunder, som gällde för statens lantbruksstipendiater.

Lantmåteri-
kommissionen
^{50/5} 1918.

Förenämnda lantmåterikommission har den 30 september 1918 avgivit utlåtande över lantbruksstyrelsens sistberörda framställning. Kommissionens majoritet har därvid uttalat sig sålunda:

Den principiella ståndpunkt, kommissionen intagit i sitt utlåtande den 20 mars 1918, funne kommissionen sig icke hava anledning att frångå. Enligt kommissionens förmenande vore nämligen ifrågavarande tekniska biträden att betrakta såsom anställda i lantbruksingenjörernas enskilda tjänst och dessa biträden kunde förty icke ur någon synpunkt betraktas såsom statstjänare. Ett direkt statligt ingripande till förmån för samma biträden måste därför under nuvarande organisationsförhållanden i fråga om lantbruksingenjörskåren väcka betänkligheter. En förbättring i sagda kårs avlöningsförmåner skulle emellertid enligt kommissionens förmenande vara ägnad att undanröja de obestriddliga olägenheterna i de förhandenvarande förhållandena å förevarande område. Då fråga härom ännu ej förelåge, men ett skyndsamt ingripande till avhjälpande av nuvarande svårigheter för lantbruksingenjörerna att tillgodose allmänhetens krav å deras tjänsteverksamhet syntes nödigt, hade kommissionen icke dragit i betänkande att förorda en provisorisk reglering i avseende härå, helst, efter det kommissionen avgivit sitt ovanberörda utlåtande, åtskilliga omständigheter tillkommit, som ytterligare understrukt behovet härutinnan. Kommissionen ville i sådant hänseende erinra om dels vederbörande departementschefs yttrande i riksdagens första kammare den 1 juni 1918 vid behandling därstädes av frågan om inrättande av en dräneringsfond m. m., dels vad vid 1918 års riksdag i övrigt förekommit vid behandlingen av nämnda ärende ävensom i samband därmed väckta motioner, dels kungörelsen den 20 juni 1918 angående ersättning åt förrättningsmän med flera vid företag, till vilka dräneringslån utginge, enligt vilken till tekniska biträden åt förrättningsmän dagtraktamente och resekostnadsersättning skulle utgå av allmänna medel, dels ock den vid nu förevarande framställning

fogade utredning av åtskilliga statens lantbruksingenjörer angående de allt mera ökade svårigheterna för dem att i full utsträckning tillmötesgå den jordbrukande allmänhetens behov av lantbruksingenjörernas medverkan till upphjälpande av livsmedelsproduktionen.

Lantbruksstyrelsens framställning avsåge heredande av arvoden åt 30 hos lantbruksingenjörerna anställda tekniska biträden, s. k. assistenter. Mot den av styrelsen verkställda beräkning av antalet erforderliga biträden hade kommissionen intet att erinra. Rörande sättet för stödjande av lantbruksingenjörernas verksamhet funne kommissionen det däremot med fog kunna ifrågasättas, huruvida med hänsyn till biträdenas ställning såsom lantbruksingenjörernas enskilda tjänstebiträden och det provisorium, som nu vore i fråga, det kunde vara lämpligt att, såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, låta statens bidrag utgå i form av månatliga arvoden till vissa biträden, då den föreställningen lätteligen skulle kunna uppkomma, att biträdena härigenom tillerkänts en viss statstjänarställning. Kommissionen funne därför den utvägen vara att föredraga, att ett visst belopp ställdes till lantbruksstyrelsens förfogande att efter dess omprövning fördelas såsom bidrag till avlöning åt hos lantbruksingenjörerna anställda tekniska biträden.

Det avlöningsbidrag, som sålunda avsåges, borde enligt kommissionens mening ej fastställas till 200 kronor i månaden för varje biträde, utan borde bidraget fördelas av lantbruksstyrelsen med hänsyn till biträdenas särskilda kvalifikationer och längden av deras anställningstid med belopp av högst 200 kronor per månad.

Kommissionen funne det av lantbruksstyrelsen föreslagna anslagsbeloppet, så vitt detsamma avsåge år 1920, ej föranleda någon erinran. Beträffande däremot framställningen, i vad densamma gällde år 1919, syntes det kommissionen, som om anslaget för samma år ej behövde sättas högre än till 48,000 kronor, högst, då ärendet antagligen ej skulle kunna tidigare avgöras av riksdagen, än att beslutet kunde träda i tillämpning från och med den 1 maj 1919.

Så vitt framställningen avsåge, att Kungl. Maj:t måtte medgiva, att till ifrågavarande s. k. assistenter finge från nionde huvudtitelns anslag till rese- och traktamentspenningar utgå rese- och traktamentsersättning enligt enahanda grunder, som gällde för statens lantbruksstipendiater, ville kommissionen erinra, dels att Kungl. Maj:t genom särskilda brev under åren 1912—1918 förklarar sådana tekniska biträden, som anställts såsom extra lantbruksstipendiater, berättigade att åtnjuta rese- och traktamentsersättning enligt samma grunder som gällde för lantbruksstipendiaterna, vilka då tillgodonjuti sådan ersättning enligt femte klassen i resereglementet, dels ock att genom kungörelse den 14 juni 1918 förordnats, att lantbruksstipendiaterna skulle åtnjuta rese- och traktamentsersättning enligt fjärde klassen. Då det enligt kommissionens mening icke finge antagas, att den uppflyttning, som sålunda ägt rum i fråga om lantbruksstipendiaterna, utan vidare skulle gälla jämväl för extra lantbruksstipendiaterna, samt de s. k. assistenterna icke med nödvändighet vore identiska med extra lantbruksstipendiaterna, funne sig kommissionen ej kunna biträda lantbruksstyrelsens framställning i denna del, för så vitt densamma avsett en dylik uppflyttning för assistenterna.

Från detta utlåtande hava ordföranden Arsell samt ledamöterna byråchefen Hamrin och lantbruksingenjören Elfström, vilken sistnämnde förordnats till ledamot, sedan kommissionen angav sitt utlåtande den 20 mars 1918, varit var för sig skiljaktiga.

[3.]

Herr Arsell har åberopat sin reservation vid kommissionens utlåtande den 20 mars 1918 och förklarat sig i enlighet därmed i princip tillstyrka även föreliggande förslag. Icke heller mot detaljerna av samma förslag har han haft något att erinra utom att assistenterna syntes böra upptagas i femte klassen av resereglementet. Han förutsatte dock, att saken så ordnades, att Kungl. Maj:t bleve oförhindrad att utan riksdagens särskilda hörande göra de mindre betydande jämkningar, som Kungl. Maj:t eventuellt framdeles på förslag av lantbruksstyrelsen kunde finna erforderliga.

Herr Hamrin har framhållit, att de enligt hans förmenande överdrivna kompetensfordringarna föranlett ett kringgående av bestämmelserna på sådant sätt, att lantbruksstipendiaterna anställdes såsom t. f. lantbruksingenjörer i stället för såsom extra sådana. Detta förhållande syntes giva ytterligare stöd åt behovet av en omorganisation av lantbruksingenjörskåren, varvid särskilt frågan om underlättande av kårens rekrytering genom ändring i fråga om utbildning och kompetensvillkor borde komma under omprövning.

Givetvis borde biträdesfrågan härvid även bliva föremål för reglering. Då emellertid läget vore sådant, att ett statsingripande syntes ofrånkomligt för att tillförsäkra verksamheten erforderliga arbetskrafter, och någon ökning av fullt utbildade sådana ej vore möjlig, återstode endast utvägen att understödja anlitande av icke fullt utbildad personal. Denna utväg kunde emellertid så mycket hellre beträddas, som behovet av dess anlitande städse komme att föreligga. Huruvida ett föregripande av en framtida reglering komme att ske, bleve därför beroende på omfattningen av de åtgärder, som vidtoges. Men om dessa begränsades att avse 30 assistenter eller 360 månader och arvodesbeloppet hölles nere, borde faran för ett föregripande vara avlägsnad.

Beträffande arvodesbeloppet ansåge han, att detta i regel icke borde sättas högre än 100 kronor i månaden. För jämförelse kunde erinras, att med praktisk lantmåteriverksamhet sysselsatta lantmateriauskultanter under år 1919 komme att erhålla arvoden av statsmedel till belopp av respektive 1,200, 900 och 600 kronor, beroende företrädesvis på ålder i tjänsten. Denna jämförelse vore så mycket mer berättigad, som kommissionen för ifrågavarande assistenter föreslagit traktamentsersättning av statsmedel under tjänsteförrättning även under vistelse å förrättningsställe, varigenom dessa kunde antagas få ett tillskott av i runt tal 1,000 kronor varje. Om man därjämte toge i betraktande, att ifrågavarande assistenter å blivande arvoden komme att bliva berättigade till krigstidstillägg och eventuellt även krigstidshjälp, syntes det understöd, som skulle beredas genom antagande av detta förslag, i det närmaste redan vad sammanlagda beloppet av förmånerna anginge bliva lika effektivt som det förslag, till vilket kommissionens flertal anslutit sig. Skulle ytterligare understöd av statsmedel anses erforderligt, syntes sådant lämpligen kunna beredas såsom tillskott till krigstidstillägg i likhet med vad som för år 1918 beviljats lantbruksingenjörerna och lantbruksstipendiaterna samt den med praktisk verksamhet sysselsatta lantmåteripersonalen. Därest denna utväg anlitades, vilket dock knappast syntes vara av behovet påkallat, borde emellertid assistenternas inkomst av taxa icke beräknas högre än till 125 kronor i månaden eller 1,500 kronor för helt år.

Det sålunda av denne reservant framställda förslaget hade emellertid den fördelen, att visshet skulle vinnas om att tillskotten av statsmedel komme biträdena

själva till godo, och härigenom skulle säkerligen på ett långt kraftigare sätt befrämjas det önskemål, lantbruksstyrelsen uttalat i sin framställning den 28 februari 1918, eller bibehållandet av den stam av utbildade och erfarna tjänstebiträden, som lantbruksingenjörerna under årens lopp lyckats förvärva, samt ökning i erforderlig utsträckning av antalet biträden.

Det nu framställda förslaget uteslöte icke, att arvodena kunde bestämmas till olika belopp efter grunder, som fastställdes av Kungl. Maj:t.

Då blivande arvoden borde betalas i efterskott, syntes lika stort belopp eller 36,000 kronor böra anslås för vart och ett av åren 1919 och 1920.

Herr Elfström har anfört, att det enligt hans mening icke kunde antagas annat än att, då lantbruksstipendiaterna genom kungörelsen den 14 juni 1918 uppflyttats i fjärde klassen, därmed avsetts, att jämväl extra lantbruksstipendiat, för vilka enahanda grunder beträffande traktamentsersättning gällde, skulle åtnjuta samma förmån. På grund härav och då nu ifrågasatta assistenter vore avsedda att fullgöra samma uppgifter som nuvarande extra lantbruksstipendiat, ansåge han, att sagda assistenter borde tillerkännas resekostnads- och traktamentsersättning enligt samma grunder, som gällde för statens lantbruksstipendiat.

Därefter hava från hushållningssällskapen i Kristianstads och Kopparbergs län inkommit framställningar om anslag för assistenters anställande.

De i detta ärende påvisade förhållanden synas mig ådagalägga *Departements-*
chefen. nödvändigheten av ett inskridande från statens sida för att lantbruksingenjörerna må kunna hava hos sig anställda de tekniska arbetskrafter, av vilka de hava oeftergivligt behov för utförande av sina uppgifter. Även om lantbruksingenjörernas avlöningar på sin tid reglerades med tagen hänsyn till att de skulle själva avlöna dylika biträden, hava förhållandena numera ovedersägligen så väsentligt ändrat sig därigenom att utgifterna för dessa biträden i hög grad stegrats, att jag ej kan i nämnda omständighet finna något hinder för åtgärder i nu angivet syfte.

Frågan om vidtagande av förändringar i lantbruksingenjörkårens avlöningsförhållanden m. m. är i vissa delar föremål för utredning genom 1917 års lantmäterikommission. Vid sådant förhållande är det, såsom i några yttranden framhålles, angeläget att icke beträffande de tekniska biträdena nu fatta något beslut, som kan föregripa blivande förändringar. Den nu ifrågasatta anordningen bör betraktas såsom ett provisorium. Med hänsyn härtill synes mig i valet mellan de två föreslagna utvägarna att antingen direkt genom beslut av statsmakterna tillerkänna biträdena månadsarvoden med bestämda belopp eller ock allenast anvisa ett anslag att enligt vissa grunder utdelas av lantbruksstyrelsen såsom bidrag till avlöning av tekniska biträden hos lantbruksingenjörer, den

- [6.] senare utvägen nu vara att förorda. Härigenom komma dessa biträden icke att erhålla karaktär av statstjänstemän och bliva ej heller berättigade till krigstidstillägg eller krigstidshjälp.

För de tekniska biträden, till vilkas anställande statsbidrag alltså skulle utgå, synes lämpligen kunna begagnas den föreslagna benämningen assistenter.

Då en jämförelse ligger nära till hands mellan dessa biträden och lantmateriauskultanterna, för vilka senare ökat antal bestämda arvoden medgivits av de senaste årens riksdagar, vill jag framhålla, att väsentlig olikhet föreligger. Auskultanterna hava avlagt lantmaterieexamen och deras auskultanttjänstgöring åsyftar att göra dem kompetenta till ordinarie lantmätarbefattning. De nu ifrågakvarande assistenterna däremot utgöras av personer med synnerligen växlande kompetens. Deras anställning är ibland ganska tillfällig, och de övergå sedan till andra levnadsbanor. Ibland stanna de i biträdesställningen utan att kunna ifrågasätta befordran. I varje fall är deras anställning icke liksom lantmateriauskultanternas ett föreskrivet led i tjänsteutbildning till ordinarie befattning i kåren. Dessa förhållanden synas göra det rätt naturligt, att nämnda bägge grupper behandlas i viss mån olika.

Antalet assistenter har föreslagits till 30. Detta antal finner jag lämpligt.

Då, såsom nyss framhållits, assistenterna böra förbli lantbruksingenjörernas enskilda medhjälpare och särskilt tillägg av statsmedel på grund av kristiden ej skulle utgå till dem, anser jag mig böra ansluta mig till förslaget, att statsbidraget må kunna bestämmas till högst 200 kronor för månad. Bidraget bör, såsom lantmaterikommissionens majoritet i kommissionens senare utlåtande framhållit, rättas efter biträdenas särskilda kvalifikationer och längden av deras anställningstid. Då alltså medeltalet av bidragen till de 30 assistenterna bör kunna beräknas något lägre än 200 kronor för månad, synes mig för år 1920 ett anslag av $30 \times 12 \times 175 = 63,000$ kronor böra vara lämpligt avvägt.

Även för innevarande år synes dylikt bidrag böra utgå, dock ej från tidigare tidpunkt än den 1 maj, då beslut i ämnet av riksdagen bör kunna vara fattat. Härtill skulle erfordras anslag av 42,000 kronor.

Rese- och traktamentsersättning till assistenterna bör utgå av nionde huvudtitelns anslag till rese- och traktamentspenningar.

I och med att lantbruksstipendiaterna uppflyttats till fjärde klassen i resereglementet hava även de s. k. extra lantbruksstipendiaterna på grund av Kungl. Maj:ts medgivande, att de skulle åtnjuta dagtraktamente och reseersättning enligt de för statens lantbruksstipendiater

gällande grunder, kommit att flyttas upp i sagda klass. Då assistenterna i själva verket äro samma slags biträden som de extra lantbruksstipendiaterna, allenast att bidrag av statsmedel utgår till deras avlöning, böra även assistenterna tillhöra nämnda klass.

Om anslag å tilläggsstat för innevarande år kommer jag att göra särskild hemställan. Jag tillstyrker nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till avlöande av assistenter hos lantbruksingenjörer å *extra stat* för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 63,000.

c. *Dagtraktamenten åt lantbruksingenjörer m. fl.*

För 1918 års lagtima riksdag framlade Kungl. Maj:t i punkten 123 under nionde huvudtiteln förslag till väsentlig höjning av ordinarie anslaget till rese- och traktamentspenningar. Förnämsta orsaken till denna höjning var, att dagtraktamenten av statsmedel ansågos böra tillerkännas de med praktisk lantmåteriverksamhet sysselsatta lantmätarna i stället för den förut till dem från jordägarna utgående obetydliga ersättningen för kost och tidsspillan. För sistnämnda ärende lämnades utförlig redogörelse under avdelningen »lantmåteriväsendet» i statsrådsprotokollet vid statsverkspropositionen nämnda år.

Dagtraktamenten åt lantbruksingenjörer m. fl.

Sedan riksdagen enligt skrivelsen nr 90 den 6 april 1918 bifallit vad sålunda föreslagits, utfärdades den 7 maj 1918 kungörelse (nr 270) angående traktamentsersättning åt vissa lantmätare m. fl. Enligt denna kungörelse äger på eget ansvar arbetande lantmätare — dock ej förste lantmätare — så ock tjänstemedhjälpare samt sådant tekniskt biträde, som med tillstånd av lantmåteristyrelsen begagnas, åtnjuta traktamentsersättning av allmänna medel under resor och förrättningar, som äga rum på grund av gällande instruktion, annan författning eller särskilt förordnande. Sådan ersättning utgår oberoende av huruvida ersättning för själva resekostnaden skall gäldas av sakägare eller ej. I fråga om den medgivna traktamentsersättningen skola bestämmelserna i gällande resereglemente tillämpas, dock med vissa i kungörelsen angivna jämkningar. När dylik traktamentsersättning åtnjutes, utgår ej den i arvodes-taxan för lantmåteriförrättningar den 23 december 1909 (nr 166) bestämda gottgörelse för kost och tidsspillan. Genom sagda kungörelse har tillika upphävts vad i 5 § 1 mom. av nämnda arvodestaxa fanns stadgat om visst pris för husrum och kost, innefattande i huvudsak att

sakägare var skyldig att på tillsägelse tillhandahålla lantmätare och hans biträden husrum för 60 öre samt kost för 1 krona 90 öre för dag och person.

Emellertid är i kungörelsen den 27 maj 1909 (nr 46 s. 2) angående ersättning åt förrättningsmän och vissa gode män för sådan syn, som omförmäles i 27 § av lagen om dikning och annan avledning av vatten den 20 juni 1879, stadgat, att i avseende å arvodet till lantbruksingenjörer m. fl. för sådan syn skola tillämpas de i fråga om arvode för lantmåteriförrättningar gällande bestämmelser. Utgående från den uppfattning, att genom denna föreskrift stadgats, att jämväl åt lantbruksingenjörer m. fl. skulle vid dylik syneförrättning tillhandahållas husrum och kost för nyssnämnda i lantmåteritaxan fastställda, numera synnerligen låga pris, hava nu såväl föreningen statens lantbruksingenjörskår som lantbruksstyrelsen gjort gällande, att genom upphävandet av bestämmelsen härom i lantmåteritaxans 5 § 1 mom. lantbruksingenjörerna berövats en förmån utan att de liksom lantmätarna i stället kommit i åtnjutande av dagtraktamenten av statsmedel. Tillika har påyrkats, att lantbruksingenjörerna måtte härutinnan likställas med lantmätarna.

Den första framställningen gjordes av omförmälda förening redan den 26 februari 1918 med anknytning till Kungl. Maj:ts ovannämnda förslag i 1918 års statsverksproposition och åsyftade, att såsom en provisorisk anordning i avvaktan på utfärdande av ny arvodestaxa för lantbruksingenjörerna — vilken fråga är liksom även frågan om ny lantmåteritaxa hänskjuten till 1917 års lantmåterikommission — måtte stadgas, att lantbruksingenjörer och extra lantbruksingenjörer skulle vara berättigade att tillsvidare uppbära dagtraktamente av allmänna medel såväl under tjänsteresa som under vistelse på förrättningsstället, dock med vissa begränsningar i likhet med vad som kunde i sådant avseende bliva stadgat i fråga om lantmätare.

Sedan förenämnda kungörelse den 7 maj 1918 utfärdats, inkom lantbruksstyrelsen med en skrivelse den 10 juni 1918, vari hemställdes, dels att Kungl. Maj:t måtte tillsvidare förordna, att förberörda förmån att för det i lantmåteritaxans 5 § 1 mom. fastställda pris erhålla husrum och kost skulle fortfarande tillkomma lantbruksingenjörer och deras biträden, och dels att Kungl. Maj:t måtte till riksdagen avlåta proposition om beredande åt lantbruksingenjörer och deras biträden för samtliga dem åliggande tjänsteförrättningar av liknande förmåner i avseende å dagtraktamenten som de, vilka enligt sistnämnda kungörelse tillerkänts lantmätare.

Vidare har förenämnda förening i skrivelse den 17 augusti 1918,

under åberopande av den genom merberörda kungörelse den 7 maj 1918 inträdda förändring, hos lantbruksstyrelsen hemställt om åtgärder för tillerkännande åt lantbruksingenjörerna av dagtraktamenten av statsmedel under alla förrättningar. Lantbruksstyrelsen har med skrivelse den 7 september 1918 överlämnat denna framställning till Kungl. Maj:t och därvid hänvisat till styrelsens här förut omförmälda skrivelse i ämnet den 10 juni 1918.

Över nu nämnda framställningar hava utlåtanden avgivits av statskontoret och av 1917 års lantmäterikommission.

Vad beträffar frågan huruvida före kungörelsen den 7 maj 1918 lantbruksingenjörer ägt att vid syneförrättningar enligt dikningslagen i likhet med lantmätare påkalla husrum och kost för i lantmåteritaxan bestämt pris, har en sådan rätt — vilken, såsom nämnts, av lantbruksingenjörsföreningen och lantbruksstyrelsen ansetts självklar — av lantmäterikommissionens majoritet ansetts hava stöd i gällande författningar men däremot bestritts såväl av en minoritet inom kommissionen, nämligen ordföranden, hovrättsrådet O. H. Arsell, och ledamoten hovrättsrådet J. Stenberg, som ock av statskontoret. Prövningen av rätta innebörden av bestämmelserna härom torde tillkomma regeringsrätten. Emellertid har Kungl. Maj:t icke funnit skäl att såsom lantbruksstyrelsen och kommissionens majoritet ifrågasatt, genom ny kungörelse förordna om dylik rätt för lantbruksingenjörer efter upphävandet den 7 maj 1918 av omförmälda bestämmelser i lantmåteritaxans 5 § 1 mom. utan har den rätt, som till äventyrs tidigare må hava tillkommit lantbruksingenjörerna i detta hänseende, numera upphört.

Frågan huruvida dagtraktamenten numera böra beviljas åt lantbruksingenjörerna är emellertid fortfarande oavgjord. För att underlätta bedömandet av denna fråga tillåter jag mig återgiva följande av lantmäterikommissionen i utlåtande den 30 september 1918 lämnade framställning rörande nu gällande bestämmelser i fråga om ersättningar till lantbruksingenjörer, extra lantbruksingenjörer, lantbruksstipendiater och sådana tekniska biträden, som användas med tillstånd av lantbruksstyrelsen.

»Enligt 1 § i arvodestaxan för de i statens tjänst anställda lantbruksingenjörer den 1 oktober 1886, sådan densamma lyder i nådiga kungörelsen den 13 juni 1890, gottgöres lantbruksingenjör för resa till och från förrättning resekostnads- och traktamentsersättning enligt gällande resereglemente. Ar förrättningen upptagen i fastställd resplan, skall berörda ersättning gäldas av allmänna medel, men eljest av den, som påkallat förrättningen. Vid tiden för sagda bestämmelsers tillkomst gällde

resereglementet den 11 februari 1881, vari (11 § 2 mom.) stadgades, att till lantbruksingenjörer, vilka för förrättningarna ägde uppbära 'dagtraktamente' (arvode) av den, som deras biträde påkallat, utginge traktamente av allmänna medel endast för de dagar, som av dessa tjänstemän varit *allenast till resa* använda. Sist nämnda föreskrift återfinnes i oförändrat skick i 17 § 2 mom. av nu gällande resereglemente den 13 december 1907. Härav framgår således, att lantbruksingenjör nu i allmänhet tillgodonjuter traktamentsersättning blott för dag, som helt använts till resa, och följaktligen varken för kombinerad rese- och förrättningsdag eller för enbar förrättningsdag.

I vissa fall är emellertid lantbruksingenjörernas traktamentsersättning för närvarande ej så begränsad, som nyss angivits. Enligt 2 § i arvodestaxan i dess lydelse den 13 juni 1890 äger sålunda lantbruksingenjör att för verkställd *inspektion* eller *avsyning* å odlingsarbetet till företag, för vilket lån från odlingslånefonden beviljats, av allmänna medel undfå resekostnads- och traktamentsersättning enligt gällande resereglemente. Här stadgas sålunda befogenhet för lantbruksingenjör att i fråga om *vissa förrättningar* erhålla traktamentsersättning enligt resereglementet, vilket givetvis innebär, att de allmänna grunderna i sagda reglemente för extra förrättningar i statens tjänst skola vara å dylika förrättningar tillämpliga, d. v. s. att lantbruksingenjör beträffande sådan förrättning äger uppbära traktamentsersättning för varje dag, som helt eller delvis använts till resa eller förrättning eller bäggedera (11 § 1 mom. i 1881 års reglemente och 17 § 1 mom. i reglementet av 1907).

Jämlikt 1 § i nådiga reglementet för statens lantbruksingenjörer, extra lantbruksingenjörer och lantbruksstipendiater den 5 december 1914 äro nämnda tjänstemän pliktiga att efter förordnande av lantbruksstyrelsen verkställa, förutom sådan inspektion eller avsyning å odlingsarbeten, som nyss sagts, jämväl inspektion eller avsyning av vattenavlednings- och avdikningsarbeten till företag, för vilka beviljats bidrag av statsmedel i form av lån eller anslag utan återbetalningsskyldighet. Beträffande traktamentsersättning i sistnämnda fall synes någon särskild föreskrift icke vara meddelad. Vid sådant förhållande och då nu ifrågavarande förrättningar äro av fullständigt analog natur med nyss omförmälda inspektions- och avsyningsförrättningar av odlingsarbeten, böra jämväl i förevarande fall de allmänna grunderna i resereglementet vara tillämpliga.

Enligt nådig kungörelse den 20 juni 1918 angående ersättning åt vissa förrättningsmän vid företag, till vilka dräneringslån utgå, ävensom enligt nådig kungörelse den 11 juli 1918 beträffande ersättning för biträde åt odlingsråd utgår traktamentsersättning av statsmedel åt lantbruksingenjör vid dylika *förrättningar* och vid därav föranledda *resor* samt för sådant biträde åt odlingsråd.

Jämlikt nådig kungörelse den 22 november 1907 har Eders Kungl. Maj:t förordnat, att 1886 års arvodestaxa med däri genom ovanberörda kungörelsen den 13 juni 1890 gjorda ändringar skall gälla även för statens extra lantbruksingenjörer, vilka jämväl i övrigt enligt gällande reglemente äro pliktiga att utföra lantbruksingenjör åliggande förrättningar, och torde i fråga om ersättningen i fall, som här avses, för extra lantbruksingenjör gälla vad ovan meddelats rörande lantbruksingenjör.

Beträffande lantbruksstipendiater föreskrives i 5 § av 1886 års arvodestaxa, att sådan stipendiat äger att för *resa* till och från förrättningsställe av allmänna medel undfå resekostnads- och traktamentsersättning enligt resereglementet.

Jämlikt 9 § i gällande reglemente den 5 december 1914 äger lantbruksingenjör vid undersökningar använda, förutom lantbruksstipendiater, även tekniska biträden, som därtill blivit av lantbruksstyrelsen godkända. Dessa biträden äro av två slag, nämligen s. k. extra lantbruksstipendiater och övriga tekniska biträden. Genom särskilda nådiga brev, det senaste av den 26 april 1918, har Eders Kungl. Maj:t bemyndigat lantbruksstyrelsen anställa biträden av ifrågavarande slag, som benämnts extra lantbruksstipendiater, med en sammanlagd anställningstid av för innevarande år 300 månader, med rätt för sådana extra lantbruksstipendiater att åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt samma grunder, som gälla för lantbruksstipendiater. Dessa extra lantbruksstipendiater uppbära sålunda traktamentsersättning för *resa* till och från förrättningsstället.

Till följd av berörda föreskrift komma för närvarande åtminstone de flesta tekniska biträden hos lantbruksingenjörerna i åtnjutande av traktamente för resa. Men hänsyn till ovan angivna begränsning i avseende å anställningstiden torde dock möjligen kunna antagas, att en del dylika biträden icke få tillgodonjuta berörda förmån.

Kommissionen vill emellertid erinra därom, att jämväl sistnämnda kategori av tekniska biträden understundom på grund av omförmälda nådiga kungörelse angående ersättning åt förrättningsmän m. fl. vid företag, till vilka dräneringslån utgå, den 20 juni 1918, komma, då de tagas i anspråk för arbeten i och för dylikt företag, i åtnjutande av traktamentsersättning, vilken ersättning emellertid härvid icke utgår av nionde huvudtitelns anslag till rese- och traktamentspenningar såsom övriga här ovan berörda ersättningar utan från särskilt anslag under samma huvudtitel.

Enligt gällande instruktion äro lantbruksingenjörerna skyldiga till att uppgöra planer till och leda utförande av företag, som avse dels avdikning, sjösänkning eller annan vattenavledning, dels ock invallning, ängsvattning, odling och åkeromläggning samt jords indelning till omloppsbruk med mera dylikt ävensom att verkställa inspektioner och avsyningar av sådana statsunderstödda företag, som i det föregående omnämnts.

De förrättningar, som ej äro att hänföra till inspektioner eller avsyningar, särskiljas i allmänhet i två slag, nämligen dels sådana förrättningar, som handläggas enligt lagen om dikning och annan avledning av vatten den 20 juni 1879 och som därför vanligen kallas laga syneförrättningar, dels ock övriga ovan antydda förrättningar, som i regel benämnas agronomiska förrättningar.

I avseende å arvodet för laga syneförrättningar skola jämlikt nådiga kungörelsen den 27 maj 1909 tillämpas de i fråga om arvode för lantmäteriförrättningar gällande bestämmelser, varmed avses nådiga taxan på arvode för lantmäteriförrättningar den 23 december 1909, som i de fall, då ej särskilda föreskrifter meddelats angående arvodets beräkning, stadgar ett dagarvode av 10 kronor.

För s. k. agronomiska förrättningar utgår enligt gällande arvodestaxa den 1 oktober 1886 arvode för undersökning med 4 kronor 50 öre per dag och för inarbetet enligt särskilda bestämmelser. För biträde, som lantbruksingenjör använder vid undersökning, erlägges ej särskild gottgörelse av den, som påkallat förrättningen. Vid undersökning är denne emellertid pliktig att kostnadsfritt tillhandahålla lantbruksingenjören och honom åtföljande behörigt biträde bostad och upppassning jämte värme och lyse under tid av året, då sådant erfordras.

För inspektioner och avsyningar av statsunderstödda företag utgår ej något arvode och ej heller några som helst naturaförmåner.

Jämlikt 1 § i nämnda kungörelsen den 20 juni 1918 angående ersättning åt förrättningsmän m. fl. vid företag, till vilka dräneringslån utgå, erhåller lantbruksingenjör vid dylik förrättning ej något arvode, och är förhållandet enahanda vid sådant biträde åt odlingsråd, som omförmäles i nämnda kungörelsen den 11 juli 1918.»

I själva sakfrågan har lantmäterikommissionen i samma utlåtande, vilket avgivits med anledning av lantbruksingenjörsföreningens skrift den 17 augusti 1918, enhälligt uttalat sig sålunda:

»Kommissionen finner den ifrågavarande framställningen behjärtansvärd. Enligt kommissionens förmenande kunna samma principiella skäl åberopas till stöd för den här avsedda personalens rätt till traktamentsersättning vid av densamma utförda förrättningar, som härutinnan anförts beträffande lantmäteripersonalen, på sätt framgår av bilaga till 1918 års statsverksproposition nionde huvudtiteln (sid. 225—230) angående dagtraktamente åt lantmätare. Kommissionen ansluter sig därför till den uppfattningen, att lantbruksingenjörer, extra lantbruksingenjörer, lantbruksstipendiater och sådana tekniska biträden, som med tillstånd av lantbruksstyrelsen användas, böra tillerkännas rätt till traktamente jämväl under förrättningar.

Några bärande skäl av principiell natur mot bifall till den nu gjorda framställningen föreligga icke enligt kommissionens mening.

Såsom förut nämnts, äro nu gällande bestämmelser i förevarande hänseende införda dels i resereglementet och dels i arvodestaxan för statens lantbruksingenjörer. Visserligen har Eders Kungl. Maj:t nyligen tillsatt en kommitté med uppdrag att föranstalta om revision av resereglementet i dess helhet och därjämte har förslag till ny arvodestaxa av lantbruksstyrelsen utarbetats och överlämnats till kommissionens prövning. Kommissionen anser dock, att nu anförda förhållanden icke böra utgöra hinder för att omedelbart företaga en provisorisk reglering av traktamentsfrågan för ifrågavarande personal, då behovet av dylik reglering i avseende å densamma måste anses så trängande, att därmed icke kan anstå i avbidan på en fullständig revision av resereglementet och arvodestaxan. I likhet med vad kommissionen i utlåtande den 14 december 1917 anført beträffande frågan om dagtraktamente åt lantmätare, håller kommissionen före, att några egentliga svårigheter ej torde möta att avskilja hithörande bestämmelser från arvodestaxans övriga föreskrifter. En reglering sådan, som här ifrågasatts, har redan vidtagits för skogsstatstjänstemännen genom nämnd kungörelse den 28 augusti 1917 och för lantmäteripersonalen genom nämnd kungörelse den 7 maj 1918. Frågan om traktamentsersättning åt sistnämnda personal har blivit provisoriskt löst oberoende av nu pågående allmän revision av lantmäteritaxan.

Det synes kommissionen, som om förevarande framställning lämpligen bör sålunda prövas, att i första hand i princip fastslås, om traktamentsersättning i nu föreslagen omfattning skall utgå. Skulle denna framställning vinna bifall, torde i särskild författning böra fastställas grunderna för ersättningsens utgående och därvid i huvudsak enahanda bestämmelser upptagas, som fastställts i fråga om traktamentsersättning åt lantmäteripersonalen. I samband härmed torde vissa bestäm-

melser i gällande arvodestaxa ävensom i resereglementet böra ersättas med särskilda föreskrifter. På sätt lantbruksingenjörskåren synes hava förutsatt, bör vid bifall till framställningen om traktamentsersättning jämväl den enligt gällande arvodestaxa lantbruksingenjör tillkommande förmån att för sig själv och biträde kostnadsfritt erhålla bostad och upppassning jämte värme och lyse upphöra.»

Statskontoret har icke biträtt denna mening. Redan i utlåtande den 7 mars 1918 över lantbruksingenjörsföreningens inläga den 26 februari 1918 anförde statskontoret med anledning av den av föreningen anställda jämförelsen mellan lantmätare och lantbruksingenjörer, dels att lantmätarnas gottgörelse för förrättningar i regel icke liksom lantbruksingenjörernas utginge i form av dagarvode, dels ock att deras fasta avlöning av statsmedel väsentligt understeg lantbruksingenjörernas, vadan det enligt statskontorets mening icke i avseende å dessa senare syntes föreligga samma anledningar som beträffande lantmätarna att tillerkänna dem dagtraktamenten av statsmedel under *vistelsen* å förrättningsställena. Statskontoret föreslog emellertid i detta sammanhang vissa ändringar i fråga om beräkningen av resdagar m. m. — Det bör nämnas, att detta statskontorets utlåtande var jämte övriga handlingar i ärendet remitterat till lantmäterikommissionen, då denna avgav sitt här ovan återgivna tillstyrkande utlåtande, vilket kommissionen ock gent emot statskontoret åberopade. — Vidare har statskontoret i utlåtande den 23 november 1918 förklarat sig ej av vad lantmäterikommissionen anført hava funnit anledning att frångå sin förut uttalade mening. Därest emellertid Kungl. Maj:t skulle finna någon ytterligare åtgärd böra på grund av dyrtiden vidtagas beträffande lantbruksingenjörernas ersättningar, ville statskontoret ifrågasätta höjning till förslagsvis 8 kronor av det nu enligt lantbruksingenjörernas arvodestaxa utgående dagarvode av 4 kronor 50 öre.

Under förutsättning att dagtraktamenten i av lantmäterikommissionen tillstyrkt omfattning bleve beviljade nu ifrågavarande personal, har kommissionen verkställt en beräkning över kostnaderna därför samt kommit till ett belopp av 55,000 kronor för år. Därvid har förutsatts, att de tekniska biträdena icke skulle få uppbära högre ersättning än efter femte klassen i resereglementet. För år 1919, då förändringen antoges ej kunna träda i kraft tidigare än den 1 juli, ansågs ej mer än 30,000 kronor skola åtgå. Sistnämnda belopp borde anvisas å tilläggsstat såsom förstärkning av ordinare reservationsanslaget till rese- och traktamentspenningar. Nu ifrågavarande dagtraktamenten borde nämligen utgå från sistnämnda anslag, som på grund därav borde undergå nödig förhöjning från och med år 1920.

Mot denna kostnadsberäkning har kommissionens ledamot lantbruksingenjören Elfström anfört reservation så till vida, som han ansett de extra lantbruksstipendiaterna redan vara tillerkända ersättning enligt resereglementets fjärde klass. Ersättningen borde därför beräknas enligt fjärde klassen för hela den ifrågavarande personalen. Kostnaden för år höjdes härigenom till 60,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

I frågan, huruvida dagtraktamenten av statsmedel böra tillerkännas lantbruksingenjörer, extra lantbruksingenjörer, lantbruksstipendiater och sådana tekniska biträden, som användas med lantbruksstyrelsens tillstånd, ansluter jag mig till den av lantbruksingenjörsföreningen och lantbruksstyrelsen omfattade och av lantmäterikommissionen enhälligt biträdda mening, att rätt därtill nu bör medgivas nämnda personer. I likhet med lantmäterikommissionen finner jag för ett dylikt medgivande föreligga samma principiella skäl, som i fjol föranledde statsmakterna att bevilja rätt till dylika dagtraktamenten åt lantmätare. Jag vill särskilt betona, att lantmäterikommissionen, vilken har under utredning frågan om ny arvodestaxa för lantbruksingenjörerna, varvid givetvis åtskilliga spörsmål angående lantbruksingenjörsrårens avlöningar och andra förmåner, dess tjänsteåligganden m. m. måste komma under bedömande, ansett denna dagtraktamentsfråga lämpligen kunna — liksom i fjol skedde beträffande lantmätarna — utbrytas och behandlas i förväg särskilt för sig. Jag vill vidare framhålla, att kommissionen vid avgivande av sitt nu ifrågavarande förslag haft att beakta jämväl de nu av statskontoret uppmärksammade olikheterna mellan lantmätare och lantbruksingenjörer och att kommissionen likafullt ansett dessa bägge kategorier av tjänstemän böra likställas i nu förevarande hänseende. De förefintliga olikheterna torde komma att vinna erforderligt beaktande i kommissionens blivande huvudförslag beträffande lantbruksingenjörstaxan m. m. Jag vill därjämte såsom min med lantmäterikommissionens överensstämmande åsikt uttala, att de nuvarande förhållandena å lantbruksingenjörsbanan göra det i hög grad önskligt, för att icke säga nödvändigt, att denna kår, i likhet med lantmätarna, snarast möjligt erhåller den förbättring i sina villkor, som dylika dagtraktamenten skulle för densamma medföra.

Med anledning av att statskontoret ifrågasatt, att den ekonomiska förbättring, som må böra beviljas lantbruksingenjörerna, skulle utgå i form av höjning av dagarvodet för s. k. agronomiska förrättningar enligt deras arvodestaxa, vill jag framhålla, att frågan om ändring härutinnan är under utredning av lantmäterikommissionen, vars utlå-

tande och förslag icke böra föregripas. Sagda dagarvode är förresten av annan natur än det nu ifrågasatta dagtraktamentet och utgör en form för den betalning, en rekvirent skall erlägga för utfört arbete för hans räkning, under det att dagtraktamentet är avsett att bereda befattningshavaren ersättning för den merkostnad han får vidkännas genom av tjänsten föranledd bortovaro från sitt hemvist. Tillerkännandet av dylikt dagtraktamente bör därför kunna ske oberoende av hur nyssnämnda betalningsfråga ordnas, vilken sistnämnda fråga tarvar hänsynstagande till tjänstemannens statsavlöning m. fl. omständigheter och vid vars avgörande även böra beaktas eventuella konsekvenser beträffande andra statstjänstemän, vilka enligt arvodestaxa äga uppbära liknande dagarvode, exempelvis statskonsulenter, fiskeritjänstemän och torvtjänstemän.

Vad kostnaderna för nu ifrågavarande dagtraktamenten angår vill jag erinra, att jag förut i dag vid behandlingen av frågan om anställande av assistenter hos lantbruksingenjörer uttalat såsom min mening, att såväl de nuvarande extra lantbruksstipendiaterna som de blivande assistenterna böra hänföras till resereglementets fjärde klass. På grund härav anser jag årskostnaden böra beräknas till 60,000 kronor.

Jag biträder förslaget, att dessa dagtraktamenten må utgå från nionde huvudtitelns ordinarie förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar, vilket anslag med anledning härav bör från och med år 1920 undergå erforderlig förhöjning.

Den nu förordade förändringen bör träda i tillämpning från och med år 1920. Tillräckligt skäl att genomföra densamma redan från viss tidpunkt under innevarande år synes mig icke förefinnas.

Vad jag nu anfört torde icke behöva föranleda någon annan direkt hemställan till riksdagen än i fråga om nyssnämnda förhöjning av nionde huvudtitelns reseanslag. Till denna fråga skall jag senare i dag återkomma.

3. Undervisningsanstalter.

a. *Lantbruksinstitutet vid Ultuna.*

[7.]
Lantbruks-
institutet vid
Ultuna.
(ordinarie
anslag.)

I den nu gällande, av 1917 års riksdag godkända staten för lantbruksinstitutet vid Ultuna upptages en post å 9,250 kronor till arvoden åt extra lärare. Denna post är bibehållen vid detta belopp sedan 1911 års riksdag. Såväl enligt de den 20 juni 1918 utfärdade, från och med ingången av år 1919 gällande stadgar för detta institut som enligt de förut gällande, den 12 augusti 1912 utfärdade stadgarna skola vid institutet finnas anställda nio extralärare, nämligen en i jordbrukslära, en i kemi, en i botanik, en i fältmätning m. m., en i skogshushållning, en i nationalekonomi, ekonomilagfarenhet och kommunalrätt, en i trädgårdsskötsel, en i bokföring och en i pedagogik. På grund av att vissa svårigheter uppstått att låta undervisningen i ritning, såsom varit avsett, meddelas av extraläraren i fältmätning m. m., har under senare tid en särskild extralärare i ritning funnits anställd, dock utan att arvodessumman till följd härav överskridits.

Uti en till institutets styrelse ställd skrift hava nu åtta extralärare, nämligen alla med undantag av extralärarna i jordbrukslära och pedagogik, anhållit, att åtgärder måtte vidtagas för beredande åt dem av lön å ordinarie stat med vissa angivna belopp, tillhoppa uppgående till 11,250 kronor. Sökandena hava såsom skäl åberopat penningvärdets sjunkande och prisens stegring, vilka förhållanden medfört ökad svårighet att anskaffa de nödvändigaste medlen för det dagliga uppehållet. Särskilt illa ställda vore de av sökandena, vilka ej kunnat erhålla något krigstidstillägg och alltså måste fortfarande sköta sin tjänst med samma avlöning som för tio år sedan.

Lantbruksinstitutets styrelse har med skrivelse den 23 september 1918 överlämnat denna framställning och därvid framhållit, att sökandenas arvoden nu utgjorde tillhoppa 6,500 kronor, vadan den begärda höjningen uppginge till 4,750 kronor. Då skrivelsen icke undertecknats av två bland institutets extralärare, av vilka den ene uppbure arvode med 2,500 och den andra med 250 kronor, skulle sålunda anslaget till extralärare behöva höjas från nuvarande 9,250 kronor till 14,000 kronor, i händelse framställningen i dess helhet bleve bifallen. Styrelsen, som till fullo behjärtade den gjorda framställningen, ville särskilt framhålla, att för det stora flertalet bland dessa lärare krigstidstillägg för deras tjänstgöring vid institutet icke kunnat utanordnas på grund av innehavda andra befattningar. Härav hade följden blivit, att avlöningen

för flertalet extraläraryrkefattningar för närvarande icke vore högre, än då de nyinrättades, för de äldsta tjänsterna år 1892, för ett par år 1909 och för de senast inrättade år 1912. Men hänsyn till penningvärdets fall vore därför en förhöjning av arvoden väl motiverad. Beträffande storleken av denna förhöjning funne styrelsen sig dock icke kunna tillstyrka det framlagda förslaget. Ej heller ansåge styrelsen lämpligt, att arvoden för de särskilda läraryrkefattningarna fastsloges i institutets stat, utan ville hemställa, att, liksom hittills varit fallet, ett visst belopp ställdes till styrelsens förfogande för att på lämpligt sätt fördelas bland extralärarna med hänsyn till undervisningens omfattning och den tid, som krävdes för dess fullgörande. På grundval av yttrande av lärarrådet hade styrelsen beräknat den skäliga förhöjningen av anslaget till 3,250 kronor, motsvarande något mera än en tredjedel av nu utgående belopp.

Styrelsen för institutet har hemställt, att i staten för institutet anslaget till extralärare måtte höjas med 3,250 kronor till 12,500 kronor, samt att, då otvivelaktigt lönernas knapphet under nuvarande kristid gjorde sig mycket kännbar, denna förhöjning måtte om möjligt beviljas redan för år 1919.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 18 november 1918 tillstyrkt denna framställning.

I sammanhang härmed har jag att omförmåla ett ärende, som berör bägge lantbruksinstitutet.

I skrivelse den 1 juli 1918 angående vissa anslagsbehov vid lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp har styrelsen för detta institut bland annat anmält ett av lärarrådet väckt förslag om utgivande av en institutets årsbok. Styrelsen har härom anfört huvudsakligen följande:

I enlighet med institutets stadgar utgaves årligen en berättelse över verksamheten vid institutet, vilken tillställdes vederbörande myndigheter och utdelades till andra för institutet intresserade. Denna berättelse hade under de senaste åren innehållit, utom redogörelse för personal, undervisning, räkenskaper m. m., smärre uppsatser över försök och andra arbeten, som utförts vid Alnarp och som författats av dess lärare. Denna blygsamma början att utvidga berättelsen till att samtidigt vara en årsbok över försök vid Alnarp hade under dyrtiden helt måst uppgivas och de lantbruksvetenskapliga uppsatserna slopats, enär de tillgängliga medlen endast räckte till en mycket koncentrerad berättelse.

Detta vore så mycket mer att beklaga som en dylik utvidgad berättelse hade en betydelsefull uppgift att fylla i följande avseenden:

1) I en sådan årsbok vore plats given, varest de arbeten inom lantbruksvetenskapen, som icke lämpade sig för populära tidskrifter, kunde offentliggöras av institutets lärare och andra vid Alnarp bundna forskare.

[7.]

2) Institutets lärare och andra forskare vid Alnarp skulle på detta sätt komma i kontakt med den intresserade allmänheten, vilket för dem måste verka som en sporre till fortsatt arbete. Likaså erbjödes här denna allmänhet ett tillfälle att följa med den forskning, som redan utfördes och som helt visst komme att vidare utvecklas inom ärvtlighetsläran, växt- och djurförädling med flera områden.

3) Biblioteket, som från början varit mycket bristfälligt och som icke med tillgängliga medel kunde växa i rimlig proportion till lantbruksvetenskapens utveckling, skulle därmed vinna ett betydelsefullt bytesmedel, som kunde möjliggöra erhållandet av värdefulla skrifter från lärda sällskap.

Då man kunde beräkna, att en dylik årsbok till en början icke skulle bliva avsevärt större än den nuvarande berättelsen (100 sidor stor oktav), och då den såsom en del därav ej borde utgivas i större upplaga än denna eller omkring 500 exemplar, hade styrelsen lagt berättelsens pris, något mer än 1,200 kronor, till grund för en beräkning för kostnaden av årsboken. Men då i årsboken en del figurer måste inflyta och priserna på papper och tryck förvisso icke komme att reduceras, ansåge styrelsen, att för realiserandet av årsboken åtminstone 1,500 kronor årligen skulle behövas.

Styrelsen har på grund härav hemställt, att årsanslaget »till institutets övriga utgifter» måtte från år 1920 höjas med 1,500 kronor för att den årliga berättelsen för institutet skulle kunna utvidgas till att innehålla en årsbok med lantbruksvetenskapliga uppsatser och forskningsresultat.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande häröver den 18 november 1918 yttrat:

Alnarpsstyrelsens framställning om beredande av medel för utgivande av årsbok ville lantbruksstyrelsen på det livligaste tillstyrka. Det kunde nämligen icke lida något tvivel därom, att den vetenskapliga forskning, som en institution sådan som Alnarp ägde förutsättningar att till gagn såväl för undervisningen som för lanthushållningen i stort med framgång kunna bedriva, skulle på denna väg i avsevärd grad främjas.

Emellertid hade styrelsen för lantbruksinstitutet vid Ultuna ingivit till lantbruksstyrelsen en framställning, vari berörda styrelse hemställt om ett lika stort anslag för enahanda ändamål för Ultuna instituts vidkommande. Sistnämnda styrelse ifrågasatte emellertid, att dessa bägge årsböcker — en för vardera institutet — skulle sammanläs till en gemensam årlig publikation.

Lantbruksstyrelsen, som funne samma skäl, som talade för utgivande av en dylik årsbok vid Alnarp, jämväl tala för utgivande av en sådan vid Ultuna, ansåge i likhet med Ultunastyrelsen stora fördelar förenade med ett sammanförande i en volym av båda årsböckerna. Styrelsen förutsatte emellertid, att instituten, förutom ifrågavarande årsbok, var för sig skulle framdeles, liksom hittills, utgiva sina sedvanliga årsberättelser.

Lantbruksstyrelsen har därför hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till bestridande av kostnaderna för utgivande från och med år 1920 av en för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp samt lantbruksinstitutet vid Ultuna gemensam årsbok för publicerande av lantbruksvetenskapliga uppsatser och forskningsresultat uppföra ett ordinarie anslag av 3,000 kronor.

Med hänsyn därtill att arvoden till flertalet av de vid lantbruksinstitutet vid Ultuna anställda extralärare sedan ganska lång tid och i varje fall sedan flera år före kristidens inträde utgått med de nuvarande beloppen, anser jag det befogat, att ökad ersättning tillerkännes dessa lärare. Jag anser det icke lämpligt att tillerkänna dem ordinarie lön och ej heller att i staten upptaga vissa arvoden för de särskilda extralärarna utan håller före att, såsom institutsstyrelsen förordat, en viss höjning bör ske av den anslagspost, från vilken dessa arvoden utgå, på det att höjda arvoden må kunna medges de extralärare, vilkas arvoden nu finnas vara för låga. Institutsstyrelsens förslag att höja anslagsposten med 3,250 kronor till 12,500 kronor synes mig lämpligt avvägt. Höjningen bör träda i kraft med år 1920.

Vad därefter angår publicerandet av redogörelser för de forskningar, försök m. m., som bedrivs vid de bägge instituten, i den mån dessa redogörelser icke ägna sig att genom de populära facktidskrifterna omedelbart spridas till en större allmänhet, synes mig en sådan åtgärd vara särdeles välbetänkt. Den skulle utgöra ett led i de betydelsefulla strävanden, som nu på flera sätt göra sig gällande för att göra lantbruksinstitutens verksamhet åtkomlig icke blott för den där studerande ungdomen utan för en intresserad allmänhet utanför instituten.

Vad beträffar själva sättet för detta publicerande anser jag för min del lämpligast, att vartdera institutet självständigt offentliggör sin redogörelse, vilken då blir endast en utvidgning av den redan förut utgivna årsberättelsen över institutets och därvarande övriga undervisningsanstalters arbeten samt över driften vid institutsegendomen. Till berättelsen över vederbörande instituts verksamhet synes mig strängt taget också höra en redogörelse för de försök och forskningar, som bedrivs av institutets lärare. Jag håller även för antagligt, att de avsedda lantbruksvetenskapliga uppsatserna skola erhålla större spridning, om de infogas i de vanliga berättelserna än om de utges som en särskild årsbok.

I enlighet med denna uppfattning anser jag de i de bägge institutens stater upptagna anslagsposterna »till institutets övriga utgifter» böra undergå erforderlig förhöjning. Mot det för Alnarp föreslagna beloppet av 1,500 kronor har jag icke något att erinra men finner icke nödigt, att lika stort belopp anvisas för Ultuna, utan torde för detta institut 1,000 kronor få anses tillfyllest. Det bör nämligen beaktas, att Alnarpsinstitutet särskilt genom sin mejeriavdelning och sin trädgård samt icke minst genom professor Nilsson-Ehles dit förlagda institution för ärftlighetsforskning torde hava större förutsättningar att

- [7.] lämna material för dylika forskningsredogörelser än Ultunainstitutet. Jag förordar alltså nu, att i Ultunainstitutets stat anslagsposten till »övriga utgifter» höjes från 33,600 kronor med 1,000 kronor till 34,600 kronor.

Med anledning av 1918 års lagtima riksdags beslut angående avlöningsförbättring för vissa vaktmästare bör institutets stat ökas med ytterligare 600 kronor.

Inalles skulle alltså denna stat ökas med 4,850 kronor eller från nuvarande 98,650 kronor till 103,500 kronor. Institutets ordinarie anslag skulle ökas med enahanda belopp eller från 92,350 kronor till 97,200 kronor.

Jag får på grund av vad nu anförts hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna sådana ändringar i staten för lantbruksinstitutet vid Ultuna att tillämpas från och med år 1920, att anslagsposten till arvoden åt extra lärare höjes från 9,250 kronor med 3,250 kronor till 12,500 kronor samt anslagsposten till institutets övriga utgifter ökas från 33,600 kronor med 1,000 kronor till 34,600 kronor,

till följd varav och på grund tillika av 1918 års lagtima riksdags beslut angående avlöningsförbättring med 600 kronor åt två vaktmästare statens slutsumma kommer att ökas från 98,650 kronor med 4,850 kronor till 103,500 kronor,

dels ock vid bifall härtill höja det ordinarie anslaget till ifrågavarande institut från kronor 92,350 med » 4,850 till » 97,200.

Till den härav föranledda höjningen i ordinarie anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» återkommer jag senare.

b. *Lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp.*

- [8.] Såsom jag redan anført i punkten angående lantbruksinstitutets vid Ultuna ordinarie anslag anser jag den i staten för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp upptagna anslagspost »till institutets övriga utgifter» böra höjas med 1,500 kronor för möjliggörande att i institutets årsberättelse införa redogörelser för vid institutet eller andra till

*Lantbruks-
och mejeri-
institutet vid
Alnarp.
(ordinarie
anslag.)*

Alnarp förlagda institutioner erhållna forskningsresultat m. m. Härigenom skulle sagda anslagspost, nu å 39,200 kronor, höjas till 40,700 kronor.

[8.]

Med anledning av 1918 års lagtima riksdags beslut angående avlöningsförbättring för institutets vaktmästare bör det för detta ändamål beviljade beloppet, 600 kronor, nu införas i staten.

Inalles skulle alltså denna stat ökas med 2,100 kronor eller från nuvarande 119,850 kronor till 121,950 kronor och institutets ordinarie anslag höjas med enahanda belopp från 112,800 kronor till 114,900 kronor.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna sådan ändring i staten för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp att tillämpas från och med år 1920, att anslagsposten till institutets övriga utgifter höjes från 39,200 kronor med 1,500 kronor till 40,700 kronor,

till följd varav och på grund tillika av 1918 års lagtima riksdags beslut angående avlöningsförbättring med 600 kronor åt två vaktmästare statens slutsumma kommer att ökas från 119,850 kronor med 2,100 kronor till 121,950 kronor,

dels ock vid bifall härtill höja det ordinarie anslaget till nämnda institut från kronor 112,800
med » 2,100
till » 114,900.

Till den härav föranledda ökningen i ordinarie anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» skall jag senare återkomma.

c. Lantbruksskolor.

Å ordinarie stat under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» har riksdagen anvisat till understöd åt nio lantbruksskolor i södra och mellersta Sverige sammanlagt 67,500 kronor samt till understöd åt fyra lantbruksskolor i Dalarna och Norrland sammanlagt 24,000 kronor eller tillhopa 91,500 kronor.

[9.]
Lantbruksskolor.
(ordinarie anslag.)

Vidare har 1918 års lagtima riksdag medgivit, att av 1919 års ordinarie anslag till understöd åt ovan omnämnda lantbruksskolor i den mån detta anslag därtill lämnade tillgång och eljest av till Kungl. Maj:ts förfogande ställda medel under anslagstiteln »undervisningsanstalter

- [9.] för jordbruk och lantmannanäringar» finge för läroåret den 1 november 1918—den 31 oktober 1919 av Kungl. Maj:t anvisas ökat statsbidrag med 2,200 kronor till sådan skola i södra och mellersta Sverige och med 1,800 kronor till sådan skola i Dalarna och Norrland.

I skrivelse den 28 november 1918 har lantbruksstyrelsen anført, att då det syntes önskvärt, att förhöjning i det ordinarie anslaget till ifrågavarande skolor måtte från och med år 1920 äga rum och i samband därmed viss reglering av lärarlönerna företagas, statsanslag för ändamålet syntes böra finnas tillgängligt. Utredning i ämnet påginge för närvarande i lantbruksstyrelsen, av vilken utredning emellertid redan vid tiden för skrivelsens avlatande syntes framgå, att den erforderliga förhöjningen i ovan angivna ordinarie anslag å 91,500 kronor skulle komma att uppgå till omkring 43,500 kronor.

På grund härav har lantbruksstyrelsen hemställt, att sådan anslagsförhöjning måtte tillsvidare beräknas.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvidan på den proposition angående ökat anslag till lantbruksskolor, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, i de till understöd åt sådana skolor å ordinarie stat anvisade anslag beräkna en förhöjning från kronor 91,500
med » 43,500
till » 135,000.

d. *Reseunderstöd för lantbrukets studerande.*

[10.]
*Reseunderstöd
för lantbru-
kets stude-
rande.
(ordinarie
anslag.)*

Under den ordinarie anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» och den del därav, som är av bestämt anslags natur, har varit upptaget ett anslag av 15,000 kronor till reseunderstöd åt personer, som ägna sig åt lantbrukets studerande. Understöden hava utdelats av Kungl. Maj:t och utgått med växlande belopp allt efter resans längd m. m. Ej heller antalet understöd har varit bestämt. Understöden kunde utdelas såväl för resor inom landet som i utlandet.

Sedan Kungl. Maj:t genom kungörelse den 17 december 1914 förordnat, att med åtgärder för dessa stipendiars utdelning för år 1915 skulle tillsvidare anstå, har riksdagen år 1915 på Kungl. Maj:ts förslag dels medgivit, att den behållning, som härav uppkomme, finge användas för sitt ändamål under år 1916, dels ock uteslutit anslaget ur riksstaten.

Dylika stipendiens utdelning inställdes även för åren 1916, 1917 och 1918. Med anledning härav lämnade dessa års riksdagar medgivande, att behållningen å anslaget finge användas under nästföljande år.

[10.]

För år 1919 finnas alltså 15,000 kronor tillgängliga för ändamålet. Någon kungörelse om inställande av stipendieutdelning även för detta år har icke utfärdats. I vad mån sådan utdelning lämpligen bör komma till stånd kan för närvarande knappast bedömas. Ifall icke dylik utdelning kommer att äga rum på samma sätt som förut varit bestämt, kan det befinnas lämpligt att använda medel av detta anslag till understöd för vissa speciella studieresor. Jag anser emellertid, att man nu bör utgå från att det från föregående år besparade beloppet blir under år 1919 taget i anspråk, helst som resekostnaderna numera äro väsentligt stegrade.

Från och med år 1920 bör därför enligt min mening ordinarie anslag för detta ändamål ånyo upptagas i riksstaten. Med hänsyn till resekostnadernas av mig nyss framhållna stegring anser jag beloppet nu böra höjas. För år 1920 torde emellertid höjningen kunna begränsas till 5,000 kronor, så att anslaget blir 20,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att från och med år 1920 under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» uppföra ett ordinarie anslag till reseunderstöd för lantbrukets studerande å..... kronor 20,000.

I det uti anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» ingående bestämda anslaget till lantbruksinstitutet m. m., nu å 420,200 kronor, bör vid bifall till vad jag föreslagit i punkterna 7, 8, 9 och 10 beräknas en förhöjning med tillhopa 70,450 kronor till 490,650 kronor.

e. *Lantmannaskolor.*

Under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» finnes uppfört ett förslagsanslag av 240,000 kronor till understöd åt lantmannaskolor. Därjämte har 1918 års lagtima riksdag på extra stat för år 1919 anvisat till ökat understöd åt lantmannaskolor ett förslagsanslag av 48,000 kronor, varjämte medel till tillfällig löneförbättring åt lärare vid dessa skolor anvisats av såväl lagtima som urtima riksdagen år 1918.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 23 november 1918 anfört,

[11.]
Lantmannaskolor.
(ordinarie
anslag.)

[11.] att då det syntes önskvärt, att vid lantmannaskolor anställda lärare bereddes — förutom vissa ålderstillägg — till sina minimibelopp bestämda löneförmåner, vilka i fråga om ett flertal av dessa skolor icke oväsentligt överstege nu utgående löner, och då här ifrågavarande undervisningsverksamhet även eljest torde, för att kunna uppehållas på ett tillfredsställande och tidsenligt sätt, tarva ökat understöd, syntes det lantbruksstyrelsen uppenbarligen vara av behovet påkallat, att åt dessa skolor bereddes tillgång till avsevärt förhöjda anslag. Utredning i ämnet påginge i lantbruksstyrelsen, av vilken utredning syntes framgå, att den för här ovan omförmälda ändamål erforderliga förhöjningen skulle komma att uppgå till 160,000 kronor.

Då efter inhämtande av den utredning, varmed lantbruksstyrelsen nu är sysselsatt, proposition i ämnet torde böra avlåtas till riksdagen, hemställer jag nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående ökning i förslagsanslaget till understöd åt lantmannaskolor, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, i detta anslag beräkna en

förhöjning från	kronor 240,000
med	» 160,000
till	» 400,000.

f. Lanthushållsskolor.

[12.] Under förevarande anslagstitel finnes vidare upptaget ett ordinarie *Lanthushållsskolor.* förslagsanslag av 60,000 kronor till understöd åt lanthushållsskolor. Därutöver hava medel till tillfällig löneförbättring åt lärarinnor vid dessa skolor anvisats av såväl lagtima som urtima riksdagen år 1918.

(ordinarie
anslag.)

Lantbruksstyrelsen har nu i förut omförmälda skrivelse den 28 november 1918 anført, att utredning angående vissa ändringar beträffande statsunderstöden till dessa skolor och deras lärarpersonal påginge inom styrelsen, och framhållit önskvärdheten av att höjt anslagsbelopp för lanthushållsskolorna måtte beräknas i riksstaten. Det erforderliga anslaget för år 1920 har av lantbruksstyrelsen förberedelsevis uppgivits till 175,000 kronor.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående ökat anslag till lanthushållsskolor, som Kungl. Maj:t må

komma att avlåta till riksdagen, i ordinarie förslags-	
anslaget till lanthushållsskolor beräkna en förhöjning	
från	kronor 60,000
med	» 115,000
till	» 175,000.

[12.]

g. Understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter,
oförändrat ordinarie förslagsanslag kronor 100,000.

Anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» bör vid bifall till vad i punkterna 7—12 föreslagits nu beräknas ökad från 820,200 kronor med inalles 345,450 kronor till kronor 1,165,650

h. Bränsle m. m. vid lantbruksinstitutet vid Ultuna.

Av den i staten för lantbruksinstitutet vid Ultuna upptagna anslagspost »till institutets övriga utgifter» har sedan flera år i de årligen av Kungl. Maj:t fastställda inkomst- och utgiftsstaterna disponerats ett belopp av 3,500 kronor till bränsle och lyse samt ett belopp av 400 kronor till bränsle åt tjänare. Dessa belopp hava under de senare åren visat sig i hög grad otillräckliga. År 1917 måste därför av riksdagen anvisas 3,000 kronor för täckande av uppkommen brist under år 1916 och för täckande av dylik brist under år 1917 anvisade 1918 års lagtima riksdag ett anslag av 10,000 kronor.

[13.]
*Bränsle m. m.
 vid lantbruks-
 institutet vid
 Ultuna.
 (extra anslag.)*

Då riksdagen år 1917 godkände ny stat för detta institut, anvisade riksdagen tillika å extra stat för år 1918 ett förslagsanslag av högst 3,700 kronor för bestridande av vissa kostnader för bränsle för institutet. För enahanda ändamål har 1918 års lagtima riksdag å extra stat för innevarande år anvisat ett förslagsanslag av högst 7,500 kronor.

Emellertid hava de för detta ändamål tillgängliga medlen även efter dessa tillökningar befunnits otillräckliga. Styrelsen för omnämnda lantbruksinstitut har nu i skrivelse den 23 september 1918 anhållit om anslag dels för täckande av motsedd brist för åren 1918 och 1919 samt dels för bestridande av ökade utgifter för detta ändamål under år 1920. Styrelsen har därvid anfört huvudsakligen:

Vid Ultuna lantbruksinstitut hade förbrukningen av bränsle i medeltal för åren 1913—1916 utgjort: 135 ton koks, 18 ton stenkolk till gasverket, 4 ton antracit och 261 kubikmeter barrved. Under förutsättning att 1 ton koks i värmevärde

[13.] motsvarade 1 ton stenkolk, 0,8 ton antracit och 7 kubikmeter ved, bleve den ekvivalenta mängden koks 194 ton. Under år 1917 hade denna kvantitet genom en del inskränkningar begränsats till 182 ton koksvärde, och för år 1918 beräknades bränslemängden motsvara 172 ton koks. På samma gång väsentlig inskränkning gjorts i den totala bränslemängden, hade allt större del av bränslet utgjorts av ved, vilken trots sitt höga pris ställde sig avsevärt billigare än koks.

Oaktat dessa inskränkningar och utbyte av bränslesorter hade dock bränslekostnaden alltjämt stigit och kunde för år 1918 beräknas till 23,500 kronor, för år 1919 till 25,900 kronor och för år 1920 tills vidare till samma belopp, här dock inberäknat ett belopp av 1,000 kronor för elektricitet till lyse och kraft.

Då institutets ordinarie anslag till bränsle och lyse utgjorde 3,500 kronor, förutom 400 kronor till ved åt tjänarna, hade bristen å anslaget alltjämt stigit.

Om från den för år 1918 sålunda beräknade kostnaden för bränsle och lyse droges ordinarie anslaget å 3,900 kronor och extra anslaget å 3,700 kronor, kunde bristen för detta år beräknas till 15,900 kronor.

För år 1919 skulle, efter fråndragande av ordinarie anslaget å 3,900 kronor och extra anslaget å 7,500 kronor bristen bliva 14,500 kronor. För år 1920 kunde bristen beräknas till 25,900 — 3,900 = 22,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har tillstyrkt denna framställning.

Jag har emellertid att anmälå ännu en framställning om anslag å extra stat till detta institut.

Institutets styrelse har nämligen i en likaledes den 23 september 1918 avlåten skrivelse, under erinran att styrelsen särskilt hemställt om höjning av anslagen till extralärare samt till bränsle och lyse, vidare anført:

»De övriga utgiftsposter, för vilka höjda anslag måste anses behövlige åro: frielevers kost, institutioner och samlingar, stallet, nattvakt, vattenuppfordring och diverse.

Kostavgiften för nästkommande år är bestämd till 1,225 kronor, och då frielevernas antal är 5, blir totala kostutgiften för frielever 6,125 kronor, vilket kråver en förhöjning av nuvarande anslaget å 2,800 kronor med 3,325 kronor. Härvid bör ytterligare framhållas, att den för nästa år bestämda avgiften måste anses knapp.

Ehuru en allmän höjning av anslaget till undervisningsmateriel m. m. väl skulle kunna anses behövlige, vill styrelsen inskränka sig till att hemställa, att anslaget till institutioner och samlingar måtte höjas med 2.000 kronor på grund av de betydligt ökade kostnaderna för kemikalier och glasvaror till laboratorierne samt alla slag av materiel till övriga institutioner.

I anslaget till stallet behöves en höjning av minst 1,500 kronor, orsakad av stigande kostnader för utfordring, hovbeslag och alla slag av reparationer samt till egendomens stadsbud.

Nattvaktens lön bestrides till hälften av institutet och till hälften av egendomen. Enligt egendomens råkenskaper utgår denna lön nu med 1,427 kronor, och institutets andel beråknas därför till 700 kronor, medförande en höjning av 450 kronor.

Även för vattenuppfordringen erfordras ett tillägg av 300 kronor, och slutligen finner styrelsen önskvärt, att anslaget till diverse sättes så pass högt, att det i någon mån måtte kunna fylla sitt ändamål, och har därför föreslagit en höjning med 600 kronor.

Sammanlagda beloppet av de ovan angivna förhöjningarna utgör 8,175 kronor.»

Ultunastyrelsen har därför hemställt om anslag å sistnämnda belopp för år 1919. Enligt vad institutets rektor anmält, anses samma anslag behöfligt även för år 1920.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 5 november 1918 förklarat sig ej hava något att häremot erinra.

Då bränsleprisen icke under senaste delen av år 1918 undergått någon nämnvärd sänkning, anser jag bristen å bränslekottot kunna beräknas till det av Ultunastyrelsen den 23 september samma år uppskattade beloppet av 15,900 kronor. *Departements-
chefen.*

För år 1919 synes däremot numera viss anledning förefinnas att räkna med något lägre pris. Då Ultunastyrelsen därjämte utgått från högre bränslekostnad under år 1919 än år 1918, synes mig därför det för innevarande år begärda tilläggsanslaget å 14,500 kronor kunna något reduceras, exempelvis till 10,000 kronor. Med tillägg av det i fjol beviljade extra anslaget å 7,500 kronor skulle alltså det extra bränsleanslaget för år 1919 uppgå till 17,500 kronor i stället för enligt styrelsens beräkning 22,000 kronor.

För år 1920 torde man nu kunna räkna med ännu något lägre pris och synes därför det extra anslaget till bränsle kunna för detta år begränsas till 15,000 kronor.

Vad därefter vidkommer Ultunastyrelsens övriga framställningar vill jag meddela, att jag senare i dag kommer att föreslå äskande av anslag å tilläggsstat för täckande av restaurisens vid Ultuna förlust å frielevernas kosthåll under läsåret 1917—1918. Då Ultunastyrelsen nu höjt de betalande elevernas avgift för kosthållet, bör givetvis även den gottgörelse av statsmedel, som utgår för frielevernas kosthåll, ökas. Vad angår de övriga framställningarna, må det visserligen medgivas, att dyrtiden torde hava vållat ökade utgifter i flera av de angivna hänseendena, men jag anser dock icke så stort anslag, som begärts, nu vara nödvändigt härtill. Inalles synes mig ett anslag av 6,000 kronor böra vara tillräckligt såväl för frielevernas kosthåll som övriga nu uppgivna ökade anslagsbehov. Detta belopp bör utgå såväl för år 1919 som för år 1920.

[13.] Jag kommer senare att hemställa om anslag å 15,900 + 10,000 + 6,000 = 31,900 kronor å innevarande års tilläggsstat.

För år 1920 har jag tillstyrkt anslag å 15,000 + 6,000 = 21,000 kronor. Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för bestridande av vissa kostnader för bränsle m. m. vid lantbruksinstitutet vid Ultuna å *extra stat* för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 21,000.

i. *Läringsbyggnad vid Ultuna.*

[14.] Den byggnad vid Ultuna, vari lärlingarna vid den dit förlagda lantbruksskolan hava sina bostadsrum, har länge befunnits otidsenlig och i flera avseenden olämplig. På grund av att under kristiden vidlyftigare byggnadsföretag för statens räkning synts böra om möjligt uppskjutas, har denna fråga ännu icke blivit anmäld för Kungl. Maj:t. Jag finner emellertid förhållandena numera hava utvecklat sig därhän, att ett längre uppskov icke bör äga rum.

*Lärings-
byggnad vid
Ultuna.*
(extra anslag.)

Redan i skrivelse den 7 november 1906 framhöll styrelsen för lantbruksinstitutet vid Ultuna, hurusom ifrågavarande läringsbyggnad vore otjänlig för sitt ändamål. Såväl på grund härav som för att bereda möjlighet att träffa bättre anordningar för mathållningen åt lantbruksinstitutets elever än som vore möjligt i den uti rektorsbostadens källarvåning inredda restauranglokalen, borde ny läringsbyggnad uppföras för en beräknad kostnad av i avjämnat tal 84,000 kronor och den nuvarande läringsbyggnaden apteras till matsalar jämte källaravdelning, tjänarbostäder m. m. för en kostnad av 12,900 kronor. I avgivet utlåtande fann lantbruksstyrelsen detta förslag mindre lämpligt, i det att läringsbyggnaden då på det hela taget befunne sig i ganska gott skick och syntes kunna utan större olägenhet fortfarande användas för ändamålet, om också vissa brister hos densamma gjorde det önskligt att framdeles, när tillfälle erbjöde sig att använda densamma för annat lämpligt ändamål, förskaffa lantbruksskolan en lämpligare läringsbyggnad. Omförmälda restauranglokal borde emellertid undergå vissa förändringar och tillbyggnad för en till 9,500 kronor beräknad kostnad. Vid ärendets föredragning den 13 januari 1908 yttrade jag, att jag med hänsyn till vad lantbruksstyrelsen anfört funne institutsstyrelsens förenämnda förslag

icke för det dåvarande böra vinna beaktande. Jag fann mig emellertid ej heller kunna tillstyrka lantbruksstyrelsens förslag till restauranglokalens tillbyggande och ändring, enär fördelarna skulle bli obetydliga men i stället avsevärda olägenheter skulle uppstå. Jag ansåg därför, att för det dåvarande icke något av de framställda förslagen borde bringas till utförande, men att frågan borde framdeles ånyo upptagas till prövning, helst som anordningen av den nuvarande lärlingsbyggnaden syntes skola inom ej alltför avlägsen framtid göra dess utbytande mot en ny dylik byggnad oavvisligt. [14.]

År 1912 bragtes en del av lantbruksskolans byggnadsfrågor under riksdagens prövning så till vida, som i samband med omorganisation av denna skola anslag begärdes och beviljades till uppförande av en byggnad inrymmande föreläsningssalar samt bostad för en lärare vid skolan och ett rum för kontrollassistent. Denna byggnad har sedermera blivit uppförd på en i närheten av egendomens ekonomihus belägen plats, vilken emellertid är rätt avlägsen från den nuvarande lärlingsbyggnaden, där lärlingarna bo och intaga sina måltider. Vid skolbyggnadens förläggande har tagits hänsyn till att lämplig byggnadsplats för ny lärlingsbyggnad finnes alldeles intill densamma. Genom denna nybyggnad har möjlighet beretts att använda de förutvarande föreläsningssalarna i lärlingsbyggnaden till logement.

I skrivelse den 14 september 1914 har institutsstyrelsen, med erinran om nu omförmälda förhållanden, anfört följande.

Fortfarande kvarstode behovet av ny bostads- och ekonomibyggnad för lantbruksskolans lärjungar, enär den härtill använda lärlingsbyggnaden, oaktat bättre utrymme vunnits med de förutvarande lektionssalarna, måste anses olämplig även såsom bostadsbyggnad, vilket framginge av bifogade intyg från skolans läkare, regementsläkaren C. G. Leczinsky och av byggnadsingenjören Victor Holmgren.

Den förnämsta olägenheten vore otvivelaktigt, att med de nuvarande anordningarna 5 å 7 lärjungar måste bo i samma rum, vilket särskilt visat sig olämpligt, sedan undervisningen huvudsakligen koncentrerats till vinterhalvåret med befrielse från kroppsarbete under denna tid, varav blivit en nödvändig följd, att självstudier på rummet förekomme i vida större utsträckning än förr. Den erfarenhet, som dittills vunnits av den nya läsplanens tillämpning, visade tydligt i denna riktning.

Vore logementen sålunda ytterst otjänliga såsom studierum, kunde de ej heller anses vara lämpliga bostäder. Dels låge byggnaden långt ifrån undervisningslokalen och gårdens ekonomibyggnader, på en tomt inkilad i lantbruksinstitutets område, dels vore samtliga lokaler tränga och obekväma. Härtill komme, att nödvändiga tvätt- och badrum saknades likasom även ett ytterst välbehövt rum för torkning av våta kläder och skor, vilka nu belamrade logementen, samt att även köksavdelningen vore trång och otidsenlig. I sin helhet måste byggnaden därför anses vara för sitt nuvarande ändamål olämplig och rent av ohygienisk. Om- och

- [14.] tillbyggnad av densamma skulle icke, trots väsentliga kostnader, göra den fullt användbar, och kvar stode i alla händelser olägenheterna av det mycket olämpliga läget. Den enda riktiga utvägen syntes därför vara att på lämplig plats i närheten av skolbyggnaden uppföra ny bostadsbyggnad för skolans lärjungar och överlåta den nuvarande lärlingsbyggnaden till lantbruksinstitutet för att användas till något dess ändamål. Styrelsen ville i sådant hänseende erinra om sitt den 7 november 1906 avgivna förslag att använda densamma till ekonomiavdelning för elevernas hushåll och till matsalar, varjämte några välbehövliga rum för extraelever borde kunna inredas därstädes. Då emellertid den nuvarande, i rektorsbyggnadens källarvåning belägna restaurationslokalen för institutets elever borde kunna användas ännu några år framåt, hade styrelsen, med hänsyn till anbefalld sparsamhet i åskanden till 1915 års riksdag, icke funnit lämpligt att för det dåvarande begära anslag till nämnda ominredning.

Enär styrelsen emellertid vore av den uppfattning, att, om undervisningen skulle med framgång kunna bedrivas vid Ultuna lantbruksskola och lärjungar vid densamma för framtiden vara att påräkna, förhållandena i fråga om bostäder och vad därtill hörde icke finge vara sämre än vid de flesta andra lantbruksskolor i Sverige, hade styrelsen funnit denna fråga icke längre böra uppskjutas och hade med anledning härav låtit ingenjören Holmgren uppgöra ritningar och kostnadsförslag till nybyggnad för lantbruksskolans behov. Härvid hade hänsyn tagits till, att icke lämpligen mer än två lärjungar kunde bo i samma rum, till följd varav 14 elevrum blivit erforderliga, med tvättrum, badrum och torkrum för kläder m. m. Härjämte skulle byggnaden komma att inrymma matsal, kök och övriga till ekonomiavdelningen hörande lägenheter samt bostad för befallningsman ävensom en ritsal.

Kostnaden hade av ingenjören Holmgren beräknats till 90,000 kronor, inklusive all inredning.

Sedan lantbruksstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande i ärendet, inhämtade styrelsen yttrande av dåvarande överintendentensämbetet, som efter verkställd granskning i utlåtande den 28 december 1915 förklarade, att ämbetet för sin del icke funnit något att erinra i anledning av det framlagda förslaget.

I skrivelse den 20 oktober 1915 meddelade därefter lantbruksinstitutets styrelse bland annat, att styrelsen låtit fullständigt omarbета förslaget, så att genom en del förenklingar i byggnadssättet samt utrymmets tillvaratagande till det yttersta det blivit möjligt att nedbringa byggnadskostnaderna till 70,000 kronor, oaktat elevrummens antal ökats till 16 för att bereda plats även för några extraelever och ett välbehövt lärum för eleverna anordnats.

Sedan institutets styrelse på förekommen anledning av lantbruksstyrelsen anmodats inkomma med nytt anbud å uppförande av den ifrågasatta nybyggnaden, överlämnade institutets styrelse med skrivelse den 6 april 1916 sådant anbud, enligt vilket kostnaden för byggnadens uppförande, på grund av den alltjämt fortgående prisstegringen på alla områden, skulle belöpa sig till 80,500 kronor.

Förnyad utredning angående byggnadskostnaden har sedermera verkställts genom institutets styrelses försorg, och har styrelsen med skrivelse den 26 september 1917 överlämnat nya kostnadsförslag och anbud å byggnadsarbetet, enligt vilka kostnaden skulle uppgå till 136,000 kronor.

I infordrat yttrande den 14 mars 1918 har sedermera byggnadsstyrelsen meddelat, att styrelsen efter granskning av förevarande byggnadsförslag ansett sig böra framställa vissa anmärkningar mot detsamma ur såväl hygienisk som estetisk synpunkt samt fördenskull låtit utarbета ett nytt förslag. Sedan lantbruksinstitutets styrelse av byggnadsstyrelsen anmodats ombesörja kostnadsberäkning av sistnämnda förslag, hade institutets styrelse i svarsskrivelse härå såsom eget yttrande åberopat i allt huvudsakligt innehållet i en av ovannämnde Holmgren till styrelsen den 5 december 1917 i ärendet avlåten skrivelse, enligt vilken det ursprungliga förslaget numera ändrats i en del hänseenden och anmärkningarna mot detsamma i övrigt avvisats. Byggnadsstyrelsen hade emellertid på i yttrandet anförda skäl icke ansett sig kunna tillstyrka ett utförande av byggnadsarbetet enligt det sålunda ändrade förslaget. Då byggnaderna vid Sveriges lantbruksinstitut och skolor enligt byggnadsstyrelsens förmenande givetvis måste betraktas såsom förebilder och därigenom få betydelse för den allmänna byggnadskulturen i riket, syntes det styrelsen vara av synnerlig vikt, att byggnader av ifrågasvarande art bleve ur såväl estetisk som hygienisk, byggnadsteknisk och ekonomisk synpunkt fullt tillfredsställande. Med hänsyn härtill hade styrelsen låtit på grundvalen av de från Ultuna senast insända ritningarna utarbета ett nytt förslag, som anslöte sig till dessa så nära som varit möjligt med uppfyllande av de krav, styrelsen ansett sig böra uppställa på dylik byggnad.

Styrelsen för Ultuna lantbruksinstitut har på given anledning i skrivelse den 13 september 1918 anført, att styrelsen i ärendets nuvarande läge icke hade något att erinra mot byggnadsstyrelsens nyssnämnda förslag, ävensom i sammanhang därmed överlämnat upprättat kostnadsförslag därtill, slutande å ett belopp av 238,000 kronor.

Vidare har institutets styrelse i skrivelse till lantbruksstyrelsen den 11 november 1918 framhållit, att det ur flera synpunkter måste anses synnerligen önskvärt, att arbetet å byggnaden kunde påbörjas redan år 1919 i så god tid, att denna före årets slut kunde bringas under tak, i anledning varav styrelsen hemställt, att för sådant ändamål ett belopp av 75,000 kronor måtte ställas till dess förfogande redan under år 1919.

[14.] Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 18 november 1918 anfört följande.

»Vad beträffar behovet av här ifrågavarande byggnad får lantbruksstyrelsen helt uttala sin anslutning till vad styrelsen för Ultuna lantbruksinstitut härutinnan i remisshandlingarna anfört. Elevernars nuvarande bostadsförhållanden vid institutet och därmed sammanhängande omständigheter synas styrelsen vara av den art, att de ej kunna försvaras vid en statens undervisningsanstalt. Det må vidare framhållas, att omförmälda förhållanden säkerligen ej kunna undgå att utöva ett menligt inflytande med hänsyn till ej blott tillslutningen av elever till läroanstalten utan även — och förvisso i ej mindre grad — till läroanstaltens frekvens ur kvalitativ synpunkt. Ett snart avhjälpande av här ifrågavarande missförhållanden synes alltså vara en angelägenhet av stor och allmän betydelse.

Mot det av byggnadsstyrelsen uppgjorda förslaget till byggnadsarbetenas utförande jämte kostnadsförslag därtill har lantbruksstyrelsen ej något att erinra.»

På grund av vad sålunda anförts har lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, till bestridande av kostnaden för uppförande av ifrågavarande byggnad i huvudsaklig överensstämmelse med byggnadsstyrelsens sistnämnda förslag, anvisa dels å tilläggsstat för år 1919 75,000 kronor och dels å extra stat för år 1920 163,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Såsom jag redan anfört, anser jag ifrågavarande, sedan mer än 12 år tillbaka planerade byggnadsföretag ej längre kunna uppskjutas. Även om i den nuvarande byggnaden något bättre utrymme erhållits genom att de förra lektionssalarna kunnat användas till logement, sedan den nya skolbyggnaden uppförts, är byggnaden fortfarande för trång, vilket visar sig bland annat i att ända till 5 eller flera elever måste bo i samma rum. Ett sådant förhållande är naturligtvis synnerligen ofördelaktigt för studierna. Byggnaden är för övrigt även i flera andra hänseenden olämplig för sitt ändamål, synnerligast med hänsyn till de skäliga krav, som man numera bör ställa på en dylik byggnad vid statens lantbruksskola. Sedan skolbyggnaden uppförts, är även läget av den nuvarande bostadsbyggnaden mindre lämpligt.

Det senaste av byggnadsstyrelsen uppgjorda förslaget synes mig tilltalande och vara praktiskt anordnat, på samma gång som det gjorts så enkelt, som är förenligt med soliditet och ändamålsenlighet. Att byggnadskostnaden under årens lopp stigit högst väsentligt, är en sak som icke lär kunna undvikas. Emellertid är det icke uteslutet, att vid arbetets utbudande på entreprenad lägre anbud kan erhållas än kostnadsförslaget, vilket upprättades å en tid, då byggnadskostnaderna voro mycket höga. Med hänsyn härtill anser jag, att större byggnadsanslag

än 200,000 kronor icke nu bör beviljas. Jag kan ej heller finna nödvändigt, att någon del av anslaget anvisas redan för innevarande år, utan synes anslaget kunna fördelas med 100,000 kronor å vardera av åren 1920 och 1921. Ifall så efter anbudens prövning visar sig erforderligt, torde frågan om ökat anslag böra upptagas till vederbörlig prövning.

[14.]

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för uppförande vid Ultuna av en lärlingsbyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med byggnadsstyrelsens förslag bevilja ett anslag av 200,000 kronor och därav å *extra stat* för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av kronor 100,000.

j. *Bränsle m. m. vid lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp.*

Jämte det riksdagen år 1917 godkände ny stat för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp, anvisade riksdagen å extra stat för år 1918 för bestridande av vissa kostnader för bränsle m. m. vid nämnda institut ett förslagsanslag, högst 7,550 kronor. För år 1919 har för enahanda ändamål anvisats 8,500 kronor. Dessa anslag beräknades skola komma till användning sålunda:

[15.]
*Bränsle m. m.
vid lantbruks-
och mejeri-
institutet vid
Alnarp.
(extra anslag.)*

	1918	1919
Till dagsverken m. m. kronor	850	850
» renhållning m. m. »	1,200	1,200
» bränsle »	4,800	5,000
» kost för frielever »	700	1,450
Summa kronor	7,550	8,500.

Nu har styrelsen för nämnda institut i skrivelse den 1 juli 1918 anfört huvudsakligen:

Aven för budgetåret 1920 måste brist befaras att döma av de oerhörda stegringarna, som under senaste tid inträffat å så gott som alla områden. Om storleken av denna brist vore det givetvis omöjligt att lämna ett exakt besked. Alldeles bestämt gjorde sig ett behov av tillskott gällande vid samma poster som förut. Beträffande dagsverken m. m. hade priserna ökat, men syntes anslagsökningen kunna begränsas till 1,000 kronor mot 850 kronor föregående år. Vid de återstående posterna, renhållning, bränsle och frielever, måste utgifterna för framtiden ställa sig högre. Posten renhållning omfattade bland annat även ersättning för mathållning åt betjäningen, och denna ersättning hade givetvis icke hållit sig på

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml.

[15.]

samma nivå som förut, utan hade inom loppet av år 1918 stegrats med omkring 1 krona per dag och person. Detta förhållande nödvändiggjorde en höjning av denna post till 2,500 kronor. Kostnaderna för bränsle m. m. hade före kristiden uppgått till omkring 6,000 kronor men hade redan år 1917 mer än fördubblats och utgjort 12,625 kronor, beroende på en prisstegring av koks med åtminstone det fyrdubbla och på ved mer än det dubbla. Även med den största sparsamhet vid eldningen samt därigenom att ved i så stor utsträckning som möjligt användes till bränsle kunde denna post med nuvarande priser icke komma att understiga 12,500 kronor, vadan en ökning av 6,500 kronor utöver det normala anslaget här vore oundgängligen nödig. Kosten för frielever hade under normala tider beräknats att utgå med 500 kronor, vilket knappast motsvarade kronor 1.50 per dag och person. Dyrtiden hade emellertid gjort, att restaurationen måste gottgöras med det dubbla beloppet eller 3 kronor, vilket gjorde en årlig ökning av 500 kronor för varje frielev eller 3,500 kronor för 7 sådana. Utöver den ordinarie staten skulle alltså för år 1920 åtminstone behövas:

Till dagsverken m. m.	kronor	1,000
Renhållning m. m.	»	2,500
Bränsle m. m.	»	6,500
Frielevers kost	»	3,500

Summa kronor 13,500.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 18 november 1918 icke funnit något att erinra mot institutsstyrelsens beräkning och ansett det kunna med visshet förutses, att utgifterna även med iakttagande av största sparsamhet icke skulle kunna väsentligen nedbringas under de beräknade beloppen.

Departements-
chefen.

I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag tillräcklig anledning saknas för ändring i institutsstyrelsens nu ifrågavarande utgiftsberäkning och hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för bestridande av vissa kostnader för bränsle m. m. vid lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp å *extra stat* för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 13,500.

k. Byggnadsarbeten vid Alnarp.

[16.]

Byggnads-
arbeten vid
Alnarp.

(extra anslag.)

Med anledning av framställning från styrelsen för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 23 november 1918 hemställt om ett anslag å 245,000 kronor å *extra stat* för år 1920 för vissa byggnadsarbeten vid Alnarp. Detta ärende har remitterats till byggnadsstyrelsen.

Då jag har för avsikt att senare under riksdagen förelägga Kungl. Maj:t förslag till proposition om beviljande av anslag till byggnadsföretag vid Alnarp, torde visst belopp härtill böra nu beräknas. På frågans nuvarande ståndpunkt saknar jag anledning föreslå annat belopp än lantbruksstyrelsen tillstyrkt och hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[16.]

att i avbidan på den proposition angående anslag till byggnadsarbeten vid Alnarp, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å *extra stat* för år 1920 beräkna ett anslag av..... kronor 245,000.

1. *Höjda stipendier åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter.*

För beredande av höjda stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter under läsåret 1918—1919 har riksdagen å *extra stat* för innevarande år anvisat ett förslagsanslag av 30,000 kronor.

[17.]
Höjda stipendier åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter.
(extra anslag.)

I anledning härav har Kungl. Maj:t den 11 juli 1918 utfärdat kungörelse angående förhöjda understöd av statsmedel för läsåret 1918—1919 åt vissa elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter.

Rörande anslagsbehovet för ifrågavarande ändamål under läsåret 1919—1920 har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 21 september 1918 anfört, att det syntes kunna med visshet förutses, att behovet komme att även då påkalla förhöjda understödsbelopp. Mycket talade för att förhållandena komme att utveckla sig i sådan riktning, att även de i omförmälda kungörelse fastställda högre beloppen skulle visa sig otillräckliga för kommande läsår. Då emellertid ännu ingen erfarenhet hunnit vinnas rörande verkan av den senast vidtagna förhöjningen och det dessutom undandroge sig varje bestämt bedömande, huruvida de kostnader, till vilkas delvisa täckande här ifrågavarande understöd vore avsedda, för sistnämnda läsår komme att bliva lika stora, större eller mindre än för det förflutna läsåret, har styrelsen hemställt om beredande av medel för år 1920 med samma belopp som för år 1919 eller 30,000 kronor.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departementschefen.

[17.]

att för beredande av höjda stipendier åt obe-
medlade och mindre bemedlade elever vid lägre lant-
bruksundervisningsanstalter under läsåret 1919—1920
å *extra stat* för år 1920 anvisa ett förslagsanslag
av kronor 30,000.

m. *Utbildningskurser för kontrollassistenter.*

[18.]
Utbildnings-
kurser för
kontroll-
assistenter.
(extra anslag.)

Sedan under en följd av år statsbidrag till utbildningskurser för kontrollassistenter anvisats av Kungl. Maj:t från anslaget till undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar, hava dylika bidrag från och med år 1911 årligen anvisats av riksdagen. Beloppet har från och med år 1914 utgjort 14,800 kronor.

Den 28 februari 1914 utfärdade Kungl. Maj:t nytt reglemente för de med statsmedel understödda utbildningskurser för kontrollassistenter.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 26 augusti 1918 hemställt om anslags beredande för ifrågavarande ändamål för år 1920 med samma belopp som för år 1919.

Departements-
chefen.

Då medel för understödjande av utbildningskurser för kontrollassistenter torde böra vara tillgängliga jämväl för år 1920 och någon ändring i anslagsbeloppet icke synes erforderlig, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anordnande av utbildningskurser för kontrollassistenter å *extra stat* för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av kronor 14,800.

n. *Utbildningskurser för ladugårdsförmän och svinskötare.*

[19.]
Utbildnings-
kurser för
ladugårdsförmän
och svinskötare.
(extra anslag.)

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisade riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 anslag av 18,800 kronor till anordnande av utbildningskurser för ladugårdsförmän. Under åren 1916 och 1917 bestredos, efter särskilda medgivanden av riksdagen, utgifterna för nämnda kurser med vad som vid utgången av år 1915 kvarstod oanvänt å förenämnda anslag. 1917 års riksdag medgav sedermera, att den vid 1918 års ingång kvarstående ytterligare behållning å förut beviljade anslag finge under år 1918 användas till anordnande av utbildningskurser icke blott för ladugårdsförmän utan även för svinskötare, och anvisade därjämte för samma ändamål å extra

stat för år 1918 ett reservationsanslag av 16,300 kronor. För år 1919 har för samma ändamål anvisats ett reservationsanslag av 20,000 kronor.

[19.]

Kungl. Maj:t har den 28 september 1917 utfärdat reglemente för de med statsmedel understödda utbildningskurser för ladugårdsförmän och svinskötare. Dessa kurser äro dels praktiska, förlagda till enskilda egendomar, med vilkas innehavare kontrakt därom upprättats, och dels teoretiska kurser, förlagda till lantbruksskola eller annan lantbruksundervisningsanstalt. Den praktiska kursen räcker från den 29 oktober ena året till den 23 oktober påföljande år, dock med avbrott för en månad eller, beträffande svinskötarelev, kortare tid, varunder eleven bevisar teoretisk kurs. Elev äger av den praktiska kursens anordnare åtnjuta fri bostad jämte bränsle samt kost eller full stat ävensom kontant 270 kronor.

Enligt särskilda Kungl. Maj:ts beslut, grundade på för riksdagen vid anslags äskande framlagda beräkningar, äger innehavaren av den egendom, där praktisk kurs bedrives, av statsmedel åtnjuta för varje elev 200 kronor. Till läroanstalt, där teoretisk kurs hålles, utgår dels av statsmedel för varje kurs 300 kronor och dels för varje elev 70 kronor såsom ersättning för bostad, kost och undervisning.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 30 oktober 1918 hemställt om anslag för år 1920 till dylika kurser samt därvid anfört huvudsakligen följande:

De av kristiden orsakade förhållandena hade även på detta område medfört så avsevärt ökade omkostnader, att lantbruksstyrelsen icke kunde underlåta att hos Kungl. Maj:t framhålla behovet av att genom ökade anslag säkerställa fortvaron av dessa för husdjursskötseln betydelsefulla kurser.

Med nu gällande höga arbetspriser syntes det mindre antagligt, att fullt lämpliga sökande skulle komma att anmäla sig till genomgående av praktisk kurs, med mindre det till elev nu bestämda ersättningsbeloppet av 270 kronor avsevärt ökades. Då det vidare syntes obilligt, att denna ökning skulle helt drabba egendomens innehavare — en eventualitet, som för övrigt skulle kunna leda därhän, att under nu rådande dyrtid ingen kunde reflektera på att anordna utbildningskurser av ifrågavarande slag — ville lantbruksstyrelsen föreslå, att statsbidraget till innehavaren av egendom, dit praktisk utbildningskurs vore förlagd, skulle beträffande ladugårdselever höjas till 250 kronor för varje elev.

Vad åter svinskötarkurserna beträffade så, enär det visat sig betydligt svårare att få elever till dessa och det i fråga om dem i ännu mindre grad syntes kunna påräknas, att vederbörande egendomsinnehavare skulle befinnas villig göra väsentligt ökade uppförringar för erhållande av en mera tillfällig arbetskraft av ifrågavarande slag, borde ersättningens belopp höjas till 350 kronor för varje elev.

I samband med förhöjning av dessa anslag borde föreskrivas, att anordnare av här ifrågavarande kurs skulle vara skyldig att lämna elev, utom bostad med

[19.] bränsle samt kost eller stat ävensom undervisning, ett kontant belopp av vid ladugårdsskötarkurs 300 kronor och vid svinskötarkurs 375 kronor.

Aven för anordnande av de teoretiska undervisningskurserna påkallade rådande tidsförhållanden givetvis ökad ersättning. Den nu till vederbörande läroanstalt utgående ersättningen av 300 kronor för kurs måste i förhållande till tidskravet anses vara alltför obetydlig för att åt läroanstalten bereda skälig gottgörelse för intrång och omak samt för de med kursens anordnande förenade kostnader.

Utom denna gottgörelse utginge för närvarande ersättning av 70 kronor för varje elev för bostad, kost och undervisning. Då kurs enligt gällande föreskrift skulle pågå i en månad och lektionstimmarnas antal utgjorde 120, sade det sig självt, att, även om ett mycket lågt arvode beräknades utgå till vederbörande lärare, återstående belopp bleve så ringa, att detta under nu rådande dyrtid ej på långt när kunde anses utgöra skälig ersättning för bostad och kost. Då berörda missförhållande ej kunde tänkas fortvara, utan att kursernas fortbestånd allvarligt äventyrades, hölle lantbruksstyrelsen före, att en icke allt för obetydlig förändring härutinnan nu måste företagas. Då de hittills tillämpade grunderna för här ifrågavarande ersättnings utgående dessutom syntes i så måtto mindre lämpliga, som ersättningen för undervisningen utginge per elev, trots det att kostnaderna härför vid en kurs på tio à femton elever ej vore avsevärt större än vid en kurs på vida mindre antal elever, syntes en ändring även i detta avseende vara påkallad. I sådant hänseende ville lantbruksstyrelsen föreslå, att den per elev utgående ersättningen bestämdes att gälla endast kostnaderna för bostad och kost samt att övrig ersättning, bland annat för undervisningen, lämnades i en rund summa för varje kurs. Med hänsyn till nu rådande förhållanden ansåge sig lantbruksstyrelsen ej kunna föreslå lägre ersättning än 90 kronor för varje elev för bostad och kost per kurs om en månad samt 800 kronor till vederbörande läroanstalt såsom ersättning i övrigt för kursens hållande.

De av lantbruksstyrelsen sålunda förordade förhöjningarna i statsbidragen för här ifrågavarande undervisning borde, därest utsikter skulle förefinnas, att densamma skulle i något så när oförminskad omfattning kunna oavbrutet fortgå, träda i tillämpning redan från och med den 1 november 1918, vid vilken tidpunkt nya praktiska kurser toge sin början. Den långt framskridna tiden syntes icke heller omöjliggöra detta, enär dels anslagen till de praktiska kurserna ej plägade utbetalas, förr än en del av undervisningsåret redan gått till ända, och dels nästa teoretiska kurser av ifrågavarande slag ej hölles förr än under sommaren 1919.

Den omständigheten, att innehavarna av de gårdar, där här ifrågavarande kurser anordnats, genom allt fortfarande gällande avtal åtagit sig att på hittillsvarande villkor meddela denna undervisning, syntes ej böra utgöra skäl för avvisande av rimliga krav, då tidsförhållandena uppenbarligen påkallade en förhöjning i ersättningarnas belopp.

Enligt av statskontoret lämnad uppgift hade vid 1918 års ingång funnits en reserverad behållning å ifrågavarande anslag av 18,400 kronor, vartill komme årets anslag å 16,300 kronor eller tillsammans 34,700 kronor. Med frånräknande av dels under år 1918 redan utanordnade ersättningar för dylika kurser, tillsammans 11,000 kronor, och dels ersättning för under året ytterligare tillkommande kurser, vilken ersättning syntes kunna beräknas komma att uppgå till 12,000 kronor, skulle till år 1919 återstå ett reserverat belopp av 11,700 kronor. Då vidare

riksdagen för samma år till angivna ändamål anvisat 20,000 kronor, skulle alltså för år 1919 31,700 kronor finnas tillgängliga för meranämnda ändamål.

Under antagande att sistnämnda år undervisning skulle komma att lämnas 70 ladugårdsskötarelever och 10 svinskötarelever, skulle med de av lantbruksstyrelsen nu föreslagna förhöjda ersättningarna för denna undervisning krävas statsmedel till ett sammanlagt belopp av 32,200 kronor. Ehuru detta belopp med 500 kronor överstege de för år 1919 tillgängliga medel, syntes dock, vid det förhållande, att alltid några elevplatser plägade vara obesatta, anvisande av något särskilt anslag till bristens utjämnande ej erfordras. Någon behållning å ifrågavarande anslag kunde emellertid icke påräknas till år 1920. För sistnämnda år kunde anslagsbehovet förväntas bli i huvudsak detsamma som för år 1919.

Lantbruksstyrelsen har slutligen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes dels vidtaga åtgärder för att de av statsmedel utgående ersättningar till utbildningskurser för ladugårdsförmän och svinskötare måtte från och med de kurser, som toge sin början den 1 november 1918, höjas till de av styrelsen nu föreslagna belopp, dels ock föreslå riksdagen att å extra stat för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 33,000 kronor till anordnande av dylika utbildningskurser.

Statskontoret har i utlåtande den 21 november 1918 förklarat sig icke hava något att erinra mot vad lantbruksstyrelsen sålunda föreslagit.

I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag det nödvändigt, att statsbidragen till dessa kurser ökas. Vad de praktiska kurserna angår, är statsbidraget i hög grad beroende av den avlöning, som tillerkännes eleverna. Det synes mig uppenbart, att de minimibelopp, som enligt nu gällande regler skola av de praktiska kursernas anordnare utbetalas såsom avlöning till ladugårds- och svinskötarelever, numera äro alltför låga. Om icke högre avlöning ges, är det med hänsyn till den allmänna stegringen i arbetslönerna att befara, att stor svårighet skall möta att erhålla elever till dessa kurser, och då bleve icke det mål uppnått, som man avsett att vinna med kursernas inrättande. Icke minst för närvarande och så länge kreatursskötseln måste arbeta under helt andra förutsättningar än förr, speciellt vad utfodringen angår, samt även framdeles, då det gäller att genom sakkunnig och i alla avseenden klokt planlagd skötsel bota de skador, kreaturstammen lidit under kristiden, äro dessa utbildningskurser av synnerligen stor betydelse. Jag har emellertid den uppfattningen, att de ökningar i minimiavlöningen, som lantbruksstyrelsen nu föreslagit, knappast äro tillräckliga för att tillförsäkra kurserna avsett elevantal. Styrelsen har föreslagit ökning av den kontanta minimiavlöningen från 270 till 300 kronor för ladugårdseleverna eller med allenast 30 kronor och till 375 kronor för svinskötareleverna eller med 105 kronor. Då jag på de av lantbruksstyrelsen anförda skäl anser en något högre avlöning böra beräknas för svin-

*Departement-
schefen.*

- [19.] skötareleverna än för ladugårdseleverna, vill jag för min del förorda, att minsta avlöningarna bestämmas till för de senare 350 kronor och för de förra 400 kronor.

För närvarande utgår statsbidraget till praktisk kurs med 200 kronor för elev, motsvarande nära tre fjärdedelar av den nu bestämda minimiavlöningen, 270 kronor. I fall denna proportion tillämpas vid de nu av mig förordade avlöningarna, skulle statsbidraget bli för ladugårdselev 262 kronor 50 öre och för svinskötarelev 300 kronor. Lantbruksstyrelsen har föreslagit respektive 250 och 350 kronor. I betraktande av att värdet av fri kost eller stat samt bostad och bränsle, vilka förmåner gäldas av kursens anordnare, avsevärt stigit, synes mig gottgörelsen av statsmedel för ladugårdselev böra höjas till 300 kronor. Den av lantbruksstyrelsen föreslagna gottgörelsen för svinskötarelev synes mig av samma anledning kunna godkännas.

Lantbruksstyrelsens förslag till ökade ersättningar för de teoretiska kurserna ger mig icke anledning till erinran. Den av styrelsen förordade omläggningen av sättet för denna ersättnings beräkning synes vila på en riktig åskådning.

Med användande av de till grund för lantbruksstyrelsens beräkning liggande förutsättningar i avseende på antalet elever samt under antagande — i likhet med nämnda styrelse — att statsbidrag skall utgå till 5 teoretiska kurser, beräknar jag anslagsbehovet sålunda:

70 ladugårdselever	à 300 kr.		kronor 21,000
10 svinskötarelever	à 350 »		» 3,500
5 teoretiska kurser	à 800 »		» 4,000
80 elever vid dito dito	à 90 »		» 7,200
			kronor 35,700.

I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag ökat statsbidrag böra utgå redan till nu pågående praktiska kurser och de teoretiska kurser, som skola hållas innevarande år, och detta oaktat vederbörande förbundit sig att hålla dessa kurser för lägre gottgörelse. Jag vill erinra, att riksdagen år 1917 medgav, att ökat statsbidrag finge utgå för hållande av lantbruksskola redan under då löpande kontraktsår.

Jag har inhämtat, att antalet elever i nu pågående kurser icke är större, än att de för året tillgängliga medlen medge utbetalning av de av mig nu förordade statsbidragen utan att tilläggsanslag kräves.

För år 1920 behövs däremot anslag till hela den beräknade kostnaden, vilken bör avjämnas till 36,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anordnande av utbildningskurser för ladugårdsförmän och svinskötare å *extra stat* för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av kronor 36,000.

[19.]

o. *Utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna.*

Med anledning av Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen till anordnande av utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna å *extra stat* för vartdera av åren 1918 och 1919 anvisat anslag å 7,000 kronor.

[20.]
Utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna.
(extra anslag.)

Den 28 augusti 1917 har Kungl. Maj:t utfärdat reglemente för dylika kurser.

Departementschefen.

Då anslag för detta ändamål torde böra beredas jämväl för år 1920, får jag, i enlighet med av lantbruksstyrelsen i skrivelse den 26 augusti 1918 gjord framställning, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anordnande av utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna å *extra stat* för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av kronor 7,000.

p. *Jordbrukskonsulenter.*

Såsom bidrag till avlönande av jordbrukskonsulenter i landets olika delar har riksdagen på *extra stat* för år 1919 anvisat anslag å tillhopa 80,000 kronor. Då jag har för avsikt att under loppet av instundande riksdag underställa Kungl. Maj:t förslag till vissa åtgärder berörande egnahemsväsendet samt bland dessa ingå vissa förändringar beträffande statsbidragen till jordbrukskonsulenter, medförande en väsentlig höjning i anslaget för detta ändamål, får jag nu hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[21.]
Jordbrukskonsulenter.
(extra anslag.)

att i avbidan på den proposition angående statsbidrag för anställande av jordbrukskonsulenter, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å *extra stat* för år 1920 beräkna ett anslag av kronor 150,000.

q. *Vandringsrättare.*

[22.]
Vandrings-
rättare.
 (extra anslag.)

För år 1912 anvisade riksdagen första gången anslag å extra stat att av Kungl. Maj:t i mån av behov användas såsom bidrag till avlö- nande av vandringsrättare i Dalarna och Norrland under villkor, att övriga kostnader för desamma bestredes av landsting, hushållningssällskap eller eljest, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. Därefter har anslag beviljats för anställande av vandrings- rättare även i övriga delar av landet och anslagens belopp hava små- ningom ökats för att bereda statsbidrag till ökat antal dylika befattnings- havare. I överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag har 1918 års riksdag på extra stat för år 1919 anvisat såsom bidrag till anställande av vandringsrättare utan begränsning till vissa landsdelar ett reserva- tionsanslag av 48,000 kronor under samma villkor som bestämdes för 1912 års anslag.

Enligt kungörelsen den 1 november 1912 angående statsbidrag till avlöande av vandringsrättare må till hushållningssällskap utgå bi- drag av statsmedel för anordnande av praktisk undervisning i lanthus- hållning, husdjursskötsel och lantbrukets binäringar genom så kallade vandringsrättare med belopp, motsvarande högst hälften av den summa, vartill kostnaderna för undervisningen uppgått, dock icke med högre belopp än 600 kronor för år räknat för varje anställd vandringsrättare.

Då statsbidraget ifråga sålunda är begränsat till högst 600 kronor för varje vandringsrättare, lämbur det av riksdagen anvisade anslaget tillgång till anställande av inalles 80 vandringsrättare. Då anslag för ifrågavarande ändamål år 1911 första gången anvisades av riksdagen, utgick man med hänsyn till då rådande förhållanden från den förutsätt- ningen, att lämpliga vandringsrättare skulle kunna anställas mot en årsavlöning av 1,200 kronor, varav staten skulle bidraga med halva be- loppet och andra hälften skulle tillhandahållas av hushållningssällskap, landsting eller eljest inom orten.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 augusti 1918 har Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, efter erinran att inom sällskapets område vandringsrättarnas avlöning från början bestämts till 1,200 kronor, anfört huvudsakligen följande.

På grund av de allt mer och mer stegrade levnadsomkostnaderna hade hus- hållningssällskapet sett sig nödsakat att så småningom höja avlöningen för vandrings- rättarna, och den 30 mars 1918 hade hushållningssällskapet fastställt följande av- löningsstat för de inom Norrbottens län verksamma vandringsrättarna att gälla från och med den 1 januari samma år: grundlön 1,600 kronor med 3 ålderstillägg, vart-

dera à 200 kronor efter respektive 3, 6 och 9 års väl vitsordad tjänstgöring. Därjämte hade hushållningssällskapet beviljat vandringsrättarna krigstidshjälp enligt de av riksdagen för statstjänare fastställda grunderna.

Då statsbidraget till vandringsrättarnas avlöande för närvarande utginge enligt samma grunder som bestämdes år 1911, och då förhållandena sedan dess så väsentligt förändrats, så måste det anses synnerligen väl motiverat, att detta bidrag nu avsevärt ökades. Förhållandet emellan statsbidraget och ortsbidraget hade ursprungligen beräknats så, att staten och orten skulle lämna lika stora bidrag. Den nu av hushållningssällskapet beslutade lönen av lägst 1.600 och högst 2,200 kronor kunde med hänsyn till de inom detta län rådande förhållandena icke anses vara för högt tilltagen. Tvärtom hade hushållningssällskapet sett sig tvunget att därutöver bevilja särskild krigstidshjälp. Skulle vandringsrättarinstitutionen kunna fylla sin viktiga uppgift, och skulle man för denna uppgift kunna förvärva och bibehålla dugligt folk, så vore det nämligen absolut nödvändigt, att årsinkomsten ej sattes avsevärt lägre, än vad en skötsam grovarbetare nu utan svårighet kunde förtjäna.

Norrbottnens länss hushållningssällskap hemställde därför, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen en sådan höjning i det till vandringsrättares avlöande anvisade statsanslaget, att statsbidraget skulle kunna utgå med ett belopp, motsvarande hälften av den till vandringsrättarna utgående avlöningen, intill ett belopp av 1,100 kronor för varje vandringsrättare.

Lantbruksstyrelsen, till vilken denna framställning remitterats, har i skrivelse den 13 september 1918 först meddelat, att det till grund för anslagsberäkningen vid 1918 års lagtima riksdag liggande antalet av 80 vandringsrättare torde motsvara det antagliga behovet även för år 1920. Med den utveckling förhållandena numera tagit vore emellertid statsbidragets begränsning till 600 kronor alltför snäv. Styrelsen har vidare anfört:

»Att åtgärder i samma riktning, som de av Norrbottens läns hushållningssällskap vidtagna, med nödvändighet påkallas inom snart sagt alla de områden, inom vilka vandringsrättare äro anställda, finner styrelsen uppenbart. Lönerns allmänna och starka stegring, dyrtidens undan för undan allt mera ökade tryck och den all livligare konkurrensen om duglig arbetskraft från den enskilda företagsamhetens sida, gör det allt mer omöjligt att kunna för ifrågavarande befattningar vinna och vid desamma kvarhålla verkligt kvalificerade förmågor, i vilket avseende lantbruksstyrelsen anser sig böra med styrka framhålla, att gagnet av vandringsrättare i alldeles särskilt hög grad är beroende av att för dessa tjänster kunna påräknas verkligt dugande arbetskrafter. Enligt vad lantbruksstyrelsen har sig bekant, göra sig också samma svårigheter gällande inom övriga hushållningssällskap. Hushållningssällskapen stå ofta ställda inför valet att antingen betydligt höja lönerna åt här ifrågavarande tjänstemän, vilka lönetillskott då uteslutande drabba sällskapen själva, eller att nödgas se dugliga vandringsrättare lämna sina tjänster för att i lyckligaste fall ersättas av mindre dugliga eller i varje fall mindre erfarna. Då därtill kommer, att hushållningssällskapens förmåga att påtaga sig ökade omkostnader för närvarande är synnerligen begränsad, säger det sig självt, att utvecklingen

[22.] är på god väg att taga en sådan riktning, som ej kan vara till fromma för det viktiga ändamål, statsmakterna med här ifrågavarande anslag velat tillgodose.

Lantbruksstyrelsen vill alltså för sin del instämma i det av Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott framställda förslaget om beredande av möjlighet att med hjälp av statsmedel öka lönerna för vandringsrättarna. Lantbruksstyrelsen håller dock före, att försiktigheten torde bjuda att ej gå fullt så långt, som förvaltningsutskottet förordar. Styrelsen vill sålunda för sin del föreslå, att grunderna för här ifrågavarande statsbidrags utgående ändras därhän, att statsbidrag må kunna beviljas med belopp, motsvarande hälften av den till vandringsrättare utgående avlöningen intill ett belopp av 900 kronor för varje vandringsrättare. Lantbruksstyrelsen vill härtill anmärka, att styrelsen däri ej inbegriper eventuellt erforderlig kristidshjälp, enär sådan torde böra med hänsyn till de lokala förhållandena, liksom till hushållningssällskapens övriga tjänstemän, beviljas av vederbörande hushållningssällskap.

Vad beträffar storleken av det anslag, som, därest de av lantbruksstyrelsen här ovan framhållna synpunkterna vinna beaktande, torde böra av riksdagen äskas, får lantbruksstyrelsen anföra följande. Enligt av statskontoret lämnad uppgift fanns den 1 januari 1918 å här ifrågavarande anslag ett reserverat belopp av 44,925 kronor. Sedan härifrån avdragits på år 1917 belöpande, den 1 januari 1918 ännu ej uttagna statsbidrag, utgörande 1,200 kronor, återstår att för ändamålet disponera under år 1918 ett belopp av 43,725 kronor, vilket tillsammans med för år 1918 anvisade 45,000 kronor — varav 3,000 kronor å tilläggsstat — utgör 88,725 kronor. Avdragas härifrån för år 1918 beviljade understöd, utgörande tillsammans 40,200 kronor, skulle till år 1919 återstå ett reserverat belopp av 48,525 kronor att jämte det för samma år anvisade anslaget, 48,000 kronor, användas för ändamålet.

Då behovet av ökning i här ifrågavarande statsunderstöd redan nu gör sig synnerligen kraftigt gällande, anser sig lantbruksstyrelsen böra föreslå, att den ifrågasatta ändringen beträffande understödets utgående måtte få tillämpas redan från och med år 1919. Under förutsättning att detta förslag vinner godkännande, samt att statsbidrag med föreslagna högsta belopp, 900 kronor, utgå till vandringsrättare, skulle behållningen å anslaget till år 1920 stanna vid 24,525 kronor. Under nyssnämnda förutsättningar beträffande statsbidragens storlek och antal skulle alltså under samma år ytterligare ett belopp av cirka 50,000 kronor bliva erforderligt för meranämnda ändamål.»

Under återopande av vad sålunda anförts, har lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes

dels vidtaga sådan ändring i ovannämnda kungörelse den 1 november 1912, att från och med år 1919 må till hushållningssällskap av statsmedel utgå bidrag till anställande av vandringsrättare med belopp motsvarande högst hälften av den summa, vartill kostnaderna uppgått, dock icke med högre belopp än 900 kronor för år räknat för varje inom sällskapets område anställd vandringsrättare,

dels ock föreslå riksdagen att å extra stat för år 1920 anvisa, att av Kungl. Maj:t i mån av behov användas, såsom bidrag till anställande

av vandringsrättare ett reservationsanslag av 50,000 kronor, under oförändrade villkor.

[22.]

Statskontoret har i utlåtande den 5 december 1918 anmält, att ämbetsverket icke funnit anledning till erinran mot lantbruksstyrelsens framställning.

I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag det med hänsyn till den allmänna stegringen i alla avlöningar och särskilt i lönerna för personer i en med vandringsrättarnas jämförlig ställning uppenbart, att en väsentlig ökning i vandringsrättarnas avlöningsförmåner utöver det till grund för statsbidraget liggande beloppet av 1,200 kronor är oundgängligen nödig, därest verkligt dugande personer skola kunna förvärfvas till och behållas vid dessa tjänster, och detta alldeles oavsett de speciella kristidssvårigheterna för närvarande. Med de ökade lönerna bör emellertid även följa ökat statsbidrag. Lantbruksstyrelsens förslag härutinnan synes mig vara lämpligt avvägt och innefatta en god lösning av frågan. Jag biträder därför detsamma och anser lika med ämbetsverken, att denna bidragshöjning bör tillämpas redan från och med innevarande år.

Departements-
chefen.

Ifall för 80 vandringsrättare utgå bidrag med 900 kronor till varje, blir totalutgiften 72,000 kronor. Då enligt de av lantbruksstyrelsen lämnade uppgifter, mot vilka statskontoret ej gjort någon erinran, för år 1919 finnes tillgängligt ett sammanlagt belopp av 96,525 kronor, lämnar detta belopp icke blott tillgång till utanordnande av de ökade bidragen redan under år 1919 utan kan antagas lämna ett överskott till år 1920 å minst 24,525 kronor. För år 1920 behövs då anslag å 72,000 — 24,525 = 47,475 kronor. Detta belopp har av lantbruksstyrelsen avrundats till 50,000 kronor. Då emellertid lantbruksstyrelsen hållit för antagligt, att antalet 80 torde motsvara behovet av vandringsrättare även under år 1920, samt det knappast är troligt, att högsta statsbidraget överallt skall utgå, synes det tillräckligt, att anslaget liksom för år 1919 bestämmes till 48,000 kronor.

Ifall icke från riksdagens sida invändning göres mot den nu ifrågasatta ökningen i statsbidragets maximibelopp, kommer jag att senare föreslå erforderlig ändring i ovannämnda kungörelse, att tillämpas redan under innevarande år.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1920 anvisa, att av Kungl. Maj:t i mån av behov användas, såsom bidrag till anställande av vandringsrättare ett reservationsanslag av kronor 48,000.

[22.]

under villkor att övriga kostnader för vandringsrättarna bestridas av landsting, hushållningssällskap eller eljest, samt på de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

r. *Utbildningskurser i beteskultur och ängsskötsel.*

[23.]

Utbildningskurser i beteskultur och ängsskötsel.

(extra anslag.)

Till anordnande av utbildningskurser i beteskultur och ängsskötsel har riksdagen å extra stat för år 1919 anvisat ett reservationsanslag av 2,000 kronor.

I enlighet med vad lantbruksstyrelsen hemställt i skrivelse den 13 september 1918 tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anordnande av utbildningskurser i beteskultur och ängsskötsel å extra stat för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av kronor 2,000.

s. *Stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning m. m.*

[24.]

Stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning m. m.

(extra anslag.)

På grund av framställning av lantbruksstyrelsen i skrivelse den 26 augusti 1918 hemställer jag, att i överensstämmelse med vad under en följd av år ägt rum Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till utbildande av en stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning m. m. å extra stat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst... kronor 1,500.

t. *Fredrika Bremer-förbundets lant-hushållningsskola vid Rimforsa.*

[25.]

Fredrika Bremer-förbundets lant-hushållningsskola vid Rimforsa.

(extra anslag.)

Till Fredrika Bremer-förbundets lant-hushållningsskola vid Rimforsa för utbildande av lärarinnor, vilken skola år 1907 började sin verksamhet, har såsom understöd av statsmedel anvisats av riksdagen på Kungl. Maj:ts framställning anslag för varje av åren 1908—1910 å 4,000 kronor, för vart och ett av åren 1911—1913 å 6,000 kronor och för varje av åren 1914—1919 å 8,000 kronor.

Såsom villkor för de årliga anslagens åtnjutande har Kungl. Maj:t vid deras utanordnande föreskrivit, bland annat, att ett visst antal elever,

nämligen för åren 1908—1910 tre och för åren 1911—1919 fyra, skulle äga åtnjuta kostnadsfri undervisning, dock utan att vara befriade från avgifter för kost och logi, samt att avgiften för undervisning, kost, logi och lyse ej finge överstiga visst belopp, som i början bestämdes till 600 kronor men från och med år 1916 höjts till 700 kronor. För år 1919 har sagda belopp ytterligare höjts till 1,000 kronor. [25.]

Skolans styrelse har nu i en till Kungl. Maj:t ingiven skrift anhallit om ett statsanslag för år 1920 å 12,000 kronor. Skolstyrelsen har i skriften anfört huvudsakligen följande.

För år 1918 hade skolan bekommit anslag av hushållningssällskapen i Östergötlands, Gävleborgs och Kopparbergs län med tillsammans 550 kronor. Tidigare hade hushållningssällskapen allmänna bidragit, men sedan i de särskilda länen börjat upprättas lanthushållsskolor, hade hushållningssällskapen ansett sig i första hand böra understödja dessa skolor, lämnande åt staten att understödja lärarinneutbildningen.

Vid uppställandet av budgeten för år 1920 hade styrelsen med hänsyn till livsmedlens fördyring ansett sig böra avsevärt höja summan för hushållet. För betäckandet av de ökade utgifterna för detsamma hade styrelsen emellertid begärt sådan ändring i villkoren för statsunderstödet, att maximiavgiften för elev måtte höjas.

Då riksdagen 1913 beviljade lanthushållningsskolan ett understöd av 8,000 kronor, hade därmed erkänts, att skolan under dåvarande förhållanden för att kunna rätt bedriva sin verksamhet var i behov av ett så stort understöd. Sedan dess hade penningvärdet varit i ständigt sjunkande, och det vore därför tydligt, att skolan nu vore i behov av ett större understöd, framförallt om den skulle vara i stånd att så avlöna sina lärarinnor, som tiden krävde och som i utgiftsstaten för år 1920 beräknats.

Vid denna skrift var fogat förslag till inkomst- och utgiftsstat för år 1920. För underlättandet av bedömandet därav lämnas här nedan en jämförande sammanställning av detta förslag samt det vid 1913 års riksdag framlagda budgetförslaget för år 1914, vilket upptog ett begärt statsanslag av 9,000 kronor, ehuru på Kungl. Maj:ts förslag dylikt anslag beviljades blott å 8,000 kronor.

	1914 Kronor	1920 Kronor
<i>Inkomster:</i>		
Statsbidrag, beräknat	9,000	12,000
Hushållningssällskapens bidrag	950	550
Elevavgifter	14,000	30,000
Vinst av småbruket och trädgården	400	500
Lokalhyra av lanthushållsskolan.....	—	24,350
		1,000
		44,050

[25.]

Utgifter:

Avlöningar	8,300	10,500	
Frielever	400	400	
Mathållning	6,400	21,500	
Undervisnings- och skrivmateriel, porto, tryck, telefon	1,400	1,400	
Ved, lyse, tvätt, rengöring	2,500	4,500	
Reparationer, underhåll, inventarier	700	550	
Räntor och amortering, netto	1,950	2,100	
Studieresor m. m.	700	—	
Onera, läkare, extra arbeten och diverse ..	2,000	24,350	3,100 44,050.

Den starka inkomstökningen av elevavgifter beror på att dessa avgifter, vilka för år 1914 beräknades till 600 kronor av en var av 20 elever jämte 2,000 kronor från extra elever, nu upptagits till 1,000 kronor av en var av 30 elever. Det kan nämnas, att elevantalet år 1917 var 28.

Vad utgifterna angår möter först en ökning med något mer än 25 procent i de för år 1914 beräknade avlöningarna. Posten mathållning uppvisar en våldsam stegring, vilken delvis sammanhänger med ökningen i elevantalet men huvudsakligen torde bero på dyrtiden. Bränslekontot är likaledes väsentligt ökat, varjämte diverseposten företer en rätt stor ökning.

Lantbruksstyrelsen har den 21 november 1918 avgivit utlåtande över nämnda ansökning och har därvid tillika överlämnat en från lant-hushållningsskolans styrelse ingiven skrift med begäran om ett tilläggsanslag å 4,000 kronor för år 1919.

Lantbruksstyrelsen har anfört:

»Vad först beträffar sistnämnda framställning vill lantbruksstyrelsen erinra därom, att skolans styrelse, under framhållande av de genom tidsförhållandenas inflytande alltmer ökade omkostnaderna, redan förlidet år anhöll om ett med 2,500 kronor till 10,500 kronor förhöjt statsanslag för år 1919. Lantbruksstyrelsen, som anbefallts avgiva utlåtande över denna framställning, ansåg emellertid någon förhöjning i det förut till skolan utgående anslaget å 8,000 kronor ej böra ifrågakomma, enär det ej låte sig göra att så långt i förväg beräkna, vilken inverkan på kostnaden för undervisningen dyrtiden framdeles kunde utöva. Någon förhöjning blev ej heller av Kungl. Maj:t och riksdagen beviljad.

Under den sedan dess förflutna tiden har emellertid den allmänna stegringen i snart sagt alla omkostnader varit så betydande, att det icke kan lida något tvivel därom, att uppehållandet av skolans verksamhet under år 1919 med nödvändighet och även med iakttagande av den största sparsamhet måste vara förenat men avsevärt ökade kostnader.

Då skolans verksamhet är av stor och allmän betydelse samt bedrives på ett förtjänstfullt sätt, synes det angeläget, att skolan beredes så avpassat ekonomiskt

stöd, att densamma kan allt fortfarande utöva sin gagnande verksamhet. Skolstyrelsen begär nu en ökning i statsanslaget av 4,000 kronor för såväl år 1919 som år 1920. Med hänsyn till dels den stora prisstegringen å alla för skolverksamheten behövlige förbrukningsartiklar och dels nödvändigheten att tillgodose skolans föreståndarinna och lärarinnor med väl behövlige löneförbättringar — av lärarinnorna hava endast de, vilka samtidigt äro lärarinnor vid lanthushållsskolan, kunnat erhålla tillfällig löneförbättring — håller lantbruksstyrelsen före, att fullgoda skäl föreligga för beviljande av ytterligare 3,000 kronor för år 1919.

Beträffande framställningen om ett anslag å 12,000 kronor för år 1920 vill lantbruksstyrelsen framhålla, att det under nuvarande förhållanden synes mer än ovisst, huru omkostnaderna komma att ställa sig år 1920. Då det emellertid ej torde vara uteslutet, att någon lindring i de nu uppdrivna utgifterna kan komma att inträffa, synes det lantbruksstyrelsen knappast tillrådligt att nu för nämnda år beräkna ytterligare höjning i statsanslaget. Å andra sidan synas tillräckliga motiv för nedsättning under de för år 1919 beräknade anslag, tillsammans 11.000 kronor. ej föreligga.»

I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag utredningen ådagalägga behovet av ökat statsbidrag till ifrågakvarande skola. Vad de beräknade utgifterna angår bör erinras, att, såsom lantbruksstyrelsen ock framhållit, lärarinnorna vid denna undervisningsanstalt icke blivit i sådan egen-skap delaktiga av den tillfällige löneförbättring och det extra krigstids-tillägg, som beviljats lärarinnor vid närstående skolor, särskilt lanthus-hållsskolor. Endast ifall de därjämte undervisat i den vid Rimforsa för-lagda lanthushållsskolan, hava de undfått dylik förmån, men då blott för sistnämnda undervisning. Att nu bereda dem möjlighet till i någon mån förhöjt arvode även vid själva lanthushållningsskolan synes vara en av konsekvens och billighet förestavad åtgärd.

*Departement-
schefen.*

Vad övriga utgifter angår kan framhållas, att om ökningen i kostnaderna för mathållningen är stor, så beräknas dock elevavgifterna lämna ett till och med något större belopp utöver dessa kostnader än för år 1914. Dessa två poster stå i nära sammanhang med varandra och det torde få anses givet att, om mathållningskostnaderna nedgå, jämväl av-giften sänkes.

Annan utväg att täcka den påräknade bristen torde ej finnas än genom ökning av statsbidraget. I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag emellertid denna ökning ej böra göras fullt så stor, som skolstyrelsen begärt. Det kan härvidlag nämnas, att trädgården och småbruket år 1917 lämnat ett väsentligt större överskott än som beräknats för år 1920. Då emellertid det är ovisst, hur stort överskott, som kan påräknas härifrån för nästa år, och då budgetförslaget icke kunnat upptaga någon post för studieresor samt även utgifterna för reparationer och underhåll m. m. synas väl knappt beräknade, vill jag ej ifrågasätta större reduk-

[25.] tion av det begärda beloppet än lantbruksstyrelsen förordat eller med 1,000 kronor.

Jag tillstyrker, att tilläggsanslag å 3,000 kronor må utgå för innevarande år, och skall göra särskild framställning därom.

Nu hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom statsbidrag åt Fredrika Bremer-förbundets lanthushållningsskola vid Rimforsa för utbildande av lärarinnor anvisa å *extra stat* för år 1920 ett förslagsanslag, högst kronor 11,000.

II. Lanthushållningsskolan å Brogård.

[26.] Statsbidrag åt lanthushållningsskolan vid Brogård för utbildande av lärarinnor har anvisats med 4,000 kronor om året för åren 1911—1913 och med 5,500 kronor årligen för åren 1914—1919.

Lanthushållningsskolan å Brogård.
(extra anslag.) Vid anslagens utanordnande har Kungl. Maj:t såsom villkor för deras åtnjutande stadgat, bland annat, att två frielever skulle erhålla kostnadsfri undervisning vid skolan, dock utan att vara befriade från avgifter för kost och logi.

Styrelsen för Uppsala enskilda läroverks fackskola för huslig ekonomi, i vars olika slag av undervisningskurser även ifrågavarande lanthushållningsskola ingår, har nu hos Kungl. Maj:t gjort framställningar dels om tilläggsanslag för år 1919 å tillhoppa 4,100 kronor och dels om anslag för år 1920 å 11,900 kronor till skolan. Till stöd för förstnämnda framställning har skolstyrelsen anfört huvudsakligen följande.

Genom beslut av 1917—18 års riksdagar hade lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter under statskontroll fått sig tillförsäkrade tillfälliga understöd under dyrtiden å 600 kronor, av vilket belopp i regel 400 kronor skulle utgå av statsmedel och 200 kronor av lokala medel. För år 1918 utginge till lärarinnorna vid lanthushållsskolor dyrtidstillägg å 200 kronor. En grupp av lärarinnor i huslig ekonomi hade emellertid blivit alldeles lottlös, nämligen lärarinnorna vid utbildningsanstalterna. Det anmärkningsvärda förhållandet ägde sålunda rum, att de lärarinnor i ämnet, som hade det ansvarsfulla uppdraget att *utbilda lärarinnor*, icke finge något dyrtidstillägg, medan deras f. d. elever vid t. ex. högre flickskolor och lanthushållsskolor finge hjälp av statsmedel. Detta vållade såväl lärarinnorna vid dessa utbildningsanstalter som anstalterna själva mycket allvarsamma svårigheter, och det syntes nödvändigt att åtminstone för år 1919 — då det ej kunnat ske förr — bereda dessa lärarinnor någon dyrtidshjälp.

Då staten i andra fall lämnade sitt bidrag under förutsättning av visst tillskott från orten, kunde detta gälla endast sådana läroanstalter, som för den ort, dit de vore förlagda, hade någon större betydelse. Så kunde emellertid ej vara

fallet med de utbildningsanstalter i huslig ekonomi med lanthushållning, som vore avsedda för hela riket och sålunda representerade ett riksintresse. Lärarinnorna vid fackskolans avdelning å Brogård, där lärarinnor i lanthushållning utbildades för hela landet, kunde naturligtvis icke vänta någon hjälp vare sig av vederbörande landskommun eller av Uppsala läns landsting eller från annat håll inom orten; och själva skolans ekonomi medgäve icke något som helst extra tillskott till deras avlöning. Vad som i det avseendet måste göras, kunde åstadkommas endast genom extra ordinär hjälp av statsmedel.

Vid skolan å Brogård vore anställda tre ordinarie lärarinnor, och då undervisningen fortginge året om, måste under lärarinnornas semester, 2 månader för varje lärarinna, således sammanlagt under 6 månader vikarier anställas. Då nu 600 kronor måste anses som minimum av dyrtidstillägg, behövdes alltså för tre ordinarie lärarinnor å 600 kronor till varje tillhoppa 1,800 kronor och för vikarier under 6 månader 300 kronor eller inalles 2,100 kronor.

De ordinarie lärarinnornas avlöning, sådan den bestämdes före kristiden, vore 1,800 kronor. naturaförmåner inberäknade, medan vikarien avlönats efter något lägre måttstock.

Ett tillfälligt understöd för kristiden vore emellertid nödvändigt icke blott till förbättring av lärarinnornas avlöning, utan även för skolan i övrigt. Hittills utgående statsunderstöd vore naturligtvis avsett att bidra till betäckning av skolans utgifter i det hela, i den mån de icke täcktes av inflytande elevavgifter eller inkomster från annat håll. Med enskilda gåvomedel hade å Brogård bestritts en del av kostnaderna för de förändringar i byggnader och utrustning i övrigt, som behövdes för skolan, och med enskilda medel betäcktes fortfarande räntorna å ännu oguldna skulder för denna utrustning, vilken utrustning i ett för allt krävt ungefär 30,000 kronor. Därutöver hade skolan ingen annan inkomst än 400 kronor årligen från Uppsala läns landsting, vilket belopp egentligen vore avsett att betäcka kostnaderna för sådana anordningar i fråga om lokaler och materiel, som behövdes för tillfälliga undervisningskurser för ortens eller länets invånare.

Till de kostnader för undervisningen, utom avlöningar och arvoden, som skulle bäras av elevavgifter och statsunderstöd, hörde bland annat hyra för lokaler, som användes för undervisning, kostnader för uppvärmning, belysning och städning av dessa lokaler och kostnader för deras reparation, utgifter till materiel samt diverse kostnader i övrigt. Av hyran för undervisningslokalerna, motsvarande 13 ordinära rum, hade förut en oproportionerligt stor del debiterats på hushållet, d. v. s. på eleverna. Och hushållet hade ensamt burit hela kostnaden för samma lokalers uppvärmning, belysning och städning. På detta sätt hade hushållets ekonomi blivit alltför betungad och åsamkats betydande skulder. Med nuvarande priser på alla förnödenheter bleve ställningen fullkomligt ohållbar, om ej själva skolan eller undervisningen övertog sin del av dessa omkostnader. Även den hyra för lokalerna, som upptoges i 1920 års stat, 975 kronor, i stället för hittills utgående 750 kronor, skulle vara orimlig, om icke skolan därutöver åtagit sig att bekosta nödiga reparationer i skolans lokaler. Till sådana reparationer räckte förut ungefär landstingets anslag, 400 kronor. Numera räckte detta icke, då reparationer och underhåll årligen krävde minst 600 kronor. Även kostnaderna för materiel, tidskrifter och böcker hade stigit. Och likaså kostnaderna för telefon, skjutsar, frakter m. m. Slutligen hade erfarenheten givit vid handen, att fastigheten ej kunde lämna någon ersättning

[26.] för elevernas arbete, enär ladugården genom ovana mjölkerskor och täta ombyten av mjölkerskor (ombyte var fjortonde dag) förlorade så mycket mjölk, att denna förlust överstege värdet av elevernas arbete.

Det tillskott, som redan under år 1919 vore nödvändigt, för att skolans ekonomi ej skulle bli alldeles förstörd, måste beräknas till minst 2,000 kronor nämligen:

Ökning i hyra	kr.	225
Uppvärmning, belysning och städning i undervisningslokaler, ökning	»	650
Reparationer och underhåll, ökning	»	200
Materiel, ökning	»	75
Diverse, ökning	»	200
Ersättning från gården för elevernas arbete bortfölle	»	675

Summa kronor 2,025

Skolstyrelsen hoppades, att staten skulle befinnas villig att bevilja de medel, som vore oundgängligen nödvändiga för läroanstaltens fortsatta verksamhet, och detta så mycket hellre, som det väl icke kunde lida något tvivel, att staten skulle nödgas underkasta sig vida större utgifter, ifall skolan även formellt vore statsanstalt.

På grund av vad sålunda anförts hemställde skolstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen för skolan å Brogård utverka dels dyrtidshjälp åt lärarinnorna under år 1919 med sammanlagt 2,100 kronor, dels därjämte till själva skolan utöver förut beviljat statsunderstöd ett särskilt dyrtidstillskott för år 1919 å 2,000 kronor.

Angående det för år 1920 begärda anslaget har skolstyrelsen anförst:

Om det till skolan nu utgående statsbidraget å 5.500 kronor varit avpassat efter förhållandena år 1913, då riksdagen första gången fastställde statsunderstödet till detta belopp, så vore det uppenbart, att detta belopp icke kunde numera vara tillräckligt. Priset på viktigare livsförnödenheter såsom bränsle och födoämnen hade sedan 1914 i genomsnitt mer än fördubblats. Den stat över inkomster och utgifter för fackskolans undervisning å Brogård, vilken som bilaga åtföljde framställningen, visade också, att det statsunderstöd, som krävdes för att få jämnvikt i 1920 års budget, nämligen 11,900 kronor, vore ungefär dubbelt så stort som det för år 1914 beviljade anslaget. Ifrågavarande statförslag vore beräknat efter nuvarande förhållanden, men det finnes säkerligen ingen som helst utsikt till att 1920 års utgifter skulle bli lägre, snarare kanske tvärtom; och skolstyrelsen såge å andra sidan ingen utväg att höja inkomsterna utöver de i staten angivna beloppen.

Liksom i andra skolor allmänligen skedde, hade styrelsen ansett det möjligt och lämpligt att utöver den vanliga undervisningsavgiften uttaga ett särskilt dyrtidstillägg, som dock begränsats till 50 kronor för året. Elevernas utgifter för undervisningen stega därigenom från 150 kronor till 200 kronor eller med $33\frac{1}{3}$ procent. Att ytterligare stegra dessa avgifter skulle vara föga lämpligt, helst som därjämte avgiften för bostad och kost m. m. stigit från 50 till 90 kronor i månaden. Styrelsen hade i övrigt gjort sitt bästa för att tillvinna skolan ökade inkomster. Man hade sålunda tänkt sig, att ett betydligt antal extra elever skulle mottagas dels i den vanliga semesterkursen på sommaren, dels i en särskild trädgårdskurs, under

sommarhalvåret, dels även på andra tider. Att av lokala myndigheter få något tillskott utöver de 400 kronor, som landstinget beviljat med hänsyn till det gagn. länet kunde ha av skolan eller dess lärarinnor, vågade styrelsen icke hoppas. Brogårdsskolan representerade uppenbarligen icke något lokalt intresse, utan ett riksintresse.

Hittills hade fastigheten eller jordbruket erlagt ett visst belopp som ersättning för elevernas arbete. Erfarenheten hade emellertid till fullo ådagalagt, att förlusten på mjölk genom ovana mjölkerskor och täta ombyten av sådana vore så stor, att den mer än väl uppvägdte värdet av elevernas arbete. I statförslaget för år 1920 upptoges därför ingen inkomst av elevernas arbete.

På utgiftssidan vore den största posten avlöningar och arvoden för undervisning, vilken post ensam krävde tillsammans 13,435 kronor. Vid beräkning av lönen för lärarinnorna hade styrelsen utgått ifrån den genom kungörelser den 29 oktober 1909 och den 21 februari 1914 i fråga om enskilda läroanstalter fastslagna grundsatsen, att lärarinnor i huslig ekonomi borde avlönas efter samma måttstock som lärarinnor i läsämnen.

I anslutning till 1918 års riksdags beslut rörande avlöningen av lärarinnor vid statens läroverk och lärarlönenämndens yrkande, att avlöningen vid enskilda, av staten genom understöd, inspektion och eleverna tilldelad kompetens auktoriserade skolor skulle utgå med samma belopp som avlöningen för motsvarande befattningar i allmänna läroverk, hade skolstyrelsen utgått från en grundlön av 2,800 kronor. Till denna lön skulle enligt riksdagens beslut komma lönetillägg å 300 kronor, varje nytt lönetillägg efter 5 års tjänstgöring. Då emellertid vid statens läroverk fordrades minst två års tjänstgöring som vikarie eller extraordinarie, innan ordinarie plats kunde sökas, ansåge skolstyrelsen, att för nu ifrågavarande lärarinnor det fastställda vikariatsarvodet å 2,600 kronor borde betraktas som första lönegrad. De tre första lönegraderna skulle sålunda bli 2,600—2,800—3,100 kronor.

Lärarelönenämnden hade emellertid föreslagit, att undervisning på ett högre stadium, bland annat i seminarier, skulle avlönas med ett tillägg av 25 kronor per veckotimme utöver normallönen, och enligt riksdagens beslut skulle vid statens anstalter avlöningen för undervisningen vid seminarium utgå med högre belopp än eljest. Undervisningen å Brogård liksom undervisning vid fackskolans lärarinnekurser över huvud motsvarade seminariestadiet. Skolstyrelsen hade emellertid trots sig kunna stanna vid ett tillägg av 15 kronor per veckotimme eller 360 kronor per år. De lönegrader, skolstyrelsen på grund härav i framställning rörande statsanslag till fackskolan föreslog för lärarinnor vid skolans huvudanstalt i Uppsala, bleve sålunda i de tre första lönegraderna 2,960—3,160—3,460 kronor. För denna avlöning förutsattes vid seminarierna för huslig ekonomi liksom vid andra seminarier och svenska skolor i allmänhet en tjänstgöringstid av högst $8\frac{1}{2}$ månader, sålunda med minst $3\frac{1}{2}$ månaders ferier. I en skola på landet med jordbruk och husdjurskötsel måste åter undervisningen fortgå året om och avlöningen beräknas därefter. På Brogård inskränkte sig lärarinnornas semesterledighet till 8 veckor, och den avlöning, som vore beräknad för stadsförhållanden med högst $8\frac{1}{2}$ månaders tjänstgöring, måste ökas med åtminstone 17 procent, för att lärarinnorna vid en skola sådan som Brogård skulle i proportion till tjänstgöringstiden få uppbära samma avlöning som lärarinnorna i staden. Utom den längre tjänstgöringstiden i veckor räknad tillkomme i fråga om lärarinnorna vid en skola sådan som Brogård, att

[26.] deras dagliga tjänstgöring i allmänhet bleve längre än tjänstgöringen i staden och att de endast delvis vore lediga på söndagarna. Trots att lönerna på Brogård hittills varit avsevärt högre än lönerna vid fackskolans huvudanstalt i staden (minimum i staden 1,400 kronor, på Brogård 1,900 kronor), hade det visat sig vida svårare att få platserna vid Brogård väl besatta än att få dugande lärarinnor i staden. Därtill bidroge naturligtvis i väsentlig grad även den omständigheten, att platserna å Brogård vore förenade med vida större ekonomiskt och moraliskt ansvar. Särskilt gällde detta skötseln av ett stort hushåll på landet samt den dyrbara husdjursuppsättningen. På grund av vad sålunda blivit anført och för övrigt även av andra skäl, t. ex. höga skatter, ansåge skolstyrelsen, att avlönningarna vid en skola sådan som Brogård under nuvarande prisförhållanden ej kunde sättas lägre i de tre första lönegraderna än respektive 3,460—3,695—4,045 kronor (i denna summa inberäknades naturaförmåner, uppskattade till 90 kronor i månaden). Styrelsen hade trott sig kunna i medeltal räkna med andra lönegraden.

Att utgifterna för lokaler för själva undervisningen, motsvarande omkring 13 rum av vanlig storlek, upptoges blott till 975 kronor berodde på att en del av dessa lokaler, t. ex. lektionsrummet, som på samma gång vore matsal, även användes för hushållets behov och att någon del av kostnaderna alltså kunde debiteras på hushållet, och därpå att undervisningen bekostade reparationer i dessa lokaler. Det belopp, som i staten uppförts för ändamålet, vore snarare för lagt än för högt.

Övriga utgiftsposter hoppades styrelsen kunna hålla nere ungefär vid hittills utgående belopp, dock att posten »diverse utgifter» måste ökas, enär kostnaderna för telefon, skjutsar och annat stigit, delvis rätt betydligt.

I planen för skolans undervisning hade styrelsen icke för avsikt att föreslå några förändringar. Det borde emellertid nämnas, att från och med juli 1918 jordbrukets åkerareal ökats genom inköp av ett mindre hemman, vars jord delvis lagts till Brogård, samt att trädgården utvidgats och komme att ytterligare utvidgas.

Det statsunderstöd, skolstyrelsen ansåge sig nödsakad att begära, överstege betydligt det hittills utgående anslaget, men med hänsyn till penningens nuvarande köpkraft syntes 11,900 kronor ungefär motsvara 5,500 kronor år 1913.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 21 november 1918 anført följande:

»Vad först beträffar behovet av ökade löneförmåner under år 1919 at den vid skolan anställda lärarinnepersonalen, så tillåter sig lantbruksstyrelsen erinra därom, att styrelsen i utlåtande den 28 september 1917 angående skolstyrelsens framställning om ökat statsanslag till skolan för år 1919 på anförda skäl tillstyrkt en förhöjning av det förut till skolan utgående anslaget med 900 kronor för beredande av tillfällig löneförbättring åt en var av tre vid skolan anställda lärarinnor med högst 300 kronor. Detta förslag föranledde emellertid ej någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Sedan omförmälda utlåtande avgivits, hava prisförhållandena beträffande snart sagt alla konsumtionsartiklar ytterligare i hög grad förvärrats, vadan lantbruksstyrelsen, särskilt med hänsyn därtill, att den hittills till nämnda lärarinnor utgående lönen måste betraktas såsom låg, finner anledning tillstyrka framställningen i denna del.

Vidkommande det begärda dyrtidstillskottet till skolan för år 1919 finner

lantbruksstyrelsen ostridigt, att vissa med skolverksamheten oavvisligt förenade omkostnader på grund av tidsförhållandena så stegrats, att skolan, som på ett förtjänstfullt sätt bedriver en behövlig och allmännyttig verksamhet och saknar andra utvägar möta dessa ökade utgifter, härför torde böra beredas ökat statsunderstöd. I fråga om storleken av detta tillskott finner lantbruksstyrelsen med hänsyn därtill, att med nu rådande höga arbetspriser elevernas arbetsprestationer vid fastighetens jordbruk måste anses hava sådant värde, att en icke alltför obetydlig ersättning härför bör kunna utgå till skolan, och dessutom någon nedprutning å vissa av styrelsen beräknade ökade utgiftsposter ej lär vara alldeles utesluten, anledning stanna vid att tillstyrka ett ytterligare anslag för här ifrågavarande ändamål med 1,000 kronor.

För år 1920 begär skolans styrelse ett från 5,500 kronor till 11,900 kronor förhöjt anslag. Denna anmärkningsvärt starka höjning motiveras i främsta rummet med nödvändigheten av att bereda skolans lärarinnor högst avsevärt ökade löner. Lantbruksstyrelsen har redan, såsom ovan nämnts, i annat sammanhang givit sin anslutning till skolstyrelsens uppfattning, att nämnda löner tarva ökning. Beträffande storleken av den erforderliga löneförhöjningen må emellertid framhållas, att de skäl, som av skolstyrelsen anförts för en så genomgripande löneförhöjning, som här ifrågasättes och varigenom de nuvarande lönerna skulle mer än fördubblas, icke varit för lantbruksstyrelsen övertygande, särskilt vid det förhållande att skolstyrelsen såsom grund för sina beräkningar åberopar ett ännu blott i förslagsform föreliggande betänkande. Lantbruksstyrelsen håller sålunda före, att även med avsevärt lägre statsunderstöd än det äskade möjlighet ej saknas att bereda lärarpersonalen fullt skäligen löneförmåner. Då vidare ifråga om övriga utgiftsökningar nedgång i de upptrivna prisen numera ej synes helt utesluten, finner lantbruksstyrelsen anledning endast så till vida tillstyrka framställningen, att skolan må för år 1920 tilldelas ett statsanslag av 8,600 kronor.»

Lantbruksstyrelsen har därför hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till lantbrukshållningsskolan å Brogård anvisa dels å tilläggsstat för år 1919 3,100 kronor, och dels å extra stat för år 1920 8,600 kronor.

En jämförelse mellan det statsförslag för år 1914, som framlades vid 1913 års riksdag, då statsbidraget höjdes till det nuvarande beloppet av 5,500 kronor, samt det nu för år 1920 upprättade förslaget till inkomst och utgiftsstat lämnar följande resultat.

<i>Inkomster:</i>		för år 1914	för år 1920
Avgifter av ordinarie elever	kronor	2,100	2,800
Från fackskolan för elever i vissa kurser	»	1,500	160
Avgifter av extra elever m. m.	»	200	2,300
Av fastigheten för elevernas arbete	»	800	—
Av Uppsala läns landsting	»	—	400
Statsanslag	»	5,500	11,900
	Kronor	10,100	17,560.

<i>Utgifter:</i>			
Hyra för lokalen	kronor	750	975
Uppvärmning, belysning, städning	»	—	650
På annat håll förhyrda bostäder	»	400	—

[26.]	Avlöningar för undervisning:		
	3 ordinarie lärarinnor, kontant	»	6,000
	in natura	»	—
	övrig undervisning	»	750
	Föreståndarinna, rektor, sekreterare	»	300
	Undervisningsmateriel	»	500
	Studieresor	»	300
	Diverse	»	1,100
		Kronor	10,100
			17,560.

Departements-
chefen.

I likhet med lantbruksstyrelsen och under åberopande i tillämpliga delar av vad jag i nästföregående punkt anfört angående befogenheten av höjt anslag till lantushållningsskolan vid Rimforsa, bland annat för beredande av ökade löner åt lärarinnorna, anser jag mig böra tillstyrka ökat statsanslag jämväl åt Brogårdsskolan såväl för år 1919 som för år 1920.

Vad beloppet av sagda öknings angår finner jag i likhet med lantbruksstyrelsen det för år 1919 begärda beloppet av 4,100 kronor skäligen böra nedsättas och anser det lämpligt, att detta tilläggsbidrag sättes liksom för Rimforsaskolan till 3,000 kronor.

Beträffande år 1920 framgår av ovan intagna sammanställning, att inkomsterna utöver statsanslaget beräknas för år 1920 vara 1,060 kronor högre än för år 1914 samt att utgifterna utöver avlöningarna för undervisning nu beräknas 775 kronor högre än för år 1914. Den för år 1920 begärda ökningen i statsbidraget med 6,400 kronor skulle alltså fullständigt åtgå till avlöningar, vilka föreslås ökade med icke mindre än 6,685 kronor. Denna ökning torde dock i verkligheten knappast vara så stor, som den ser ut, enär för år 1914 naturaförmånerna icke upptagits i kalkylen. Frändragas dessa, blir ökningen 3,985 kronor. Om än det må vara fullt befogat, att dessa avlöningar höjas, kan jag dock liksom lantbruksstyrelsen icke tillstyrka så stor anslagsökning, som nu begärts, utan anser densamma böra även för år 1920 stanna vid samma belopp, som jag tillstyrkt för Rimforsaskolan eller 3,000 kronor, varigenom anslaget kommer att uppgå till 8,500 kronor.

Jag skall särskilt hemställa om anslag å tilläggsstat och hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom statsbidrag åt Uppsala enskilda läro-
verks fackskola för huslig ekonomi för utbildning av
lärarinnor i lantushållning å skolans lantgård Brogård
å *extra stat* för år 1920 bevilja ett för-
slagsanslag, högst kronor 8,500.

4. Hästaveln.

a. Strömsholms hingstdepå.

I den nu gällande, av 1909 års riksdag godkända staten för Strömsholms hingstdepå, vilken slutar på 14,200 kronor, upptages en veterinär med lön 1,500 kronor och tjänstgöringspenningar 600 kronor, tillhoppa 2,100 kronor, jämte två ålderstillägg à 300 kronor efter respektive 5 och 10 år. Dessutom åtnjuter denne veterinär liksom andra befattningshavare vid hingstdepån fri bostad med trädgård och fritt bränsle. Han har enligt staten skyldighet att vid stallskolan undervisa i veterinärlära och hovbeslag. För tjänstgöring vid den till Strömsholm förlagda ridskolan samt vid Utnäslöts remontdepå uppbär veterinären särskilda arvoden av respektive 600 och 800 kronor, så att hans tjänsteinkomster, ålderstillägg och naturaförmåner oberäknade, uppgå till 3,500 kronor.

[27.]
Strömsholms
hingstdepå.
(ordinare
anslag.)

Chefen för lantförsvarsdepartementet har förut i dag framlagt förslag till ny stat för ridskolan och därvid förordat, att en bataljonsveterinär måtte från och med år 1920 uppföras å ridskolans stat med skyldighet att jämte egen tjänst bestrida veterinärvården vid Utnäslöts remontdepå och med enahanda avlöningsförmåner som löjtnant av första klassen eller tillhoppa 2,595 kronor. Från annat anslag skulle i förekommande fall utgå det tillägg å lön, som följde med denne bataljonsveterinärs uppflyttning till erhållande av avlöning såsom kapten av andra klassen. Bemälda departementschef har vidare anført, att som en följd av denna anordning borde den å hingstdepåns stat upptagna veterinärbeställningen avföras ur nämnda stat och å denna i stället upptagas lämpligt arvode för veterinärvårdens upprätthållande vid hingstdepån.

Kungl. Maj:t har med gillande av vad chefen för lantförsvarsdepartementet sålunda anført beslutat avlåta framställning till riksdagen om ny stat för ridskolan.

I enlighet härmed tillkommer det nu mig att föreslå erforderlig ändring i staten för Strömsholms hingstdepå. Jag anser denna ändring böra inskränka sig till att i stället för lön och tjänstgöringspenningar åt veterinären upptages visst arvode, varjämte naturligtvis ålderstilläggen bortfalla. Förmånen av fri bostad med trädgård och fritt bränsle bör däremot fortfarande utgå. I avseende å arvodets storlek vill jag erinra, att vid den år 1918 genomförda omorganisationen av fältveterinärkåren avsågs att bereda dessa veterinärer något ökade avlöningar och deras

[27.] avlöning höjdes därför från löjtnants av 2 klass till löjtnants av 1 klass eller med 480 kronor. Med hänsyn härtill anser jag att, då ifrågavarande veterinärs nuvarande begynnelseavlöning i de särskilda beställningarna uppgår tillhopa till 3,500 kronor, samt hans avlöning å ridskolans stat blir allenast 2,595 kronor — varifrån dessutom torde, när fri bostad m. m. åtnjutes från hingstdepån, avgå inkvarteringsersättning — ett arvode av 1,500 kronor för hans tjänstgöring vid hingstdepån och dess stallskola vara det lägsta, som bör ifrågakomma.

Hingstdepåns stat kommer härigenom att minskas med 2,100—1,500 = 600 kronor eller till 13,600 kronor.

Jag får på grund härav hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna sådan ändring i den för Ströms-
holms hingstdepå gällande stat, att de nu för veteri-
nären uppförda lön och tjänstgöringspenningar å till-
hopa 2,100 kronor ur staten uteslutas, i samband var-
med bestämmelsen om ålderstillägg icke längre skall
gälla veterinären, och att i stället för honom upp-
föres arvode å 1,500 kronor;

i följd varav statens slutsumma kommer att	
minskas från	kronor 14,200
med	» 600
till	» 13,600.

Till den förändring i ordinarie anslaget till hästavelns förbättrande, som härav föranledes, skall jag senare återkomma.

b. *Prisbelöningar av hästar.*

[28.] I skrivelse den 14 december 1918 har stuteriöverstyrelsen ifråga-
satt förhöjning från 160,000 till 260,000 kronor uti det i ordinarie reserva-
tionsanslaget till hästavelns förbättrande ingående anslaget till under-
stödjande av prisbelöningar av hästar. Styrelsens skrivelse är av föl-
jande huvudsakliga innehåll:

Från detta anslag utginge dels högst halva kostnaden för penningpris och skåde-
penningar samt inlösen av frisedlar för premierade hästar — andra hälften bekostades
av hushållningssällskapen, stundom med bidrag av landstingen, föreningar eller en-
skilda personer inom vederbörande underdistrikt — dels ock hela kostnaden för
premieringsnämndsordföranden och de av Kungl. Maj:t förordnade ledamöternas

*Prisbelöning-
gar av
hästar.*
(ordinarie
anslag)

resor under premieringsförrättningarna, ordförandenas arvoden samt vissa expenser. försakade av premieringsväsendet, såsom tryckning av rullor, anmälings- och frisedlar m. m.

[28.]

Anslaget i fråga hade under en lång följd av år icke lämnat tillgång till utdelande av penningpris för alla de hästar, som förklarats förtjänta därav. Med den utveckling landets hästavel ernått under de senaste åren hade anslaget otillräcklighet blivit ännu mera kännbar. Redan år 1906 hade stuteriöverstyrelsen hos Kungl. Maj:t gjort framställning om höjning av anslaget från det dåvarande beloppet, 100,000 kronor, till 200,000 kronor. 1907 års riksdag hade dock allenast medgivit en höjning av anslaget till 160,000 kronor. Uti den av Kungl. Maj:t anbefallda och av stuteriöverstyrelsen den 30 september 1916 ingivna utredningen angående ytterligare åtgärder från statens sida för främjande av den kallblodiga hästaveln hade styrelsen, i likhet med inom styrelsen tillkallade sakkunniga, ånyo framhållit vikten av anslagets ökning, så att åtminstone flertalet av de djur, vilka premieringsnämnderna funne förtjänta av belöning, också kunde tilldelas sådan. Att styrelsen det oaktat vid nämnda tillfälle icke avlåtit någon framställning i dylikt syfte, hade berott därpå, att styrelsen ansett sig böra ingå med sådan först sedan en redan då beslutad omarbetning av hästpremieringsreglementet blivit verkställd och utredning föreläge rörande därav möjligen föranledda ytterligare medelsbehov. Förslag till förnyat premieringsreglemente hade nu utarbetats, vilket inom kort skulle ingivas till Kungl. Maj:t. Ehuru detta förslag innebure ganska avsevärda förändringar av det nuvarande systemet, syntes dock icke direkt därav påkallas någon ökning av de medel, som redan nu vore behövliga för en effektiv tillämpning av det för närvarande gällande reglementet. Av vikt vore emellertid, att premieringarna, vare sig det nuvarande eller ett blivande premieringsreglemente tillämpades, kunde uppehållas i så nära anslutning som möjligt till reglementets innebörd och syfte, så att icke bristande tillgång på medel förryckte det avsedda ändamålet.

Hästavelns glädjande utveckling under senare år kunde nämligen till mycket stor del tillskrivas den med statsmedel understödda hästpremieringen. Vår hästavelns betydelse såsom en inkomstbringande binäring till jordbruket samt dess vikt icke blott för lantmännen utan för landet i dess helhet belystes bäst därav, att under de gångna fyra krigsåren icke mindre än omkring 75,000 hästar till ett värde av cirka 130,000,000 kronor exporterats till utlandet.

Ett otillräckligt understödande av premieringsväsendet skulle med visshet föranleda, att de mera ordnade förhållandena och det målmedvetna arbetet inom hästaveln sattes på spel och att den förut förhärskande oredan ånyo komme att göra sig gällande.

Verkställd utredning visade, att, därest under år 1918 penningpris och skådepenningar skulle hava utdelats och inlösen av frisedlar ägt rum i full utsträckning för alla prisbelönade hästar, så hade den på staten belöpande andelen av kostnaderna uppgått till 213,821 kronor 25 öre, detta under förutsättning att minst motsvarande belopp ställts till förfogande inom underdistrikten. I stället hade statens andel i kostnaderna för penningpris, skådepenningar och inlösen av frisedlar måst inskränkas till 134,176 kronor, utgörande endast 65 procent å det belopp, som av underdistrikten för samma ändamål beviljats för året.

Jämväl kostnaderna för premieringsnämndernas resor hade under de senaste åren avsevärt ökat, beroende dels därpå, att med premieringsväsendets alltmer

- [28.] ökade omfattning samt den numera inträdda tillämpningen av lagen om hingstbesiktningstväng större antal dagar måst anslås till förrättningarna, dels ock på de fördyrade kostnaderna för själva färderna samt de ökade dagtraktamentena. Under de senaste fem åren hade dessa kostnader, i vad de belöpte på ordförandena och de av Kungl. Maj:t förordnade ledamöterna och alltså helt och hållet skulle bekostas av statsmedel, uppgått till följande belopp:

år 1914	kronor 15,242: 46
» 1915	» 15,436: 94
» 1916	» 15,402: 04
» 1917	» 21,808: 55
» 1918	» 27,804: 95.

Enligt nädiga brevet den 23 april 1909 åtnjöte dessutom premieringsnämndsordförandena från detta anslag ett årligt arvode av 400 kronor vardera, eller tillhoppa 2,400 kronor.

Under år 1918 skulle alltså utgifterna under anslaget till prisbelöningar för hästar hava uppgått till (213,281: 25 + 27,804: 95 + 2,400 =) 243,486 kronor 20 öre eller, med tillägg av diverse utgifter för trycksaker m. m., i runt tal till 244,000 kronor, om tillräckliga medel för ändamålet funnits att tillgå. Då anslaget belöpte sig till allenast 160,000 kronor, utgjorde bristen omkring 84,000 kronor, vilket belopp alltså utvisade summan av de penningpris, som måst innehållas till följd av anslagets otillräcklighet.

Vidare påkallades en förhöjning i anslaget av den omständigheten, att premieringsnämndsordförandenas arvoden måste ökas. Det arvode av 400 kronor om året, som nu utginge till dem och som skulle utgöra ersättning för arbete såväl under premieringsresorna som för alla expeditionsgöromål under tiden mellan premieringsförrättningarna, kunde icke längre anses vara tillräckligt. Arbetets omfång hade nämligen undan för undan vuxit. Det vore numera svårt att finna kompetenta personer, som för den till buds stående ersättningen och alltså huvudsakligen av intresse för saken ville offra så mycket arbete och tid, som numera krävdes av premieringsnämndsordförandena. Flera av ordförandena innehade dessutom tjänster, som tvingade dem att under premieringsresorna anställa och avlöna vikarier, ofta nog för högre belopp än det dem själva tillkommande arvodet, varjämte borde beaktas att, då premieringarna i regel toge 2 å 3 månader i anspråk, vederbörande ordförandes utsikter att kunna ekonomiskt fördelaktigt utnyttja återstoden av året givetvis härigenom i avsevärd grad minskades.

Stuteriöverstyrelsen ansåge sig därför böra föreslå, att premieringsnämndsordförandenas arvoden måtte ökas från 400 till 2,500 kronor, dock under iakttagande att, om ordförandeskap i premieringsnämnd innehades av någon av cheferna för Flyinge och Strömsholms hingstdepåer, icke någon förhöjning av det nu utgående arvodet för denne ifrågasattes. Då chefen för Flyinge hingstdepå för närvarande vore ordförande inom första distriktets premieringsnämnder, erfordrades alltså allenast fem arvoden å 2,500 kronor samt ett arvode å 400 kronor.

Vid bifall till detta förslag skulle den till premieringsnämndsordförandena utgående gottgörelsen komma att utgöra:

under premieringsresorna reseersättning och dagtraktamente enligt tredje

klassen i gällande resereglemente samt dessutom 10 kronor om dagen i arvode för varje till premieringsförrättning använd dag; ävensom

för deras arbete under tiden mellan premieringsförrättningarna dels det föreslagna arvodet av 2,500 kronor om året, dels ock tills vidare ett arvode av 500 kronor om året från avkastningen av statens hästavelsfond, vilket arvode utginge såsom ersättning för deras åliggande att vid sidan av sin befattning såsom premieringsnämndsordförande tillika vara konsulenter i hästavelsfrågor.

På grund av det ovan anförda ansåge stuteriöverstyrelsen att ifrågavarande anslag härafter borde utgå med ett belopp, som kunde lämna tillgång till bestridande av följande utgifter, nämligen:

till penningpris, skådepenningar och inlösen av frisedlar för premierade hästar, i den mån kostnaderna härför skulle bestridas av statsverket, i runt tal	kronor 215,000
till resekostnader m. m. för ordförandena och de av Kungl. Maj:t förordnade ledamöterna i hästpremieringsnämnderna, i runt tal ... »	28,000
till arvoden åt fem premieringsnämndsordförande à kronor 2,500 ... »	12,500
» arvode åt en premieringsnämndsordförande ... »	400
» anskaffande av trycksaker och bestridande av andra expenser samt för oförutsedda utgifter ... »	4,100
Summa kronor	260,000

Såsom förnämsta skäl till den nu ifrågasatta väsentliga ökningen av detta anslag har anförts, att de statsmedel, vilka kunna användas till egentliga belöningar — penningpris, skådepenningar och inlösen av frisedlar —, befunnits alltför otillräckliga för utbetalande av dylika, av premieringsnämnderna tillerkända belöningar. Det framhålls, att ehuru det förutsatts, att statens bidrag skulle vara lika stort som ortsbidragen, det icke på långt när uppgått därtill och för år 1918 stannat vid allenaast 65 procent därav. I avseende härå må ju medgivas, att det skulle vara önskligt, ifall rikligare penningmedel kunde härtill avses, men då, såsom stuteriöverstyrelsen anfört, fråga uppkommit om premieringsreglementets omarbetning och förslag därom är inom kort att förvänta, samt det vid prövning av detta ärende torde böra tagas under övervägande, huruvida penningbelöningar böra stadgas i lika stor utsträckning som hittills och om icke själva godkännandet eller tilldelandet av pris, högre eller lägre, kan i vissa fall utgöra belöning nog, synes mig med premieringsmedlens ökning av den nu nämnda anledningen böra åtminstone för närvarande anstå.

Vad däremot beträffar det skäl för ökning, som består i att resekostnaderna för premieringsnämndernas ordförande och av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter ökats, finner jag detsamma icke kunna underkännas. Enligt de i stuteriöverstyrelsens förevarande framställning intagna upp-

*Departements-
chefen.*

- [28.] gifter hava dessa kostnader ökats från år 1914 till år 1918 med drygt 12,500 kronor.

Vidare har framhållits, att det nuvarande arvodet till premieringsnämndsordförandena av allenast 400 kronor är för lågt, och höjning därav ända till 2,500 kronor har föreslagits för de ordförande, som icke äro chefer för hingstdepå. Såsom styrelsens redogörelse utvisar, utgöres emellertid dessa ordförandes ersättning icke enbart av detta arvode. Så nyligen som år 1917 tillerkändes dem dels ersättning med 10 kronor för premieringsdag och dels särskilt arvode av 500 kronor för konsulentverksamhet. Jag vill emellertid icke förneka, att bland annat med hänsyn till yppade svårigheter att förmå på området skickliga personer att åtaga sig ordförandeskapet en arvodesökning nu bör medgivas, men jag kan ingalunda tillstyrka så stor höjning, som styrelsen ifrågasatt. Jag håller före, att arvodet lämpligen kan bestämmas till 1,000 kronor för dem, som icke äro depåchefer. Då emellertid anslagets storlek icke bör bestämmas med hänsyn till den tillfälliga omständigheten, att en eller bägge depåcheferna hava dylikt ordförandeuppdrag, bör anslagsökningen ske så att den räcker även i det fall, att ingen depåchef är ordförande, och alltså avse alla sex ordförandearvodena. Härtill behövs sålunda $6 \times 600 = 3,600$ kronor.

Då även för trycksaker och övriga expenser samt oförutsedda utgifter något ökade medel torde behövas, finner jag mig kunna tillstyrka en anslagsökning av inalles 20,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja den del av det under anslagstiteln	
»hästavelns förbättrande» upptagna ordinarie reservationsanslaget, som är avsedd till understödjande av	
prisbelöningar av hästar,	
från	kronor 160,000
med	» 20,000
till	» 180,000.

Det ordinarie anslaget till hästavelns förbättrande är i riksstaten för år 1919 upptaget sålunda

reservationsanslag	kronor 369,400
friheter, förslagsanslag	» 1,070 kronor 370,470.

Vid bifall till mitt förslag angående hingstdepån vid Strömsholm kan reservationsanslaget minskas med 600 kronor, varemot vid bifall

till förslaget angående prisbelöningar av hästar samma anslag behöver ökas med 20,000 kronor. Inalles behöver alltså anslaget ökas med 19,400 kronor eller sålunda till 388,800 kronor.

[28.]

Med inräknande av förslagsanslaget, friheter, å 1,070 kronor blir då totalbeloppet av ordinarie anslaget till hästavelns förbättrande 389,870 kronor.

c. Ökat arbetsbiträde vid stuteriöverstyrelsen m. m.

Från den del av det ordinarie anslaget till hästavelns förbättrande, som är av reservationsanslags natur, utgå utgifter för stuteriöverstyrelsen. Den av 1909 års riksdag fastställda staten för denna styrelse med däri beträffande expensanslaget vid 1914 års förra riksdag och 1917 års riksdag vidtagna höjningar är av följande utseende:

[29.]

Ökat arbets-
biträde vid
stuteri-
överstyrelsen
m. m.

(extra anslag.)

	Lön	Tjänst- görings- pennin- gar	Orts- tillägg	Summa	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
Styrelsens chef, arvode	—	—	—	6,000	
<i>Anmärkning:</i> Är chefen bosatt utanför huvudstaden, åligger honom att för detta arvode själv bekosta de resor, som av honom företagas för inställelse till tjänstgöring i styrelsen, samt för hemresa efter sådan tjänstgöring, varemot för de tjänsteresor, som i övrigt av honom företagas, han äger uppbära särskild rese- och traktamentsersättning.					
1 ledamot, arvode	—	—	—	500	
1 » »	—	—	—	500	
<i>Anmärkning:</i> Ledamot, som liksom chefen må vara bosatt utom huvudstaden, äger utöver arvodet uppbära rese- och traktamentsersättning för de av uppdraget föranledda resor.					
1 sekreterare	3,600	1,800	400	5,800	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
Till vikariatsersättning och extra biträde	—	—	—	600	
Till vaktmästares avlöning och expenser m. m.	—	—	—	2,000	
Summa	—	—	—	15,400	

[29.]

Sedan under en följd av år Kungl. Maj:t medgivit, att från reservationsanslaget till hästavelns förbättrande medel finge användas för anställande under allt längre del av året av sekreterarbiträde hos stuteriöverstyrelsen, hemställde denna styrelse i skrivelse den 9 februari 1918, att Kungl. Maj:t måtte medgiva, att hos styrelsen finge under år 1918 anställas dels ett extra sekreterarbiträde mot ersättning av högst 2,400 kronor dels ock ett kvinnligt skrivbiträde mot ersättning av högst 1,200 kronor samt att för bestridande av nämnda ersättning ett belopp av högst 3,600 kronor finge utgå av det till styrelsens disposition ställda anslaget till hästavelns förbättrande.

Till stöd för denna framställning anförde stuteriöverstyrelsen huvudsakligen följande.

Redan för länge sedan hade ett synnerligen starkt behov gjort sig gällande av ytterligare arbetskraft hos styrelsen. Detta behov hade till en början framträtt huvudsakligen under tiderna för verkställandet av revisionen utav hingstdepåernas räkenskaper och premieringsnämndernas reseräkningar samt granskning av premieringshandlingarna. Styrelsen hade med anledning härav varit nödsakad att hos Kungl. Maj:t göra framställning om bemyndigande att för dessa göromåls utförande anlita extra biträde, och från och med år 1913 hade årligen för sådant ändamål fått disponeras medel från anslaget till hästavelns förbättrande. Under de båda åren 1916 och 1917 hade tiden för sådant extra biträdes anställande hos styrelsen utgjort åtta månader av året.

De alltjämt ökade göromålen hos stuteriöverstyrelsen gjorde det nu ofrånkomligt att för hela året bereda sekreteraren biträde i hans göromål. Även om under någon tid av sommaren de löpande göromålen icke vore lika omfattande som under andra delar av året, behövdes ändock även då synnerligen väl arbetshjälp för ordnande och registrering av arkivalier och andra dylika lika viktiga men mindre brådskande göromål, som under andra delar av året måste så gott som ligga nere till följd av bristande tid.

För stuteriöverstyrelsen vore det givetvis synnerligen önskvärt, om de behövliga ytterligare arbetskrafterna kunde beredas genom inrättande av en ordinarie förstagrads tjänst hos styrelsen. En dylik anordning skulle jämväl medföra den fördelen, att inom styrelsen alltid skulle finnas tillgänglig en person, som vore fullt inne i styrelsens arbetssätt och göromål samt vid inträffande sjukdomsfall för sekreteraren eller under dennes semester kunde effektivt uppehålla hans tjänst. Under nuvarande förhållanden måste vid inträffande behov av vikarie för sekreteraren sådan anskaffas från annat ämbetsverk, vilket naturligtvis vore förenat med olägenheter av åtskilliga slag. Då emellertid styrelsen hade för avsikt att av annan anledning inkomma till Kungl. Maj:t med förslag till omorganisation av styrelsens verksamhetsformer, ansågo sig styrelsen icke då böra göra framställning om inrättandet av en ny ordinarie tjänst hos styrelsen utan låta med denna fråga anstå, tills den kunde behandlas i sammanhang med omorganisationsförslaget.

Såsom skäl för framställningen om rätt för stuteriöverstyrelsen att under år 1918 anställa ett kvinnligt skrivbiträde framhöll styrelsen huvudsakligen, att av den

i styrelsens stat upptagna anslagsposten till vikariatsersättning och extra biträde vore tillgängligt allenast 375 kronor om året till ersättning åt den person, vilken ombesörjde förekommande renskrivningsgöromål och andra dylika arbeten. Att denna ersättning numera vore alldeles för låg, syntes uppenbart. Styrelsen, som framdeles ärnade ifrågasätta upptagande å styrelsens stat av medel till avlöning åt ett kvinnligt biträde i enlighet med vad som numera förekomme inom de flesta centrala ämbetsverk, ansåge sig böra, i avvaktan på att beslut härom kunde bli av Kungl. Maj:t och riksdagen fattat, anhålla om bemyndigande att av omhänderhavande medel tillsvidare avlöna ett extra biträde med samma avlöning, som utginge till kvinnliga biträden av lägre avlöningsgrad inom andra statsinstitutioner eller 1,200 kronor om året.

Dessa framställningar blevo allenast på det sätt bifallna, att Kungl. Maj:t den 20 juni 1918 bemyndigade stuteriöverstyrelsen att under år 1918 hos sig anställa dels ett sekreterarbiträde mot arvode av 2,000 kronor för år räknat dels ock ett skrivbiträde mot arvode av 600 kronor likaledes för år räknat.

Nu har stuteriöverstyrelsen i skrivelse den 22 november 1918 framlagt det sålunda åsyftade omorganisationsförslaget, och har styrelsen därvid anfört bland annat följande:

»Enligt den för stuteriöverstyrelsen gällande instruktionen av den 31 december 1909 åligger det styrelsen att i enlighet med nämnda instruktion och övriga av Eders Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter med uppmärksamhet följa hästavelns tillstånd och utveckling inom landet och att efter omständigheterna själv vidtaga eller hos Eders Kungl. Maj:t föreslå de åtgärder, som styrelsen anser lämpliga för hästavelns befrämjande, på det att såväl lantförsvarets och näringarnas som ock enskildas behov av lämpliga hästar må bli behörigen tillgodosett. Styrelsen bör jämväl ägna uppmärksamhet åt vad som på hästavelns område tilldrager sig i främmande länder, på det att där vunnen erfarenhet må kunna komma den svenska hästaveln till godo.

Stuteriöverstyrelsen utgöres enligt nämnda instruktion av en chef och två ledamöter ävensom en suppleant, vilken sistnämnde skall, vid förfall för ledamot, på kallelse av chefen deltaga i styrelsens sammanträden. Chefen, ledamöterna och suppleanten förordnas av Eders Kungl. Maj:t, chefen tillsvidare och de övriga, på förslag av chefen, för tre år. Hos styrelsen är anställd en sekreterare, som utnämnes av Eders Kungl. Maj:t. Sekreteraren skall hava avlagt sådan examen, som berättigar till inträde i rättegångsverken.

Styrelsen har sitt säte i Stockholm, men såväl styrelsens chef som ledamöter äga rätt att vara bosatta utom huvudstaden. Om chefen är bosatt å annan ort, skall han dock för mottagande av besök av allmänheten vara tillstädes å tjänsterummet i Stockholm åtminstone en gång varje månad med minst 14 dagars mellanrum mellan varje gång. I samband härmed står, att såsom avlöning till chefen i staten upptagits allenast ett årligt arvode av 6,000 kronor, innefattande tillika ersättning för hans resor fram och åter för inställelse till tjänstgöring i styrelsen, om han är bosatt å annan ort. De båda ledamöterna åtnjuta vardera ett arvode

[29.] av 500 kronor årligen jämte rese- och traktamentsersättning för av uppdraget föranledda resor. Sekreteraren uppbär avlöning såsom tjänsteman av andra lönegraden.

Uti alla till styrelsens handläggning hörande ärenden äger chefen ensam beslutanderätt. Vid behandlingen av vissa i instruktionen närmare angiva frågor skola dock ledamöterna i styrelsen av chefen kallas att närvara; och må beslut i dessa frågor icke av chefen fattas, därest icke åtminstone en av ledamöterna är närvarande. I de frågor, i vilkas behandling ledamot deltagar, har han att meddela råd och upplysningar. Blir chefens beslut avvikande från den av ledamot uttalade meningen, är denne berättigad och pliktig att låta anteckna denna sin mening till protokollet.

Beredningen och föredragningen av alla till styrelsen inkommande ärenden ombesörjes av sekreteraren. Denne har därjämte att bestrida registrators- och aktuarie-göromålen: att med redovisningsskyldighet inför chefen handhava ej mindre styrelsens expensmedel än även andra styrelsens medel, som kunna honom anförtros av chefen; att föra styrelsens räkenskaper samt att ombesörja, att såväl hingstdepåernas räkenskaper som premieringsnämndernas reseräkningar bliva före överlämnandet till kammarrätten underkastade en detaljerad och effektiv revision. Slutligen åligger det sekreteraren att ägna saklig granskning åt handlingarna rörande premieringsväsendet; att tillse, det premieringarna ske under iakttagande av härför gällande reglemente samt att de till prisbelöningar för hästar anvisade statsmedlen rätt fördelas och icke överskridas.

Den av Eders Kungl. Maj:t tillsatta departementalkommittén har i sitt den 31 december 1912 avgivna betänkande upptagit till behandling frågan om viss omorganisation av stuteriöverstyrelsen i sammanhang med av kommittén ifrågasatt närmare sammanslutning av styrelsen med jordbruksdepartementet. Kommittén framhåller i sådant avseende, att med inrättandet av de båda ledamotsbefattningarna i stuteriöverstyrelsen avsetts, bland annat, att bereda styrelsen ökad möjlighet att upprätthålla sambandet med den stora hästuppfödande och hästförbrukande allmänheten och med de strävanden och rörelser, som gjorde sig gällande hos denna. Ledamöternas ställning skilde sig alltså väsentligt från den ställning, ledamöterna i de centrala verken i allmänhet intoge. Däremot hade i instruktionen åt dessa ledamöter uppenbarligen givits i stort sett enahanda karaktär — ehuru under annan benämning — som de i vissa verk (telegrafstyrelsen och järnvägsstyrelsen) nu förekommande fullmäktige. Kommittén föreslog därför, att ledamöterna skulle ingå i styrelsen såsom fullmäktige, samt att sekreteraren hos styrelsen, vilken redan under nuvarande förhållanden enligt instruktionen hade att, jämte ombesörjandet av göromålen såsom sekreterare, fullgöra en ledamots viktigaste uppgift, nämligen beredningen och föredragningen av ärendena, intoge plats såsom ledamot i styrelsen. Det vore av vikt, att sekreteraren bereddes ledamots ställning även ur den synpunkten, att varken chefen eller de nuvarande ledamöterna i allmänhet kunde förutsättas äga juridisk eller administrativ utbildning. Vissa av de såsom plenimål i instruktionen omförmälda ärendena skulle då ock i förekommande fall kunna avgöras av chefen i närvaro allenast av sekreteraren-ledamoten och därigenom inkallandet av en eller båda övriga ledamöterna kunna undvikas samt besparing i tid och kostnader vinnas.

Ehuru detta omorganisationsförslag föranleddes av och stod i nära samband med departementalkommitténs huvudsakliga uppgift, nämligen förberedandet av en

allmän departementalreform, förenad med de centrala ämbetsverkens införlivande med statsdepartementen, samt denna viktigaste del av dess förslag åtminstone till- vidare synes hava blivit undanskjuten, anser stuteriöverstyrelsen, att mycket av vad kommittén anfört och föreslagit beträffande styrelsen är värt stort beaktande och kan tjäna som grund för en omorganisation av styrelsen även såsom ett fristående och självständigt ämbetsverk.

Såsom stuteriöverstyrelsen redan i sitt utlåtande den 25 november 1913 i anledning av departementalkommitterades förslag anfört, delar styrelsen i stort sett kommitterades mening, att de nuvarande ledamöterna i styrelsen, i överensstämmelse med vad förhållandet är inom andra, likartat organiserade verk, böra hava ställning såsom fackledamöter (fullmäktige) samt att styrelsens sekreterare bör inträda såsom föredragande ledamot i styrelsen. De viktigaste skälen för en sådan förändring äro redan ovan angivna och kunna sammanfattas därutinnan, att fackledamöternas deltagande i styrelsens verksamhet kan begränsas till verkliga fackfrågor, där deras sakkunskap är av särskilt värde, samt att det för styrelsens chef blir fördelaktigt att hava vid sin sida en i beslutet deltagande och för sin mening ansvarig ledamot med den sakkunskap i juridiska och administrativa frågor, som måste förutsättas hos en tjänsteman med de för sekreteraren nu bestämda kompetensvillkoren.

Att redan här närmare ingå på ett särskiljande av sådana hos styrelsen förekommande ärenden, vilka vid bifall till det nu ifrågasatta omorganisationsförslaget böra behandlas i närvaro av fackledamöterna eller kunna avgöras av chefen efter hörande allenast av den administrativa ledamoten, torde icke vara nödigt. — — —

Med den nu föreslagna förändringen av sekreterarens tjänsteställning inom styrelsen följer med nödvändighet vad, såsom ovan framhållits, redan förut påkallats av ärendenas allt mer ökade omfattning, nämligen en överflyttning av vissa grupper av hans nuvarande göromål till ny befattning inom styrelsen. Arbetets omfattning inom stuteriöverstyrelsen har år från år ökats. Antalet till styrelsen inkomna ärenden, som år 1909, då nu gällande avlöningsstat fastställdes, uppgick till 468, utgjorde sistlidet år 1,197. Antalet utgående expeditioner belöpte sig under ifrågavarande båda år till resp. 332 och 837. Redan departementalkommittén framhöll behovet av en »minskning i den arbetsbörda, som påvilar sekreteraren och vilken icke minst till följd av styrelsens säregna organisation, för närvarande torde vara väl tung». Under de nära sex år, som förflutit sedan kommitténs betänkande avgavs, har arbetet inom styrelsen än mer ökats i omfång. Det är numera oavvisligen nödvändigt att avlyfta en del av sekreterarens arbete på en ny beställningsinnehavare hos styrelsen, så framt göromålen skola kunna fullgöras på ett tillfredsställande sätt.

Under sådana förhållanden ligger det nära till hands att föreslå en sådan arbetsfördelning, att sekreteraren såsom ledamot i styrelsen bibehåller sin skyldighet att bereda och föredraga ärendena; att, utan föregående föredragning, genom remisser eller särskilda skrivelser infordra de förklaringar, upplysningar och yttranden, som erfordras för ärendenas beredning till avgörande; att föra styrelsens protokoll och uppsätta viktigare skrivelser samt att med redovisningsskyldighet inför chefen handhava styrelsens räkenskapsväsende och utanordnade penningmedel.

Sekreteraren-ledamoten skulle härigenom komma att fullgöra samma åligganden, som inom andra ämbetsverk utövas av vederbörande ledamöter. med tillägg

[29.] tillika av sådana göromål, som i verk med egen medelsförvaltning tillkomma kamrerare. Med den förändrade tjänsteställningen samt det ökade ansvaret bör förenas högre lönegrad, och torde denna lämpligen kunna bestämmas till likhet med den lönegrad, som inom andra ämbetsverk finnes bestämd för byrådirektör, vilken det jämväl åligger att vara föredragande. Avlöningen skulle i dylikt fall utgöras av fast lön 4,200 kronor, tjänstgöringspenningar 2,000 kronor och ortstillägg 600 kronor, eller tillhopa 6,800 kronor, samt ett ålderstillägg av 600 kronor efter fem års tjänstetid. Såsom innehavare av denna förändrade befattning skulle han ock, i likhet med motsvarande tjänstinnehavare och till åtskillnad från fackledamöterna, benämnas byrådirektör.

Övriga till sekreterarbefattningen nu hörande göromål böra överflyttas å en ny beställningsinnehavare av första lönegraden, benämnd notarie. Denne skulle alltså hava till åliggande att uppsätta och expediera utgående skrivelser, i den mån dylikt icke tillkommer byrådirektören, att över inkommande handlingar och utgående expeditioner föra särskilda diaries och upprätta register därtill, att ordna och förvara styrelsens handlingar ävensom i övrigt handhåva vården av styrelsens arkiv och bibliotek, samt att verkställa revision av hingstdepåernas räkenskaper och premieringsnämndernas reseräkningar ävensom att granska premieringshandlingarna.

Avlöningen till notarien skulle utgå i fast lön 2,200 kronor, tjänstgöringspenningar 1,500 kronor och ortstillägg 300 kronor, eller tillhopa 4,000 kronor, samt tre åldertillägg om 500 kronor vardera efter fem, tio och femton års tjänstgöring.

Å stuteriöverstyrelsens stat finnes för närvarande uppförd en anslagspost av 600 kronor till vikariatsersättning och extra biträde. Då sekreteraren är berättigad till sex veckors semester samt hans vikarie under tiden uppbär ersättning, motsvarande sekreterarens tjänstgöringspenningar, eller 225 kronor, återstår till avlöning av extra biträde allenast 375 kronor. För denna avlöning skola bestridas inom styrelsen förekommande extra göromål. Enligt vad ovan erinrats har Eders Kungl. Maj:t för innevarande år till samma ändamål anvisat ytterligare 600 kronor. Att det emellertid under nuvarande förhållanden icke är möjligt att i längden få ifrågasvarande göromål bestridda för denna ersättning, torde vara uppenbart. Såsom styrelsen i sin ovannämnda skrivelse den 9 februari 1918 framhållit, är det därför nödvändigt att i sammanhang med en omorganisation av styrelsen å dess stat uppföra avlöning till ett kvinnligt biträde med samma avlöning som dylika befattningshavare av lägre lönegrad inom vissa andra centrala ämbetsverk eller 700 kronor i lön, 350 kronor i tjänstgöringspenningar och 150 kronor i ortstillägg jämte två ålderstillägg å 200 kronor efter fem och tio års tjänstgöring.

— — —
Beträffande anslagsposten »till vaktmästares avlöning och expenser m. m.» torde denna med hänsyn dels därtill, att styrelsen ser sig nödsakad att något öka ersättningen till den person, som uppehåller vaktmästargöromålen hos styrelsen, och dels till styrelsens alltjämt ökade expensutgifter, i vilka jämväl ingår kostnaden för ämbetslokalens uppvärmning, böra höjas från sitt nuvarande belopp, 2,000 kronor, till 2,500 kronor.

I övriga anslagsposter torde icke erfordras någon förändring.

I anslutning till vad sålunda anförts och föreslagits torde avlöningsstaten för stuteriöverstyrelsen böra erhålla den uppställning, som angives i bifogade förslag, vilket slutar å en summa av 22,100 kronor.

Då stuteriöverstyrelsens nu gällande stat slutar å en summa av 15,400 kronor, kommer fastställandet av den nu föreslagna staten att medföra en årlig utgifts-ökning å anslaget till hästavelns förbättrande av 6,700 kronor, vilket belopp emellertid torde få anses synnerligen måttligt i förhållande till de avsevärda fördelar, som därigenom kunna vinnas.»

Stuteriöverstyrelsens nu framlagda omorganisationsförslag avser i huvudsak att bereda styrelsen ökade arbetskrafter och i samband därmed ändra sekreterarens ställning. Redan vid 1909 års organisation av denna styrelse förelåg från styrelsens sida förslag att göra sekreteraren till byrådirektör med ledamots ställning och med avlöning av lägst 6,600, högst 7,500 kronor. Jag ansåg mig emellertid, såsom dåvarande departementschef, böra ansluta mig till löneregleringskommitténs förslag, enligt vilket sekreteraren skulle få andra gradens avlöning, och jag uttalade, att detta gällde även för det fall, att det skulle befinnas lämpligt att i vissa frågor ge sekreteraren ledamots befogenhet. Jag framhöll, att sekreterarens göromål visserligen både vore många och i vissa fall ganska krävande, men jag kunde dock icke finna, att de vore av den art, att därav skulle kunna motiveras hans ställande på ett högre plan än motsvarande tjänstemän i de centrala verken i allmänhet.

Under de tio år, som sedan dess förflutit, hava emellertid ganska väsentliga förändringar inträffat. Stuteriöverstyrelsens verksamhet har i hög grad vuxit. Detta är fallet icke blott kvantitativt, i vilket hänseende de nu av styrelsen meddelade uppgifterna utvisa en ökning från år 1909 till år 1917 till vida mer än det dubbla såväl i fråga om inkommande ärenden som utgående expeditioner. Det har även skett i kvalitativt avseende, huvudsakligen beroende på de många nya åtgärder till hästavelns främjande, som under mellantiden vidtagits. Jag vill i detta avseende exempelvis erinra, hurusom från och med år 1914 anslag å extra stat årligen anvisats till åtgärder för tillvaratagande och utveckling av inhemska häststammar samt till stamboksföring rörande hästar. Från och med samma år har lånefonden för inköp av ädla avelsston varit tillgänglig för utlåning. Enligt beslut av 1916 års riksdag har bildats statens hästavelsfond, av vars avkastning understöd till hästaveln utgår inom av riksdagen årligen bestämt belopp. Vidare är att märka lagen om hingstbesiktningstvång den 23 december 1914. Dessa nu nämnda förhållanden ådagalägga, att under senaste tiden stor livaktighet rått i fråga om hästavelns utveckling, och dessa åtgärder kräva ett betydligt ökat och ganska maktpåliggande arbete från stuteriöverstyrelsens sida, alldeles oberoende av den mera tillfälliga ökning i styrelsens arbete, som må hava föranletts av kristiden. Jag tror mig också kunna

[29.] uttala att, därest icke stuteriöverstyrelsens nuvarande chef, såsom bosatt i Stockholm, dagligen själv deltagit i styrelsens arbeten och därvid övertagit utredningen av en del av de ärenden, som eljest skolat åligga sekreteraren ensam, hade det icke varit möjligt att så länge som skett hjälpa sig fram med tillfälligt arbetsbiträde och därigenom undanskjuta omorganisationsfrågan.

Av vad jag nu uttalat framgår, att jag anser det nödvändigt att tillföra stuteriöverstyrelsen ökade arbetskrafter. Jag anser den av styrelsen valda vägen att å en särskild tjänsteman avlyfta en del av sekreterarens arbetsmängd vara lämplig. Vad däremot beträffar förslaget att förändra sekreterarbefattningen till en byrådirektörstjänst med ledamots ställning och befogenhet synes mig denna fråga böra underkastas närmare utredning genom löneregleringskommittén. Då lösningen av denna fråga kan öva inverkan även å den av mig förordade nye tjänstemannens ställning i styrelsen, anser jag, att något sådant beslut icke nu bör fattas angående sistnämnde tjänsteman, som kan föregripa en senare omorganisation. Jag finner därför lämpligt, att nu allenast medel beviljas å extra stat för anställande av en extra tjänsteman. Då full arbetstid bör av honom krävas, torde till hans avlöning icke böra beräknas lägre belopp än 3,900 kronor.

Att styrelsen har ett konstant behov av att anlita skrivbiträde, finner jag ådagalagt. Förslaget att å styrelsens stat uppföra en kvinnlig biträdesbefattning i första avlöningsgraden anser jag mig emellertid icke kunna för närvarande tillstyrka utan håller före, att i avvaktan på de övriga förändringar i styrelsens ordinarie stat, som kunna föranledas av blivande utlåtande från löneregleringskommittén, erforderliga medel för erhållande av nödig skrivhjälp böra anvisas å extra stat. Beloppet torde tillsvidare lämpligen kunna bestämmas till 1,200 kronor.

Därjämte anser jag, att 500 kronor böra å extra stat utgå till förstärkning av den ordinarie statens anslagspost till vaktmästares avlöning och expenser m. m.

Vad stuteriöverstyrelsen i sin skrivelse i övrigt anført föranleder i frågans nuvarande läge icke något särskilt uttalande från min sida.

De belopp jag anser böra anvisas å extra stat för år 1920 uppgå alltså till sammanlagt 5,600 kronor. Jag vill framhålla, att då reservationsanslaget till hästavelns förbättrande numera visat sig så otillräckligt, att förstärkningsanslag därtill måst anvisas å tilläggsstat för år 1918 och nu begäres för år 1919, detta anslag icke bör belastas med dessa ökade utgifter.

Då enahanda behov av ökad arbetshjälp m. m. föreligga redan för år 1919, vill jag för min del tillstyrka, att anslag beviljas härtill å

tilläggsstat. Med hänsyn till tiden för fattande av riksdagens beslut torde beloppet icke böra avse längre tid än tre fjärdedels år och sättas till 4,200 kronor. Jag ämnar göra särskild framställning härom.

[29.]

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för ökat arbetsbiträde vid stuteriöverstyrelsen
m. m. å *extra stat* för år 1920 anvisa ett förslags-
anslag, högst kronor 5,600.

d. *Extra personal vid Flyinge hingstdepå.*

För bestridande av kostnad för extra personal vid Flyinge hingstdepå har riksdagen på extra stat beviljat för vart och ett av åren 1905—1910 ett anslag av 3,790 kronor samt för varje av åren 1911—1919 ett anslag av 4,630 kronor.

[30.]

*Extra per-
sonal vid
Flyinge
hingstdepå.
(extra anslag.)*

Nu har stuteriöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1918 hemställt, att anslag för ifrågavarande ändamål måtte med oförändrat belopp beredas jämväl för år 1920.

I enlighet härmed tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till extra personal vid Flyinge hingstdepå
å *extra stat* för år 1920 bevilja ett för-
slagsanslag, högst kronor 4,630.

e. *Åtgärder för inhemska häststammar.*

På grund av förslag av Kungl. Maj:t anvisade riksdagen å extra stat för vardera av åren 1914 och 1915 ett anslag av 20,000 kronor att under de villkor, Kungl. Maj:t ägde bestämma, utgå för tillvaratagande och utveckling av sådana i Sverige förekommande s. k. lanthästar, som kunde innefattas under benämningen »inhemska häststammar».

[31.]

*Åtgärder för
inhemska
häststammar.
(extra anslag.)*

På grund av uppkommen besparing behövde för år 1916 allenast 17,000 kronor anvisas för ifrågavarande ändamål. För vart och ett av åren 1917, 1918 och 1919 har ånyo anslag å 20,000 kronor anvisats för ändamålet.

Kungörelse angående statsbidrag för ifrågavarande ändamål utfärdades den 24 oktober 1913.

Det för år 1918 anvisade anslaget har av Kungl. Maj:t den 1 mars 1918 utdelats sålunda:

[31.]	till styrelsen för hingstuppfoädningsanstalten å Vången.....	kronor 10,000
	» Umeåortens hästavelsförening	» 2,000
	» Norrbottens läns hushållningssällskap	» 1,000
	» Nya aktiebolaget Upplands lanthäst	» 1,000
	» Gottlands läns hushållningssällskap	» 1,000
	» Västerbergslagens hästavelsaktiebolag	» 1,000
	» Göteborgs och Bohus läns hästavelsförening	» 1,000
	» Örebro läns bergslagers hästavelsförening	» 1,000
	» Vedbo härads hästavelsförening m. b. p. a.	» 750
	» Leksands hästavelsförening m. b. p. a.	» 750
	» föreningen Södra Dalarnes hästväänner	» 500
	Summa kronor	20,000.

Nu har stuteriöverstyrelsen i skrivelse den 21 augusti 1918 hemställt om anslag å 20,000 kronor för år 1920 till åtgärder för inhemska häststammar och därvid anført, att å det för år 1919 anvisade anslaget av 20,000 kronor någon behållning icke torde kunna påräknas, enär erfarenheten från såväl år 1918 som föregående år visat, att de för dessa år till motsvarande belopp beviljade anslagsmedlen icke varit tillräckliga för utdelande av bidrag i så stor omfattning, som de inkomna ansökningarna avsett. De skäl, som anfördes för anslagets beviljande, då frågan därom första gången förelåg, vore alltjämt lika giltiga, och det skulle otvivelaktigt vara till men för resultatet av de strävanden, som flerstädes inom landet påginge för tillvaratagandet och utvecklandet av de inhemska häststammarna, ifall understöd från statens sida icke kunde påräknas i samma omfattning som hittills.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av kronor 20,000 att under de villkor, Kungl. Maj:t må bestämma, utgå för tillvaratagande och utveckling av sådana i Sverige förekommande s. k. lanthästar, som kunna innefattas under benämningen »inhemska häststammar».

f. *Stamboksföring rörande hästar.*

Riksdagen anvisade på Kungl. Maj:ts förslag å extra stat för vartdera av åren 1914 och 1915 ett anslag av 10,000 kronor att under de villkor, Kungl. Maj:t skulle äga bestämma, utgå för understödjande av stamboksföring rörande hästar.

[32.]
Stamboksföring rörande hästar.
extra anslag.

Bidragsbehovet för ifrågavarande ändamål under år 1916 tillgodosågs med uppkommen behållning å de båda föregående årens anslag. För år 1917 funnos till förfogande dels behållning vid 1916 års utgång, uppgående till 6,000 kronor, dels ock nytt anslag å samma belopp eller tillhoppa 12,000 kronor. Av denna summa disponerades under år 1917 ett belopp av 6,000 kronor, vadan vid årets slut kvarstod en oanvänd behållning av 6,000 kronor. De för år 1918 till förfogande stående medlen voro dels nyssnämnda 6,000 kronor dels ock nyanvisat anslag å 8,000 kronor eller tillhoppa 14,000 kronor, av vilken summa enligt beslut den 1 mars 1918 ett belopp av 10,000 kronor disponerats på följande sätt, nämligen:

till styrelsen för hingstuppfofningsanstalten å Vången för upprättande och förande av rasstambok för nord-svenska hästar	kronor	3,500
» Skånes stuteribokstyrelse		
dels för upprättande och förande av rasstambok för ädla hästar inom Malmöhus län och Kristianstads län	»	2,000
dels ock för upprättande och förande av rasstambok för ardennerhästar inom dessa två län	»	1,500
» stamboksföreningen för svenska ardennerhästen såsom bidrag till förande av nämnda förenings rasstambok för ardennerhästar inom landet	»	3,000
eller tillhoppa kronor		10,000.

Vid 1918 års utgång fanns sålunda en behållning å anslaget av 4,000 kronor. Då därjämte riksdagen å extra stat för år 1919 anvisat för ändamålet ett reservationsanslag å 6,000 kronor, finnes alltså för innevarande år tillgängligt ett belopp av 10,000 kronor, vilket bör antagas komma att i sin helhet tagas i anspråk under året.

[32.] Kungörelse angående statsbidrag för ifrågavarande ändamål är utfärdad den 24 oktober 1913.

I skrivelse den 21 augusti 1918 har nu stuteriöverstyrelsen gjort framställning om utverkande av anslag för år 1920 till stamboksföring rörande hästar, och har styrelsen därvid anfört, att styrelsen hade anledning antaga, att föreningen till den ädla hästavelns befrämjande skulle kunna under år 1919 hinna bliva så färdig med sitt stamboksarbete, att densamma därefter kunde göra anspråk på understöd från ifrågavarande anslag, samt att det kunde förväntas, att nu rådande höga pris å arbete och materialier av alla slag komme att föranleda framställningar om ökade understöd från dem, som förut åtnjutit bidrag från anslaget. Av dessa skäl har stuteriöverstyrelsen hemställt om anslagets höjning till 12,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

I likhet med stuteriöverstyrelsen finner jag önskligt, att medel för ifrågavarande ändamål beredas även för år 1920.

Med hänsyn till vad stuteriöverstyrelsen anfört finner jag visserligen antagligt, att för år 1920 medelsbehovet kommer att överstiga det hittills vanligen beräknade årsbeloppet av 10,000 kronor, men då Kungl. Maj:t lär kunna från hästavefsfondens avkastning, i den mån den av riksdagen ställes till Kungl. Maj:ts förfogande, bereda tillgång till de erforderliga ökade medlen, anser jag nu ifrågavarande anslag icke böra för år 1920 bestämmas högre än till 10,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understödjande av stamboksföring rörande hästar under de villkor, Kungl. Maj:t må bestämma, å *extra stat* för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av kronor 10,000.

5. Boskapsskötsel m. m.

a. Förekommande och hämmande av smittsamma sjukdomar bland husdjuren, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 50,000.

b. *Karantänsanstalten i Haparanda för husdjur.*

Med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställningar har riksdagen anvisat anslag på extra stat för vart och ett av åren 1915, 1916 och 1917 av 750 kronor samt för åren 1918 och 1919 av 1,000 kronor till karantänsanstalten i Haparanda för husdjur.

[33.]
Karantäns-
anstalten i
Haparanda
för husdjur.

Medicinalstyrelsen har nu i skrivelse den 27 augusti 1918 anført, att på grund av de under senare år oerhört stegrade arbetslönerna och övriga kostnader för anstaltens drift anslaget för ifrågavarande ändamål visat sig otillräckligt, samt hänvisat till infordrat yttrande från karantänsveterinären C. Schultz, vilken för år 1920 föreslagit de förhöjningar, som framgå av följande tablå:

	Av Kungl. Maj:t för år 1919 fastställd stat.	Beräknade kost- nader för år 1920.
Lön till vaktmästare	kronor 600	800
Bränsle och lyse	» 200	300
Telefon	» 60	60
Desinfektionsmedel, komplettering och underhåll av instrument	» 50	75
Underhåll av anstalten, komplettering och underhåll av inventarier	» —	150
Oförutsedda utgifter	» 90	115
• Summa kronor 1,000		1,500

Medicinalstyrelsen har funnit de föreslagna ökade utgifterna motiverade och hemställt om beredande av anslag av 1,500 kronor till anstalten.

Den föreslagna anslagsökningen till ifrågavarande anstalt finner jag vara av förhållandena betingad. Departements-
chefen.

I enlighet härmed tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till karantänsanstalten i Haparanda för husdjur å *extra stat* för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 1,500.

c. *Avelscentra för nötboskap.*

[34.] År 1902 begärde Kungl. Maj:t första gången hos riksdagen anslag till bildande och upprätthållande av avelscentra för nötboskap, och anvisade riksdagen för vart och ett av åren 1903—1910 medel för detta ändamål.

*Avelscentra
för nötboskap.
(extra anslag.)*

År 1908 gjorde Kungl. Maj:t framställning till riksdagen om anordnande av förnyad tävlan för utseende av dylika centra. Riksdagen anvisade för dessa tävlingar jämte upprätthållande av de vid dem utsedda avelscentra anslag å extra stat för vart och ett av åren 1909—1915.

År 1913 framlade Kungl. Maj:t förslag till riksdagen om anordnande av ytterligare tävling av ifrågavarande slag. Kostnaderna för denna tävling jämte upprätthållande av de vid densamma utsedda avelscentra beräknades till 122,000 kronor, varav 27,000 kronor skulle tagas från avkastningen av fonden för svenska hornboskaps- och fåravelns förädling samt återstående 95,000 kronor beräknades skola av riksdagen anvisas med visst belopp för vart och ett av åren 1914—1920, därav 12,000 kronor för sistnämnda år. Riksdagen har för varje av åren 1914—1919 anvisat de sålunda beräknade beloppen.

Avelscentra vid denna tävling hava utsetts den 12 maj 1916 i fråga om besättningar av ayrshireras och den 22 september 1916 i fråga om besättningar av fjällras.

År 1918 gjorde Kungl. Maj:t framställning till riksdagen om beviljande av medel för anordnande av nya avelscentertävlingar beträffande fjällras och ayrshireras. Kostnaderna härför beräknades till i runt tal 177,000 kronor, vilket belopp skulle täckas dels med 40,000 kronor från avkastningen av fonden för hornboskaps- och fåravelns förädling dels ock genom anslag av riksdagen å 137,000 kronor enligt följande fördelning å de särskilda åren, nämligen 25,000 kronor för år 1919, 20,000 för vart och ett av åren 1920 och 1921 samt 18,000 kronor för vart och ett av åren 1922—1925. Riksdagen har för år 1919 anvisat det för året beräknade beloppet.

Nu har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 26 augusti 1918 gjort framställning om anvisande av anslag för år 1920 å dels 12,000 kronor för upprätthållande av de år 1916 utsedda avelscentra för nötboskap, dels ock 20,000 kronor för bestridande av kostnaderna för den år 1918 beslutade förnyade tävling för utseende av avelscentra för fjällras och ayrshireras.

Under åberopande av ovan omförmälda anslagsberäkningar hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[34.]
Departements-
chefen.

att å *extra stat* för år 1920 såsom reservations-
anslag anvisa

dels för upprätthållande av de år 1916 utsedda
avelscentra för nötboskap kronor 12,000,

dels ock för bestridande av kost-
naderna för den år 1918 beslutade för-
nyade tävlan för utseende av avels-
centra för nötboskap » 20,000,

eller tillhopa kronor 32,000.

d. *Nötboskapsaveln inom Norrbottens län.*

Till främjande av nötboskapsaveln inom Norrbottens län har riksdagen anvisat å *extra stat* för vart och ett av åren 1907—1919 ett anslag av 5,000 kronor.

[35.]
Främjande av
nötboskaps-
aveln inom
Norrbottens
län
(extra anslag.)

Med skrivelse den 29 augusti 1918 har lantbruksstyrelsen med tillstyrkan överlämnat en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse från Norrbottens läns hushållningssällskap, däri sällskapet gjort framställning om lika stort anslag för samma ändamål för år 1920.

Då det för främjandet av nötboskapsaveln inom Norrbottens län är av betydelse, att särskilt anslag av statsmedel därtill beredes jämväl för nästkommande år, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departements-
chefen.

att till främjande av nötboskapsaveln inom Norrbottens län anvisa å *extra stat* för år 1920 ett förslags-
anslag, högst kronor 5,000.

e. *Förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.*

Riksdagen har för varje år från och med år 1898 anvisat anslag å *extra stat* till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen. Anslagens belopp hava växlat allt efter behovet för året och tillgången på besparade medel för ändamålet. På 1919 års stat har riksdagen för ifrågavarande ändamål uppfört ett reservationsanslag av 115,000 kronor.

[36.]
Förekom-
mande och
hämmande av
tuberkelsjuk-
domar hos
nötkreaturen.
(extra anslag.)

[36.]

Enligt det vid propositionen i ämnet till 1897 års riksdag fogade statsrådsprotokoll skulle ifrågavarande anslag i huvudsak användas till bestridande av kostnader för tillverkning av tuberkulin för undersökning av nötkreatur, ersättning till veterinär för verkställande av sådana undersökningar, ersättning till biträde åt lantbruksstyrelsen, som skulle hava att övervaka och leda ifrågavarande försök, tryckning av blanketter till temperaturlistor m. m. samt till understöd vid bemödanden till förekommande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.

I anslutning härtill utgingo dessa medel intill utgången av år 1911 till i huvudsak enahanda ändamål år från år.

Kostnaderna för tillverkning av det för ifrågavarande undersökningar erforderliga tuberkulinet, vilket framställdes vid dåvarande veterinärinstitutet och genom lantbruksstyrelsen tillhandahölls för utrönande av tuberkulos hos nötkreatur, utgingo sålunda intill sistnämnda tidpunkt från ifrågavarande anslag.

Sedan emellertid statsmakterna år 1908 fattat beslut om inrättande av en veterinärbakteriologisk anstalt och i samband därmed bestämts, att den vid veterinärinstitutet dittills bedrivna tillverkningen av tuberkulin skulle förläggas till nämnda anstalt och bekostas av de för anstaltens drift anslagna medel, förordnade Kungl. Maj:t den 15 december 1911 vid bestämmandet av anslaget användning under år 1912, att veterinärbakteriologiska anstalten skulle till lantbruksstyrelsen på rekvisition översända för bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen under år 1912 erforderligt tuberkulin. På samma sätt har därefter förfarits under följande år. Någon ersättning för tuberkulinet har alltså icke utgått till veterinärbakteriologiska anstalten.

På grund av att veterinärbakteriologiska anstaltens anslag visat sig otillräckligt uppkom fråga, huruvida icke ersättning kunde beredas anstalten för det av densamma levererade tuberkulinet.

I skrivelse den 25 september 1918 anmälde medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen, att av ämbetsverken utsedda delegerade för utredning angående behovet av ytterligare åtgärder till nötkreaturstuberkulosens bekämpande förklarat sig anse, att ersättning till självkostnadspris borde från lantbruksstyrelsen utbetalas till veterinärbakteriologiska anstalten för tuberkulinet, dock under förutsättning att kostnaden icke i någon mån komme att påläggas vederbörande djurägare. För egen del anförde ämbetsverken, att då kostnaderna för tuberkulinets framställande, som allt ifrån anstaltens tillkomst inberäknats i anstaltens driftkostnader och sålunda dittills icke förorsakat lantbruksstyrelsen några särskilda utgifter, under nuvarande tider, med fäst avseende

särskilt därpå att för dess producerande åtginge synnerligen stora mängder näringssubstrat och gas, för anstalten medförde högst avsevärda kostnader, en förändring i hittillsvarande förhållanden syntes hava ett visst fog för sig. Vidkommande frågan, huruvida ersättningen för tuberkulinets framställande borde beredas anstalten från det till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen anvisade anslag eller därigenom att en avgift upptoges för tuberkulinet av de djurägare, som rekvirerat veterinär för undersökning med tuberkulin av sin ladugårdsbesättning, funne ämbetsverken det uppenbart, att det förra alternativet borde föredragas. Ämbetsverken befarade nämligen att, därest vederbörande djurägare skulle belastas med denna utgift, som visserligen för många skulle vara obetydlig, det dock på sina håll icke allt för stora intresset för nötkreaturstuberkulosens bekämpande skulle ytterligare minskas. Därtill komme än vidare, att en förändring i det hittillsvarande föräringssättet skulle medföra stora svårigheter, huvudsakligen av teknisk art och med hänsyn till kontrollen. Angående anstaltens kostnader för tillverkning av tuberkulinet hade anstaltens föreståndare professorn A. M. Bergman verkställt approximativa beräkningar och därvid funnit, att desamma uppginge till cirka 35 öre per kubikcentimeter. Anstalten skulle således, om lantbruksstyrelsens årsbehov av tuberkulin framdeles bleve lika stort som hittills eller cirka 40,000 kubikcentimeter, på detta sätt erhålla cirka 14,000 kronor.

I häröver avgivet utlåtande ansåg sig statskontoret i betraktande av förefintlig reservation vid 1918 års ingång och å samma års riksstat vid utlåtandets avgivande ännu återstående medel kunna tillstyrka, att för framtiden vid beräkning av nämnda anslag däri jämväl skulle inbegripas kostnad för anskaffande av det för anslagets ändamål erforderliga tuberkulinet.

På framställning av lantbruksstyrelsen har Kungl. Maj:t den 29 november 1918 vid meddelande av bestämmelser angående användningen av de för år 1919 tillgängliga medel till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen av dessa medel ställt till lantbruksstyrelsens förfogande ett belopp av 14,000 kronor att användas till gäldande av kostnader för till styrelsen levererat tuberkulin.

I skrivelse den 23 oktober 1918 har nu lantbruksstyrelsen gjort framställning angående anslagsbehovet för år 1920. Styrelsen har därvid framlagt en tabell rörande tuberkulinundersökningarna, vilken tabell för tiden från och med år 1913 är av följande lydelse:

[36.]

År	Sammanlagda antalet undersökta djur	För första gången prövade besättningar			Antal besättningar reaktionsfria vid första undersökningen	Omprövade besättningar		
		Antal	Antalet djur inom dessa	% reagerande av djuren		Antal	Antalet djur inom dessa	% reagerande av djuren
1913	101,383	1,159	18,987	29.5	622	1,708	73,767	2.5
1914	96,247	896	14,230	27.6	455	1,706	75,193	2.8
1915	93,057	858	13,241	26.4	494	1,613	71,938	2.4
1916	88,579	840	13,470	24.0	470	1,581	70,619	2.3
1917	87,196	670	11,576	31.3	329	1,529	70,820	1.8
¹ / ₂ 1918	57,464	480	8,997	31.8	238	1,097	45,467	1.6

Till tabellens uppgifter kunde läggas, att av ovan nämnda under år 1917 med tuberkulin omprövade besättningar 1,082 sådana med sammanlagt 40,639 djur visat sig fullkomligt reaktionsfria. Motsvarande siffror för år 1916 hade varit 1,059 och 36,316.

Vidkommande storleken av det belopp, som borde av riksdagen äskas för år 1920 till bestridande av kostnaderna för tuberkulosens bekämpande inom ladugårdarna, har lantbruksstyrelsen anfört följande:

De för tuberkuloskampens bedrivande under år 1919 tillgängliga medel beräknades komma att uppgå till i runt tal 135,000 kronor. Om härav för särskilda ändamål disponerades sammanlagt 38,000 kronor, skulle till bestridande av kostnaderna för veterinärernas undersökningar med tuberkulin återstå i runt tal 97,000 kronor. Sistnämnda belopp syntes med all säkerhet icke komma att under år 1919 tagas helt i anspråk för sagda ändamål. Med avseende härå kunde framhållas, att ifrågavarande kostnader under år 1918 kunde beräknas uppgå till sammanlagt omkring 80,000 kronor och att desamma för år 1919 syntes kunna upptagas blott obetydligt högre, eller till 84,000 kronor. Medelsåtgången för ifrågavarande ändamål under år 1919 kunde sålunda beräknas till sammanlagt 122,000 kronor.

Till år 1920 borde sålunda finnas en behållning å ifrågavarande medel av 13,000 kronor.

Under antagande att medelsbehovet för år 1920 bleve i huvudsak detsamma som för år 1919, skulle för år 1920, utöver nyssnämnda belopp, erfordras ytterligare 109,000 kronor för fullföljande av statens åtgärder i förevarande avseende. Till säkerställande av tillgång på medel syntes dock beloppet böra avrundas uppåt till 110,000 kronor.

Departements-
chefen.

Medel för ifrågavarande ändamål erfordras givetvis även för år 1920. Mot det av lantbruksstyrelsen föreslagna beloppet, vilket beräknats under förutsättning att ersättning för tuberkulinet fortfarande skall utgå, har jag ingen erinran att göra.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen [36.]

att till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen å *extra stat* för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av kronor 110,000.

f. *Svinavelns höjande.*

Till åtgärder för höjande av landets svinavel har riksdagen anvisat å *extra stat* för vart och ett av åren 1912—1914 ett anslag av 30,000 kronor, för vardera av åren 1915 och 1916 ett anslag av 40,000 kronor, för år 1917 ett anslag av 50,000 kronor samt för vardera av åren 1918 och 1919 ett anslag av 65,000 kronor. [37.]

*Åtgärder för
svinavelns
höjande.
(extra anslag.)*

Medel för ifrågavarande ändamål böra finnas tillgängliga jämväl för år 1920. I enlighet med vad lantbruksstyrelsen hemställt i skrivelse den 11 september 1918 tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departement-
schefen.*

att till åtgärder för höjande av landets svinavel å *extra stat* för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av kronor 65,000.

g. *Fåravelns befrämjande.*

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen till fåravelns befrämjande å *extra stat* för vardera av åren 1918 och 1919 anvisat reservationsanslag av 35,000 kronor. [38.]

*Fåravelns be-
främjande.
(extra anslag.)*

I skrivelse den 26 augusti 1918 har lantbruksstyrelsen hemställt, att till ändamålet måtte för år 1920 av riksdagen äskas anslag å samma belopp som för år 1919.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till fåravelns befrämjande å *extra stat* för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av kronor 35,000.

h. *Fjäderfäavelns befrämjande.*

[39.]
*Fjäderfä-
 avelns
 befrämjande*
 (extra anslag.)

Till fjäderfäavelns befrämjande har riksdagen för varje år från och med år 1904 anvisat anslag å extra stat. Beloppet av detta anslag utgjorde för vart och ett av åren 1904—1906 5,000 kronor och för vardera av åren 1907 och 1908 10,000 kronor samt har för vart och ett av de efterföljande åren utgjort 20,000 kronor. Anslaget är numera betecknat såsom reservationsanslag.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 26 augusti 1918 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen göra framställning om anvisande även för år 1920 av ett anslag å 20,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till fjäderfäavelns befrämjande anvisa å *extra stat* för år 1920 ett reservationsanslag av kronor 20,000.

i. *Biskötselns befrämjande.*

[40.]
*Biskötselns
 befrämjande.*
 (extra anslag.)

Till biskötselns befrämjande har riksdagen å extra stat för vardera av åren 1918 och 1919 anvisat reservationsanslag av 6,000 kronor. Kungörelse angående statsbidrag till åtgärder för biskötselns befrämjande har utfärdats den 9 oktober 1917.

I skrivelse den 26 augusti 1918 har nu lantbruksstyrelsen gjort framställning om beredande av medel för ändamålet för år 1920 och därvid anförte huvudsakligen följande.

Då av kända orsaker biskötseln för närvarande omfattades med synnerligen livligt intresse, syntes det angeläget tillse, att denna hittills från statens sida jämförelsevis försummade men dock nog så betydelsefulla binäring, särskilt genom undervisningskurser och annan upplysningsverksamhet, leddes in på rationella vägar. Till möjliggörande av effektiva åtgärder i detta syfte vore dock en avsevärd ökning i det för här ifrågavarande ändamål anvisade statsanslaget med nödvändighet erforderlig. Med avseende härå finge sålunda framhållas, att under år 1918 bidrag sökts från omförmälda anslag med icke mindre än 11,700 kronor. Då emellertid de för ändamålet anvisade medlen endast utgjorde 6,000 kronor, hade de framställda anspråken icke kunnat tillgodoses i önskvärd omfattning.

På grund härav har lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för år 1920 för ändamålet anvisa ett anslag av 12,000 kronor.

Jag torde här få lämna en kortfattad redogörelse rörande de inkomna ansökningarna om bidrag från anslaget för innevarande år och för detta anslags disposition.

Ansökningar om erhållande av bidrag hade inkommit från 21 hushållningssällskap och avsågo, såsom lantbruksstyrelsen erinrat, ett sammanlagt belopp av 11,700 kronor. Av hushållningssällskap och landsting hade för ändamålet ställts till förfogande sammanlagt 12,700 kronor. De ändamål, till vilka anslagen ansetts böra användas, hava av flertalet hushållningssällskap angivits vara konsulentverksamhet eller eljest bedrivande av undervisning i biskötsel genom undervisare, kurser, biskötarskolor, utdelning av lektyr om biskötsel m. m. I allmänhet har även åsyftats direkt understödjande av biodlarföreningar inom respektive områden. I ett fall har avsetts utlämnande av amorteringslån mot låg ränta till upprättande av mönsterbistånd. Såsom andra ändamål hava angivits inköp av bisamhällen till bistammens upphjälpande, fortsatt bekämpande av bipesten, inköp av ändamålseuliga moderna redskap och materiel för biskötsel, ritningar till enkla bibaracker m. m. Slutligen hava några hushållningssällskap tänkt sig anordnande av premiering av välskötta bigårdar ävensom utställningar.

I likhet med lantbruksstyrelsen finner jag ökning av detta anslag vara erforderlig. Jag tillåter mig här hänvisa till de skäl, som år 1917 av dåvarande departementschefen förebragtes för äskande hos riksdagen av anslag för ändamålet. Intresset för denna binäring till jordbruk och trädgårdsskötsel har under senare år alltmera ökats, vilket framgår av bland annat den omständigheten att det belopp, som genom anslag inom orterna ställts till hushållningssällskapens förfogande för ändamålet, stigit från ungefär 8,800 kronor år 1914 till 12,700 kronor år 1918. Sistnämnda belopp är mer än dubbelt så stort som det för året disponibla statsanslaget.

Under erinran att enligt förenämnda kungörelse den 9 oktober 1917 av statsmedel icke må för ändamålet användas mer än av inom orten tillskjutna medel, anser jag mig kunna tillstyrka, att anslaget nu höjes till det av lantbruksstyrelsen ifrågasatta beloppet, 12,000 kronor.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till biskötselns befrämjande å *extra stat* för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av kronor 12,000.

6. Lantbruksmöten.

*Bidrag till
kostnaderna
för allmänna
lantbruks-
möten.*

Under en lång följd av år anvisade riksdagen anslag å extra stat såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för allmänna lantbruksmöten samt till prisbelöningar vid dylika möten. På senare tid utgingo dessa anslag med respektive 7,500 och 17,500 kronor årligen.

*Prisbelö-
ningar vid
allmänna
lantbruks-
möten.*

Vid anmälandet den 14 januari 1915 av avslagsbehoven under nionde huvudtiteln för år 1916 anförde dåvarande departementschefen, att enär beslut fattats om uppskjutande tillsvidare av det till år 1916 utsatta tjuguandra allmänna svenska lantbruksmötet samt anledning icke torde föreligga att för det möte, som närmast härefter komme att hållas, bevilja högre statsanslag än vanligt, med ytterligare bidrags beviljande syntes kunna anstå lika många år, som mötet uppsköttes. På grund härav ansåg han någon framställning om anslag för detta ändamål å 1916 års stat icke böra avlätas till riksdagen. Av enahanda anledning har ej heller för åren 1917, 1918 eller 1919 något anslag härtill äskats.

Enligt vad lantbruksstyrelsen anmält i skrivelse den 31 augusti 1918 är anslag för ifrågavarande ändamål icke heller för år 1920 erforderligt.

7. Redskapsprovningsanstalter.

[41.]
*Redskaps-
provningsan-
stalter.*
(extra anslag.)

Riksdagen har för vart och ett av åren 1908—1919 anvisat medel till maskin- och redskapsprovningsanstalter vid Ultuna och Alnarp. För år 1919 utgår detta anslag med 26,000 kronor. Därjämte har riksdagen för vartdera av åren 1918 och 1919 såsom personligt ålderstillägg till föreståndaren för ifrågavarande anstalter Karl Fredrik Theodor Adelsköld under viss förutsättning anvisat 500 kronor.

I skrivelse den 3 oktober 1918 har lantbruksstyrelsen gjort framställning om anslag för ändamålet för år 1920 och därvid anført huvudsakligen följande:

I en till lantbruksstyrelsen ingiven framställning hade styrelsen för statens maskin- och redskapsprovningsanstalter hemställt, att lantbruksstyrelsen ville söka utverka ett statsanslag, ovannämnda personliga ålderstillägg däri inbegripet, å 33,600 kronor för utförande av maskin- och redskapsprovningar under år 1920.

Jämfört med det av riksdagen för år 1919 till utförande av här ifrågavarande redskapsprovningar anvisade anslaget innebure det av provningsanstalternas styrelse sålunda äskade beloppet en förhöjning av 7,100 kronor. Härav komme på ökade

rese- och traktamentskostnader 2,600 kronor, instrument och inventarier 1,200 kronor, tryckning och bindning av anstaltens meddelanden 1,000 kronor samt på kostnader för varjehanda arbeten, transporter och diverse utgifter 2,300 kronor. Med den oerhörda och alltjämt fortsatta stegring alla omkostnader av här förevarande natur under den senaste tiden varit underkastade och om vars återgång ännu intet med visshet kunde förutsägas, syntes den under olika titlar beräknade ökningen av utgifterna ej överdriven, under förutsättning att redskapsprovningsanstalternas verksamhet komme att bedrivas i en i huvudsak oförminskad omfattning.

Då jordbruket hädanefter mer än någonsin tillförne torde kunna antagas bliva hänvisat till användande av maskiner av olika slag, skulle det enligt lantbruksstyrelsens förmenande vara mindre välbetänkt att icke sörja för att jordbruket alltjämt bereddes den ledning i hithörande frågor, som endast genom sakkunniga och opartiska provningar kunde ernås. Under sådana förhållanden kunde lantbruksstyrelsen för sin del ej finna tillräckliga skäl föreligga för sänkning i de för anstalternas verksamhet år 1920 beräknade utgiftsposterna.

Vad inkomstsidan beträffade så hade anstalterna inga andra nämnvärda inkomster än de genom provningsavgifter och försäljning av meddelanden uppkomma, vilka för år 1920 beräknats till sammanlagt 3,500 kronor eller samma belopp som beräknats för år 1919. Ehuru lantbruksstyrelsen väl insåge önskvärdheten av att såväl provningsavgifterna som ock priset på meddelandena sattes till förhållandevis låga belopp, kunde styrelsen dock ej underlåta att ifrågasätta, huruvida ej i betraktande av den allmänna prisförhöjningen någon ytterligare höjning i dessa priser skulle kunna äga rum. Under förutsättning att härigenom inkomsterna skulle kunna ökas med 1,600 kronor, vilket syntes kunna ske utan att anstalternas verksamhet därav behövde menligt påverkas, skulle alltså anslagsbehovet kunna nedbringas från 33,600 kronor till 32,000 kronor.

Redskapsprovningsanstalternas verksamhet anser jag böra upprätthållas i oförminskad omfattning. Härför synes på sätt lantbruksstyrelsen framhållit nödvändigt, att vissa uti ifrågavarande anslag ingående poster ökas, varvid kan hänvisas till skedda höjningar i dag-traktamentsbeloppen och i avgifterna för järnvägsbiljetter m. m. ävensom till den allmänna stegringen i prisen på instrument och i tryckningskostnader m. m.

Departementschefen.

Beträffande beloppet av den erforderliga anslagsökningen kan jag, med instämmande i vad lantbruksstyrelsen anfört i fråga om en ytterligare höjning av provningsavgifterna och priset å redskapsprovningsanstalternas meddelanden, ansluta mig till samma styrelses förslag därutinnan.

Anslag till personligt ålderstillägg åt föreståndaren bör emellertid särskilt anvisas med oförändrat belopp.

Under återopande av det ovan anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[41.]

att å *extra stat* för år 1920 anvisa såsom särskilda förslagsanslag, högst,
dels till maskin- och redskapsprovningsanstalterna vid Ultuna och Alnarp kronor 31,500;
dels ock såsom personligt ålderstillägg till föreståndaren för ifrågavarande anstalter Karl Fredrik Theodor Adelsköld, därest han fortfarande med gott vitsord tjänstgör i denna egenskap .. kronor 500;
 eller tillhopa » 32,000.

8. **Kemiska stationer m. m.**a. *Kemiska stationer.*

[42.]
Kemiska stationer.
 (extra anslag.)

Såsom bidrag till underhåll av kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behov har under en lång följd av år anvisats anslag å *extra stat*. Dessa anslag hava under senare år utgått med högst 6,000 kronor till en var av åtta stationer eller tillhopa högst 48,000 kronor och anvisats under villkor, att landsting eller hushållningssällskap, vart för sig eller i förening, förbundit sig att upprätta laboratorium och bekosta ej mindre lokal för detta jämte bostad eller hyresmedel för kemist och assistent än även avlöning till dessa och laboratorietjänaren ävensom de årliga utgifterna för laboratoriets underhåll samt till inköp av böcker och inventarier för stationens behov.

Jag anmälde i fjol till protokollet vid statsverkspropositionen, att framställningar inkommit från förvaltningsutskotten hos hushållningssällskapen i Kalmar läns södra del och i Skaraborgs län med begäran, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida icke de kemiska stationerna borde helt övertagas av statsverket, samt att lantbruksstyrelsen den 30 november 1917 yttrat sig i ämnet, men att jag ansåg ytterligare utredning erforderlig. Ärendet remitterades därefter till statskontoret, som ännu icke avgivit utlåtande.

Nu har i en till Kungl. Maj:t ingiven skrift styrelsen för kemiska stationen i Kalmar — under erinran att styrelsen i skrivelse den 30 november 1917 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1918 års riksdag att bevilja medel för åstadkommande av dyrtidstillägg åt tjänstnehavare vid stationen intill 30 procent av deras avlöningar, men att Kungl. Maj:t den 19 juli 1918 förklarat denna framställning ej föranleda vidare åtgärd — anfört huvudsakligen följande:

Tjänst innehavarna vid kemiska stationen i Kalmar erhöles sin avlöning av de till styrelsens disposition stående medlen, vilka utgjordes av statsanslag, 6,000 kronor, anslag av hushållningssällskapen i Kalmar och Blekinge län, 4,500 kronor, anslag av landstinget, 1,500 kronor, samt inkomster av analysavgifter, 3,600 kronor, tillhopa 15,600 kronor. Analysavgifterna åtginge till stor del för inköp av kemikalier och för laboratoriets underhåll, vadan lönerna alltså i stort sett bestredes av anslagen.

Det syntes styrelsen, som om tjänst innehavarna vid kemiska stationerna ur anställningssynpunkt vore att närmast hänföra till vid lantmanna- och folkhögskolor anställda lärare. Dessa senare hade redan för år 1918 beretts krigstidstillägg av statsmedel, och de komme antagligen genom beslut vid årets urtima riksdag att erhålla ökat dylikt bidrag. Tjänstemännen vid kemiska stationen, vilka f. n. vore i fråga om sin avlöning helt beroende av det årsanslag, som staten oförändrat under krigsåren lämnat, jämte hushållningssällskapens och till obetydlig del landstingets anslag, vore i fråga om krigstidstillägg under kristiden de allra sämst ställda av alla löntagare. Orsaken härtill syntes vara, att de i motsats till lärare vid förut omnämnda skolor blivit ansedda såsom anställda i privat tjänst, ehuru de dock för sin anställning berodde av lantbrukstyrelsens kompetensförklaring och stationerna liksom skolorna vore underställda statlig inspektion.

Affärsdrivande verk och inrättningar hade möjligheter att genom åsättande av högre pris på framställda nyttigheter öka sina inkomster; staten och landstingen kunde genom uttaxering öka inkomsterna så att de täckte de på grund av kristiden stegrade utgifterna. Då såväl styrelsen för kemiska stationen som ock hushållningssällskapet saknade dessa möjligheter och på grund av vad i övrigt blivit anfört finge styrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att bevilja ett extra anslag av 3,000 kronor åt kemiska stationen i Kalmar för beredande av krigstidstillägg åt befattningshavarna vid stationen.

Denna framställning remitterades till lantbruksstyrelsen, som med utlåtande däröver den 23 november 1918 tillika överlämnade till styrelsen ingivna framställningar i ämnet från Örebro läns hushållningssällskap och styrelsen för kemiska stationen i Skara. Nämda hushållningssällskap har anfört:

Sedan Örebro läns hushållningssällskaps inkomster under de senaste åren befunnits allt mera otillräckliga för att kunna bestrida alla de ökade utgifter, som sällskapets utvidgade verksamhet på särskilt det egentliga jordbruksområdet i förening med den rådande dyrtidens inflytelser åstadkommit, hade hushållningssällskapet nödgats taga i allvarligt övervägande, vilka inskränkningar som bleve nödvändiga för att kunna i framtiden bringa jämvikt i sällskapets budget.

I första rummet hade därvid reduktion ansetts böra göras i utgifter, vilka avsåge anslag eller bidrag till sådana institutioner eller företag, som på grund av sin allmänt sociala natur syntes böra i första hand vara föremål för statens understödjande verksamhet.

I detta hänseende intoge enligt hushållningssällskapets förmenande de kemiska stationerna en framskjuten plats.

[42.]

Vid inrättandet av de kemiska stationerna hade man utgått från det antagandet, att flera hushållningssällskap skulle förena sig om en med statsmedel understödd kemisk station. Så hade även i avseende å stationernas verksamhet i praktiken blivit fallet, men vad underhållskostnaderna åter beträffade hade dessa huvudsakligen fallit på det hushållningssällskap, inom vars område stationen varit förlagd.

Under årens lopp hade underhållskostnaderna för de kemiska stationernas verksamhet allt mera stegrats, och dessa underhållskostnader hade i den mån, som hushållningssällskapens ekonomi försämrats, blivit allt mera kännbart tyngande.

Örebro läns hushållningssällskap, som sedan många år tillbaka haft ansvaret för den i Örebro inrättade kemiska stationen, hade emellertid av flera skäl i det längsta velat undanskjuta tanken på att till annan korporation överlåta det ekonomiska ansvaret för stationen. Det hade syntts hushållningssällskapet vara av övervägande betydelse, att den billiga taxa för de kemiska undersökningarnas utförande, med vilken sällskapets anslag varit förbundet, fortfarande vunne tillämpning i och för vidmakthållande och utbredande av intresset för dessa undersökningar, varjämte det syntts sällskapet betydelsefullt att hava i sin hand att kunna leda stationens verksamhet i enlighet med de krav, som kunde föränlidas av jordbruksförhållandena inom länet.

Sedan emellertid numera dels gemensam taxa för de kemiska stationerna blivit fastställd, dels uppfattningen om de kemiska undersökningarnas betydelse hunnit allt mera tränga igenom och dels behovet för sällskapet att minska sina utgifter blivit allt mera trängande, hade det syntts hushållningssällskapet påtagligt, att de skäl, som talade för statens övertagande ensamt av det ekonomiska ansvaret för de kemiska stationerna, borde snarast bli beaktade.

Då tyngdpunkten av de kemiska stationernas verksamhet dessutom numera icke i allmänhet vore förlagd till det egentliga jordbruksområdet, utan till övriga näringar, handel och industri, och då deras kundkrets i regel omfattade ett flertal län, kunde varken det hushållningssällskap eller det landsting, inom vars område kemisk station vore förlagd, med något som helst fog anses äga skyldighet att ekonomiskt bära ansvaret för stationen utan fölle detta med nödvändighet inom området för statens understödjande verksamhet.

Härtill komme ytterligare, att arbetet inom de kemiska stationerna, vilket hittills varit gott och prägladt av sakkunnighet och rutin, icke skulle kunna kvalitativt upprätthållas, därest icke de kemiska stationernas tjänstepersonal, som hittills arbetat i förhoppning om inträdande löneförbättring och pensionsrätt, komme att i dessa hänseenden snarast bli tillgodosedd.

Då detta endast syntes kunna ske, ifall den bleve helt anställd hos vare sig hushållningssällskap eller staten, och då intet hushållningssällskap syntes skola vara villigt att utöka sin fasta personal med den kemiska stationens tjänstemän, syntes det även av denna anledning ofrånkomligt, att staten åtog sig hela det ekonomiska ansvaret uti ifrågavarande hänseende.

På grund av förestående och under hänvisning till den närmare utredning uti förberörda avseenden, som Kalmar läns södra hushållningssällskap förebragt i framställning den 16 februari 1916, finge Örebro läns hushållningssällskap hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder för statsverkets övertagande ensamt av de kemiska stationerna inom landet, samt att intill detta

skedde, Örebro läns hushållningssällskap måtte från och med år 1919 komma i åtnjutande av, utom hittills årligen till kemiska stationen i Örebro utgående 6,000 kronor, ytterligare 4,000 kronor per år för upprätthållandet av Örebro kemiska station i avseende å lokaler, avlöningar. inventarier m. m.

[42.]

Styrelsen för kemiska stationen i Skara framhåller samma synpunkter som styrelsen för stationen i Kalmar i dess ovan återgivna skrift samt hemställer, att Skarastationens tjänstemän måtte komma i åtnjutande av »krigstidshjälp» enligt samma grunder som statens befattningshavare i liknande ställning.

Lantbruksstyrelsen har anfört:

»Beträffande den av Örebro läns hushållningssällskap gjorda framställningen om de kemiska stationernas övertagande av staten, tillåter sig lantbruksstyrelsen hänvisa till sin underdåniga skrivelse den 30 november 1917, i vilken lantbruksstyrelsen med stöd av vad i skrivelsen anförts, uttalar en uppfattning, som sammanfaller med den av hushållningssällskapet framförda.

Vad vidare angår styrelsernas för de kemiska stationerna i Skara och Kalmar hemställan om anvisande av statsanslag för beredande av krigstidstillägg till stationernas tjänstemän synes det lantbruksstyrelsen, att dessa måste likställas med vid andra statsunderstödda institutioner anställda tjänstemän, vilkas avlöningsförmåner m. m. bestämmas, utan att staten därpå utövar något som helst inflytande. Med anledning av dessa sistnämnda framställningar får lantbruksstyrelsen hänvisa till sin underdåniga skrivelse den 5 nästlidne oktober angående liknande framställning från Sveriges utsädesförening.

Att samtliga kemiska stationer på grund av avsevärt ökade driftkostnader för närvarande hava att kämpa mot stora ekonomiska svårigheter, torde vara obestridligt, och då ingen utsikt lärers finnas, att de från hushållningssällskap eller landsting kunna påräkna ytterligare anslag, synes det lantbruksstyrelsen vara nödvändigt att på andra vägar bereda dem ökade inkomster. På därom gjord framställning har ock lantbruksstyrelsen den 25 juli och 17 augusti innevarande år fastställt nya förhöjda taxor för stationerna i Visby, Halmstad, Skara, Örebro, Västerås och Härnösand samt i Kalmar, därvid lantbruksstyrelsen medgivit att, utöver de sålunda fastställda avgifterna, finge tillsvidare under kristiden upptagas en provisorisk tilläggsavgift, utgörande 25 procent av nämnda avgifter. Den inkomstökning, som här blivit dem beredd, torde dock, enligt vad lantbruksstyrelsen varit i tillfälle att inhämta, icke varit tillfyllest att täcka deras ökade utgifter, något som ej heller synes kunna bli fallet, även om ytterligare förhöjning i taxan ägde rum. Under sådana förhållanden finner lantbruksstyrelsen en förhöjning i statsanslaget, därest krigstidstillägg av statsmedel icke komma att tillerkännas tjänstemännen, vara i hög grad av behovet påkallad. Då emellertid ytterligare taxeförhöjning, om så skulle befinnas erforderligt, torde kunna medgivas, synes sagda ökning i statsanslaget kunna begränsas till 2,000 kronor, därvid lantbruksstyrelsen anser sig böra särskilt framhålla, att behovet av denna ökning gör sig starkt gällande jämväl för år 1919.»

[42.]

I anslutning till det sålunda anförda har lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att såsom bidrag till underhåll av åtta kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behov under förut vanliga villkor anvisa för varje station dels å tilläggsstat för år 1919 2,000 kronor eller tillhoppa 16,000 kronor, dels ock å extra stat för år 1920 8,000 kronor eller tillhoppa 64,000 kronor.

Utlåtande i ärendet har den 4 december 1918 avgivits av statskontoret, som förklarat sig mot lantbruksstyrelsens föreliggande förslag icke hava annat att erinra än dels att det syntes kunna ifrågasättas, om ökat anslag borde beviljas åt andra kemiska stationer än åt dem, som därom gjort framställning, och dels, att dylik förhöjning syntes böra för närvarande beviljas blott för år 1919. I sistnämnda hänseende tilläte sig statskontoret åberopa sitt den 18 november 1918 avgivna utlåtande angående anslag till dyrtidstillägg för år 1919 åt Sveriges utsädesförenings personal. Då ännu vore ovisst, huruvida krigstidstillägg komme att för år 1920 utgå till befattningshavare i statens tjänst, kunde statskontoret däremot icke tillstyrka bifall till framställningen, i vad den avsåge beredande av höjt anslag jämväl för sistnämnda år.

Därefter har en framställning om anslag till 30 procents dyrtidstillägg inkommit jämväl från styrelsen för kemiska stationen i Jönköping.

*Departements-
chefen.*

I avseende å vad som vid 1918 års lagtima riksdag förekommit i fråga om beviljande av dyrtidstillägg åt personal vid institutioner, till vilka statsbidrag utgå, tillåter jag mig hänvisa till den redogörelse, som i nästföljande ärende angående anslag till den kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå härom lämnas. Av denna redogörelse torde framgå, att riksdagen ansett, att statsbidrag till dylikt dyrtidstillägg icke bör beviljas men att, därest vederbörande institution finner sig nödsakad att åt sina befattningshavare bevilja förbättrade löner samt ur stånd att själv bestrida kostnaderna därför, frågan om ökat statsbidrag bör bli beroende av omständigheterna i det särskilda fallet.

Vad nu ifrågavarande kemiska stationer angår, avse framställningarna från stationerna i Kalmar och Skara enligt ordalagen krigstidstillägg eller »krigstidshjälp». Man torde dock icke böra alltför strängt fästa sig vid de sålunda i ansökningarna begagnade uttrycken. Framställningen från Örebro läns hushållningssällskap åsyftar — utom de kemiska stationernas övertagande av staten, vilken fråga ej nu bör upptagas till prövning — ökning med 4,000 kronor i statens bidrag till stationen i Örebro för dennas allmänna utgifter.

Det torde, såsom lantbruksstyrelsen framhållit, icke vara att påräkna, att från hushållningssällskap eller landsting kunna erhållas ökade bidrag till de kemiska stationernas utgifter, utan måste de medel, som härtill erfordras, anskaffas på annat sätt. I sådant syfte har förhöjning i taxan redan vidtagits, varjämte en tilläggsavgift, motsvarande ett slags krigstidstillägg, medgivits tillsvidare. Lantbruksstyrelsen har även ställt i utsikt, att ytterligare taxeförhöjning skall kunna ske, varvid även fråga torde uppkomma om ökning av sagda tilläggsavgift. Även med beaktande av dessa möjligheter har lantbruksstyrelsen funnit det i hög grad av behovet påkallat, att statsbidraget ökas.

• Under dessa omständigheter anser jag den ökning i statsbidraget, som lantbruksstyrelsen sålunda förordat, böra betraktas såsom föranledd, icke av krigstidstillägg till personalen, utan av nödvändigheten att, oavsett de speciella kristidsförhållandena, giva denna personal förbättrade löner samt bekosta i övrigt höjda utgifter för stationerna. Med denna utgångspunkt finner jag hinder ej böra möta att bevilja dylikt tillägg såväl för år 1919 som för år 1920.

Statskontoret har ifrågasatt, att ökat statsbidrag skulle medges blott för de stationer, angående vilka ansökning därom inkommit. Då emellertid lantbruksstyrelsen uppgivit, att samtliga kemiska stationer hava att kämpa mot stora ekonomiska svårigheter, torde det icke vara lämpligt att redan nu utesluta vissa stationer från möjligheten av ökat statsbidrag, utan torde det böra få bli beroende av Kungl. Maj:ts prövning av omständigheterna i varje särskilt fall, huruvida och i vad mån förhöjning av det nuvarande statsbidraget å 6,000 kronor bör beviljas. Jag anser alltså, att av riksdagen bör begäras ökat anslag, beräknat för samtliga nuvarande åtta stationer.

Mot det av lantbruksstyrelsen föreslagna tillökningsbeloppet, 2,000 kronor för station, har jag ej något att erinra. För år 1919 bör alltså å tilläggstat anvisas anslag å 16,000 kronor, varom jag kommer att göra särskild framställning. Anslaget för år 1920 skulle uppgå till 64,000 kronor.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till underhåll av åtta kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behov — inom de orter, där landsting eller hushållningssällskap, vart för sig eller i förening, förbundit sig att upprätta laboratorium och bekosta ej mindre lokal för detta jämte bostad eller hyresmedel för kemist och assistent än

[42.]

även avlöning till dessa och laboratorietjänaren ävensom de årliga utgifterna för laboratoriets underhåll samt till inköp av böcker och inventarier för stationens behov — å *extra stat* för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 64,000, att utgå till varje station med 6,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall bevilja ytterligare bidrag med högst 2,000 kronor.

b. *Kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län.*

[43.]

Kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län.
(extra anslag.)

Till den år 1895 inrättade kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå har riksdagen å *extra stat* årligen anvisat anslag, som i början utgått med 5,000 kronor men småningom ökats, så att det för år 1919 uppgår till 18,200 kronor. Såsom villkor för dessa statsbidrag har varje gång uppställts fordran på bidrag från länets landsting och hushållningssällskap eller eljest till belopp motsvarande minst tre femtedelar av statsbidraget. För närvarande är detta bidrag bestämt till minst 10,950 kronor.

I en till Kungl. Maj:t ställd, av lantbruksstyrelsen med utlåtande den 18 november 1918 överlämnad skrift har nu anstaltens styrelse anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes hos 1919 års riksdag hemställa *dels* om ett extra anslag å 1919 års tilläggsstat av 4,125 kronor för år 1918 och 4,125 kronor för år 1919 eller inalles 8,250 kronor såsom bidrag till uppehållande av anstaltens verksamhet under åren 1918 och 1919 och *dels* om ett anslag för år 1920 av 22,325 kronor såsom bidrag till anstaltens underhåll under år 1920.

Till stöd för denna hemställan har anförts följande:

»Kemisk-växtbiologiska anstaltens styrelse hade i skrivelse den 18 augusti 1917 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att bevilja anstalten ett till 20,000 kronor höjt anslag för år 1919. Efter inhämtande av lantbruksstyrelsens och statskontorets yttrande hemställde Kungl. Maj:t hos innevarande års riksdag om anvisande på *extra stat* för år 1919 av ett förslagsanslag av högst 18,200 kronor såsom bidrag till uppehållande av verksamheten vid kemisk-växtbiologiska anstalten inom Norrbottens län, under villkor att från länets landsting och hushållningssällskap eller eljes bidrag lämnades till anstaltens underhåll med sammanlagt minst 10,950 kronor.

I det begärda anslaget ingick ej ett belopp av 3,975 kronor, som anstaltens styrelse upptagit i utgiftsstaten såsom dyrtidstillägg åt tjänstemännen, beräknat

enligt 15 procent å avlöningarna. Angående denna post sade statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i sitt anförande till statsrådsprotokollet över jordbruksärenden (sid. 86 i 9:e huvudtiteln): »Vidare bör, då frågan om krigstidstillägg till med bidrag av statsmedel avlönade eller hos statsunderstödda institutioner anställda befattningshavare bör bedömas i ett sammanhang, och jag har för avsikt att särskilt anmäla frågan härom till Kungl. Maj:ts prövning, det till dylikt tillägg avsedda beloppet av 3,975 kronor nu icke medtagas i beräkningen.»

Då ifrågavarande av jordbruksutskottet tillstyrkta punkt i huvudtiteln föredrogs, beslöto båda kamrarna i enlighet med framställda yrkanden att återförvisa punkten till utskottet.

I det förnyade utlåtandet nr 107, som jordbruksutskottet med anledning av denna återremiss avgav, anförde utskottet bland annat följande:

»Så vitt frangår av den under kamrarnas överläggningar förda diskussionen, torde återremissen hava föranletts dels därav, att riksdagen i samband med beviljandet av krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst för innevarande år ställt sig avvisande mot ett motionsvis framställt förslag om sådant tillägg jämväl till tjänstemän vid med statsmedel understödda institutioner, dels av ett av chefen för jordbruksdepartementet under diskussionen i kamrarna gjort uttalande, att något förslag om krigstidstillägg till sådana befattningshavare som de nu ifrågavarande efter riksdagens sålunda tillkännagivna uppfattning i frågan icke gärna kunde ifrågakomma, men att han däremot ingenting hade att invända emot utan mycket gärna såge, att riksdagen beviljade det ovannämnda frånräknade beloppet och därigenom satte vederbörande i tillfälle att få den ifrågavarande löneförbättringen.

Sedan denna fråga återremitterades till utskottet, har riksdagen i enlighet med av statsutskottet i utlåtande nr 8 A, punkt 188, gjord hemställan på extra stat för år 1919 anvisat ett förslagsanslag av 95,000 kronor för beredande under läsåret 1918—1919 av tillfällig löneförbättring åt lärare vid statsunderstödda folkhögskolor att utgå efter vissa närmare angivna grunder. Därjämte har jordbruksutskottet i utlåtande nr 91 tillstyrkt en av Kungl. Maj:t i proposition nr 371 gjord framställning om anvisande dels på extra stat för år 1919 av ett belopp av 65,000 kronor för beredande av liknande tillfällig löneförbättring åt lärare vid statsunderstödda lantmanna- och lanthushållsskolor, dels ock å tilläggsstat för år 1918 av ett belopp av 15,000 kronor för sådan löneförbättring åt lärarinnor vid sistnämnda skolor.

Återremissen torde närmast hava avsett att bereda utskottet tillfälle att pröva, om någon liknande löneförbättring lämpligen skulle kunna beredas tjänstemännen vid kemisk-växtbiologiska anstalten. Då den av anstaltens styrelse gjorda framställningen emellertid icke avsett en dylik löneförbättring utan ett dyrtidstillägg, och utskottet är av den uppfattningen, att frågan om en höjning av det till anstalten utgående statsbidraget under alla omständigheter bör hava underställts Kungl. Maj:ts bedömande, innan densamma företages till avgörande av riksdagen, så har utskottet icke funnit sig kunna frångå sin i ovanberörda utlåtande gjorda hemställan. Därest emellertid ifrågavarande anstalt, som själv äger bestämma lönestaten för sina tjänstemän, skulle finna sig ur stånd att på ett nöjaktigt sätt tillgodose berättigade krav på förbättrade löner, torde den möjligheten alltid förefinnas att hos Kungl. Maj:t göra den framställning i ämnet, vartill omständigheterna i det särskilda fallet kunna föranleda.

[43.]

På grund därav förnyade utskottet sin förut gjorda hemställan om anvisande för år 1919 av ett förslagsanslag, högst 18,200 kronor, vilken hemställan sedan av båda kamrarna bifölls.

Redan innan frågan förelåg till avgörande i riksdagen, hade hushållningssällskapet sett sig tvunget att upptaga till behandling frågan om lönerreglering och dyrtidstillägg för sina och de vid kemisk-växtbiologiska anstalten anställda tjänstemännen; och vid hushållningssällskapets vintermöte i Luleå den 30 mars 1918 beslöt sällskapet, *dels* att fastställa ny lönestat för tjänstemännen att gälla från och med den 1 januari 1918 och *dels* att tillerkänna dessa tjänstemän krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1918 enligt de av riksdagen för samma år för statens tjänstemän godkända grunderna. Då det redan vid detta tillfälle var bekant, att Kungl. Maj:t icke skulle komma att under år 1918 föreslå riksdagen beviljandet av något krigstidstillägg åt tjänstemännen vid statsunderstödda anstalter, beslöt hushållningssällskapet att beträffande de beviljade krigstidstilläggen ingå till länets landsting med hemställan, att landstinget ville jämte hushållningssällskapet bestrida dessa, varemot hushållningssällskapet med anledning av den verkställda löneregleringen beslöt att hos Kungl. Maj:t göra framställning om sådan höjning av det till kemisk-växtbiologiska anstalten utgående statsbidraget, att förhållandet mellan statsbidraget och ortsbidraget, i vad det avser tjänstemännens löner, måtte bli detsamma som förut.

Den ökning i anstaltens utgiftsstat för år 1918, som betingas av den ifrågasvarande löneregleringen, framgår av nedanstående sammanställning av avlöningarna enligt den ursprungliga staten och enligt den nya löneregleringen.

Specifikation å avlöningarna år 1918 till kemisk-växtbiologiska anstaltens tjänstemän:

	Enl. den ursprungliga staten.	Enl. den nya löneregleringen.	Ökning.
Föreståndaren, lön och hyresersättning	6,500	6,500	—
Förste assistenten	3,500	4,100	600
Konsulent W. L. Wanhainen	3,000	4,200	1,200
» Gust. W. Falk	3,000	3,700	700
» Yngve Anjou	3,000	3,700	700
» K. S. Westelius	3,000	3,700	700
» Albin Norrgård	2,500	3,200	700
Assistenten vid kemiska laboratoriet *	800	1,400	600
Vaktmästaren	900	1,800	900
Förmannen vid försöksgården i Sunderbyn ..	900	1,400	500
Räkenskapsbiträde	300	300	—
Summa kronor	27,400	34,000	6,600

* dessutom 1,000 kronor såsom assistent vid frökontrollanstalten.

Ökningen belöper sig således för de olika tjänstemännen till belopp, varierande mellan 500 och 1,200 kronor, beroende på bland annat tjänstetidens längd. Däremot har ingen höjning beräknats i den för föreståndaren utgående avlöningen, då denne samtidigt innehar befattningen såsom hushållningssällskapets sekreterare.

Av detta belopp av 6,600 kronor har anstaltens styrelse beräknat, att i enlighet med de grunder, som hittills följts vid statsbidragets utgående till kemisk-växtbiologiska anstalten, $\frac{5}{8}$ skulle täckas med statsmedel och $\frac{3}{8}$ med bidrag från orten, och att således statsbidraget till anstalten skulle ökas med 4,125 kronor, och att från orten skulle lämnas ett med 2,475 kronor ökat bidrag till anstaltens underhåll. Detta belopp av 4,125 kronor har styrelsen beräknat att kunna erhålla på tilläggsstat för vart och ett av åren 1918 och 1919, och att statsbidraget för år 1920 därjämte måtte beviljas med ett belopp, motsvarande det för år 1919 redan anvisade anslaget av 18,200 kronor, utökat med den nämnda summan av 4,125 kronor, eller tillsammans 22,325 kronor.»

Lantbruksstyrelsen har i sitt utlåtande yttrat sig sålunda:

»Rörande först det för år 1920 begärda anslaget, 22,325 kronor, ingår däri, såsom framställningen angiver, dels ett belopp, motsvarande de 18,200 kronor, som blivit anvisade såsom bidrag till underhåll av anstalten under år 1919, och dels ett belopp å 4,125 kronor, avsett att täcka cirka $\frac{3}{8}$ av anstalten genom lönerreglering till tjänstemännen åsamkad ytterligare utgift för löner. Samma belopp begäres för enahanda ändamål även för vartdera av åren 1918 och 1919.

Då lantbruksstyrelsen finner det uppenbart, att anstaltens allmänna verksamhet, därest densamma skall kunna uppehållas i hittillsvarande omfattning, under år 1920 kräver tillgång till minst samma anslag som år 1919, har lantbruksstyrelsen ingen anledning till erinran beträffande den del av det för år 1920 begärda anslaget, som motsvaras av det för år 1919 för samma ändamål anvisade anslaget.

Beträffande åter den återstående delen av ifrågavarande anslagskrav ävensom tilläggsanslagen för åren 1918 och 1919 anser sig lantbruksstyrelsen ej kunna lämna oanmärkt, att den lönerreglering, till vars genomförande dessa anslag begäres, i viss mån synes avpassad efter de olika tjänstemännens tjänstetid hos anstalten och sålunda — åtminstone i vissa fall — måste betraktas såsom ålderstillägg. I sistnämnda spörsmål har lantbruksstyrelsen redan förut i annat sammanhang uttalat sig, nämligen i utlåtande den 12 oktober 1917 angående svenska mosskulturföreningens framställning den 3 oktober 1917 med begäran om förhöjning i förut utgående statsanslag, vilken begäran motiverades med bland annat önskvärdheten av att kunna bereda ålderstillägg åt vissa tjänstemän, som därtill vore i tur. I nämnda utlåtande har emellertid lantbruksstyrelsen framhållit det mindre lämpliga uti att statsanslags storlek skulle göras direkt beroende av så tillfälliga förhållanden som utbetalande av ålderstillägg. Denna lantbruksstyrelsens uppfattning synes jämväl hava blivit gillad av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Ett konsekvent fasthållande vid angivna åsikt skulle i föreliggande fall leda till ett avstyrkande av här ifrågavarande del av anstaltens anslagskrav, åtminstone i den mån det begärda anslaget avser beredande av möjlighet att till vissa tjänstemän utbetala verkligt ålderstillägg.

Emellertid synas de till anstaltens tjänstemän enligt den 1 januari 1918 genomförd lönerreglering utgående löner i betraktande av de fordringar på förutgången utbildning och praktisk erfarenhet, som med hänsyn till anstaltens betydelsefulla uppgift måste ställas på dess tjänstemän, i och för sig ej högre, än att de kunna motiveras även utan anläggande av den synpunkten, att den nu verkställda förhöjningen i själva verket skulle hava karaktären av ålderstillägg.

[43.]

Då härtill kommer, att vederbörande riksdagsutskott vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag om statsanslag till anstalten för år 1919 uttalat att, därest anstalten, som själv ägde bestämma lönestaten för sina tjänstemän, skulle finna sig ur stånd att på ett nöjaktigt sätt tillgodose berättigade krav på förbättrade löner, den möjligheten alltid förefunnes att hos Kungl. Maj:t göra den framställning i ämnet, var till omständigheterna i det särskilda fallet kunde föranleda, finner sig lantbruksstyrelsen, oaktat styrelsen för sin del icke anser angivna sätt för beredande av löneförhöjning åt tjänstemän vid statsunderstödda institutioner under alla förhållanden fullt lämpligt, likväl böra tillstyrka det begärda tilläggsbidraget för år 1919. Där-
 • emot hyser styrelsen vissa betänkligheter mot att tillstyrka motsvarande tillägg retroaktivt för år 1918.»

Statskontoret, som den 3 december 1918 avgivit utlåtande i ärendet, har därvid anfört:

»Av innehållet i de remitterade handlingarna synes framgå, att de av styrelsen för kemisk-växtbiologiska anstalten i Norrbottens län äskade ökningarna i det åt anstalten senast anvisade anslag föranletts därav, att personalen under innevarande år erhållit ökad avlöning. Ett tilläggsanslag skulle alltså komma att få huvudsaklig karaktär av ett dyrtidsanslag. Statskontoret, som anser förevarande framställning böra bedömas ur samma synpunkter som den nyligen av styrelsen för Sveriges utsädesförening gjorda hemställan om ökat statsbidrag, anser sig icke böra tillstyrka någon ökning av ifrågavarande anslag för år 1918, men vill med hänsyn till rådande dyrtid förorda framställning till riksdagen om anvisande å tilläggsstat för år 1919 av ett förslagsanslag, högst 4,125 kronor, såsom ökat bidrag till anstaltens upprätthållande under sistnämnda år.

Huruvida och i vad mån ökat anslag för anstalten av ovanberörd anledning kan visa sig bli va erforderligt även under år 1920, undandraget sig för närvarande bedömande, varför ämbetsverket, med hänsyn jämväl därtill, att frågan om krigstidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst under nämnda år ännu icke blivit prövad, i underdånighet hemställer, att styrelsens framställning om motsvarande anslagsökning för år 1920 icke för närvarande måtte föranleda någon Eders Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.»

Departements-
chefen.

Mot att för år 1920 må till ifrågavarande anstalt utgå statsbidrag å enaktanda belopp som för år 1919, eller 18,200 kronor, har jag givetvis ej något att erinra.

Vad däremot vidkommer den begärda tillökningen med 4,125 kronor för varje av åren 1918—1920 ställer sig saken mera tveksam. Ifall här vore fråga om ett rent dyrtidstillägg, torde ansökningen näppeligen böra bifallas med hänsyn till att riksdagen i fjol ställde sig avvisande mot beviljande av dylikt tillägg till tjänstemän vid med statsmedel understödda institutioner. Det bör emellertid beaktas, att riksdagen lämnade utan erinran jordbruksutskottets i kemisk-växtbiologiska anstaltens nu ifrågavarande ansökning återgivna uttalande i utlåtandet nr 107, varav synes framgå att, därest fråga varit om löneförbätt-

ring i stället för dyrtidstillägg, riksdagen antagligen skulle intagit annan ståndpunkt. Utskottet yttrade även att, därest ifrågavarande anstalt skulle finna sig ur stånd att på ett nöjaktigt sätt tillgodose berättigade krav på förbättrade löner, den möjligheten alltid syntes föreligga att hos Kungl. Maj:t göra den framställning i ämnet, vartill omständigheterna i det särskilda fallet kunde föranleda.

[43.]

Anstaltens styrelse har nu meddelat, att Norrbottens läns hushållningssällskap redan den 30 mars 1918 fastställt ny lönestat för tjänstemännen vid anstalten att gälla från samma års ingång, medförande en ökning av 6,600 kronor om året. I denna ökning, som avsett att tillgodose det av förhållandena i allmänhet förorsakade behovet av förbättrade löner till dessa tjänstemän och alltså utgör en motsvarighet till de lönerregleringar, som tid efter annan företagits även för skilda grupper av statstjänstemän, ingå icke några speciella krigtidstillägg, utan hava medel för sistnämnda ändamål ansetts böra anvisas av hushållningssällskapet och länets landsting. Vid sådant förhållande synes mig nysnämnda löneförbättring icke böra, såsom i statskontorets utlåtande skett, betraktas som ett specifikt dyrtidsanslag utan i stället som en sådan löneförbättring, vilken, enligt vad som ställts i utsikt genom jordbruksutskottets uttalande i fjol, bör kunna föranleda ökat statsbidrag, därest omständigheterna i övrigt finnas böra föranleda detta.

Vad beträffar dessa omständigheter finner jag det vara tydligt, att anstalten eller hushållningssällskapet icke böra ensamma belastas med bestridande av de ökade kostnader för anstalten, som må finnas välmotiverade, utan böra en del av dessa bestridas av statsverket enligt förut fastslagen proportion. I fråga om totalbeloppet har lantbruksstyrelsen med föranledande av ett yttrande i anstaltens ansökning, att löneförbättringen gjorts beroende bland annat av tjänstetidens längd, uttalat någon tvekan, huruvida de i ökningen ingående belopp, som kunde anses utgöra ålderstillägg, borde tagas i beräkning vid statsbidragets bestämmande. Någon närmare utredning angående storleken av dessa belopp föreligger emellertid icke. Jag anser också för min del detta vara mindre behöfligt, enär jag i likhet med lantbruksstyrelsen icke finner någon skälig anmärkning kunna göras mot de nya lönebeloppen, när i betraktande tagas den utbildning och den ganska krävande tjänstgöring, som fordras av innehavarna av de flesta av nu ifrågavarande befattningar. Den här föreslagna ökningen med 4,125 kronor synes icke böra väcka betänkligheter. Beloppet torde dock böra avjämnas till 4,100 kronor.

[43.]

Då jag anser omförmälda anslagsökning böra betraktas på det sätt jag nu angivit, finner jag hinder icke böra möta för att densamma beviljas såväl för år 1919 som för år 1920. För sistnämnda år kommer statsbidraget att då uppgå till $18,200 + 4,100 = 22,300$ kronor. Därvid bör krävas ortsbidrag uppgående för år 1919 till 2,500 kronor utöver vad som förut förutsatts samt för år 1920 till belopp av 13,450 kronor.

Däremot kan jag icke tillstyrka ökat anslag för det redan tillämplupna året 1918.

Jag kommer att särskilt hemställa om anslag å 4,100 kronor å tilläggsstat för innevarande år och hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till underhåll av kemisk-växtbiologiska anstalten inom Norrbottens län — under villkor att från länets landsting och hushållningssällskap eller eljest bidrag lämnas till anstaltens underhåll med sammanlagt minst 13,450 kronor — å *extra stat* för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst..... kronor 22,300.

9. Befrämjande av mossodlingar.

a. Svenska mosskulturföreningen.

[44.]

Till understöd åt svenska mosskulturföreningen har riksdagen på *extra stat* för varje år från och med år 1890 anvisat statsanslag, som för år 1919 utgår med 70,000 kronor såsom förslagsanslag, högst. I detta anslag är inräknat ett belopp av 10,000 kronor för anläggande av fasta försök å myrjord i Jämtland.

Svenska moss-
kultur-
föreningen.
(extra anslag.)

Nu har föreningen i en till Kungl. Maj:t ingiven skrift anhållit om anslag för år 1920 å 73,000 kronor till uppehållande av föreningens verksamhet. Av detta belopp är icke någon del avsedd för de fasta försöken i Jämtland, utan har särskild framställning därom gjorts, vilken jag torde få anmäla i nästa punkt. Den begärda anslagsökningen för föreningens egen verksamhet utgör alltså 13,000 kronor.

Vid skriften har fogats förslag till inkomst- och utgiftsstat för föreningen för år 1920, vari inkomsterna, utom statsanslag, upptagas till

36,250 kronor och utgifterna till 109,180 kronor, utvisande en brist av 72,930 kronor.

I skriften har föreningen, under erinran att densamma för sin allmänna verksamhet redan för år 1919 begärt statsanslag å 73,000 kronor, vilket emellertid av Kungl. Maj:t och riksdagen av särskilda i fjolårets statsverksproposition angivna anledningar nedsatts till 60,000 kronor, anfört huvudsakligen följande.

Genom denna av föreningen ej förutsedda avsevärda minskning i det begärda anslagsbeloppet hade föreningen, vars ekonomiska ställning vore symnerligen svag, då den för sin verksamhet till allra största delen varit hänvisad till de bidrag, som lämnats av staten, hushållningssällskap och landsting, kommit i ett mycket brydsamt läge. Det sjunkande penningvärdet och dyrtidens oavbrutet stegrade kostnader hade för föreningen gjort sig lika kännbara som överallt annars. Då vid uppgörande av det förslag till inkomst- och utgiftsstat, som legat till grund för fjolårets framställning om förhöjt statsanslag, samtliga poster beräknats med den allra största sparsamhet och det för flera av dem ej kunde på förhand beräknas, huru de verkliga utgifterna skulle ställa sig två år framåt i tiden, hade redan det sökta beloppet varit så lågt tilltaget som möjligt. Detta hade också framhållits i det av centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet infordrade utlåtandet över föreningens anslagsbegäran.

Det då begärda beloppet för ökandet av tjänstemännens avlöningar hade avslagits med den motivering, att det avsåge ålderstillägg, och att sådana icke borde föranleda ökat anslag från statens sida med därav följande fluktuationer i anslagsbeloppet, då det rörde sig om tjänstemännen vid en statsunderstödd förening.

Som det för mosskulturföreningen vore av största vikt för verksamhetens kontinuitet och för bästa möjliga resultat av dess arbeten, att den kunde erhålla och bibehålla insiktsfulla tjänstemän, vilka genom sin verksamhet i föreningens tjänst finge den specialutbildning, att de år från år kunde göra mer nytta, skulle det för föreningens fortsatta verksamhet vara menligt, om säkra utsikter till ålderstillägg ej vore för handen, varigenom befattningarna bleve att anse som blott tillfälliga övergångsplatser.

Då föreningen ej kunde hava någon utsikt att för tillgodoseende av detta behov få de hittillsvarande anslagen från hushållningssällskap och landsting höjda, och då övriga inkomster av medlemsavgifter visst icke räckte till för beviljande av dessa nödvändiga löneförhöjningar, såge sig föreningen nödsakad att på nytt anhålla om så stort bidrag, att även detta absolut ofrånkomliga krav kunde tillgodoses.

Rörande dyrtidstillägg anhölle föreningen att få i särskild skrivelse framlägga sin begäran.

Sedan föreningen år 1917 uppgjorde förslag till inkomst- och utgiftsstat för år 1919, hade en del utgifter rätt avsevärt ökats, varför, oaktat även i vissa fall ökade inkomster kunnat beräknas, föreningen såge sig nödsakad att för år 1920 begära ett högre anslag för att ej bli nödsakad att till skada för landet inskränka den hittillsvarande verksamheten. Ökningen hade sin grund huvudsakligen i ökade utgifter för resor, för kemikalier, lyse och bränsle, pappers- och tryckningskostnader samt höjda arbetslöner på försöksgårdarna.

[44.]

I inkomst- och utgiftsförslaget hade föreningen så långt möjligt varit sökt taga hänsyn till de förändringar i inkomsterna från försöksgårdarna, för analyser etc., som kristiden medfört, varför någon ytterligare ökning härutinnan icke syntes kunna påräknas till täckande av förhandenvarande brist.

Av det vid skriften fogade inkomst- och utgiftsförslaget för år 1920 framgår i jämförelse med enahanda förslag för år 1919 med iakttagande av de utav mig i fjol förordade jämkningar i beräkningsgrunderna, bland annat, att inkomsterna från hushållningssällskap och lands-ting samt av försöksfälten å Flahult och Torestorp upptagits med oförändrade belopp. Inkomsterna av medlemsavgifter, av annonser och av analysavgifter hava beräknats i någon mån högre. Å andra sidan hava utgifterna å flera poster beräknats avsevärt ökade, förnämligast för tidskriften (2,000 kronor), skrivmaterial och postporto (1,100 kronor), försöksverksamheten (2,000 kronor), resor (4,300 kronor), avlöningar (5,000 kronor) samt kemikalier, lyse, bränsle m. m. (1,000 kronor). I anmärkningar vid statförslaget motiveras dessa ökningsar närmare, varvid utgiftsökningarna i allmänhet uppgivas bero av prisstegringar på grund av dyrtiden. I avseende å avlöningarna, vilka år 1917 utgjort 39,800 kronor och i min beräkning i fjol blivit för år 1919 i överensstämmelse med lantbruksstyrelsens då gjorda uttalande upptagna med samma belopp, har nu dels meddelats, att föreningen redan för år 1918 varit nödsäkad att höja dem till 40,800 kronor, och dels anförts, att det vore omöjligt att erhålla eller behålla dugliga tjänstemän för alltför låga avlöningar, vadan avlöningarna nu måst upptagas till 44,800 kronor.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 18 november 1918 över nu ifrågavarande ansökning yttrat bland annat följande.

Vid granskning av de kalkyler, varpå föreningen grundat sin framställning om förhöjt anslag, hade lantbruksstyrelsen funnit vägande skäl — framför allt den ständigt fortgående prisstegringen å såväl arbetskraft som behövlige material — tala för bifall till densamma. Möjlighet torde ej finnas att i önskvärd omfattning uppehålla föreningens synnerligen betydelsefulla verksamhet, därest icke det begärda anslaget ställdes till föreningens förfogande.

Lantbruksstyrelsen ville ej underlåta att meddela, att föreningen, efter det här ifrågavarande framställning avlåtits, försålt försöksfältet å Torestorpssmossen. Då i det förslag till stat för föreningen, som bilagts framställningen om anslag, utgifterna för försöksverksamheten å detta försöksfält med 1,800 kronor överstege inkomsterna, skulle härav kunna antagas, att föreningens anslagsbehov i och med fältets försäljning skulle minskas med samma belopp. Då emellertid, enligt vad lantbruksstyrelsen meddelats, föreningen hade för avsikt att snarast möjligt upptaga denna försöksverksamhet å annan plats i mellersta Sverige och föreningen härigenom skulle åsamkas ekonomiska uppoffringar, syntes anmärkta förhållande icke böra påkalla någon sänkning i det av föreningen begärda anslagsbeloppet.

Med hänsyn till de omständigheter, vilka av såväl föreningen som lantbruksstyrelsen anförts till stöd för föreningens begäran om höjt statsanslag för år 1920, anser jag mig kunna tillstyrka densamma.

[44.]
Departements-
chefen.

Jag vill erinra, att framställningen innefattar jämväl löneförbättring för personalen så till vida, som utgifterna till avlöning höjts med 5,000 kronor i jämförelse med den i fjol framlagda beräkningen, sådan den av mig biträdde. Däremot ingår icke i det nu begärda anslaget något dyrtidstillägg, utan har, såsom föreningen åberopat, särskild framställning härom gjorts. Jag torde senare i dag få anmäla detta ärende.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt svenska mosskulturföreningen
å *extra stat* för år 1920 anvisa ett för-
slagsanslag, högst..... kronor 73,000.

b. *Försöksgårdar å myrjord i Norrland.*

I skrivelse angående statsanslag för år 1919 hemställde svenska mosskulturföreningen bland annat om anvisande av 10,000 kronor till anläggande av fasta försöksfält i Norrland för prövande av olika metoder för dikning och bearbetning av slättervallar på myrjord samt anläggning och skötsel av betesvallar på samma jordslag. Försöksfälten, för vilka anläggningskostnaderna komme att bli rätt avsevärda, skulle förläggas till ett par olika platser, där de kunde ligga kvar under en tid av minst 10 år hos enskilda myrägare, som genom kontrakt skulle tillförbindas att följa av föreningens kulturingenjör givna föreskrifter samt sköta fälten mot skälig ersättning.

[45.]
Försöksgårdar
å myrjord i
Norrland.
(extra anslag.)

Samtidigt hade Alträsk's nybyggesnämnd i skrivelse till Kungl. Maj:t meddelat, att byggnaderna å det normalkolonat vid Alträsk, till vars bebyggande och iordningsställande framlidne grosshandlaren Moritz Frænckel ställt medel till förfogande, nu vore färdiga; under sådana förhållanden syntes det nämnden böra tillses, på vad sätt detta kolonat skulle bäst fylla sin uppgift att vara i första hand ett stöd för kolonisterna vid Alträsk och indirekt gagna hela Norrland, något som bäst borde kunna ske, om kolonatet bleve en försöksgård under kemisk-växtbiologiska anstaltens i Luleå inseende. Nämnden hemställde därför, att det måtte uppdragas åt densamma att i samråd med nämnda anstalt anordna en försöksgård å berörda normalkolonat samt att 10,000 kronor måtte anvisas härtill.

[45.] Över dessa båda framställningar avgåvos utlåtanden dels av lantbruksstyrelsen, som föreslog upprättande av två fasta försöks- och mönstergårdar, en i Jämtland, anordnad av mosskulturföreningen, samt en å Fræncelska normalkolonatet vid Alträsk under ledning av kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå, dels ock av styrelsen för centralanstalten för jordbruksförsök, som anförde, att de av mosskulturföreningen föreslagna försöksfälten i Jämtland icke fyllde de ändamål, som avsåges med inrättande av mönstergårdar, vadan en fast försöks- och mönstergård också vore önskvärd därstädes. I sammanhang härmed framhöll centralanstaltens styrelse önskvärdheten av att försöksgårdarna bleve försedda med en fast, för orten lämplig kreatursbesättning, helst av den beskaffenhet, som borde fordras vid en mönstergård.

Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 14 januari 1918 erinrade jag om riksdagens skrivelse den 6 juni 1916 nr 170 angående åtgärder till myrodlingars befrämjande i Norrland och Dalarna samt om däröver avgivna utlåtanden, i vilka inrättandet av försöksgårdar förordats från flera håll. Jag framhöll för egen del lämpligheten av att de omedelbara åtgärderna för främjande av myrodlingen i Norrland nu inriktades på att skapa fasta försöksgårdar. Även om det syntes ovisst, huruvida mosskulturföreningens förslag avsåge en dylik försöksgård, vore det dock önskligt, att det utvecklades därhän. Ifråga om försöksgårdarnas förseende med kreatursbesättning fann jag en sådan utvidgning av planen jämväl önskelig, även om detta skulle föranleda ytterligare kostnader. På min hemställan föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att anvisa dels 10,000 kronor till mosskulturföreningen för inrättande av fasta försök i Jämtland, vilket belopp inberäknades i anslaget till föreningen för år 1919, dels ock 10,000 kronor för anordnande under kemisk-växtbiologiska anstaltens i Luleå ledning av den föreslagna försöksgården vid Alträsk.

Vad Kungl. Maj:t sålunda äskat blev ock av riksdagen bifallet, därvid riksdagen särskilt framhöll, hurusom den i ärendet lämnade utredningen givit vid handen, att anläggandet å myrjord i Norrland av fasta försöksgårdar vore ett kraftigt medel till nämnda landsdels snara kolonisation.

Den 11 juli 1918 anbefalldes därefter Kungl. Maj:t lantbruksstyrelsen att, med beaktande av vad statsrådsprotokollet innehölle i nu förevarande avseende, efter samråd med styrelsen för förenämnda centralanstalt till Kungl. Maj:t inkomma med förslag rörande de villkor, som borde uppställas dels för mosskulturföreningens åtnjutande av det till fast försöksverksamhet i Jämtland avsedda anslaget å 10,000 kronor, dels ock

till användning av det av riksdagen för ordnande under kemisk-växtbiologiska anstaltens i Luleå ledning av omordade försöksgård vid Alträsk anvisade anslaget å samma belopp.

Sedan lantbruksstyrelsen i båda dessa ärenden samrått med styrelsen för centralanstalten för jordbruksförsök, har lantbruksstyrelsen föreslagit, att såsom villkor för de sålunda beviljade anslagens åtnjutande måtte föreskrivas, dels att planerna för försöken vid de båda försöksplatserna skulle uppgöras gemensamt av styrelserna för svenska mosskulturföreningen och kemisk-växtbiologiska anstalten, dels att tillfälle skulle beredas centralanstalten att såväl vid de fasta försöken i Jämtland som vid försöksgården vid Alträsk få utförda sådana i anstaltens försöksplan upptagna försök, som det syntes fördelaktigt att få förlagda dit, dels ock att, för åstadkommande av enhetlighet i det av staten bedrivna försöksväsendet, styrelserna för mosskulturföreningen och kemisk-växtbiologiska anstalten skulle vara pliktiga att varje år före den 1 november delgiva styrelsen för centralanstalten plan för följande års försök vid respektive försöksfält och försöksgård för att granskas i samband med uppgörande av centralanstaltens försöksplan. Vad lantbruksstyrelsen sålunda föreslagit har av Kungl. Maj:t gillats enligt beslut den 31 december 1918.

Med skrivelse den 18 november 1918 har nu lantbruksstyrelsen överlämnat från styrelserna för mosskulturföreningen och för kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå till lantbruksstyrelsen inkomna skrivelser angående anslagsbehovet för år 1920 för här ifrågavarande ändamål. Vid båda skrivelserna hava fogats närmare utredningar i ämnet.

Mosskulturföreningens styrelse har i nämnda utredning till en början erinrat, hurusom föreningen i skrivelse till Kungl. Maj:t år 1917 hemställde om anslag för anordnande av fasta försöksfält i Norrland för besvarande av vissa närmare angivna frågor. Av den utredning, som föregick riksdagens beslut i ärendet, hade emellertid framgått, att den av föreningen ifrågasatta fasta försöksverksamheten helst syntes böra förläggas till en fast försöks- och mönstergård, och då föreningens styrelse tillfullo anslöte sig till denna uppfattning, hade styrelsen nu låtit verkställa en utredning rörande härför erforderliga kostnader utöver det belopp å 10,000 kronor, som redan blivit beviljat för försöksfältens anordnande. I denna utredning framhölles, hurusom kostnaderna för en mosskulturföreningens försöksgård i Jämtland måste ställa sig väsentligt högre än för kemisk-växtbiologiska anstaltens motsvarande gård vid Alträsk. Den senare vore färdigbyggd med nödiga, för ändamålet lämpliga byggnader, myren å densamma vore undersökt, kartlagd och huvuddikad, nödigt bränsle finnes att tillgå på allmänningen, belägenheten vore sådan, att gården kunde skötas från anstalten med endast en på platsen boende rättare, och såväl jord som byggnader disponerades utan kostnader för den institution, som hade hand om försöken. För en mosskulturföreningens till Jämtland förlagd försöksgård förefunnos icke dessa förutsättningar.

[45.]

I sammanhang härmed har styrelsen jämväl framhållit, hurusom gårdens areal icke finge tilltagas för liten, enär man icke borde inskränka sig till endast de i föreningens anslagsbegäran upptagna diknings- och betesförsöken utan även behandla andra för den praktiska myrödlingen viktiga spörsmål, vartill förslagsvis krävdes en totalareal av 25 hektar, därav 5 hektar odlad myrjord. Vidare framhållles den stora nyttan av gårdens förseende med ladugårdsbesättning såväl för betesförsöken som för förädlande av å gårdens skördat foder, varjämte tillfälle härigenom skulle beredas centralanstalten för jordbruksförsök att utföra bland annat utfodringsförsök med på myrjord i Norrland skördat foder.

Styrelsen lämnar därefter en specificerad beräkning på kostnaderna för de försök med anläggning av betesvall och med olika dikning, vartill det föreningen vid 1918 års riksdag beviljade beloppet enligt det ursprungliga förslaget skulle användas. Kostnadssumman uppgår till 10,450 kronor, och där framhållles, att, om en försöksgård med egen tillsyn på platsen upprättades, från denna summa visserligen skulle kunna fråndragas posten resor för anläggning och inspektion, 500 kronor, men att, då kostnadsberäkningarna uppgjordes sommaren 1917 och efter denna tid betydande prisstegringar å arbete och material ägt rum, sagda minskning till fullo uppvägs av ökningar å andra poster.

Utom dessa redan beviljade 10,000 kronor skulle för anläggning och skötsel av en verklig försöksgård erfordras ytterligare medel en gång för alla, vilka styrelsen, enligt i utredningen intagen detaljerad specifikation, beräknat sålunda:

anläggningskostnader	kronor	4,500
levande inventarier, 1 par hästar och 5 kor	»	10,000
döda inventarier, redskap m. m.	»	8,095

eller tillhopa kronor 22,595.

De årliga driftkostnaderna hava, likaledes enligt närmare specifikation, beräknats uppgå till sammanlagt 9,000 kronor, i vilket belopp ingå, bland annat, avlöning till föreståndare å 3,500 kronor samt arrendesumma å 700 kronor. Dessa utgifter vore icke erforderliga för försöksgården vid Alträsk. Då större delen av den jämtländska försöksgården beräknats vara oodlad vid tillträdet och då på grund härav inga levande inventarier med undantag av dragare synts böra anskaffas förrän vid årets slut, hava i kalkylerna icke upptagits några inkomster för mjölk eller försålt foder.

Föreståndaren för kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå har i sin, styrelsens skrivelse i ämnet bilagda utredning framhållit, hurusom den framställning, som låg till grund för beviljandet vid 1918 års riksdag av anslag till försöksgården vid Alträsk, avsåg anordnande därstädes endast av ett fast försöksfält enligt viss närmare angiven försöksplan. Det beviljade anslaget, 10,000 kronor, syntes sålunda böra i första hand användas till iordningställande av de avsedda försöken, nämligen ett betesvallsförsök och ett dikningsförsök till slättervallar dels med olika tegbredder och samma dikesdjup och dels med olika dikesdjup och samma tegbredd. Genom den av riksdagen bifallna propositionen och vederbörande departementschefs anförande till statsrådsprotokollet vid propositionens avlåtande hade emellertid frågan erhållit en större omfattning än Alträskis nybyggesnämnd med sin framställning avsett. Oberoende av, huruvida en fullständig kreatursbesättning komme att upp-

ställas å försöksgården eller ej, syntes gården under alla omständigheter böra förses med en fullständig uppsättning av moderna, för en rationell myrodling erforderliga redskap. Därjämte bleve det med hänsyn till det ringa antal hästar, som funnes i den Alträskis nybyggesområde omgivande trakten, nödvändigt att för försöksgården anskaffa en häst. Anskaffningskostnaderna vore visserligen nu ovanligt höga, men, om försöksgården skulle kunna träda i verksamhet, syntes det bliva nödvändigt, att nämnda redskap och dragare anskaffades snarast möjligt, på grund varav anslaget helst borde anvisas å tilläggsstat för år 1919. Med anskaffandet av kreatursbesättningen i övrigt kunde däremot tillsvidare anstå, i vilket fall myrodlingen komme att gödslas endast med konstgödsel och det erhållna fodret försäljas.

I anslutning härtill hava två alternativa kostnadsförslag blivit uppgjorda, det ena innefattande vissa närmare angivna redskap till ett sammanlagt belopp av 7,560 kronor samt en häst, 3,000 kronor, eller tillhoppa 10,560 kronor och det andra, förutom dessa båda utgiftsposter, jämväl 5 kor å 1,000 kronor eller tillhoppa 15,560 kronor.

De årliga driftkostnaderna hava enligt närmare specifikation beräknats uppgå till sammanlagt 5,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har för egen del anfört följande:

»Redan i sitt utlåtande den 12 oktober 1917 över riksdagens skrivelse den 6 juni 1916 med hemställan, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida och i vad mån åtgärder kunde från statens sida vidtagas till befrämjande av myrodlingen i Norrland och Dalarna, har lantbruksstyrelsen varit i tillfälle att framhålla, hurusom detta önskemål säkrast och bäst syntes kunna nås genom anläggande inom nämnda landsdelar av fasta försöksgårdar på myrjord. I hög grad skulle härigenom icke allenast uppodlingen befrämplas utan jämväl anvisningar kunna lämnas rörande en ändamålsenlig skötsel av den sålunda uppodlade myrjorden.

Under den fortsatta utredningen av förevarande fråga och under behandlingen i lantbruksstyrelsen av nu föreliggande framställningar har denna lantbruksstyrelsens uppfattning ytterligare blivit bekräftad och vunnit i styrka. Vid dylika under sakkunnig ledning ställda försöksgårdar böra icke endast för myrjordens rationella drift betydelsefulla och för myrodlingens ekonomiska bärighet avgörande spörsmål kunna på ett för den enskilda jordbrukaren betryggande sätt bliva utredda och besvarade: skötta såsom verkliga mönstergårdar komma de jämväl att utgöra efterföljansvärda föredömen för jordbrukarna inom de delar av vårt land, där dylika föredömen för närvarande mera allmänt torde saknas och på grund härav kanske mera än annorstädes äro av behovet påkallade. Därtill kommer, att dessa gårdar genom de för en var åskådliga bevis, de böra lämna på myrodlingens räntabilitet vid ett rationellt utnyttjande av de hjälpmedel av olika slag, som stå det nutida jordbruket till buds, kraftigare än något annat befordra och säkerställa en från flera synpunkter sett önskvärd, alltmera omfattande kolonisation av landets nordligaste delar, något som även riksdagen vid beviljande av anslag till myrjordsförsöken i Jämtland och vid Alträsk särskilt understrukt.

För att dylika försöksgårdar på nöjaktigt sätt skola kunna fylla sin här antydda mångsidiga uppgift måste emellertid såsom ett oeftergivligt villkor uppställas, att de från början bliva så utrustade, att driften vid dem kan ordnas så, som den bör vara ordnad vid myrodlares eget jordbruk. Särskilt gäller detta anskaffandet

[45.] av kreatursbesättning, icke minst från den synpunkten sett, att, då myrjorden, som bekant, i särskilt hög grad lämpar sig för foderproduktion, det är på husdjursskötsel och frambringande av ladugårdsprodukter, som jordbruk av här ifrågavarande slag i främsta rummet skola baseras.

Kostnaderna för försöksgårdarnas anläggande komma visserligen härigenom att med nu rådande priser bliva jämförelsevis höga. Det synes emellertid lantbruksstyrelsen, att detta icke bör få lägga hinder i vägen för att snarast möjligt få till stånd de båda försöks- och mönstergårdar, varom nu är fråga. Den närvarande tidpunkten kräver, enligt lantbruksstyrelsens mening, i särskilt hög grad vidtagandet av kraftiga och verksamma åtgärder för att väcka ökat intresse för, underlätta och säkerställa en utsträckt uppodling av Norrlands myrar och en mera rationell skötsel av den därvid vunna jorden.»

På grund härav och då lantbruksstyrelsen icke hade något att erinra mot de uppgjorda kostnadsberäkningarna, har lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att på extra stat för år 1920 anvisa dels till svenska mosskulturföreningen 22,600 kronor till inköp av levande och döda inventarier för en försöksgård å myrjord i Jämtland samt 9,000 kronor till driftkostnader under år 1920 för samma försöksgård, och dels till kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå 15,600 kronor till inköp av levande och döda inventarier för den försöksgård, som skulle upprättas å det så kallade Fræncckelska normalkolonatet vid Alträsk, samt 5,000 kronor till driftkostnader under år 1920 av samma försöksgård.

Slutligen har lantbruksstyrelsen för att den vid dessa försöksgårdar bedrivna försöksverksamheten skulle i största möjliga utstäckning bliva till mera allmän nytta och gagn föreslagit, att Kungl. Maj:t skulle för åtnjutande av dessa anslag föreskriva närmare villkor i huvudsaklig överensstämmelse med dem, som av styrelsen förordats för utbekommande av redan beviljade anslag till försöksverksamhet i Jämtland och vid Alträsk.

Departements-
chefen.

De utredningar, som verkställets sedan 1918 års riksdag anvisade anslag för ifrågavarande försöksverksamhet, utvisa, att kostnaderna ställa sig väsentligt högre än som då av mosskulturföreningen och kemisk-växtbiologiska anstalten beräknats. Anledningen härtill är — jämte den allmänna prisstegringen — förnämligast, att försöken nu utvidgats till att äga rum efter en i vissa delar förändrad plan. Dessa utvidgningar stå emellertid i full överensstämmelse med de grundsatser, som uttalades i fjol såväl av mig i statsrådsprotokollet som av riksdagen i dess skrivelse. I betraktande av vikten av jordbrukets främjande i allmänhet i våra nordligare bygder samt med särskild hänsyn till det huvudsakligen på

myrjordsodlingar grundade koloniseringsarbetet, som därstädes nu igångsatts på kronomark och som förvisso genom exemplets makt bör kunna bli av stor betydelse även för odlingsarbetet å myrjord i enskild ägo, finner jag det vara i hög grad angeläget, att så tillförlitliga, väl planlagda, utförda och kontrollerade försök som möjligt göras till ådagaläggande av de bästa metoderna för myrjordens odling och skötsel samt för uppnående av ett gott ekonomiskt resultat av ett på myrjord baserat jordbruk. Såsom jag redan i fjol uttalade och nu fått från samtliga i ärendet hörda institutioner och myndigheter ytterligare bekräftat, låter sig en dylik verkligt effektiv försöksverksamhet knappast bedrivas annat än vid verkliga försöksgårdar. Att nödig kreatursbesättning bör finnas vid varje dylik försöksgård, finner jag uppenbart, bland annat enär eljest icke förhållandena skulle bli lika med de vid landsdelens vanliga jordbruk rådande och de vunna erfarenheternas tillämplighet därför skulle väsentligt reduceras.

Jag tillstyrker därför försökens verkställande enligt den nu framlagda planen och har icke funnit något att erinra mot kostnadsberäkningarna. För åtnjutande av de anslag, som må bli beviljade, torde böra av Kungl. Maj:t föreskrivas väsentligen samma villkor, som stadgats beträffande 1919 års enahanda anslag.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1920 såsom särskilda förslagsanslag, högst, anvisa

dels till anläggningskostnader och inventarier för en av svenska mosskulturföreningen anordnad försöksgård å myrjord i Jämtland 22,600 kronor och till driftkostnader vid samma försöksgård 9,000 kronor eller tillhoppa kronor 31,600,

dels ock till inventarier för en försöksgård å myrjord vid Alträsk i Norrbottens län under ledning av kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå 15,600 kronor och till driftkostnader vid samma försöksgård 5,000 kronor eller tillhoppa kronor 20,600, eller alltså inalles » 52,200.

10. Trädgårdsodlingens befrämjande.

[46.]
Trädgårds-
odlingens
befrämjande.
(extra anslag.)

Den 3 juli 1917 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla sakkunniga för verkställande av utredning och avgivande av förslag beträffande de åtgärder, som lämpligen borde vidtagas för främjande av trädgårdsodlingen. Dessa sakkunniga hava avgivit betänkande i ämnet den 16 mars 1918. Utlåtanden häröfver hava infordrats från åtskilliga myndigheter m. fl. men ännu icke fullständigt inkommit. Det är emellertid min förhoppning att kunna under riksdagens lopp framlägga förslag till proposition i ämnet och får jag nu hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvidan på den proposition angående åtgärder för trädgårdsodlingens befrämjande, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å *extra stat* för år 1920 beräkna ett anslag av kronor 40,000.

11. Befrämjande av fröodlingen.

a. Frökontrollanstalter.

[47.]
Frökontroll-
anstalter.
(extra anslag.)

Till understöd åt av hushållningssällskap eller landsting, vart för sig eller i förening, understödda frökontrollanstalter har riksdagen från och med år 1887 ställt till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag å *extra stat* till belopp av 10,000 kronor, vilket årligen på förslag av lantbruksstyrelsen av Kungl. Maj:t fördelats bland dem av dessa anstalter, som gjort framställning om statsbidrag och i övrigt uppfyllt för anslags åtnjutande stadgade villkor.

I skrivelse den 26 augusti 1918 har lantbruksstyrelsen hemställt om beredande av anslag med oförändrat belopp till detta ändamål för år 1920.

I enlighet härmed får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t i likhet med föregående år måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1920 till Kungl. Maj:ts förfogande anvisa ett förslagsanslag,
högst kronor 10,000
för att — med högst 1,000 kronor för varje anstalt

— användas till understöd åt sådana frökontrollanstalter, som av landsting eller hushållningssällskap, vart för sig eller i förening, understödjas med minst samma belopp som statsbidraget och vilka anstalter vilja underkasta sig de villkor och föreskrifter i avseende på analysmetoder och övriga förhållanden, som fastställas av Kungl. Maj:t.

47.]

b. *Befordrande av inhemsk fröodling.*

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar anvisade riksdagen såsom bidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska klöver- och gräsfröodlingen på extra stat för vart och ett av åren 1908—1912 ett belopp av 15,000 kronor.

48.]
Befordrande
av inhemsk
fröodling.
(extra anslag.)

För år 1913 beviljade riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t enahanda belopp såsom bidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska odlingen av frö utav klöver, gräs och foderrotfrukter. Anslagets användning utsträcktes alltså till frö av foderrotfrukter.

För vartdera av åren 1914 och 1915 anvisade riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t för enahanda ändamål ett till 20,000 kronor höjt anslag.

På framställning av Kungl. Maj:t medgav 1915 års riksdag, att vad vid utgången av år 1915 kvarstode oanvänt å förenämnda anslag finge av Kungl. Maj:t under år 1916 användas för dylika åtgärder beträffande odling av frö utav vallväxter och foderrotfrukter, och anvisade tillika för samma ändamål å extra stat för år 1916 ett belopp av 20,000 kronor. Anslagets användning utsträcktes alltså till frö även av andra vallväxter än klöver och gräs.

För vartdera av åren 1917 och 1918 har motsvarande medgivande lämnats samt anslag anvisats till belopp av 20,000 kronor för år 1917 och 15,000 kronor för år 1918. Sistnämnda belopp är uppfört som reservationsanslag.

De för år 1918 tillgängliga medlens ändamål bestämdes att omfatta även befrämjande av odlingen av köksväxtfrö. Lantbruksstyrelsen hade hemställt, att på grund av denna utsträckning av anslagets användning anslagsbeloppet måtte höjas till 22,000 kronor. Någon erinran mot behövligheten av detta ökade belopp gjordes icke, men på grund av befintliga besparingar kunde årets anslag begränsas till 15,000 kronor.

För år 1919 ansågs i likhet med nästföregående år ett belopp av 22,000 kronor behövt. Med beräkning att för året skulle finnas

[48.] disponibel viss besparing från år 1918, anvisade riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för ändamålet ett anslag av 15,000 kronor.

Den 8 oktober 1915 utfärdades kungörelse angående statsbidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska odlingen av frö utav vallväxter och foderrotfrukter samt den 3 juli 1917 angående sådana åtgärder i fråga om frö utav köksväxter.

I skrivelse den 11 september 1918 har nu lantbruksstyrelsen gjort framställning om anvisande av medel till belopp av 15,000 kronor även för år 1920 för befordrande av den inhemska odlingen av frö utav vallväxter, foderrotfrukter och köksväxter.

Departements-
chefen.

Medel för ifrågavarande ändamål böra finnas tillgängliga även för år 1920.

Enär Kungl. Maj:t av anslaget anvisar vissa belopp, men härav utbetalas allenast så mycket, som vederbörande hushållningssällskap enligt villkoren för statsbidrag visa sig berättigade att erhålla, har städse en del av de anvisade beloppen besparats. Jag beräknade i fjol, att vid 1918 års ingång fanns en odisponerad behållning av ungefär 15,000 kronor. Av nyss angiven anledning uppgick den emellertid i verkligheten till något över 26,700 kronor. Tillsammans med årets anslag å 15,000 kronor fanns alltså tillgängligt för år 1918 ett belopp av något över 41,700 kronor.

Härav har Kungl. Maj:t den 24 maj 1918 till åtgärder för fröodlingens främjande anvisat 17,900 kronor, vadan omkring 23,800 kronor återstå. Då härtill kommer 1919 års anslag å 15,000 kronor, finnes för detta år tillgängligt ett belopp av ungefär 38,800 kronor. Det för åren 1918 och 1919 såsom behövt angivna årsbeloppet har varit 22,000 kronor. Om av den för år 1919 disponibla summan Kungl. Maj:t antages komma att disponera sistnämnda belopp, bör en summa av 16,800 kronor kunna beräknas kvarstå till år 1920. Med bibehållen beräkning för samma år av det såsom behövt angivna årsbeloppet, 22,000 kronor, skulle för fyllande av denna summa krävas nytt anslag å 5,200 kronor, som torde kunna utan risk avjämnas till 5,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska odlingen av frö av vallväxter, foderrotfrukter och köksväxter å *extra stat* för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av kronor 5,000.

c. Sveriges utsädesförening.

Riksdagen har å extra stat för år 1919 anvisat såsom särskilda förslagsanslag, högst, dels till uppehållande av Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet samt för ledning av och samarbete med föreningens filialer 60,000 kronor, dels ock till uppehållande av verksamheten vid en var av föreningens sju filialer vid Ultuna, i Östergötland, Västergötland, Värmland, Västerbotten och Jämtland samt i Luleå 8,000 kronor eller tillhopa 56,000 kronor eller sålunda inalles 116,000 kronor. Det bör erinras, att föreningen sedan länge plägar utöver det av riksdagen anvisade extra anslaget erhålla statsbidrag å 15,000 kronor från ordinarie anslaget till befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanärningar.

Uti en till Kungl. Maj:t ställd skrift har nu föreningen anhängit om anslag för år 1920 och därvid anfört huvudsakligen följande:

De senaste årens erfarenheter i vårt land hade alltmera befäst den redan förut allmänna uppfattningen om växtförädlingens stora betydelse för jordbruket. I samband med utredningen av våra livsmedelsfrågor hade sålunda framdragits ett rikhaltigt siffermaterial, som med all önskvärd tydlighet ådagalagt, att vårt lands spannmålsproduktion i hög grad ökats med tillkomsten av de nu allmänt odlade, förädlade sorterna. Då dessa så gott som uteslutande utgått från Svalöv, måste också Sveriges utsädesförening genom sina förädlingsarbeten anses i hög grad hava bidragit till livsmedelsproduktionens höjande och därigenom också lämnat tillfredsställande ersättning för de rikliga anslag av allmänna medel, som den nu under en längre följd av år uppburit. Glädjande nog hade också föreningen från alla håll rönt erkännande för sin verksamhet i nämnda avseende.

Även under året 1917 hade föreningen bedrivit sin verksamhet i så stor omfattning, som tillgängliga resurser medgivit. Trots vissa av penningvärdets starka fall framkallade ekonomiska svårigheter hade sålunda arbetena fortgått utan inskränkning efter förut uppgjord plan. Såsom varande nytt för året kunde särskilt erinras om arbetena vid den nya Västerbottenfilialen.

Under år 1918 hade föreningens verksamhet ytterligare utvidgats dels genom tillkomsten av två nya filialer i Jämtland och Värmland, dels genom upptagande av förädlingsarbeten med spånads- och oljeväxter. Till verksamheten vid de nämnda filialerna hade 1917 års riksdag beviljat medel, varemot arbetena vid den nya spånads- och oljeväxtavdelningen under året bekostades medelst ett bidrag av 10,000 kronor från en enskild givare.

Under de båda närmast följande åren, 1919 och 1920, hade föreningen för avsikt att bedriva sin verksamhet efter i huvudsak samma plan, som gällde för år 1918. Dock komme arbetena vid föreningens äldre filialer, d. v. s. Ultuna-, Östgöta-, Västgöta- och Luleåfilialerna, att utvidgas, så långt de av 1918 års riksdag för dessa beviljade ökade anslagen medgäve.

[49.]
Sveriges ut-
sädes-
förening.
(extra anslag.)

[49.]

I ekonomiskt avseende hade 1917 års resultat tyvärr ej blivit så gynnsamt som önskvärt. På grund av den alltså fortgående prisstegringen och därav föranledda ökade utgifter hade nämligen inkomsterna, såsom framginge av bifogad styrelseberättelse, ej räckt till för att täcka de nödvändiga utgifterna, utan hade en avsevärd brist uppkommit under året. Av en för första hälften av 1918 uppgjord ekonomisk översikt jämte övriga beräkningar framginge också, att denna brist ej kunde täckas utan i stället antagligen komme att ytterligare ökas, för såvitt föreningens tjänstemän skulle erhålla något dyrtidstillägg, vilket styrelsen för sin del i betraktande av rådande förhållanden ansett nödvändigt.

Då föreningens inkomster under år 1919 skulle bliva avsevärt ökade dels genom förhöjt statsbidrag till de äldre filialerna, dels genom påräknad vinstandel från allmänna svenska utsädesaktiebolaget och dels genom den till följd av det nya avtalet med bolaget ökade avgiften därifrån, hoppades föreningen att under sistnämnda år få till stånd en nödig jämvikt mellan inkomster och utgifter, däribland inberäknade täckande av föregående års brist samt ett mindre dyrtidstillägg till tjänstemännen. Detta kunde dock ske endast under förutsättning, att föreningen finge för sina behov under året disponera samtliga påräknade inkomster.

Att uppgöra några mera exakta beräkningar över för föreningens verksamhet under år 1920 nödvändiga utgifter vore naturligtvis på grund av de rådande ovissa förhållandena omöjligt. Emellertid hade föreningen i nära anslutning till statförslaget för år 1919 även uppgjort ett provisoriskt förslag till stat för år 1920, vilket bifogades.

I detsamma hade bland inkomsterna upptagits dels det statsbidrag av 15,000 kronor, som föreningen under en lång följd av år erhållit, dels samma statsanslag som riksdagen beviljat föreningen för år 1919, dels allmänna svenska utsädesaktiebolagets avgift enligt avtal och dels övriga inkomster i likhet med åren 1917 och 1918. Utsädesbolagets avgift för år 1920 komme enligt det nya avtalet att uppgå till 105,000 kronor mot 95,000 kronor för år 1919, men då någon reserverad vinstandel ej kunde ifrågakomma förstnämnda år, bleve de påräknade inkomsterna från bolaget under år 1920 5,000 kronor lägre än under år 1919, varför också inkomstsumman i sin helhet för år 1920, oberäknat det särskilda bidrag till tillfällig löneförbättring, varom för båda åren framställning gjordes, uppginge till endast 241,000 kronor mot 246,000 kronor för år 1919.

På utgiftssidan skulle i lyckligaste fall den för år 1919 till 10,000 kronor upptagna post, som avsåge brist från föregående år, bortfalla. Utgifterna för övrigt hade i huvudsak beräknats till samma belopp som för år 1919. Endast där en ökning med tämligen stor visshet kunde förutses — försåvitt ej något oförmodat omslag i penningvärdet och varuprisen inträffade — hade sådan företagits. Denna höjning hade dock i sin helhet ej uppgått till mer än cirka 2 procent av hela utgiftssumman.

I likhet med vad fallet vore för år 1919, skulle föreningens inkomster under året sålunda enligt beräkning räcka till för beviljandet av ett dyrtidstillägg åt tjänstemännen m. fl. av 20 procent å lönen, dock lägst 400 kronor och högst 1,200 kronor. Då föreningens tjänstemän emellertid såsom i en samtidigt avgiven framställning till Kungl. Maj:t rörande medel för tillfällig löneförbättring under år 1919 närmare framhöles, enligt styrelsens uppfattning borde vara likställda med statens tjänstemän i fråga om åtnjutande av dyrtidstillägg, ansåge sig föreningen nu böra

framhålla det stora behovet av ett särskilt tilläggsanslag för att kunna bereda tjänstemännen efter nämnda grunder utgående löneförbättring även under år 1920. Under förutsättning att för år 1918 gällande bestämmelser rörande krigstidstillägg till befattningshavare i statens tjänst komme att tillämpas även under år 1920, skulle det för ändamålet behövlige beloppet, liksom för år 1919, i runt tal uppgå till 16,500 kronor. Blevet åter andra grunder tillämpade, anhölle föreningen att få det sökta tilläggsanslaget till sitt belopp ändrat i överensstämmelse härmed.

Av det nu framlagda provisoriska statförslaget för år 1920 framginge alltså, dels att föreningen, såvitt nu kunde bedömas, under detta år för att uppehålla sin verksamhet i full omfattning oundgängligen behövde samtliga påräknade inkomster och sålunda även hela det statsanslag, varom framställning gjordes, dels också att föreningen ej utan erhållandet av ett särskilt statsanslag för ändamålet kunde bereda tjänstemännen en tillfredsställande löneförbättring.

På grund av det sålunda anförda har föreningen nu anhållit, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för år 1920 åt föreningen anvisa, dels liksom för år 1919 tillhopa 116,000 kronor, dels också såsom bidrag till beredande av tillfällig löneförbättring åt föreningens tjänstemän 16,500 kronor eller det belopp, som på grund av ändrade bestämmelser rörande statens krigstidstillägg kunde erfordras, för att tjänstemännen skulle i fråga om dyrtidstillägg bliva likställda med befattningshavare i statens tjänst.

Lantbruksstyrelsen har avgivit utlåtande häröver den 11 oktober 1918. Då det till föreningens verksamhet vid huvudstationen och filialerna begärda anslaget av 116,000 kronor icke överstege det av 1918 års riksdag för år 1919 för samma ändamål anvisade, och då vidare det icke, under förutsättning att föreningens verksamhet skulle kunna fortsättas i oförminskad omfattning, vilket syntes ur alla synpunkter synnerligen önskvärt, befunnits antagligt, att föreningens vare sig inkomster eller utgifter år 1920 komme att så förändras, att föreningens då föreliggande behov av statsunderstöd komme att understiga behovet för år 1919, ville styrelsen för sin del förorda bifall till föreningens framställning i denna del. Vad vidkomme framställningen om beredande av särskilt statsanslag år 1920 till bidrag till tillfällig löneförbättring åt föreningens tjänstemän, har lantbruksstyrelsen hänvisat till sitt den 5 oktober 1918 avgivna yttrande med anledning av framställning från föreningen om bidrag till enahanda löneförbättring under år 1919.

Statskontoret har i utlåtande den 18 november 1918 framhållit, att frågan om dyrtidstillägg till utsädesföreningens personal för år 1920 icke syntes böra upptagas till behandling förrän det visat sig, i vad mån krigstidstillägg för nämnda år kunde komma att tilldelas befattningshavare i statens tjänst.

[49.]

Jag tillåter mig här i ett sammanhang redogöra för det i utsädesföreningens ovan intagna ansökning omförmälda ärendet angående dyrtidstillägg eller tillfällig löneförbättring under år 1919.

Jag vill därvid först erinra, hurusom redan under år 1917 inkommo från vissa med statsbidrag understödda institutioner anhållan om ökade bidrag för möjliggörande av dyrtidstilläggs utbetalande åt institutionernas personal under år 1918. Bland dessa institutioner var även Sveriges utsädesförening. I utlåtande däröver yttrade statskontoret bland annat, att den hos nämnda förening anställda personalen syntes skäligen böra beredas krigstidstillägg för år 1918 till åtminstone det belopp, som utgått åt statstjänstemän under år 1917. Vid statsverkspropositionen den 14 januari 1918 anförde jag beträffande liknande framställningar från kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå och svenska mosskulturföreningen, — vilka framställningar gjorts i samband med begäran om anslag i övrigt till dessa institutioner och därför icke kunde avskiljas vid redogörelsen för de delar av dessa ärenden, vilka borde föranleda proposition — att jag ansåge frågan om krigstidstillägg till med bidrag av statsmedel avlönade eller hos statsunderstödda institutioner anställda befattningshavare böra bedömas i ett sammanhang, och förklarade mig ämna särskilt anmäla frågan härom till Kungl. Maj:ts prövning.

Emellertid blev, såsom jag förut i dag erinrat vid behandlingen av frågorna om anslag till kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå och till mosskulturföreningen, frågan om krigstidstillägg åt tjänstemän vid med statsmedel understödda institutioner motionsvis bragt under 1918 års riksdags prövning, varvid riksdagen ställde sig avvisande mot förslaget därom. På grund härav och med hänsyn därjämte till riksdagens beslut i anledning av jordbruksutskottets efter återremiss avgivna utlåtande nr 107 angående anslag för år 1919 till nämnda anstalt och mosskulturföreningen, fann jag mig ej kunna annat än hemställa, att utsädesföreningens nyssberörda ansökning om anslag till dyrtidstillägg till personalen för år 1918 icke måtte föranleda någon åtgärd. Detta blev också Kungl. Maj:ts beslut vid ärendets föredragning den 19 juli 1918.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift den 28 augusti 1918 har nu Sveriges utsädesförening, under erinran att föreningens begäran om anslag till dyrtidstillägg för år 1918 varit föranledd av en av föreningens tjänstemän gjord framställning, vilken föreningen icke kunnat på grund av brist på då tillgängliga medel själv bevilja, anfört huvudsakligen följande:

Under det år som gått, sedan föreningens tjänstemän gjorde nämnda framställning om dyrtidstillägg, hade, som bekant, levnadskostnaderna stegrats i oerhört hög grad. Med beaktande härav hade ju också 1918 års lagtima riksdag åt befattningshavare i statens tjänst beviljat en betydande lönetillökning i form av krigstidstillägg och krigstidshjälp. Även löntagare vid statsunderstödda anstalter, exempelvis lärarna vid folkhög- och lantmannaskolor, hade erhållit tillfällig löneförbättring, som till större delen utgått av statsmedel.

Då föreningens tjänstemän erhållit kännedom om att deras förut nämnda framställning ej lett till något resultat, hade de i skrivelse av den 2 augusti 1918 ingått med förnyad framställning om erhållande av dyrtidstillägg. I denna skrivelse anhölle tjänstemännen att såväl för år 1918 som för år 1919 komma i åtnjutande av dyrtidstillägg enligt samma grunder som befattningshavare i statens tjänst.

Föreningens styrelse hade funnit denna framställning mycket behjärtansvärd och väl motiverad samt i likhet med tjänstemännen ansett, att dessa i fråga om dyrtidstillägg borde vara likställda med statens tjänstemän i motsvarande beställningar. På grund av otillräckliga medel hade styrelsen emellertid kunnat för år 1918 tillmötesgå framställningen endast i så måtto, att tjänstemännen m. fl. erhållit ett dyrtidstillägg av 20 procent på lönen, dock lägst 400 och högst 1.200 kronor.

Ej heller för år 1919 vore de inkomster, som föreningen ansåge sig kunna med visshet påräkna, tillräckliga för beviljande av större dyrtidstillägg än det för år 1918 beviljade. Som av en bifogad beräkning framginge, skulle härför, under förutsättning att inga personförändringar eller av särskilda anledningar föranledda avdrag skedde, åtgå ett belopp av 17,600 kronor. Dessa medel skulle tack vare ökad avgift från allmänna svenska utsädesaktiebolaget kunna utgå utan förhöjning av de för året beviljade statsanslagen. Skulle däremot dyrtidstillägg beviljas och utgå efter samma grunder, som för år 1918 enligt lagtima riksdagens beslut gällde för krigstidstillägg till befattningshavare i statens tjänst, komme detta att medföra en ytterligare utgift av kronor 16,595:86 och sålunda en motsvarande brist för året.

Då nu emellertid föreningens tjänstemän enligt styrelsens uppfattning vore i lika stort behov och i lika hög grad förtjänta av ett tillfredsställande dyrtidstillägg som statens tjänstemän men å andra sidan föreningens nu beviljade eller påräknade inkomster för året ej vore tillräckliga för beviljandet av ett sådant, ansåge sig styrelsen böra anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att bevilja föreningen ett för ändamålet nödigt statsbidrag.

Denna framställning kunde måhända synas omotiverad och orimlig, då en föregående år ingiven liknande framställning ansetts ej kunna till någon åtgärd föranleda. Föreningen ansåge sig emellertid med hänsyn till tjänstemännens svåra ställning skyldig att ånyo påkalla Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på saken. Därjämte hade föreningen trots sig finna, att utsikterna för beviljandet av en sådan framställning blivit något större, sedan riksdagens jordbruksutskott i sitt utlåtande nr 107 till 1918 års riksdag i anledning av liknande framställningar från kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå och svenska mosskulturföreningen bland annat uttalat att, »därest ifrågavarande anstalt (förening), som själv äger bestämma lönestaten för sina tjänstemän, skulle finna sig ur stånd att på ett nöjaktigt sätt tillgodose berättigade krav på förbättrade löner, torde den möjligheten alltid förefinnas

[49.] att hos Kungl. Maj:t göra den framställning i ämnet, vartill omständigheterna i det särskilda fallet kunna föranleda.»

Såsom skäl för föreningens nu gjorda anhållan kunde ytterligare anföras, att såväl de år 1912 för utredning av vissa frågor rörande utsädesföreningen tillkallade sakkunniga som ock lantbruksstyrelsen uttalat, att föreningens tjänstemän med hänsyn till löneförmåner borde i huvudsak vara likställda med tjänstemännen vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet i motsvarande beställningar. Då nu dessa, såväl som övriga statens tjänstemän, erhållit det högre tillägg, varom här vore fråga, borde det få anses rätt och rimligt, att även föreningens tjänstemän komme i åtnjutande därav, så mycket mera som de under år 1917 icke erhållit något och under 1918 endast ett relativt ringa dyrtidstillägg. Såsom varande direkt verksamma i den nu mer än någonsin betydelsefulla jordbruksproduktionens tjänst borde ju också föreningens tjänstemän vara i minst lika hög grad förtjänta av den uppmuntran, ett tillfredsställande dyrtidstillägg innebure, som med annan verksamhet sysselsätta personer.

Då det vid ansökningens avlåtande ej vore känt, efter vilka grunder statens krigstidstillägg för år 1919 komme att utgå, kunde det givetvis då ej heller exakt beräknas, hur stort bidrag föreningen skulle behöva för att kunna lämna sina tjänstemän dyrtidstillägg med samma belopp.

Under förutsättning att statens krigstidstillägg under år 1919 komme att utgå efter samma grunder som för år 1918 enligt lagtida riksdagens beslut, gällde föreningens framställning för år 1919 en till 16,500 kronor avjämnad summa. Komme däremot krigstidstillägget att utgå efter andra grunder, anhölle föreningen om ett så pass stort belopp, som motsvarade skillnaden mellan det belopp av 17,600 kronor, vilket föreningen ansåge sig kunna tillskjuta av egna medel, och den summa, varmed krigstidstillägg till samtliga hos föreningen fast anställda skulle utgå, om de varit befattningshavare i statens tjänst.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande häröver den 5 oktober 1918 anfört:

»Att föreningens tjänstemän i likhet med andra befattningshavare, vilkas inkomster äro för längre tid i förväg fixerade till ett bestämt belopp, äro i behov av tillfällig löneförbättring, synes lantbruksstyrelsen ställt utom allt tvivel. Det ständigt fallande penningvärdet och den därmed sammanhängande raskt fortskridande fördyringen av snart sagt alla konsumtionsvaror och andra livsförnödenheter gör det hart när omöjligt för löntagare att, även med kända omständigheter, draga sig fram på de löner, vilka före kristidens begynnelse ansågos motsvara rimliga anspråk. Vad här förevarande befattningshavare beträffar, hava dessa, såsom i föreningens framställning omförmäles, från och med innevarande år kommit i åtnjutande av ett dyrtidstillägg av 20 procent å innehavande lön. dock lägst 400 och högst 1,200 kronor. Även om ett sådant lönetillägg innebär en avsevärd förmån, kan ett tillägg av sagda dimension dock på intet vis anses motsvara tidsförhållandenas krav. Utsädesföreningen framhåller också kraftigt behovet av att denna tillfälliga löneförbättring för 1919 höjes till motsvarande belopp, som för samma år må bli bestämt för statens befattningshavare. Föreningens ekonomi anses emellertid icke medgiva beviljandet av ett i avsevärdare mån förhöjt dyrtidstillägg under andra förhållanden.

49.]
än att statsmedel varda för ändamålet direkt anvisade. Redan hittills utgående löneförbättring kan, enligt vad i framställningen anföres, under nästkommande år utgå endast med användning av den ökade avgift, som från allmänna svenska utsädesaktiebolaget beräknas komma föreningen till godo under samma år. Visserligen kan emot anvisande av statsmedel för här ifrågavarande ändamål resas den invändningen, att staten ej utövar något verksamt inflytande på tillsättandet av ifrågavarande tjänstemän eller på bestämmandet av deras löneförmåner och villkoren för åtnjutandet därav, varjämte staten icke på samma sätt som beträffande dess egna befattningshavare kan utöva verksam kontroll över tjänstemännens eventuellt samtidiga anställande för andra uppgifter o. s. v. Men då en mycket avsevärd del av föreningens verksamhet för övrigt bestrides av statsmedel och det måste anses såsom ett verkligt statsintresse, att denna verksamhet alltjämt och i orubbad omfattning må kunna bedrivas samt att därtill knutna tjänstemän, vilka endast med svårighet torde kunna ersättas, allt framgent må kunna bindas vid denna viktiga verksamhet, finner lantbruksstyrelsen, enär föreningen själv uppenbarligen ej kan bereda någon möjlig utväg för tillgodoseendet av tjänstemännens förberörda berättigade krav, staten ej skäligen kunna eller böra undandraga sig att i den mån så ske kan träda hjälpende emellan.

Under återopande av vad sålunda anförts får lantbruksstyrelsen på så sätt tillstyrka föreningens framställning, att, därest Kungl. Maj:t kommer att vidtaga åtgärder för beredande under år 1919 av dyrtidstillägg eller tillfällig löneförbättring åt tjänstemän vid föreningar eller institutioner, vilka i likhet med Sveriges utsädesförening till väsentlig del bedriva sin verksamhet med tillhjälp av anslag av statsmedel, sådan löneförbättring måtte efter enahanda grunder beredas även utsädesföreningens tjänstemän.»

Statskontoret har i utlåtande den 18 november 1918 erinrat om ämbetsverkets ovan omförmälda uttalande angående ansökning om krigstidstillägg åt utsädesföreningens personal för år 1918 samt om Kungl. Maj:ts avslag å samma ansökning. Vid sådant förhållande har statskontoret nu ansett sig ej kunna göra annat uttalande än att, därest Kungl. Maj:t funne vad utsädesföreningen i sin nu gjorda framställning anført innefatta giltiga skäl för beviljande av statsbidrag till krigstidstillägg åt föreningens personal under år 1919, sådant bidrag borde beredas genom anslag å tilläggsstat.

Vad angår frågan om ökat statsbidrag till föreningen för möjliggörande av utbetalande till personalen av avlöningstillökning hava i framställningarua för motiverande av denna tillökning använts uttrycken »dyrtidstillägg» och »tillfällig löneförbättring». Detta skulle visserligen med en sträng tillämpning av riksdagens återopade uttalande år 1918 leda till ett avslag å framställningen i denna del. Det är emellertid uppenbart, att en löneförbättring för föreningens tjänstemän är av

*Departementets
chefen.*

[49.]

förhållandena påkallad, och då föreningens tillgångar icke i annat än otillräcklig mån medge en sådan förbättring, anser jag en ökning av statsbidraget nödvändig. Beträffande storleken av ökningen har föreningen hänvisat på jämförelsen med statstjänstemännens krigstidstillägg. Denna jämförelse anser jag icke kunna godtagas som utgångspunkt. Däremot vill jag förorda en ökning ungefär motsvarande vad föreningen förklarat sig kunna av egna medel tillskjuta till löneförbättringar. På grund av inhämtade upplysningar anser jag det ökade statsbidraget böra utgå med 700 kronor till varje av de sju filialerna och med 12,600 kronor till huvudstationen, tillhopa 17,500 kronor.

Denna ökning i statsbidraget bör medgivas redan för år 1919 och jag skall senare hemställa om äskande av anslag härtill å tilläggsstat.

Vad vidare angår utsädesföreningens framställning i övrigt innefattar densamma allenast en begäran om anslag till samma belopp för år 1920, som av riksdagen beviljats för år 1919. Då anledning synes saknas till ändring härutinnan, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1920 såsom särskilda förslagsanslag, högst, anvisa

dels till uppehållande av Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet samt för ledning av och samarbete med föreningens filialer kronor 72,600;

dels ock till uppehållande av verksamheten vid en var av föreningens sju filialer vid Ultuna, i Östergötland, Västergötland, Värmland, Västernorrland och Jämtland samt i Luleå 8,700 kronor eller tillhopa » 60,900;
eller sålunda inalles » 133,500.

12. Linodlingens befrämjande.

I skrivelse nr 94 den 25 april 1917 anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående de åtgärder, som från det allmännas sida syntes kunna vidtagas för främjandet av odling och förädling av lin inom landet, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda. [50.]
Linodlingens befrämjande.
(extra anslag.)

Den sålunda begärda utredningens verkställande uppdrogs åt kommerskollegiet och lantbruksstyrelsen, vilka enligt Kungl. Maj:ts beslut den 3 maj 1918 bemyndigades att för ändamålet tillkalla högst fem sakkunniga personer.

I skrivelse den 25 oktober 1918 hava ämbetsverken med anledning av en preliminär promemoria av dessa sakkunniga beräknat kostnaden för de åtgärder, de ville förorda för år 1920, till 34,600 kronor samt förmält sig ämna, sedan de sakkunnigas betänkande blivit slutligt utarbetat och tryckt, inkomma med framställning i ämnet.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående anslag till åtgärder för linodlingens befrämjande, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, å *extra stat* för år 1920 beräkna ett anslag av ... kronor 34,600.

13. Mindre jordbruket.

a. Höjande av det mindre jordbruket.

Alltsedan år 1901 har riksdagen anvisat medel å extra stat till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket. Genom anslag och användande av uppkommen behållning har under senare år till och med år 1917 enligt beräkning ett årligt belopp av 270,000 kronor ställts till förfogande. [51.]
Höjande av det mindre jordbruket.
(extra anslag.)

Sedan Kungl. Maj:t, på grunder som angivits i det vid 1918 års statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet, för riksdagen framlagt förslag om vissa ändringar i reglerna för statsbidrags erhållande från detta anslag samt om höjning av vissa kostnadsberäkningar, anvisade

- [51.] riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag å extra stat för år 1919 för ifrågavarande ändamål ett reservationsanslag av 400,000 kronor. Tillika anvisade riksdagen för år 1918 å tilläggsstat ett reservationsanslag av 46,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 13 september 1918 hemställt, att även för år 1920 måtte av riksdagen för samma ändamål äskas ett anslag av 400,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Kostnaderna för ifrågavarande åtgärder torde komma att ökas i mån som dessa åtgärder efter återinträdandet av lugnare förhållanden återupptagas i ökad omfattning, och årsanvisningen kan till följd härav komma att överskrida det i fjol antagna beloppet av 400,000 kronor. Genom befintliga besparingar å anslaget göres emellertid anslagsökning icke för närvarande behöfvlig.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket å *extra stat* för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av kronor 400,000.

*Statskonsu-
lent för det
mindre jord-
bruket.*

Riksdagen har på extra stat för innevarande år anvisat ett anslag av 10,100 kronor för anställande av en statskonsulent för det mindre jordbruket samt såsom personligt ålderstillägg till statskonsulenten August Östergren.

Såsom jag förut nämnt har jag för avsikt att under riksdagens lopp förelägga Kungl. Maj:t förslag till proposition angående vissa egnahemsväsendet berörande frågor. Därest en egnahemsavdelning inrättas inom jordbruksdepartementet, torde ifrågavarande statskonsulentbefattning böra inordnas däri och särskilt anslag blir då icke längre erforderligt. På grund därav anser jag mig icke nu böra göra hemställan om dylikt anslag för år 1920.

b. *Ordnad bokföring vid mindre jordbruk.*

Såsom bidrag till åtgärder för främjande av ordnad bokföring vid mindre jordbruk har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag för vart och ett av åren 1912—1919 anvisat ett förslagsanslag av 15,000 kronor. För varje år från och med år 1916 har riksdagen tillika medgivit, att Kungl. Maj:t finge härav använda högst 5,000 kronor till åtgärder för åstadkommande av räntabilitetsberäkningar angående jordbruk. [52.]
Ordnad bokföring vid mindre jordbruk.
(extra anslag.)

Kungl. Maj:t har den 31 december 1915 utfärdat kungörelse angående statsbidrag från ifrågavarande anslag.

I skrivelse den 21 november 1918 har lantbruksstyrelsen hemställt, att anslag för år 1920 måtte äskas av riksdagen till samma belopp och på samma sätt som för år 1919.

I enlighet härmed och då anledning synes saknas att vidtaga någon ändring i anslagsbeloppet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen Departementsefen.

att såsom bidrag till åtgärder för främjande av ordnad bokföring vid mindre jordbruk å *extra stat* för år 1920 anvisa ett förslagsanslag av ... kronor 15,000, ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må härav använda högst 5,000 kronor till åtgärder för åstadkommande av räntabilitetsberäkningar angående jordbruk.

14. *Smörprovningar.*

Under en följd av år har Kungl. Maj:t till smörprovningar i Malmö och Göteborg anvisat statsbidrag från ordinarie anslaget till befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar, vilket bidrag under senare åren intill 1918 utgått med 15,000 kronor årligen. Med hänsyn till av förhållandena förorsakade inskränkningar i smörprovningarnas verksamhet beviljades för år 1918 från nämnda anslag allenast ett belopp av 10,000 kronor. [53.]
Smörprovningar.
(extra anslag.)

Såsom ökat statsbidrag till dessa smörprovningar har därjämte riksdagen, på framställning av Kungl. Maj:t, för vart och ett av åren 1906—1919 anvisat å extra stat 10,000 kronor, varjämte ytterligare

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml.

[53.] beviljats för varje av åren 1910—1919 6,000 kronor till anställande av särskilda undersökningar av vattenhalten i svenskt exportsmör. De av riksdagen sålunda för åren 1918 och 1919 anvisade anslagen hava reservationsanslags natur.

Lantbruksstyrelsen har nu med utlåtande den 5 oktober 1918 överlämnat en av styrelsen för smörprovningarna gjord framställning om beredande av anslag för år 1920.

Till stöd för denna sin framställning har styrelsen för smörprovningarna huvudsakligen anfört följande.

Ehuru väl antalet i svenska smörprovningarna deltagande mejerier under senaste tiden, beroende av de för närvarande för mejerihanteringen liksom för näringarna i allmänhet tryckande förhållandena, vore något mindre än förut under normala tider, förspordes dock från det stora flertalet bland landets mejerier — särskilt de större och ifråga om landets smörexport viktigaste — en bestämd önskan att bibehålla rätten att begagna det svenska kvalitetsmärket för smör — runmärket — och att för ernående härav stå under den offentliga kontroll, som representerades av svenska smörprovningarna. Med hänsyn såväl hertill som till den vikt, det ostridigt finge anses innebära att, när en gång normala handelsförhållanden ånyo inträdde och landets smörexport kunde återupptagas, svenskt smör kunde föras i den utländska marknaden under detta märke, som redan hade — särskilt i England — ett stadgat anseende, samt då dessutom ett avbrott i svenska smörprovningarnas verksamhet under längre eller kortare tid skulle i väsentlig grad försvåra eller till och med omöjliggöra upprätthållandet av detta vårt exportmärkes goda anseende och även på annat sätt skada vår mejerihantering, syntes svenska smörprovningarna böra i avvaktan på bättre tider utan avbrott fortgå såsom hittills. Då kostnaderna för dessa smörprovningar för år 1920 svårligen kunde beräknas lägre än för år 1919 och då större bidrag från rikets hushållningssällskap än hittills icke torde kunna påräknas, vore jämväl för år 1920 ett statsanslag av 25,000 kronor behöfligt för fortsatt bedrivande av ifrågavarande smörprovningar.

Smörprovningarnas styrelse har vidare åberopat en för innevarande år uppgjord inkomst- och utgiftsstat för ifrågavarande provningar, enligt vilken icke någon behållning från år 1918 upptagits såsom tillgång och icke heller något överskott vid 1919 års slut beräknats uppstå. Statsbidraget har därvid uppförts till 25,000 kronor. Anslagen från hushållningssällskapen och provningsavgifter från mejerier hava beräknats till 16,500 kronor samt avgifter för rätt att begagna runmärket till 600 kronor. Genom tillhandahållande av runmärkta stäver och smörpapper m. m. beräknas inflyta netto 9,100 kronor.

För egen del har lantbruksstyrelsen vitsordat önskvärdheten av att smörprovningarnas verksamhet alltjämt må kunna upprätthållas efter oförändrade grunder. Styrelsen har ansett någon nedsättning i det hittills av riksdagen å extra stat anvisade anslaget till smörprovningar icke lämpligen kunna ifrågakomma.

[53.]

Beträffande det särskilda anslaget till bestridande av kostnaderna för kontrollen över vattenhalten i svenskt exportsmör har lantbruksstyrelsen likaså ansett, att för detta ändamål borde under år 1920 finnas tillgängligt enahanda belopp som för år 1919. Härvid har emellertid styrelsen framhållit att, då ej något av det för nu ifrågavarande ändamål för år 1918 beviljade reservationsanslaget å 6,000 kronor blivit använt och då detsamma sålunda oavkortat funnes disponibelt, ytterligare medel för ändamålet icke syntes behöva begäras av riksdagen.

Det för år 1918 av riksdagen beviljade reservationsanslaget för vattenhaltsundersökningar har icke till någon del tagits i anspråk. Med hänsyn härtill är såsom lantbruksstyrelsen framhållit nytt anslag för detta ändamål ej erforderligt för år 1920. Departements-
chefen.

Till fortgående smörprovningar torde däremot i likhet med vad för innevarande år skett anslag böra äskas av riksdagen till belopp av 10,000 kronor.

I anslutning till vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till statsbidrag till fortgående smörprovningar
å *extra stat* för år 1920 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 10,000.

15. Vattenavtappningar m. m.

a. Norrländska avdikningsanslaget.

[54.]

Norrländska
avdiknings-
anslaget.

(extra anslag.)

Under benämning »norrländska avdikningsanslaget» hava sedan flera år medel anvisats å extra stat till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrtdikningar och vattenavtappningar inom Norrland och Dalarna, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling av till åker och äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd. Anslagsbeloppet har utgjort för vartdera av åren 1913 och 1914 1,100,000 kronor, för år 1915 1,900,000 kronor, varav dock 400,000 kronor voro avsedda att utgå redan under år 1914, för år 1916 1,500,000 kronor samt för vart och ett av åren 1917, 1918 och 1919 1,900,000 kronor. De senaste åren har anslaget haft reservationsanslags natur.

[54.]

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 2 augusti 1918 hemställt om beredande av anslag till detta ändamål med oförändrat belopp även för år 1920. Styrelsen har därvid anfört huvudsakligen följande:

För de norrländska avdikningsföretagen finge under år 1918 disponeras, förutom det för samma år beviljade anslaget å 1,900,000 kronor, den återstod av 1917 års anslag som under året icke tagits i anspråk, nämligen 541,380 kronor. För år 1918 stode alltså för ifrågavarande ändamål till förfogande 2,441,380 kronor. Av sistnämnda belopp kunde emellertid ej mer än i runt tal 1,200,000 kronor förväntas bli disponerade under året.

För år 1919 vore anslagssumman beräknad till 1,900,000 kronor. Berörda belopp syntes i betraktande av föreliggande prisstegringar kunna förväntas komma att bli i dess helhet taget i anspråk under samma år.

Huruvida avdikningsverksamheten i Norrland och Dalarna kunde bli av sådan omfattning även under år 1920, att med nu gällande villkor för statsbidrags åtnjutande anslagsbeloppet kunde behöva beräknas till den sedvanliga summan, 1,900,000 kronor, vore på grund av föreliggande osäkra förhållanden givetvis icke möjligt att på förhand med säkerhet bedöma. Dock vore anledning antaga att, därest bidrag kunde lämnas till så stora belopp, att de uppginge till fullt hälften av verkliga kostnaderna, avdikningsverksamheten även under år 1920 komme att bli så omfattande, att en anslagssumma av 1,900,000 kronor bleve behövlig.

Styrelsen ansåge sig därför höra föreslå, att omförmälda belopp måtte bibehållas jämväl för år 1920.

*Departements-
chefen.*

Jag vill erinra, att de för år 1918 tillgängliga medlen, till följd av att vissa belopp år 1917 återfallit till anslaget, i verkligheten utgjorde tillhoppa 2,447,560 kronor. Härav blev före årets utgång taget i anspråk ett belopp av sammanlagt allenast 734,310 kronor. Till år 1919 återstår alltså härav ett belopp av 1,713,250 kronor. Med tillägg av det för år 1919 anvisade anslaget å 1,900,000 kronor finnes alltså för detta år disponibel en summa av 3,613,250 kronor.

Huru mycket som härav bör antagas komma till användning under innevarande år kan ju för närvarande svårligen bedömas. Kristiden synes hava medfört viss minskning i detta anslags användning. Det är emellertid möjligt, att till följd av numera inträdda förhållanden sagda användning åter ökas, synnerligast som kostnaderna i beräkningarna numera upptagas högre än förr och till följd därav även statsbidragen bli större. Det torde emellertid icke vara nödvändigt att för år 1919 räkna med större disponerad summa än 1,900,000 kronor, vilket lantbruksstyrelsen ock antagit. Då skulle till år 1920 kunna reserveras ungefär 1,700,000 kronor.

Då det även för år 1920 synes vara tillräckligt att nu räkna med en disposition av 1,900,000 kronor, torde för sistnämnda år behövas nytt anslag å allenast 200,000 kronor. Att nu belasta budgeten med

större anslag än som med hänsyn till de nuvarande förhållandena sannolikt blir behövt kan jag icke tillråda.

[54.]

Jag får på grund av vad jag nu anfört hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappningar inom Norrland och Dalarna, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd eller utdikning av redan odlad jord, å *extra stat* för år 1920 anvisa under benämning »norrländska avdikningsanslaget» ett reservationsanslag av kronor 200,000.

b. *Allmänna avdikningsanslaget.*

Riksdagen ställde för vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 till Kungl. Maj:ts förfogande, under benämning »allmänna avdikningsanslaget», till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappningar inom andra delar av riket än Norrland och Dalarna, vare sig ändamålet med arbetsföretaget vore uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd, ett belopp av 450,000 kronor, därav högst 150,000 kronor finge utgå till avdikning av sådan mark, vars torrläggning avsåge endast minskning av frostländighet för närliggande bygd. Även för år 1912 hade riksdagen beviljat ett liknande anslag till belopp av 300,000 kronor, ehuru med annat användningsområde och under något olika villkor.

[55.]

*Allmänna
avdiknings-
anslaget.*

(extra anslag.)

Då befintliga behållningar ansågos räcka till anvisande av statsbidrag för år 1916, begärde Kungl. Maj:t år 1915 av riksdagen allenast bemyndigande att använda dessa behållningar, vilket riksdagen medgav. Även till åren 1917 och 1918 funnos behållningar att påräkna, men för tillökning av det tillgängliga beloppet begärdes och anvisades anslag av respektive 250,000 och 400,000 kronor. Emellertid visade sig anledning att antaga, att för år 1918 det tillgängliga beloppet skulle bli otillräckligt, och därför anvisade samma års riksdag till anslagens förstärkning ett anslag av 200,000 kronor å tilläggsstat för samma år. För år 1919 har anvisats ett anslag av 800,000 kronor. För de senaste åren hava de å *extra stat* anvisade anslagen haft reservationsanslags

[55.] natur, varemot det å 1918 års tilläggsstat anvisade anslaget å 200,000 kronor betecknats såsom förslagsanslag, högst.

I skrivelse den 2 augusti 1918 har nu lantbruksstyrelsen hemställt om anvisande av ytterligare anslag för ifrågavarande ändamål och därom anfört följande.

Av detta anslag hade vid utgången av år 1917 ett belopp av 52,040 kronor återstått oanvänt. Berörda belopp tillika med det av 1917 års riksdag för år 1918 beviljade anslaget, 400,000 kronor, samt det av 1918 års riksdag för samma år beviljade tilläggsanslaget, 200,000 kronor, sammanlagt alltså 652,040 kronor utgjorde den summa, som för år 1918 vore för ändamålet tillgänglig. Ansökningarna om bidrag från detta anslag för samma år kunde antagas komma att avse ett belopp av i runt tal 800,000 kronor.

Enligt dessa beräkningar skulle det för år 1918 tillgängliga beloppet bliva otillräckligt och med i runt tal 150,000 kronor understiga den beräknade erforderliga summan. För sagda år skulle dock lantbruksingenjörerna, som i allmänhet icke kunnat anställa nödiga biträden till de omfattande göromål, som pålagts dem, antagligen ej medhinna alla de kompletteringsarbeten, som påkallades av de inkomna statsbidragsansökningarna. Dessutom syntes vara att förvänta, att en del av de väntade nya ansökningarna skulle inkomma så sent på året, att granskningen av desamma ej kunde medhinnas till årets slut. Det funnes därför viss anledning antaga, att under år 1918 ej flera ärenden angående bidrag från allmänna avdikningsanslaget skulle hinna slutbehandlas än som ungefär motsvarade den för året tillgängliga anslagssumman, 652,040 kronor.

För år 1919 vore anslagssumman fastställd till 800,000 kronor. Den ökade efterfrågan på statsbidrag ävensom de alltjämt fortgående prisstegringarna, vilka föranledde väsentliga höjningar å kostnadsförslagen, syntes tyda på, att den för år 1919 beviljade anslagssumman komme att i dess helhet tagas i anspråk och möjligen visa sig otillräcklig.

Med hänsyn till angivna omständigheter hade lantbruksstyrelsen icke ansett sig kunna för år 1920 räkna med lägre belopp än 1,000,000 kronor.

*Departements-
chefen*

Intill slutet av år 1918 har av det för året tillgängliga beloppet, utgörande såsom lantbruksstyrelsen erinrat 652,040 kronor, av Kungl. Maj:t disponerats 544,520 kronor. Av förstnämnda belopp har alltså blivit oanvänd en summa av 107,520 kronor. Då denna givetvis får anses tillhöra förstärkningsanslaget, som var förslagsanslag, högst, är denna behållning icke disponibel för år 1919. För sistnämnda år finnes alltså att tillgå allenast årets anslag å 800,000 kronor. Även om det nu bör beräknas, att hela detta belopp kommer att tagas i anspråk under året, kan jag icke finna det erforderligt att ytterligare höja anslagsbeloppet för år 1920 utan anser även detta böra bestämmas till 800,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappningar inom andra delar av riket än Norrland och Dalarna, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd eller utdikning av redan odlad jord, å *extra stat* för år 1920 anvisa under benämning »allmänna avdikningsanslaget» ett reservationsanslag av..... kronor 800,000, med iakttagande att av samtliga för år 1920 tillgängliga medel högst 150,000 kronor må utgå till avdikning av sådan mark, vars torrläggning avser endast minskning av frostländighet för närliggande bygd.

[55.]

c. *Tilläggsbidrag till vissa med bidrag från norrländska avdikningsanslaget understödda företag.*

Uti en till Kungl. Maj:t ställd, av länsstyrelsen i Västerbottens län med skrivelse den 30 juli 1918 överlämnad och till bifall förordad ansökning har nämnda läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott enligt uppdrag av sällskapet vid dess sommarsammanträde år 1918 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att bevilja medel, varav tilläggsbidrag om 50 procent kunde utgå till de företag, vartill statsbidrag tidigare beviljats ur norrländska avdikningsanslaget, i den mån som dessa företag blivit utförda under åren 1915—1918. Beträffande de grunder, efter vilka dylikt bidrag borde utgå, har utskottet anført, att stegringen av arbetskostnaderna under de senare åren inom de områden, som här avsåges, icke vore likformig, utan hade densamma varit hög i trakterna omkring järnvägarna och å sådana orter i övrigt, varest bränslekommissionen bedrivit sina avverkningar, och där även tillfälle funnits till avsättning av träkol och tjära till förut oanade priser. Skulle full rättvisa ernås vid fördelningen av eventuella tilläggsanslag, syntes det förvaltningsutskottet erforderligt, att lantbruksingenjörerna vid inspektioner och avsyningar undersökte, vilka företag eller delar därav som utförts under abnorma arbetsprisförhållanden, och med ledning av för olika tider och orter under arbetstiden gällande arbetspriser verkställde revision av kostnadsförslagen samt att därefter Kungl. Maj:t eller den myndighet, som Kungl. Maj:t därtill bemyndigade, för varje särskilt företag beviljade den ökning i anslaget, vartill denna utredning kunde föranleda.

[56.]

Tilläggsbidrag till vissa med bidrag från norrländska avdikningsanslaget understödda företag.

(extra anslag.)

[56.]

Till följd av remiss har lantbruksstyrelsen i utlåtande den 22 augusti 1918 i detta ämne anfört huvudsakligen följande.

»Till lantbruksstyrelsen hava under de två sista åren från alla delar av landet inkommit framställningar, till dato 143, från intressenter i vattenavlednings- och avdikningsföretag, till vilkas utförande bidrag av statsmedel beviljats utan återbetalningsskyldighet, med begäran om ökning i sålunda beviljade bidrag. Som skäl för sina framställningar hava samtliga sökande framhållit de stegrade arbetskostnaderna. Då dessa isynnerhet under det sista året stigit så avsevärt, att de för närvarande på en del orter uppgå till flera gånger de belopp, som före nu inträffade kristid voro vanliga och som legat till grund för kostnadsberäkningarna för vederbörande företag, hava flertalet av sökandena ej ansett sig i stånd att fullborda sina avdikningar och fullgöra sina kontraktenslignat åtagna förpliktelser, såvida de ej kunna erhålla ytterligare hjälp i form av förhöjt statsbidrag.

Under 1918 års riksdag väcktes, såsom i förberörda förvaltningsutskotts skrivelse framhållits, i såväl första som andra kammaren likalydande motioner om tilläggsanslag av 25 procent till en del av de företag, till vilka bidrag beviljats från norrländska avdikningsanslaget. Sedermera väcktes under samma motivering, som anförts i nyssnämnda motioner, jämväl motioner om tilläggsanslag av 25 procent till en del företag, till vilka bidrag beviljats från allmänna avdikningsanslaget.

I de ifrågavarande motionerna hemställdes:

dels att riksdagen ville medgiva,

a) att till alla företag, för vilka anslag ur norrländska respektive allmänna avdikningsanslaget beviljats under något av åren 1915, 1916 och 1917, måtte få utgå ett tilläggsanslag av 25 procent å den beviljade anslagssumman och

b) att även till företag, för vilka anslag beviljats före år 1915, ett tilläggsanslag av 25 procent måtte få utgå å den del av anslaget, som ej lyftats före 1915 års ingång,

dock att intet tilläggsanslag måtte utgå till sådant företag, som enligt den fastställda arbetsplanen bort vara färdigt före 1915 års ingång, och ej heller till sådant företag, som före 1917 års utgång blivit avslutat och avsynat,

och *dels* att riksdagen för tillgodoseende av de ifrågavarande tilläggsanslagen ville för år 1919 utöka det norrländska avdikningsanslaget med ett belopp av 1,262,000 kronor och det allmänna avdikningsanslaget med ett belopp av 245,910 kronor 50 öre, med rätt för Kungl. Maj:t att av den för år 1918 disponibla delen av avdikningsanslagen förskottera till betalning under samma år förfallande del av tilläggsanslagen.

Över ifrågavarande motioner avgav lantbruksstyrelsen till följd av remisser utlåtanden den 25 februari 1918 och, då vad däri anförts läres äga tillämpning även på nu föreliggande fråga, tillåter sig lantbruksstyrelsen, som i detta sammanhang anser sig böra upptaga frågan om tilläggsbidrag jämväl till sådana företag, som beviljats understöd av allmänna avdikningsanslaget, till en början åberopa innehållet i oförmälda utlåtanden.

I dessa utlåtanden tillstyrkte lantbruksstyrelsen i huvudsak ifrågavarande motioner och jämväl jordbruksutskottet anslöt sig i sitt den 14 maj 1918 till riksdagen avgivna utlåtande till lantbruksstyrelsens förslag. Utskottet hemställde därför

om tilläggsanslag av 25 procent till en del av de företag, till vilka till och med år 1917 bidrag beviljats av statsmedel utan återbetalningsskyldighet.

Framställningen blev emellertid vid gemensam votering av riksdagen avslagen.

Under år 1918 har vid behandlingen i lantbruksstyrelsen av ansökningar om bidrag från såväl norrländska som allmänna avdikningsanslagen, i överensstämmelse med vad som anförts i lantbruksstyrelsens utlåtanden den 25 februari 1918, beräknats ett dagsverkspris, som med omkring 25 procent överstiger det, som dessförinnan blivit inom styrelsen använt som normalpris. De bidrag, som under år 1918 beviljats till företag av ifrågavarande slag, äro således i förhållande till de beräknade arbetsmängderna 25 procent högre än de förut beviljade understöden. Sedan ovan omförmälda motioner om tilläggsanslag behandlades vid 1918 års riksdag, hava arbetspriserna än mera ökats och om dessa vid tiden för avgivande av lantbruksstyrelsens förberörda utlåtanden kunde anses motsvara ett tillägg av 25 procent, så torde samma priser nu böra beräknas hava stigit ytterligare minst 25 procent. Huru desamma i framtiden komma att ställa sig, är givetvis ej möjligt att nu exakt bedöma. I allt fall synes man vara berättigad antaga, att arbetspriserna under den tid, ifrågavarande företag förväntas pågå, icke skola sjunka i sådan grad, att de understiga en förhöjning av 50 procent utöver tidigare såsom normala ansedda arbetspriser.

Såsom lantbruksstyrelsen i sina omförmälda utlåtanden den 25 februari 1918 framhållit, torde emellertid kostnadsberäkningar till de företag, som blivit behandlade i styrelsen före ingången av år 1917, då kungörelsen den 28 juli 1916 trädde i kraft, hava blivit utförda efter en högre beräkning av grävningskostnaderna än som betingats av då rådande dagsverkspriser. Detta förfaringsätt hade sin förklaring däri, att intressenterna före nämnda tidpunkt hade skyldighet att vid den slutliga avsyningen styrka de verkliga kostnaderna för sina företag, och därest dessa understige de vid statsbidragets beviljande beräknade, skulle statens bidrag minskas med motsvarande belopp. På grund därav att arbetspriserna för ifrågavarande företag beräknats tämligen högt, hade lantbruksstyrelsen i meranämnda utlåtanden den 25 februari 1918 ansett ett tillägg av endast 25 procent vara tillräckligt i dessa fall, och finner lantbruksstyrelsen ej skäl att nu frångå sin sålunda uttalade mening beträffande de arbeten, som utförts under kristidens tidigare skede.

Vidkommande åter de arbeten, som utförts under senare tid, torde kostnaderna för dessa till följd av ytterligare stegringar i arbetskostnaderna komma att uppgå till belopp, som med betydligt mera än 25 procent överstiga de kostnader, som före kristiden ansågos såsom normala. Ett tillägg av omkring 50 procent till beviljade bidrag för de under senare tid utförda arbeten synes vara berättigat.

Då som ovan nämnts de under år 1918 beviljade bidragen blivit beräknade efter omkring 25 procent högre arbetskostnader än förut, torde följaktligen tilläggen till dessa böra stanna vid omkring 25 procent.

I sitt meranämnda utlåtande den 25 februari 1918 angående norrländska avdikningsanslaget hade lantbruksstyrelsen av skäl som därvid anförts föreslagit, att hela den under ett visst år lyftade bidragssumman skulle anses hava blivit använd för arbetet i fråga samma år, varunder summan uppbars. Med avseende härå må emellertid framhållas, att i allmänhet en mängd besiktningar eller avsyningar verkställas under höstens lopp av statsunderstödda arbeten. Intygen härom inkomma till vederbörande myndighet ofta så sent på året, att i många fall de i anledning

[56.] av dessa intyg utanordnade statsbidragen icke kunna lyftas förr än under påföljande år. Såsom ovan framhållits böra de nu ifrågasatta tilläggsbidragens storlek stå i visst förhållande till de under olika år utförda arbetena. Tilläggsbidraget för arbete, utfört under år 1916, skulle, såsom ovan blivit ifrågasatt, uppgå till 25 procent av det ursprungligen beviljade statsbidraget och till 50 procent för arbete, utfört under år 1917. Tidpunkten för statsbidragets lyftande bör sålunda icke få vara utslagsgivande i fråga om tilläggets storlek, utan bör denna bestämmas av det år, då arbetet utförts. Med avseende härå må ytterligare anmärkas, att det i tvivelaktiga fall synes lämpligt anse arbetet utfört det år, varunder besiktning eller avsyning av arbetet äger rum.

Beträffande det förslag till beräkning av eventuella tilläggsanslag, som ifrågasatts av Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, synas allt för stora svårigheter möta för att i praktiken tillämpa detsamma på tillfredsställande sätt. Det torde nämligen för avsyningsförrättare ej vara möjligt att med säkerhet avgöra, under vilka tider de särskilda delarna av ett företag blivit utförda, och vid bedömande av de arbetspriser, som å särskilda orter och vid olika tider kunde hava varit gällande, torde godtycke befaras komma att bli i allt för hög grad utslagsgivande.

Den revision av kostnadsförslag, som av förvaltningsutskottet föreslagits, synes vidare kräva ett sådant tillskott av arbetskrafter, som icke för närvarande står att vinna. Lantbruksstyrelsen anser därför, att tilläggsbidragen böra utgå efter lätt tillämpade och ensartade grunder i förhållande till de vid bidragens beviljande redan granskade och en gång godkända kostnadsförslag.

På grund av det ovan anförda får lantbruksstyrelsen föreslå, att för de ifrågasatta tilläggsbidragens utgående fastställas följande grunder:

a) till företag, för vilkas utförande bidrag beviljats ur norrländska eller allmänna avdikningsanslaget före år 1915, utgår tilläggsbidrag med belopp, motsvarande i avrundat tiotal nedåt 25 procent av den del av tilldelat statsbidrag, som lyftats enligt vederbörligt intyg avgivet på grund av besiktning, som verkstälts under år 1916, samt 50 procent av den sedermera återstående delen av samma bidrag;

b) till alla företag, för vilkas utförande bidrag beviljats från någotdera av förenämnda anslag under åren 1915, 1916 och 1917, utgår tilläggsbidrag med belopp, motsvarande i avrundat tiotal nedåt 25 procent av den del av tilldelat statsbidrag, som lyftats enligt vederbörligt intyg avgivet på grund av besiktning, som verkstälts före 1917 års ingång, samt 50 procent av den sedermera återstående delen av samma bidrag; samt

c) till företag, till vilkas utförande bidrag beviljats från någotdera av förenämnda anslag under år 1918, ett belopp, motsvarande i avrundat tiotal nedåt 25 procent av tilldelat statsbidrag.

Tilläggsbidrag synes böra utbetalas av statskontoret, på framställning av lantbruksstyrelsen, i samband med utbetalande av sista delen av tidigare beviljat statsbidrag.

Tilläggsbidrag må dock icke utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande i något fall utbetalas till sådant företag, där avvikelse utan därtill erhållen vederbörlig tillåtelse skett från den fastställda arbetsplanen, eller arbetet, utan av vederbörande myndighet medgivet anstånd, icke blivit fullbordat inom därför bestämd tid, och

ej heller till sådant företag, som före 1917 års utgång blivit avslutat och avsynat samt på grund därav godkänt.»

Med tillhjälp av de för lantbruksstyrelsen tillgängliga uppgifter har styrelsen beräknat de erforderliga beloppen för ifrågavarande tilläggsanslag på följande sätt.

1. Norrländska avdikningsanslaget:

a) <i>Av de före år 1915 beviljade bidragen</i>	
återstod vid 1916 års ingång till företag, som icke därefter blivit avslutade och avsynade före 1917 års utgång samt på grund därav godkända	kr. 1,285,894: —
Av detta belopp har under år 1916 lyftats »	244,000: —
å vilket belopp skulle enligt lantbruksstyrelsens förslag beräknas ett tillägg av 25 procent, utgörande	kr. 61,000: —
Å den del av ovannämnda belopp, som icke lyftats under år 1916	kr. 1,041,894: —
skulle enligt samma förslag beräknas ett tillägg av 50 procent, utgörande »	520,947: —
b) <i>De under åren 1915, 1916 och 1917 beviljade bidragen,</i>	
efter avdrag av vad som under åren 1915 — 1917 utbetalats till avsynade företag, uppgingo till	kr. 4,635,965: —
Före 1917 års ingång, d.v.s. under åren 1915 och 1916, lyftades av detta belopp tillsammans »	499,645: —
å vilket belopp skulle enligt lantbruksstyrelsens förslag beräknas ett tillägg av 25 procent, utgörande »	124,911: 25
Å den del av ifrågavarande belopp, som icke lyftats före 1917 års ingång	kr. 4,136,320: —
skulle enligt samma förslag beräknas ett tillägg av 50 procent, utgörande »	2,068,160: —
c) <i>Rörande de under år 1918 beviljade bidragen,</i>	
som enligt lantbruksstyrelsens skrivelse den 2 augusti 1918 angående framställning om proposition till riksdagen om medel till norrländska och allmänna avdikningsanslagen för år 1920 borde beräknas komma att uppgå till blott omkring	kr. 1,200,000: —
skulle enligt lantbruksstyrelsens nu föreliggande förslag beräknas ett tillägg av 25 procent, utgörande »	300,000: —
Sammanlagda beloppet av de för norrländska avdikningar beräknade tilläggsbidragen skulle alltså utgöra »	3,075,018: 25
vilket belopp borde avrundas till »	3,100,000: —

[56.]

2. Allmänna avdikningsanslaget:

a) Av de före år 1915 beviljade bidragen	
återstod vid 1916 års ingång till företag, som icke därefter	
blivit avslutade och avsynade före 1917 års utgång samt på	
grund därav godkända	kr. 201,830: —
Av detta belopp har under år 1916 lyftats	
tillsammans	» 21,550: —
å vilket belopp enligt lantbruksstyrelsens förslag skulle	
beräknas ett tillägg av 25 procent, utgörande	kr. 5,387: 50
Å den del av nämnda belopp, som icke	
lyftats under år 1916	kr. 180,280: —
skulle enligt samma förslag beräknas ett tillägg av 50 pro-	
cent, utgörande	» 90,140: —
b) De under åren 1915, 1916 och 1917 beviljade bidragen,	
efter avdrag av vad som under åren 1915	
—1917 utbetalats till avsynade företag, upp-	
gingo till	kr. 872,810: —
Före 1917 års ingång, d. v. s. under åren	
1915 och 1916, lyftades av detta belopp tillsammans	» 146,920: —
å vilket belopp skulle, enligt lantbruksstyrelsens förslag,	
beräknas ett tillägg av 25 procent, utgörande	» 36,730: —
Å den del av ifrågavarande belopp, som	
icke lyftats före 1917 års ingång	kr. 725,890: —
skulle enligt samma förslag beräknas ett tillägg av 50 pro-	
cent, utgörande	» 362,945: —
c) Rörande de under år 1918 beviljade bidragen,	
som lantbruksstyrelsen i sin förenämnda	
skrivelse den 2 augusti 1918 beräknat skola	
uppgå till hela det för året till förfogande stå-	
ende beloppet	kr. 652,040: —
skulle enligt lantbruksstyrelsens nu föreliggande förslag be-	
räknas ett tillägg av 25 procent, utgörande	» 163,010: —
Sammanlagda beloppet av de för allmänna avdikningar be-	
räknade tilläggsbidragen skulle alltså utgöra	» 658,212: 50
vilket belopp borde avrundas till	» 660,000: —

På grund av vad sålunda blivit anført, har lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att å tilläggsstat för år 1919 anvisa resp. 3,100,000 kronor och 660,000 kronor att i överstämelse med ovan angivna grunder utgå såsom tilläggsbidrag till sådana vattenavlednings- och avdikningsföretag, till vilka statsbidrag beviljats från resp. norrländska och allmänna avdikningsanslagen.

Infordrat utlåtande häröver har den 16 september 1918 avgivits av statskontoret, som därvid yttrat följande:

»Den stegring i arbetskostnaderna, som alltsedan år 1915 inträtt, har såsom i de remitterade handlingarna erinrats föranlett framställningar från enskilda motionärer till 1918 års riksdag om beredande av tilläggsbidrag till utförande av vattenavlednings- och avdikningsföretag, men dessa framställningar blevo av riksdagen avslagna vid gemensam votering. Däremot biföll samma riksdag Eders Kungl. Maj:ts av enahanda anledning framlagda förslag om beredande av tilläggsbidrag till anläggning och förbättring av vägar m. m.; och beviljade riksdagen för sådant ändamål ett anslag av 5,000,000 kronor, varav 1,500,000 kronor anvisades å tilläggsstat för innevarande år och ett lika stort belopp å riksstaten för år 1919.

Skulle frågan om tilläggsbidrag till slutförande av statsunderstödda vattenavlednings- och avdikningsföretag anses böra ånyo och denna gång på Eders Kungl. Maj:ts initiativ föreläggas riksdagen — och det synes icke kunna förnekas, att behovet av statens ingripande genom beredande av sådana tilläggsbidrag framträtt allt starkare, ju mer arbetskostnaderna stigit — torde det av lantbruksstyrelsen framlagda förslaget enligt statskontorets mening kunna i huvudsakliga delar läggas till grund för framställning till riksdagen i ämnet. I överensstämmelse med styrelsens förslag synes det sålunda få anses lämpligt, att åtgärden icke inskränkes endast till företag understödda med statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget utan även bör omfatta företag med bidrag från allmänna avdikningsanslaget; att tilläggsbidragens storlek avpassas i någon mån efter den under åren 1915—1918 successivt inträdda stegringen av arbetskostnaderna; och att tilläggen alltså bestämmas till olika belopp allt efter som arbetet utförts före eller efter årsskiftet 1916—1917; och vad beträffar frågan, när ett visst arbete skall anses vara utfört, synes styrelsen hava anfört goda skäl för sitt förslag, att arbetet i regel skall antagas hava blivit utfört under det år, då detsamma besiktigats eller avsynats, vilket förslag, som väl i allmänhet träffar det verkliga förhållandet, torde med hänsyn till sin enkelhet vara att föredraga framför det av förvaltningsutskottet framställda förslaget, vilket utom andra av styrelsen angivna olägenheter skulle medföra en allmän revidering av de fastställda kostnadsförslagen för de ifrågavarande företagen.

Vad beträffar tilläggsbidragens storlek har lantbruksstyrelsen föreslagit, att tilläggen skulle utgå med 25, högst 50 procent av de statsbidrag, som lyftats för utfört arbete, varvid det högre tillägget skulle åtnjutas för arbete, som utförts efter ingången av år 1917, med iakttagande att å belopp av statsbidrag, som beviljats först under år 1918, tillägget skulle, med hänsyn till därvid redan beräknad kostnadsökning utgå med 25 procent. Mot förslaget i denna del synes icke vara något att erinra i annat avseende än vad beträffar tillägg till de statsbidrag, som beviljats under innevarande år. Såsom nyss antytts hava dessa bidrag enligt vad styrelsen meddelat avpassats efter kostnadsberäkningar, vid vilka redan tagits hänsyn till en stegring av arbetskostnaderna med 25 procent. Om såsom styrelsen föreslår till sålunda beviljade statsbidrag skulle komma tilläggsbidrag med 25 procent därå, skulle i själva verket dessa företag erhålla större förhöjning än den av styrelsen såsom skäligen ansedda av högst 50 procent. Därest exempelvis ett statsbidrag å 10,000 kronor hade bort utgå enligt de beräkningsgrunder, som tillämpats före år 1918, och företaget alltså enligt de nya beräkningsgrunderna erhållit statsbidrag å 12,500 kronor, skulle tillägget av 25 procent härå medföra ett sammanlagt bidrag av 15,625 kronor, motsvarande en ökning av 55 procent å ett efter tidigare tillämpade grunder bestämt statsbidrag å 10,000 kronor, under det att sty-

[56.] relsen icke synes hava åsyftat större sammanlagt bidrag i detta fall än 15,000 kronor. För att även här stanna vid en förhöjning på det hela taget av 50 procent bör alltså tilläggsbidraget för dessa företag bestämmas till 20 procent af beviljat bidrag.

Vidare vill statskontoret fästa uppmärksamheten därå, att styrelsens förslag i överensstämmelse med de vid 1918 års riksdag prövade framställningar upptagit en bestämmelse af innebörd, att från tilläggsbidrag skulle vara uteslutna de företag, som före 1917 års utgång avslutats, avsynats och godkänts. Därav skulle följa, att till företag, som godkänts under innevarande år och då fått lyfta sista delen av beviljat statsbidrag, likväl skulle under år 1919 utgå tilläggsbidrag. Enligt förslaget skulle emellertid tilläggsbidraget utbetalas i sammanhang med sista delen av det ursprungliga statsbidraget. Med hänsyn härtill och då vederbörande i sådant fall alltså visat sig kunna utan ytterligare bidrag slutföra arbetet, torde det böra tagas i övervägande, huruvida skäl förefinnes att medtaga dylika företag eller om icke tidpunkten numera bör framflyttas till 1918 års utgång och således de företag, som därförut godkänts, vara uteslutna från tilläggsbidrag.

Huru stor minskning i de beräknade utgifterna för tilläggsbidragen, som skulle föranledas af en sådan ändring af förslaget, som nyss ifrågasatts, kan givetvis för närvarande icke exakt beräknas. Enligt de af lantbruksstyrelsen framlagda kostnadsberäkningarna, vilka statskontoret icke kunnat i detalj granska, skulle kostnaderna för genomförande af styrelsens förslag belöpa sig till 3,100,000 kronor för tilläggsbidrag till vattenavlednings- och avdikningsföretag med bidrag från norrländska avdikningsanslaget och 660,000 kronor för tilläggsbidrag till dylika företag med bidrag från allmänna avdikningsanslaget; och har styrelsen hemställt, att dessa belopp måtte för ändamålet anvisas å tilläggsstat för år 1919. Härvid bör emellertid erinras, att nämnda belopp utgöra hela den beräknade kostnaden för tilläggsbidrag till alla ifrågavarande företag, men att endast en del af dessa kunna väntas bliva avsynade och godkända vid sådan tidpunkt, att tilläggsbidragen, vilka såsom ovan framhållits först därefter få lyftas, förfalla till utbetalning under år 1919. Vid sådant förhållande och då å tilläggsstat för visst år icke torde böra anvisas mer än som kan beräknas komma att under samma år utbetalas, synes endast någon del, exempelvis en tredjedel, af berörda belopp böra uppföras å tilläggsstat för år 1919. Då det emellertid säkerligen icke låter sig göra att exakt beräkna vad som för nämnda år erfordras, synas anslagen böra erhålla förslagsanslags natur. På liknande sätt synas motsvarande belopp böra uppföras å riksstaten för år 1920.

På grund af vad sålunda anförts anser statskontoret, att framställning till riksdagen i denna sak bör gå ut på, att riksdagen må dels medgiva, att tilläggsbidrag må utgå till ifrågavarande företag enligt de af lantbruksstyrelsen föreslagna grunder med de jämkningar däri, som kunna finnas erforderliga, dels ock bevilja härför erforderliga medel och därav såsom förslagsanslag anvisa å tilläggsstat för år 1919 respektive 1,000,000 och 200,000 kronor samt å riksstaten för år 1920 enahanda belopp.

Slutligen vill statskontoret icke underlåta att fästa uppmärksamheten därå, att intressenterna i företag af ifrågavarande slag i åtskilliga fall synas hava av sagt sig beviljat statsbidrag på grund af svårigheten att med detta statsbidrag under rådande stegring af arbetskostnaderna kunna utföra företaget. Hade de

däremot varit i tillfälle att erhålla nu föreslagna tilläggsbidrag, hade frågan om företagets utförande måhända kommit i ett annat läge. Med hänsyn härtill och under förutsättning att förevarande förslag leder till beviljande av tilläggsbidrag, torde det böra tagas i övervägande, om icke utväg borde beredas för intressenterna i sådana företag att under sålunda förändrade förhållanden i första rummet komma i åtanke vid beviljande av nya statsbidrag.»

[53.]

Med anledning av vad statskontoret sålunda anfört har lantbruksstyrelsen avgivit förnyat utlåtande den 7 oktober 1918. Ur detta utlåtande må följande återgivas:

»De bidrag, som under år 1918 beviljas från norrländska och allmänna avdikningsanslagen, hava i lantbruksstyrelsen, enligt vad som i styrelsens utlåtande den 25 februari detta år framhållits, beräknats efter ett dagsverkspris, som med omkring 25 procent överstiger det, som dessförinnan blivit inom styrelsen använt som normalpris. Om nu det av statskontoret ifrågasatta tilläggsbidraget skulle bliva 20 procent av det beviljade bidraget och sålunda utgöra 50 procent av det pris, som styrelsen dessförinnan beräknat såsom normalpris, kunde detta tillägg visserligen från ren räknepunkt försvaras. Men, såsom redan framhållits, de beräkningar, som härvid måst användas, äro grundade på endast approximativa tal, som beträffande nutida priser ej kunna anses höga. Det av styrelsen föreslagna tillägget, 25 procent av det beviljade bidraget för de under år 1918 anvisade anslagen, har även sin grund däri, att, enär här frågan rör sig om en så ringa skillnad som omkring 5 procent å endast approximativa tal, det syntes praktiskt lämpligt att erhålla så stor överensstämmelse som möjligt i de procenttal, som skola användas vid framtida beräkningar av de tillägg, som enligt nämnda förslag skulle medgivas. Enligt styrelsens utlåtande skulle sålunda endast ifrågakomma två tilläggstal nämligen 25 procent och 50 procent, och då intetdera tillägget kan av lantbruksstyrelsen anses vara för högt i förhållande till nu gällande arbetspriser, torde statskontorets ifrågasatta ändring i denna del icke böra bifallas.

Rörande frågan om ändring i lantbruksstyrelsens förslag därhän, att från tilläggsbidrag skulle vara uteslutna de företag, som före 1918 års utgång avslutats, avsynats och godkänts, i stället för den av lantbruksstyrelsen föreslagna tidpunkten 1917 års utgång, får lantbruksstyrelsen erinra, att, om ifrågavarande ändring bleve gällande, följden därav skulle bliva, att förhöjning av anslaget skulle förvägras den, som slutfört sitt företag under år 1918 och i regel delvis utfört arbete därå även under år 1917, således under tider, då arbetspriserna varit synnerligen högt uppdrivna. Den jordägare, som sålunda fortsatt arbetet även under den hittills rådande ekonomiskt ogynnsammaste period av kristiden, skulle under sådana förhållanden bliva utstängd från delaktighet av tilläggsbidraget just därför, att han varit så arbetsvillig eller kontraktstrogen, att han trots mötande svårigheter fullbordat arbetsföretaget i god tid. Hade han däremot varit så ligkiltig eller försumlig, att arbetets slutförande måst ytterligare uppskjutas, skulle han däremot blivit berättigad att erhålla tilläggsbidraget ifråga. Detta tillvägagångssätt kunde lätt tolkas såsom ett slags premierande av ligkiltigheten eller försumligheten samt tillbakasettande eller ringaktande av arbetsvilligheten och kontraktstroheten. Osannolikt är ej emellertid, att vederbörande jordägare, som sålunda påskyndat sina arbeten även under den

[56.]

svåra kristiden, närt den till synes berättigade förhoppning, att skäligt tilläggsbidrag under nu inträdda förhållanden icke skulle kunna utebliva, och levat i den förvisning, att fullföljandet av arbetena under ett några månader tidigare skede skulle belönas minst lika mycket som om arbetena försinkades eller uppsköttes. Erinras må även, att bevisen om de under ett visst år avslutade arbetena i många fall inkomma till lantbruksstyrelsen så sent på året, att utbetalningen på grund av dessa bevis ej kan ske förrän påföljande år, och att ett ej oväsentligt antal sådana bevis hinner inkomma först under året efter det avsyningen skedde. Under sådana förhållanden synes den omständigheten, att tilläggsbidrag skulle komma, såsom statskontoret anmärkt, att utbetalas exempelvis år 1919 till sådant företag, som under år 1918 blivit avslutat, avsynat och godkänt, och vartill sålunda sista delen av det ursprungliga statsbidraget kunde hava fått lyftas redan under år 1918, komma att medföra jämförelsevis ringa olägenhet mot vad som skulle inträffa, om till sådant företag ej medgäves rätt till erhållande av tilläggsbidrag. Lantbruksstyrelsens förslag, att tilläggsbidrag bör utbetalas av statskontoret på framställning av lantbruksstyrelsen i samband med utbetalande av sista delen av tidigare beviljat statsbidrag, torde på grund av nu anmärkta förhållande böra ändras därhän, att tilläggsbidrag bör utbetalas av statskontoret på framställning av lantbruksstyrelsen, då så ske kan i samband med utbetalande av sista delen av tidigare beviljat statsbidrag. I övrigt anser sig lantbruksstyrelsen i anledning av vad i denna del anförts icke heller i denna fråga böra frångå sitt redan avgivna förslag.

Angående frågan huruvida de nu ifrågasatta tilläggsanslagen böra, såsom lantbruksstyrelsen hemställt, anvisas å tilläggsstat för år 1919 eller om, såsom statskontoret ifrågasatt, blott så stort belopp, exempelvis en tredjedel av berörda belopp, som kunde komma att under år 1919 utbetalas av sagda anslag, bör uppföras å tilläggsstat för år 1919 och givas förslagsanslags natur samt på liknande sätt exempelvis ett motsvarande belopp bör uppföras i riksstaten för år 1920, anser lantbruksstyrelsen endast böra framhållas, att det ligger vikt uppå att vederbörande bidragstagare snarast möjligt får vetskap om, i vad mån tilläggsbidrag kommer att tilldelas alla här omnämnda företag. Att lämna denna fråga öppen genom att vid nästa års riksdag icke framlägga förslag om beviljande av hela det för ändamålet erforderliga anslaget, synes kunna medföra ett visst osäkerhetstillstånd om frågans lösning i hela dess vidd samt verka hindrande eller förlamande på ett skyndsamt utförande av företagen. Då emellertid det av statskontoret förordade tillvägagångssättet icke lär behöva medföra en dylik verkan, då ju under alla förhållanden grunderna för tilläggsanslagens beviljande komma att fastslås, anser sig lantbruksstyrelsen icke hava något att erinra mot vad statskontoret i denna del föreslagit.

Vidkommande slutligen frågan om beredande av särskild utväg för intressenter i sådana företag, som till följd av dyrtiden avsagt sig beviljat statsbidrag, att komma i åtanke vid beviljande av nya statsbidrag för lantbruksstyrelsen framhålla, att hittills blott ringa antal fall förekommit, som av nu nämnd anledning föranlett definitivt återkallande av statsbidrag. Den myckenhet ansökningar om ökning av statsbidrag, som lantbruksstyrelsen i sin skrivelse den 22 sistlidne augusti omnämmt, hava icke av lantbruksstyrelsen upptagits till prövning, utan har avgörandet rörande dessa ansökningar ansetts böra anstå, tills frågan om tilläggsbidrag blivit vid instundande riksdag avgjord. Vidare har lantbruksstyrelsen funnit skäl antaga,

att de belopp, som styrelsen i sin skrivelse den 2 augusti 1918 om proposition till 1919 års riksdag angående norrländska och allmänna avdikningsanslagen förordat att hos riksdagen äskas, skola bliva tillräckliga även till de företag, till vilka bidrag redan beviljats men med Kungl. Maj:ts medgivande fått återtagas, i händelse ansökningar om bidrag till desamma ånyo skulle ingivas.»

Även från Norrbottens län har inkommit framställning i ämnet i det att detta läns hushållningssällskap i skrivelse den 25 september 1918 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen utverka så stort statsbidrag, som erfordrades för att bereda sådana torrläggningsföretag, vilka under och före den nu rådande kristiden erhållit anslag ur norrländska avdikningsanslaget, tilläggsanslag av 50 procent. Sällskapet framhåller att, om icke dylikt tilläggsanslag erhålles, det riskeras, att ett stort antal för dessa trakter mycket betydelsefulla utdikningsföretag icke kunna komma till utförande. Särskilt anses detta gälla sådana företag, där det är delägarna omöjligt att utföra arbetet utan lejd arbetskraft. Det av motionärerna i riksdagen ifrågasatta tilläggsbeloppet av 25 procent vore alldeles för lågt beräknat.

I utlåtande häröver den 24 oktober 1918 har lantbruksstyrelsen åberopat vad styrelsen anfört med anledning av motsvarande framställning från Västerbottens län.

I likhet med de bägge hushållningssällskapen, lantbruksstyrelsen och statskontoret anser jag fullt skäl föreligga för att i viss omfattning medelst tilläggsbidrag bispringa dem, som under kristiden nedlagt eller nedlägga arbete på torrläggningsföretag, vilka understötts medelst bidrag från norrländska avdikningsanslaget. — I fråga om allmänna avdikningsanslaget återkommer jag under en senare punkt. — Vad beträffar dylika, ännu icke avslutade företag kan, såsom särskilt från Norrbottens län framhållits, eljest riskeras, att desamma icke kunna av intressenterna bringas till slut. Denna synpunkt gör sig visserligen icke gällande i fråga om redan avslutade företag och principiellt icke heller beträffande redan nedlagt arbete å oavslutade företag, men såsom lantbruksstyrelsen framhållit, torde den omständigheten, att vederbörande intressenter icke underlåtit att oaktat de i hög grad stegrade kostnaderna fortsätta och även slutföra arbetet, icke böra försätta dem i sämre ställning än om de uppskjutit detsamma. Detta åskådningssätt bör emellertid icke kunna tillämpas på företag, som avslutats för längre tid tillbaka, utan synes det mig nödvändigt, att i detta hänseende en viss tidsgräns sättes, och torde densamma böra av de skäl lantbruksstyrelsen anfört bestämmas till 1917 års utgång.

Departementschefen.

[56.]

I avseende å tilläggsbidragens belopp och grunderna för deras utgående synes mig i stort sett lantbruksstyrelsens förslag jämväl i övrigt ägnat att vinna bifall. Jag anser sålunda, att dylikt bidrag bör kunna utgå till vid 1917 års utgång icke avslutat företag, oberoende av tiden för beviljandet till detsamma av statsbidrag ur norrländska avdikningsanslaget, men blott för den del av detta statsbidrag, som lyfts på grund av besiktningsintyg, avgivet efter viss tidpunkt under kristiden. Denna tidpunkt har av lantbruksstyrelsen föreslagits olika i skilda fall. För företag, till vars utförande statsbidrag beviljats före år 1915, har nämligen styrelsen föreslagit, att besiktningen skulle vara verkställd under år 1916 eller senare, men vid företag, till vilket statsbidrag erhållits under året 1915, har styrelsen ansett tilläggsbidrag kunna utgå även på grund av besiktning, som verkställts redan samma år. Denna olikhet finner jag knappast befogad utan håller före, att i bägge fallen 1916 års ingång bör antagas såsom den tidigaste tidpunkten. Först vid denna tidpunkt synas mig de kostnader, som äro av betydelse i förvarande hänseende, blivit så mycket stegrade, att extra tillskott är motiverat. Till följd härav kunna de med a) och b) i lantbruksstyrelsens förslag angivna momenten sammanslås.

I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag tilläggsbidragen böra i fråga om företag, till vilka statsbidrag beviljats före år 1918, utgå med 25 procent å belopp, som lyfts på grund av besiktning, som skett under år 1916, och med 50 procent å belopp, som lyfts eller lyftes på grund av senare besiktning. Jag vill framhålla, att i förut återgivna tabellariska beräkning det kortare uttrycket användes, att ett belopp lyfts visst år, men av styrelsens motiv samt förslag till formulerade föreskrifter framgår, att styrelsen anser tiden för den besiktning, på grund av vilken medlen lyftas, böra vara det bestämmande. Detta synes mig också riktigt.

I fråga om företag, vartill statsbidrag beviljats under år 1918, synes mig tilläggsbidraget böra bestämmas till 25 procent. Även om statskontorets antydan, att detta bidrag möjligen borde begränsas till 20 procent, kan anses innebära en konsekvent tillämpning av de grunder, som i övrigt böra ligga till grund för tilläggsbidragens bestämmande, synas mig tillräckligt starka praktiska skäl tala för att icke begagna mer än två procenttal, helst skillnaden icke skulle bliva särdeles stor.

Lantbruksstyrelsen har i sitt förslag utgått från att hela det enligt styrelsens beräkningar behövliga beloppet av tilläggsbidrag nu skulle beviljas eller att åtminstone nu skulle fastslås, att intressenterna för

framtiden skulle äga åtnjuta sådant till viss procent. Följden härav skulle bliva, att dylikt bidrag skulle utgå, hur långt fram i tiden det ännu återstående arbetet än bleve utfört, naturligtvis inom den vederbörligen bestämda terminen för arbetets fullbordande. En så vidsträckt utfästelse kan jag icke förorda, enär det nu är omöjligt att förutsäga, i vad mån fluktuationer kunna inträda i prissänkande riktning. Jag anser, att man nu icke bör reglera förhållandena längre än till och med år 1920, d. v. s. att tilläggsbidrag nu icke böra utfästas för arbeten, som besiktigas senare än under sistnämnda år. En sådan begränsning bör i viss mån innebära en maning för vederbörande intressenter att påskynda arbetenas utförande, så att de icke äventyra att bliva utan tilläggsbidrag eller få dylikt å allenast lägre belopp. Att härigenom skulle, såsom lantbruksstyrelsen befarat, uppstå ett osäkerhetstillstånd, som kunde verka förlamande på företagens utförande, håller jag icke för antagligt.

Beträffande utbetalningssättet torde den i lantbruksstyrelsens utlåtande den 7 oktober 1918 förordade modifikation böra godkännas.

På grund av vad jag nu anfört tillåter jag mig framlägga följande förslag till bestämmelser angående de sålunda ifrågasatta tilläggsbidragen till med statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget understödda företag.

Till företag, för vars utförande bidrag beviljats ur norrländska avdikningsanslaget före år 1918, utgår tilläggsbidrag med belopp, motsvarande i avrundat tiotal nedåt 25 procent av den del av tilldelat statsbidrag, som lyfts enligt vederbörligt intyg, avgivet på grund av besiktning, som verkstälts under år 1916, samt 50 procent av den del av samma bidrag, som lyfts eller lyftes enligt dylikt intyg på grund av besiktning under något av åren 1917, 1918, 1919 eller 1920.

Till företag, till vars utförande bidrag beviljats från förenämnda anslag under år 1918, utgår tilläggsbidrag med belopp, motsvarande i avrundat tiotal nedåt 25 procent av den del av tilldelat statsbidrag, som lyfts eller lyftes enligt vederbörligt intyg, avgivet på grund av besiktning, som verkstälts under något av åren 1918, 1919 eller 1920.

Tilläggsbidrag utbetalas av statskontoret, på framställning av lantbruksstyrelsen, i den mån därtill anvisade medel lämna tillgång och där så ske kan i samband med utbetalande av sista delen av tidigare beviljat statsbidrag.

Tilläggsbidrag må icke utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande utbetalas till sådant företag, där avvikelse utan därtill erhållen vederbörlig tillåtelse skett från den fastställda arbetsplanen, eller arbetet, utan av vederbörande myndighet medgivet anstånd, icke blivit fullbordat

- [56.] inom därför bestämd tid, och ej heller till sådant företag, som före 1917 års utgång blivit avslutat och avsynat samt på grund därav godkänt.

De jämkningar jag nu förordat synas icke behöva föranleda någon ändring i det årsbelopp av 1 miljon kronor, som statskontoret ansett böra begäras av riksdagen för vartdera av åren 1919 och 1920 och vilket jag finner lämpligt avvägt. Statskontoret har ifrågasatt, att anslaget skulle bliva förslagsanslag. Jag anser emellertid, att detsamma bör betecknas såsom förslagsanslag, högst, vilket icke bör medföra annan olägenhet för bidragstagarna än att vissa av dem möjligen få vänta, till dess tillräckliga medel blivit anvisade.

Beträffande det för år 1919 erforderliga anslaget har jag för avsikt att göra särskild hemställan och tillstyrker därför nu allenast, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för tilläggsbidrag till vissa med bidrag från norrländska avdikningsanslaget understödda företag å *extra stat* för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 1,000,000; *dels* ock godkänna de av mig för dylika tilläggsbidrags utgående föreslagna bestämmelser.

- d. *Tilläggsbidrag till vissa med bidrag från allmänna avdikningsanslaget understödda företag.*

[57.]
Tilläggsbidrag till vissa med bidrag från allmänna avdikningsanslaget understödda företag.

(extra anslag.)

Såsom av nästföregående punkt framgår hava lantbruksstyrelsen och statskontoret ansett, att tilläggsbidrag böra av där angivna skäl beviljas jämväl i fråga om företag, vilka understötts med bidrag ur allmänna avdikningsanslaget. Jag delar denna uppfattning. De av mig i sagda punkt föreslagna bestämmelser böra gälla även för dessa tilläggsbidrag allenast med utbytande av ordet »norrländska» mot »allmänna.»

Det av statskontoret för vartdera av åren 1919 och 1920 föreslagna beloppet av 200,000 kronor synes lämpligt. Angående anslag för år 1919 skall jag göra särskild hemställan.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för tilläggsbidrag till vissa med bidrag från allmänna avdikningsanslaget understödda företag å *extra stat* för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 200,000; *dels* ock godkänna de av mig för dylika tilläggsbidrags utgående föreslagna bestämmelser.

16. Torvtillgångarnas tillgodogörande.

a. Åtgärder för torvtillgångarnas tillgodogörande.

I 1918 års statsverksproposition redogjorde jag i punkten 46 under nionde huvudtiteln för de anslag, vilka under årens lopp anvisats till åtgärder för torvtillgångarnas tillgodogörande. Av denna redogörelse framgick, att för år 1917 inalles stått till förfogande för ändamålet omkring 116,600 kronor, vilket belopp nästan fullständigt blivit av Kungl. Maj:t anvisat under samma år. Bland dessa anvisningar gällde ett belopp av tillhoppa 35,500 kronor anställande av torvmästare, delvis även under år 1918. Ett belopp av 50,000 kronor anvisades till lantbruksstyrelsen för anskaffande av mindre ältverk eller andra mindre torvmaskiner för att tillhandahållas enskilda tillverkare på sådana villkor, att dessa antingen betalade halva kostnaden kontant eller ock betalade en tiondel kontant samt sex tiondelar under sex år utan ränta.

Därjämte erinrade jag, att Kungl. Maj:t den 23 oktober 1917 ställt till lantbruksstyrelsens förfogande ytterligare 200,000 kronor för anskaffande och tillhandahållande åt enskilda torvtillverkare av ältverk och andra smärre torvmaskiner. För dessa maskiner skulle erläggas kontant två tredjedelar av anskaffningskostnaden. Detta belopp anvisades såsom förskott från statskontoret att anmälas till ersättande i vanlig ordning.

Till åtgärder för torvtillgångarnas tillgodogörande har 1918 års riksdag på Kungl. Maj:ts förslag anvisat dels å tilläggsstat för år 1918 150,000 kronor dels ock å extra stat för år 1919 samma belopp, i vartdera fallet såsom reservationsanslag.

Sedan från statskontoret den 19 oktober 1918 anmälts, att på grund av Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 23 oktober 1917 hade förskottsvis utanordnats 152,000 kronor, förordnade Kungl. Maj:t den 29 november 1918, att det sålunda utanordnade förskottet skulle ersättas av nyssnämnda å tilläggsstat för år 1918 anvisade anslag av 150,000 kronor, i den mån detta anslag lämnade tillgång därtill, och eljest av motsvarande anslag å extra stat för år 1919.

Därjämte har Kungl. Maj:t under år 1918 från förenämnda anslag å tilläggsstat för samma år anvisat 14,700 kronor för anställande av dels ett biträde åt förste torvingenjören under en och en halv månad av samma år och dels för tiden 1 augusti 1918—28 februari 1919 av

[58.]
Åtgärder för
torvtillgångarnas tillgodogörande.
(extra anslag.)

- [58.] fem biträden åt statens torvingenjörer. Vidare har Kungl. Maj:t anvisat 664 kronor 98 öre för bestridande av vissa utgifter för torvindustriella ändamål, huvudsakligen kostnader för kalkerväv till de kartor över undersökta mossar, som bifogas torvtjänstemännens årsberättelser till lantbruksstyrelsen, samt för fullständigande av denna kartsamling. Utgifter för dessa ändamål torde även framdeles ifrågakomma. Slutligen har Kungl. Maj:t anvisat 15,000 kronor till järnvägsstyrelsen för utexperimenterande av en torvkolningsmaskin ävensom 15,000 kronor för provning av torvmaskiner.

Då enligt vad jag inhämtat större belopp än det redan utgivna å 152,000 kronor icke torde behöva tagas i anspråk av det utav Kungl. Maj:t den 23 oktober 1917 till torväliverk m. m. anvisade beloppet, kommer alltså på grund av redan skedda anvisningar att av de av 1918 års lagtima riksdag anvisade bägge anslagen å tillhopa 300,000 kronor åtgå i runt tal 198,000 kronor. Det återstående beloppet av omkring 102,000 kronor synes skola räcka till övriga utgifter för ändamålet under innevarande år. Huruvida något därav kan reserveras till år 1920, kan icke nu bedömas. Härvidlag inverkar bland annat i vad mån inbetalningar ske för redan utlämnade torvmaskiner.

För att under alla förhållanden ett ungefär lika stort belopp som för år 1919 må vara tillgängligt under år 1920 till åtgärder för nu ifrågavarande ändamål, synes mig ett anslag å 100,000 kronor nu böra äskas av riksdagen.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till åtgärder för torvtillgångarnas tillgodogörande å *extra stat* för år 1920, att i mån av behov användas, anvisa ett reservationsanslag
av kronor 100,000.

b. Torvingenjörer och torvassistenter.

- [59.] Statens torvtjänstemän utgöras för närvarande av en förste torvingenjör med ett arvode från och med år 1907 av 6,000 kronor, fyra torvingenjörer, var och en med ett arvode från och med år 1918 av 3,500 kronor, samt en torvassistent med ett arvode, likaledes från och med år 1918, av 2,500 kronor. Före sistnämnda år utgjorde torvingenjörernas och torvassistentens arvoden respektive 3,000 och 2,000 kronor. Härtill komma personliga ålderstillägg till förste torvingenjören Ernst Jacob Wallgren från och med år 1918 och torvingenjören Thure Gustaf

*Torvingen-
jörer och torv-
assistenter.
(extra anslag.)*

Thorgny Björkman från och med år 1916, vartdera å 500 kronor, vilka ålderstillägg på framställning av Kungl. Maj:t beviljats till Wallgren, sedan denne under 10 år uppburit sitt ovan angivna arvode, samt till Björkman, efter det att denne i 10 år innehaft sin befattning som torv-ingenjör. [59.]

Förutom sålunda angivna arvoden jämte ålderstillägg, sammanlagt 23,500 kronor, har riksdagen för år 1918 anvisat till en var av ovannämnda sex befattningshavare ett anslag till resor av 3,200 kronor eller tillhoppa 19,200 kronor, varav 6,000 kronor å tilläggsstat. Anslaget till statens torvtjänstemän har sålunda under år 1918 utgått med tillhoppa 42,700 kronor.

För år 1919 utgår anslaget med samma belopp.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 2 november 1918 gjort framställning om såväl anslag å tilläggsstat för år 1919 som ock anslag för år 1920 till torvtjänstemännen. Styrelsens skrivelse innehåller följande:

I skrivelse till lantbruksstyrelsen hade förste torvingenjören hemställt, att styrelsen måtte söka utverka

dels förhöjning med 500 kronor i årsarvodena till samtliga torvtjänstemän, beträffande förste torvingenjören mot villkor att han skulle vara bosatt i Stockholm, dels personligt ålderstillägg å 500 kronor till envar av torvingenjörerna friherre Melcher Otto Falkenberg och Gustaf Theodor Sjögren,

dels ytterligare förhöjning från och med år 1919 i en var av torvtjänstemännens reseanslag med 300 kronor eller från 3,200 kronor till 3,500 kronor,

dels ock anställande från och med år 1919 av ytterligare en torvassistent.

Vad den begärda arvodesförhöjningen anginge, syntes den lantbruksstyrelsen vara av behovet påkallad icke minst på grund av den konkurrens från bräntorvs- och torvströfabrikers sida, som på de senaste åren uppstått i fråga om tjänstemän på här ifrågavarande verksamhetsområde. Då tillfälle till en mera ingående torvteknisk utbildning endast i ringa utsträckning erbjödes dylika tjänstemän och då under sådana förhållanden densamma till mycket väsentlig del måste grundas på mångårigt praktiskt arbete, skulle givetvis statens torvtjänstemän, som under sin tjänstgöring förvärvat en rik och mångsidig erfarenhet och sakkänedom, utan svårighet kunna erhålla platser, vilka i avlöningshänseende, även med den sålunda föreslagna arvodesförhöjningen, vore vida gynnsammare än de tjänster de nu innehade. Därtill komme såsom ett ytterligare skäl det under dessa sista år synnerligen makt-påliggande och ansvarsfulla arbete, som torvtjänstemännen haft och alltjämt hade att utföra. Med det livliga intresse, varmed ett rationellt utnyttjande av de värdefulla naturtillgångar vi ägde i våra torvmossar för närvarande omfattades, icke minst från statsmakternas sida, kunde med visshet förutses, att detta deras arbete icke komme att minskas efter världskrigets slut.

I den föreslagna arvodesförhöjningen syntes emellertid den förändringen böra äga rum, att förhöjningen till förste torvingenjören, vid vilken förhöjning skulle fästas villkoret, att han skulle vara bosatt i Stockholm, och som sålunda vore att

[59.] betrakta såsom vanligt ortstillägg, borde bestämmas till för andra motsvarande tjänstemän fastställt belopp eller 400 kronor.

Ovan antydda brist på tillfälle till torvteknisk utbildning och den därav föranledda svårigheten för såväl staten som enskilda affärsföretag att vid behov erhålla praktiskt dugliga och erfarna tjänstemän syntes lantbruksstyrelsen med nödvändighet påkalla, att åtgärder från statens sida i tid vidtoges för att i den mån det låte sig göra, kvarhålla de i statens tjänst anställda tjänstemännen vid deras platser. En verksam åtgärd i dylikt syfte vore tvivelsutan beredande av ålderstillägg åt tjänstemännen efter viss tids tjänstgöring. För att emellertid ålderstillägget skulle kunna fullt fylla därmed avsett ändamål krävdes, att löntagaren hade trygghet för att under alla förhållanden erhålla detsamma efter vissa års väl vitsordad tjänstgöring. På grund härav ansågo sig lantbruksstyrelsen hava fullgiltiga skäl att föreslå, att med ovan angivna arvoden måtte förenas två ålderstillägg, vart och ett å 500 kronor, efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring. Vid bifall härtill skulle dels Falkenberg och Sjögren, som förordnats till torvingenjörer den 17 oktober 1914 och som sålunda med utgången av 1919 skulle i 5 år innehaft sina befattningar, vilka de utövat med nit och skicklighet, från och med år 1920 erhålla första ålderstillägget, dels ock Wallgren och Björkman, vilka båda innehaft sina befattningar i mer än 10 år och som likaledes skött sina åligganden med nit och skicklighet, vara berättigade att från och med sistnämnda år uppbära andra ålderstillägget.

Förste torvingenjören hade vidare hemställt om förhöjning från och med år 1919 i en var av torvtjänstemännens reseanslag med 300 kronor eller från 3,200 kronor till 3,500 kronor. Under de senaste åren hade det visat sig vara förenat med stora svårigheter för torvtjänstemännen att inom ramen av det envar av dem anvisade reseanslaget utföra sina förrättningar. Sålunda kunde lantbruksstyrelsen erinra, hurusom styrelsen för att förebygga avbrott i någon tjänstemans resor nödgats hemställa om Kungl. Maj:ts medgivande, att vad som bleve över å en torvtjänstemans reseanslag finge i mån av behov användas till täckande av eventuell brist i annan torvtjänstemans reseanslag. Under år 1918 hade jämväl sammanlagda summan av de av riksdagen anvisade reseanslagen visat sig otillräcklig, på grund varav lantbruksstyrelsen mast göra framställning om anvisande för år 1918 av ytterligare medel för ändamålet. Då en tillförlitlig beräkning av här ifrågakvarande kostnader icke låte sig göra på grund av oavbruten stegring i biljettkostnaderna samt ökat antal förrättningar med ett allt större antal resdagar till följd av allt färre tåglägenheter och sämre förbindelser m. m., hade det synts lantbruksstyrelsen önskvärt, att den rese- och traktamentsersättning, som torvtjänstemännen ägde uppbära, finge — i likhet med vad fallet vore med motsvarande ersättning till bland andra extra lantbruksstipendiater och extra fiskeristipendiater — utgå från nionde huvudtiteln anslag till rese- och traktamentspenningar. Om medgivande jämväl lämnades, att eventuell brist i sammanlagda beloppet av de för år 1919 anvisade reseanslagen finge täckas från sistnämnda anslag, skulle den begärda förhöjningen för år 1919 icke vara erforderlig.

Behovet av ökat antal torvtjänstemän hade i allt högre grad gjort sig gällande. Inkomna rekvisitioner på biträde hade särskilt under år 1918 kunnat utföras först lång tid efter det de blivit ingivna, vilket till stor olägenhet för allmänheten vållat långa uppskov med bland annat planläggningen och utförandet av torvindustriella

företag. Förfrågningar under sommarens lopp om dylikt biträde hade måst besvaras med att utsikt ej funnes att erhålla sådant förr än långt fram på hösten, i flera fall icke ens under året. Trots dessa upplysningar och oaktat många på grund av dem måst avstå från att anlita statens torvtjänstemän, hade under året, sedan resplanerna upprättats, inkommit rekvisitioner på förrättningar, vilka krävde oavbrutet arbete av en torvingenjör under cirka ett halvt år. Under dessa förhållanden vore givetvis lämpligast och bäst, att ytterligare en torvingenjör bleve anställd, men då ringa utsikt syntes finnas att kunna erhålla fullt kompetent sådan, hade lantbruksstyrelsen, i likhet med förste torvingenjören, ansett, att tillfälle skulle kunna beredas de nuvarande torvingenjörerna att åtaga sig ökat antal mera maktpåliggande förrättningar, om någon del av deras mindre krävande arbete kunde övertagas av en nyantagen torvassistent. Behovet av att denne bleve anställd redan under år 1919 borde tydligt framgå av ovan omförmälda förhållanden.

På grund av vad lantbruksstyrelsen sålunda anført har styrelsen, efter att i ärendet hava samrätt med 1916 års torvkommitté, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att i den mån det sammanlagda beloppet av de utav riksdagen för år 1919 anvisade anslag till torvtjänstemännens resor, 19,200 kronor, icke visade sig tillräckligt för berörda ändamål, ifrågavarande resekostnader finge bestridas av nionde huvudtitels anslag till rese- och traktamentspenningar,

dels å tilläggsstat för år 1919 anvisa 1,250 kronor för anställande av ytterligare en torvassistent från och med den 1 juli 1919,

dels å extra stat för år 1920 anvisa

för anställande av en förste torvingenjör, fyra torvingenjörer och	
två torvassistenter	kronor 28,400
samt till personligt ålderstillägg å 1,000 kronor till en var av förste	
torvingenjören Wallgren och torvingenjören Björkman samt å 500	
kronor till en var av torvingenjörerna friherre Falkenberg och	
Sjögren, därest de med gott vitsord tjänstgjorde i angivna egen-	
skap	» 3,000

eller tillhopa kronor 31,400,

dels ock slutligen medgiva, att kostnader för torvtjänstemännens resor finge under år 1920 utgå av nionde huvudtitels anslag till rese- och traktamentspenningar.

Statskontoret har i utlåtande häröver den 20 november 1918 anført:

»Det av lantbruksstyrelsen i ärendet anförda synes giva vid handen, att behovet av ökat antal torvtjänstemän är trängande. Statskontoret anser sig därför böra tillstyrka framställning till riksdagen om uppförande å tilläggsstat för år 1919 av ett förslagsanslag, högst 1,250 kronor för anställande från och med den 1 juli samma år av ytterligare en torvassistent.

Vad därefter beträffar äskandena om anslag å riksstaten för år 1920 har lantbruksstyrelsen till en början gjort framställning därom, att förste torvingenjörens arvode måtte varda ökat med 400 kronor, under villkor att han är bosatt i Stockholm. Därest sådan skyldighet varder honom ålagd, har statskontoret intet att erinra mot det föreslagna ortstillägget, som skulle motsvara vad som plägar utgå i ortstillägg till andra i huvudstaden bosatta tjänstinnehavare av andra av-

[59.] löningsgraden, dit förste torvingenjören på grund av beloppet av det till honom utgående arvode lärer vara närmast hänförlig.

Däremot anser sig statskontoret icke kunna tillstyrka den begärda ökningen i torvingenjörernas och torvassistenternas arvoden, vid det förhållande, att nämnda tjänstemän så nyligen som från och med innevarande år fått sina arvoden höjda, och då det av dyrtiden föranledda behovet av ökade inkomster ju för närvarande tillgodoses för torvtjänstemännen på samma sätt som för andra befattningshavare i statens tjänst, nämligen genom krigstidstillägg. På grund härav synes det anslag till avlöningar åt torvtjänstemän, som föreslås till äskande hos riksdagen, böra nedsättas från 28,400 kronor till 25,400 kronor.

Lantbruksstyrelsen har vidare ifrågasatt, att med de till torvtjänstemännen utgående arvoden skulle förenas rätt till två ålderstillägg å 500 kronor efter fem och tio års väl vitsordad tjänstgöring. Enligt statskontorets mening lärer dock med denna frågas upptagande till prövning böra anstå, tills ifrågavarande tjänstemannakår må varda å ordinarie stat uppförd. Vad åter de av lantbruksstyrelsen föreslagna personliga ålderstilläggen angår, har statskontoret mot deras beviljande under av lantbruksstyrelsen angiven förutsättning intet att erinra.

Förste torvingenjören har hemställt om förhöjning från och med år 1919 i vart och ett av torvtjänstemännens reseanslag med 300 kronor eller från 3,200 kronor till 3,500 kronor; och synes, om en sådan ökning finnes behövlig, böra å tilläggsstat för år 1919 uppföras ett förslagsanslag, högst 3,550 kronor, beräknat för helt år till de sex förutvarande torvtjänstemännen och för ett halvt år till en ytterligare torvassistent, därest för anställande av en sådan anslag varder uppfört å tilläggsstat för år 1919. För år 1920 torde anslaget till respenningar under nyss angiven förutsättning böra utgå med 24,500 kronor.

Vad nämligen beträffar lantbruksstyrelsens hemställan, dels att kostnader för torvtjänstemännens resor må under år 1920 utgå av nionde huvudtiteln anslag till rese- och traktamentspenningar, dels ock att samma anslag måtte få användas till täckande av eventuell brist i 1919 års anslag till nämnda befattningshavares resekostnader, håller statskontoret före, att så länge hela anslaget till torvtjänstemännen ännu är uppfört å extra stat, överflyttning av reskostnaderna till utgående från anslaget till rese- och traktamentspenningar knappast bör äga rum, utan böra dessa kostnader fortfarande såsom hittills inberäknas i det till torvväsendet utgående anslaget. Därest Eders Kungl. Maj:t emellertid skulle finna skäl föreskriva, att kostnaderna för torvtjänstemännens resor skola bestridas från anslaget till rese- och traktamentspenningar, vartill i sådant fall riksdagens medgivande lärer böra inhämtas, torde väl dock böra ifrågasättas, om ej även i detta fall dessa reskostnader böra på lämpligt sätt begränsas.»

Departements-
chefen.

Lika med statskontoret biträder jag lantbruksstyrelsens förslag om anslag å 1,250 kronor å tilläggsstat för år 1919 för anställande av ytterligare en torvassistent från och med den 1 juli.

Jag finner mig likaledes kunna biträda förslaget, att förste torvingenjörens arvode må från och med år 1920 höjas till 6,400 kronor under förutsättning att hans bostadsort är Stockholm. Däremot anser jag icke skyldighet böra åläggas honom att vara bosatt i huvudstaden,

utan torde frihet härutinnan böra medgivas honom i likhet med statskonsulenterna. [59.]

Statskontoret har under hänvisning till att torvingenjörernas och torvassistentens arvoden höjts med 500 kronor från och med år 1918 enligt beslut av 1917 års riksdag avstyrkt lantbruksstyrelsens förslag om arvodesförhöjning med 500 kronor åt dessa tjänstemän från och med år 1920. I avseende härå må det väl medgivas, att det är mindre tilltalande att nu ånyo ifrågasätta arvodesförhöjning, men jag kan dock ej undgå att finna starka skäl föreligga för en sådan höjning. Även oavsett de av kristiden vållade fördyringarna, vilka för torvtjänstemännen liksom för andra tjänstemän medfört krigstidstillägg, måste en avlöning av 3,500 kronor för torvingenjörer, vilka först efter ganska lång praktisk utbildning i facket bliva kompetenta till dylik befattning, anses vara synnerligen låg och ävenså ett torvassistentarvode å 2,500 kronor. Såsom lantbruksstyrelsen framhållit, föreligger fara, att de nuvarande, i sitt yrke väl förfarna torvtjänstemännen icke kvarstanna i statens tjänst utan övergå till bättre avlönade enskilda befattningar, vilka enligt vad styrelsens uttalande utvisar torde kunna av dem utan svårighet erhållas. Den nu ifrågasatta arvodesförhöjningen skulle i sin mån bidra att kvarhålla dem vid statstjänsten och även att till torvtjänstemannabanan locka dugliga yngre krafter. Hur betydelsefullt det är att i detta hänseende hava att tillgå fullt skickliga personer i tillräckligt antal, har den senaste tiden, under vilken vår mycket viktiga torvfråga äntligen blivit mer uppmärksammas, tillfullo utvisat, och jag håller lika med lantbruksstyrelsen före, att detta behov av framstående torvtjänstemän kommer att även i framtiden göra sig starkt gällande, särskilt i betraktande av de mycket stora utvecklingsmöjligheter, som torvfrågan innefattar. Om man från dessa synpunkter betraktar torvtjänstemännens nuvarande arvoden, synes mig behovet av en ökning oavvisligt, och sådan ökning har också, såsom av lantbruksstyrelsens yttrande framgår, tillstyrkts av 1916 års torvkommitté.

Jag vill därför för min del förorda förslaget om att torvingenjörernas och torvassistenternas arvoden bestämmas till resp. 4,000 och 3,000 kronor från och med år 1920.

I likhet med statskontoret anser jag någon bestämd rätt till ålders-tillägg icke nu böra medgivas dessa tjänstemän, men har liksom statskontoret ej något att invända mot lantbruksstyrelsens förslag, att personliga ålderstillägg för år 1920 må, under förutsättning av fortsatt väl vitsordad tjänstgöring, tillerkännas förste torvingenjören Wallgren och torvingenjören Björkman till belopp av 1,000 kronor vardera samt

[59.] torvingenjörerna friherre Falkenberg och Sjögren å 500 kronor till en var.

I avseende å torvtjänstemännens reseanslag, som genom fjolårets riksdagsbeslut höjdes från 2,200 till 3,200 kronor för en var, att tillämpas redan från och med år 1918, visar utredningen, att även sistnämnda belopp under nuvarande förhållanden är otillräckligt. Kungl. Maj:t har också, då det för år 1918 visat sig omöjligt att liksom förut skett avhjälpa uppkommen brist i reseanslaget för vissa av dessa tjänstemän genom anlitande av eventuellt överskott å andra dylika tjänstemäns reseanslag, den 15 november 1918 ställt till lantbruksstyrelsens förfogande ett belopp av högst 2,000 kronor från huvudtitelns anslag till extra utgifter, att i mån av behov användas till täckande av den brist, som beräknades för året uppkomma å torvtjänstemännens sammanlagda reseanslag. I avseende å dessa reseanslag bör framhållas, att de ingalunda äro några till tjänstemännen utgående fasta respenningbelopp, i likhet med exempelvis kronojägarnas vid skogsstaten, utan att de blott utgöra anslag, från vilka de reseersättningar skola utanordnas, vilka tjänstemännen på grund av vederbörliga reseräkningar äro berättigade att uppbära. Anslagens bestämmande till vissa belopp har därför betydelse endast därutinnan, att därigenom en maximigräns sättes, vilka reskostnaderna anses icke böra få överstiga. Lantbruksstyrelsen har nu ifrågasatt, att dessa tjänstemäns reseersättningar skulle utgå från nionde huvudtitelns förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar. Statskontoret har däremot ansett att, så länge hela anslaget till torvtjänstemännen vore uppfört å extra stat, en överflyttning av resekostnaderna till utgående från anslaget till rese- och traktamentspenningar knappast borde äga rum. Jag ansluter mig till statskontorets mening, att särskilda reseanslag fortfarande böra anvisas åt dessa å extra stat uppförda tjänstemän. Emellertid är det nödvändigt, att beloppet ökas till 3,500 kronor för varje tjänsteman.

För år 1919 behöva vid sådant förhållande, såsom utredningen utvisar, reseanslagen till de nuvarande sex torvtjänstemännen höjas med 300 kronor för varje. Därjämte tarvas dylikt anslag för senare halvåret till den nye torvassistenten med 1,750 kronor.

För innevarande år tarvas alltså, enligt vad jag i det föregående utvecklat, anslag dels till arvode för ett halvt år till en ny torvassistent med 1,250 kronor och dels ökat reseanslag med tillhoppa 3,550 kronor eller alltså inalles 4,800 kronor. Jag kommer senare i dag att göra hemställan härom.

För år 1920 erfordras till arvode åt förste torvingenjören 6,400

kronor, varav 400 kronor dock endast under förutsättning att bostadsorten är Stockholm, till arvoden å 4,000 kronor åt fyra torvingenjörer 16,000 kronor, till arvoden å 3,000 kronor åt två torvassistenter 6,000 kronor och till reseanslag å 3,500 kronor åt de sju tjänstemännen 24,500 kronor eller inalles 52,900 kronor, vartill komma förenämnda personliga ålders-tillägg å sammanlagt 3,000 kronor.

[59.]

Jag får på grund härav hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för år 1920 å *extra stat* anvisa såsom särskilda förslagsanslag, högst,

dels för anställande av en förste torvingenjör, fyra torvingenjörer och två torvassistenter kronor 52,900, varav dock 400 kronor till förste torvingenjören skola utgå allenast under förutsättning att hans bostadsort är Stockholm,

dels ock till personligt ålderstillägg å 1,000 kronor åt en var av förste torvingenjören Ernst Jacob Wallgren och torvingenjören Thure Gustaf Thorgny Björkman samt å 500 kronor till en var av torvingenjörerna friherre Melcher Otto Falkenberg och Gustaf Theodor Sjögren, i varje fall under förutsättning att befattningshavaren fortfarande med gott vitsord tjänstgör i denna egenskap, kronor 3,000, eller tillhopa » 55,900.

c. *Torvskola.*

Sedan 1912 års riksdag för upprätthållande av en torvskola under åren 1913—1917 beviljat ett anslag av 35,000 kronor, varav därefter årligen anvisats 7,000 kronor, har 1917 års riksdag på Kungl. Maj:ts förslag beviljat ett anslag av 40,000 kronor för uppehållande av en dylik torvskola under åren 1918—1922 och har härav anvisats å extra stat för vartdera av åren 1918 och 1919 ett belopp av 8,000 kronor.

[60.]

Torvskola.

(extra anslag.)

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande har den 19 februari 1918 av lantbruksstyrelsen upprättats kontrakt med styrelsen för svenska torvindustriföreningen om upprätthållande av dylik torvskola vid Markaryd i Kronobergs län under femårsperioden 1918—1922 mot åtnjutande av det av riksdagen beviljade anslaget. För år 1918 skulle statsbidraget utgå med 7,175 kronor för själva skolan och 275 kronor för en var av

[60.] högst tre frielever. Enahanda bestämmelser om årsanslagets utgående hava därefter meddelats för år 1919. Enligt kontraktet skall undervisningstiden varje år utgöra minst fem månader. En av statens torvingenjörer skall såsom extra lärare årligen anställas vid skolan omkring halva lärotiden mot åtnjutande av förmåner enligt gällande arvodestaxa. I övrigt skall lärarpersonalen utgöras av minst en förste lärare och föreståndare samt dels under den tid, omförmälde statens torvtjänsteman icke är anställd vid skolan, en andre lärare och dels en biträdande lärare för de praktiska arbetena. Undervisningen meddelas å två avdelningar, en torvförvaltaravdelning och en torvmästaravdelning. Vid skolan skola finnas platser för minst 40 elever, varav hälften å vardera avdelningen. Alla torvmästarelever åtnjuta avgiftsfri undervisning. Minst tre av dem skola vara frielever samt kostnadsfritt erhålla även kost och logi. De övriga torvmästareleverna betala för kost 225 kronor och för logi högst 25 kronor. Torvförvaltarelever betala för undervisning högst 150 kronor, för kosthåll högst 225 kronor och för logi högst 50 kronor.

I en till lantbruksstyrelsen ställd skrift den 13 november 1918 har nu torvindustriföreningens styrelse genom dess förvaltningsutskott anhängit att på grund av dyrtiden en tillökning i årsanslaget med 5,000 kronor måtte beredas skolan såväl för år 1918 som för vartdera året 1919 och 1920. Såsom skäl har anförts följande. Föreståndaren och andre läraren borde tillerkännas dyrtidstillägg med 25 procent av deras avlöningar, vartill åtginge tillhopa 1,200 kronor. I skolans statförslag hade biträdande lärarens tjänstetid beräknats till 3 månader och hans avlöning till 450 kronor, men det hade visat sig, att han behövdes vid torvskolan under hela kursen, d. v. s. 5 månader, och någon duglig person kunde ej erhållas för mindre än 340 kronor för månad, naturförmåner inräknade. Kostnaden bleve då 1,700 kronor eller 1,250 kronor mer än den beräknade. Omkostnaderna för frieleverna hade uppgått till 600 kronor för varje, under det att statsanslaget för dem vore blott 275 kronor. Skillnaden, 325 kronor för elev, uppginge för 3 elever till 975 kronor. Arvodet till statens torvtjänsteman hade under år 1918 utgått med kronor 429.50 i stället för beräknade 225 kronor, alltså en skillnad av kronor 204.50. Till reparationer, omkostnader och inventarier behövdes lågt räknat 1,870 kronor mer än som beräknats. Inalles uppginge dessa ökade utgifter till i runt tal 5,000 kronor.

I yttrande över denna framställning har förste torvingenjören av närmare anförda skäl ansett ökningen i skolans årsanslag kunna begränsas till ungefär 33 procent eller 2,650 kronor.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 21 november 1918 anfört, att förhöjning i årsanslaget till nu ifrågavarande skola syntes — liksom till andra undervisningsanstalter — vara av behovet påkallad. I likhet med förste torvingenjören har styrelsen ansett förhöjningen kunna inskränkas till 2,650 kronor för år. Styrelsen har dock ej biträtt föreningens begäran om dylikt anslag för år 1918 utan allenast hemställt dels om tilläggsanslag å 2,650 kronor för år 1919 och dels om anvisande för år 1920 av såväl 8,000 kronor av det år 1917 beviljade anslaget som ock ytterligare 2,650 kronor.

Den under senaste tiden inträdda stegringen i snart sagt alla pris har, såsom utredningen utvisar, avsevärt fördyrat verksamheten vid denna skola, även i jämförelse med vad som skäligen kunnat beräknas, då torvindustriföreningens styrelse den 19 februari 1918 godkände det nu gällande kontraktet angående fortsatt uppehållande av skolan under en femårsperiod. Jag finner det därför vara med billighet överensstämmande, att viss ökning i statsbidraget till skolan nu medges. Jag anser mig emellertid icke böra ingå på något bedömande av de särskilda grunder, på vilka sökande föreningen nu stött sin begäran om anslagsökning. Mot den beräknade kostnadsökningen för frieleverna synes visserligen ej vara något att erinra, men beträffande övriga poster torde i större eller mindre mån anmärkningar kunna med fog framställas, vilket ock förste torvingenjören i vissa hänseenden gjort.

*Departements-
chefen.*

Jag tillåter mig erinra, att riksdagen för år 1919 anvisat dels ökade bidrag till lantbruksskolor med ungefär 30 procent av det ordinarie statsanslaget samt dels medel till ökat understöd med 20 procent till statsunderstödda lantmannaskolor. Till lärarpersonalen vid sistnämnda skolor har därjämte utgått anslag för tillfällig löneförbättring. Med hänsyn härtill synes mig en tillökning av torvskolans årsanslag med 2,400 kronor, motsvarande 30 procent, böra få vara tillfyllest. Den bör medgivas såväl för år 1919 som för år 1920.

För år 1920 bör därjämte det sedvanliga årsanslaget av 8,000 kronor anvisas.

Angående anslaget för innevarande år skall jag göra särskild framställning.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1920 anvisa såsom förslagsanslag, högst

[60.]

dels av det av 1917 års riksdag beviljade anslag
av 40,000 kronor till upprätthållande av en torvskola
under åren 1918—1922 kronor 8,000
dels ock såsom ökat statsbidrag
till samma skola » 2,400
eller tillhopa » 10,400.

d. *Undersökning av staten tillhöriga mossar.*

[61.] Med bifall till särskilda av Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställ-
Undersökning ningar har riksdagen för undersökning av staten tillhöriga mossar i
av staten till- huvudsaklig överensstämmelse med den för 1916 års riksdag framlagda
höriga mossar. plan på extra stat anvisat för år 1917 10,000 kronor och för vardera
(extra anslag.) av åren 1918 och 1919 9,500 kronor.

I skrivelse den 13 september 1918 har nu lantbruksstyrelsen hem-
ställt, att i överensstämmelse med den fördelning av kostnaderna för
undersökningen å de olika åren, som innehölles i planen, anslag för
angivna ändamål för år 1920 måtte beredas med ett belopp av 9,500
kronor.

Departements-
chefen.

Jag tillåter mig erinra, att enligt ovannämnda plan ifrågavarande
undersökning skulle fortgå i fem år samt draga en kostnad av 48,000
kronor, nämligen 10,000 kronor för första året och 9,500 kronor för
vart och ett av de fyra följande.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte
föreslå riksdagen

att för undersökning av staten tillhöriga mossar
i huvudsaklig överensstämmelse med den för 1916 års
riksdag framlagda plan å *extra stat* för år 1920 anvisa
ett reservationsanslag av kronor 9,500.

e. *Undersökningar av torvmarker i södra Sverige.*

[62.] Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet anvisade 1917
Undersök- års riksdag å extra stat för år 1918 ett reservationsanslag av 60,000
ningar av kronor för påbörjande av dels en förrädsstatistisk undersökning medelst
torvmarker i linjeinventering av torvtillgångarna i Götaland och Svealand utom Dalarna
södra Sverige. dels, i samband därmed och inom samma område, en rekognoscering av
(extra anslag.) mossmarkerna närmast trafiklederna, allt i huvudsaklig överensstämmelse

med det av torvkommittén framlagda förslag. Tillika medgav riksdagen, att av det sålunda anvisade anslaget ett belopp av 30,000 kronor finge förskottsvis utanordnas under år 1917. [62.]

Ur torvkommitténs förberörda förslag med tillhörande kostnadsberäkning torde jag få erinra, att bägge undersökningarna avsågos skola utföras genom Sveriges geologiska undersöknings försorg; att kostnaden beräknats för linjeinventeringen till 142,550 kronor och för rekognosceringen utmed trafiklederna till 200,000 kronor, tillhopa 342,550 kronor, som avjämnats till 350,000 kronor; att kommittén framhållit, att denna kostnadsberäkning, särskilt beträffande rekognosceringen, vore ganska osäker; samt att rekognosceringen skulle omfatta områdena intill 5 kilometers avstånd från järnvägslinjer och större vattenvägar samt upptaga mossmarker med en areal av 5 hektar och däröver.

Vid ärendets föredragning framhöll dåvarande departementschefen kostnadsberäkningens osäkerhet samt yttrade, att man borde, sedan arbetet någon tid pågått, kunna med ledning av därunder vunna erfarenheter säkrare bedöma kostnadsfrågan, varefter ny beräkning borde företagas.

I skrivelse den 16 november 1917 gjorde Sveriges geologiska undersökning ny kostnadsberäkning, slutande på 490,000 kronor, vartill komme då icke angivbara belopp för tryckning av inventeringsresultaten och en del expensutgifter. Kostnadsökningen hänförde sig nästan uteslutande till rekognosceringen. Det framhölls uttryckligen, att även denna beräkning var osäker.

För egen del erinrade jag vid ärendets föredragning den 14 januari 1918, att såväl dagtraktamentena enligt resereglementet som de egentliga reskostnaderna ökats väsentligt, sedan geologiska undersökningens förslag den 16 november 1917 avgavs, och att på grund härav kostnaderna syntes komma att stiga till ännu högre belopp än undersökningen senast beräknat. Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet har 1918 års riksdag för dessa torvundersökningar anvisat såsom reservationsanslag dels å tilläggsstat för år 1918 18,000 kronor och dels å extra stat för år 1919 85,000 kronor. Inalles har sålunda hittills för ändamålet anvisats 163,000 kronor.

I skrivelse den 14 oktober 1918 har nu Sveriges geologiska undersökning gjort framställning om anslag för dessa arbetens fortsatta bedrivande och därvid anført följande:

Med stöd av för år 1918 anvisade medel hade under samma års sommar fältarbeten för den förrädsstatistiska linjeinventeringen bedrivits inom norra delen av Kalmar län, södra och sydöstra delarna av Östergötlands län samt östra delen

[62.] av Skaraborgs län, varjämte kompletteringsarbeten utförts inom delar av Älvsborgs, Hallands och Kristianstads län. Rekognosceringen för torvmarksregistret omkring kommunikationslederna hade bedrivits och slutförts på topografiska bladet Upperud samt i det närmaste slutförts på det topografiska bladet Borås. Före fältarbetenas början hade det under sommaren 1917 insamlade materialet bearbetats, och dessa arbeten fortsattes under hösten i den utsträckning, som tillgängliga medel medgäve.

Enligt den under hösten år 1917 uppgjorda plan jämte kostnadsberäkning, som legat till grund för den av Kungl. Maj:t äskade och av riksdagen beviljade anslagssumman för år 1919, skulle ifrågavarande arbeten detta år bedrivas med ungefär 25 extra förrättningsmän utom ledaren och biträdande torvgeologen. Härför vore beviljade 85,000 kronor inklusive 6,000 kronor till tryck. Sedermera hade åtskilliga på denna summas storlek inverkan utgiftsposter undergått avsevärda höjningar. De ökade skjutslegorna, de ytterligare höjningarna å järnvägsbiljetter samt höjda löner till hantlangare medförde sålunda en ökad kostnad av 9,500 kronor för utförandet av det uppgjorda arbetsprogrammet för år 1919.

Enligt det år 1917 uppgjorda arbetsprogrammet skulle under år 1919 endast 6 av de extra förrättningsmännen kunna sysselsättas i sammanlagt 18 månader med rekognosceringen kring kommunikationslederna för torvmarksregistret. Då erfarenheten nu givit vid handen, att utöver detta antal 2 eller 3 av de vid linjeinventeringen år 1918 deltagande extrageologerna lämpligen kunde överföras till förstnämnda uppgift, för vilken såsom mera krävande beräknats ett månadsarvode av 200 kronor utöver ersättning enligt fjärde klassen i resereglementet, och då det syntes önskvärt att snarast görligt hava så många förrättningsmän som möjligt sysselsätta med denna den mest arbets- och tidskrävande delen av torvinventeringen, föresloges nu ett tillägg av 1,500 kronor till arvoden åt ytterligare 2 å 3 personer under 7 å 8 månader av år 1919.

På grund av prisstegringarna sedan hösten 1917 å materiel, laboratorieutensilier m. m. krävdes för expenser för fältarbetena och bearbetningen minst 1,000 kronor utöver det vid 1918 års riksdag beviljade beloppet. Därvid hade på nedan anförda grunder icke förutsatts någon ökning i det för trycket beräknade beloppet.

För att göra torvinventeringsresultaten lättast möjligt tillgängliga för allmänheten borde torvmarksregistret och övriga inventeringsresultat inklusive en del av de insamlade proven på praktiskt sätt ordnas och utställas i skåp och så långt möjligt efter kortsystem. Härför behöfdes fackskåp med tillhörande kort samt skåp för torvprov, samtliga, ehuru de förutsatts utförda på enklast möjliga sätt utan åsidosättande av fordringarna på soliditet, dragande en kostnad av 11,850 kronor. Då det vore angeläget att kunna disponera skåpen redan under år 1919, behöfdes medel för deras anskaffande under nämnda år.

Inalles behöfdes sålunda för torvinventeringens bedrivande under år 1919 enligt planen ävensom för resultatens bearbetande, ordnande och uppställande ett ytterligare anslag på tilläggsstat för år 1919 av 23,850 kronor.

Vid de ifrågavarande torvmarksundersökningarnas startande hade från flera håll framhållits önskvärdheten av deras möjligast snabba bedrivande; om möjligt borde undersökningarna inom södra och mellersta Sverige vara slutförda inom en tidrymd av omkring tio år. För tillmötesgåendet av dessa önskemål beträffande särskilt tidpunkten för den kvalitativa rekognosceringens slutförande vore det nödigt att även under år 1920 kunna öka antalet extrageologer med ytterligare ett par

personer utöver det antal, som förutsatts medverka under år 1919. Enligt den uppgjorda planen skulle sålunda fältarbetena år 1920 bedrivas under omkring 2,500 dagar mot ungefär 2,300 under sommaren 1919. Med det under 1920 engagerade antalet förrättningsmän skulle maximum vara uppnått, och detta antal skulle från och med år 1923 kunna åtskilligt reduceras. Kostnaderna för hela torvinventeringen skulle efter denna plan bli störst under åren 1920--1922 samt komme därefter, därest inga ytterligare prisstegringar eller löneförhöjningar verkade i motsatt riktning, att något sjunka.

I det beviljade anslaget för år 1919 inginge ett belopp av högst 6,000 kronor för tryckning av kartor jämte ett urval av torvmarksregistret. På grund av de under år 1918 enormt stegrade omkostnaderna för papper och tryck skulle en avsevärd höjning av detta belopp nu krävas för tryckning i den omfattning, som avsetts vid avgivandet av geologiska undersökningens förslag år 1917. Sedan omkostnaderna för tryckningen numera blivit så höga, syntes det dock vara riktigast att dröja med anvisandet av ytterligare medel för detta ändamål, till dess ett prov på dessa kartor och publikationer kunde framläggas. Därest Kungl. Maj:t funne för gott att äska de ytterligare medel för arbetenas bedrivande under år 1919, vilka nu föreslagits, vore det avsedda beloppet av 6,000 kronor fullt tillräckligt för offentliggörandet av en första sådan karta med tillhörande beskrivning, och om Kungl. Maj:t, efter överlämnandet av nämnda publikation med plan och kostnadsberäkning för tryckningens fortsättande, skulle finna, att denna borde bedrivas enligt den då förelagda planen, syntes medel för tryckning under år 1920 kunna anvisas på tilläggstat för detta år.

Enligt ovan angivna allmänna plan för arbetenas bedrivande framlades nu följande kostnadsberäkning för torvmarksundersökningarna under år 1920:

Fältarbeten för ledaren, biträdande torvgeologen och extrageologer	kronor	81,000
Arvoden till biträdande torvgeologen samt till kemist	»	7,000
Arvoden till tillfälliga biträden vid bearbetningen av undersöknings-		
materialet	»	7,800
Materiel och expenser för bearbetningen	»	5,200

Summa kronor 101,000.

Därefter har i en till mig ingiven P. M. undersökningens chef framhållit, att, sedan genom kungörelse den 6 november 1918 maximskjutslegan undergått mycket betydande förhöjningar från och med år 1919 inom flertalet län, de i skrivelsen den 14 oktober 1918 beräknade kostnaderna för fältarbeten vid ifrågavarande mossundersökningar måste väsentligt höjas. En så noggrann beräkning, som varit möjlig, hade givit vid handen, att den härav föranledda ökningen skulle utgöra för år 1919 11,100 kronor och för år 1920 12,100 kronor.

Såsom av geologiska undersökningens nu ifrågavarande skrivelse och omförmälda P. M. framgår har den fortsatta prisstegringen på olika områden medfört behov av ökade medel för år 1919 till ifrågavarande arbeten utöver vad som beräknades i den under hösten 1917 framlagda planen. Till denna orsak hänföra sig de för år 1919 nu begärda ökningarna med 9,500 +

*Departements
chefen.*

[62.] 11,100 = 20,600 kronor för ökade reskostnader och gottgörelse till hantlangare samt 1,000 kronor för expenser. Mot dessa ökningar finner jag skälig invändning icke kunna göras.

Vad angår det ifrågasatta tillägget av 1,500 kronor till bestridande av den arvodesökning m. m., som skulle tillkomma extrageologer, vilka överfördes från linjeinventeringen till torvmarksrekognosceringen, innebär visserligen ett sådant överförande en utvidgning av den plan för 1919 års rekognosceringsarbeten, som legat till grund för anvisandet av anslag därtill för samma år. Då emellertid det synes mig riktigt, att rekognosceringsarbetena, vilka åsyfta mera direkt praktisk användning, befordras, även om detta i någon mån skulle ske på linjeinventeringens bekostnad, samt ökningsbeloppet är obetydligt, vill jag tillstyrka förslaget i denna del.

Behovet av anslag för ordnande och utställande av torvmarksregistret med en del av proven m. m. i skåp jämte kortsystem vill jag icke bestrida. Då ett så dyrbart undersökningsarbete som det nu ifrågavarande igångsatts, böra uppenbarligen åtgärder också vidtagas för att dess resultat må bevaras och göras lätt tillgängliga samt därigenom komma till avsedd nytta. Jag kan emellertid icke finna det nödvändigt eller ens lämpligt, att anslag till detta förut icke i framtällningarna berörda ändamål utgår på tilläggsstat för innevarande år, utan bör det vara tillräckligt, ifall medel därtill anvisas för år 1920.

Å tilläggsstat för år 1919 bör alltså enligt min mening anvisas ett belopp av allenast 23,100 kronor.

Mot förslaget att under år 1920 ytterligare något öka antalet extrageologer, särskilt vid rekognosceringsarbetet, har jag ej något att erinra. Den för år 1920 framlagda kostnadsberäkningen, slutande å 101,000 kronor med tillägg enligt chefens P. M. av 12,100 kronor eller tillhoppa 113,100 kronor, ger mig icke anledning till erinran. Då härtill bör för ovan nämnda anordningar för skåp och kortsystem komma en kostnad, som beräknats till 11,850 kronor, skulle totalkostnaden stiga till 124,950 kronor. Detta belopp torde kunna avjämuas till 124,000 kronor.

Angående anslag å tilläggsstat kommer jag att göra särskild hemställan.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för fortsättande av dels en förrädsstatistisk undersökning medelst linjeinventering av torvtillgångarna i Götaland och Svealand utom Dalarna, dels, i samband därmed och inom samma område, en rekognoscering av mossmarkerna närmast trafiklederna, allt

i huvudsaklig överensstämmelse med det av torvkommittén framlagda förslag, på *extra stat* för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av kronor 124,000.

[62.]

17. Husslöjden.

a. Befrämjande av husslöjden, *oförändrat ordinarie*
anslag kronor 25,000.

b. *Andre instruktör i husslöjd m. m.*

Sedan en följd av år har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag anvisat å extra stat dels ett anslag av 2,000 kronor för anställande av en andre instruktör i husslöjd och dels ett anslag av 1,500 kronor såsom personligt ålderstillägg till andre instruktören Jonas Wallander.

[63.]
Andre in-
struktör i
husslöjd m. m.
 (extra anslag.)

Sedan den å ordinarie stat uppförde instruktören i husslöjd A. W. Nordin beviljats avsked från instruktörstjänsten från och med den 1 januari 1914, förordnade Kungl. Maj:t den 21 november 1913 med hänsyn därtill, att frågan om ordnandet av statens verksamhet för husslöjdens befrämjande vore under utredning av en för ändamålet tillsatt kommitté, att instruktörsbefattningen å ordinarie stat icke skulle anslås ledig utan uppehållas på förordnande med användande av det för befattningen anvisade arvode av 2,000 kronor.

Då det syntes önskligt att, så länge ovan omförmälda fråga vore under utredning, någon rubbning icke heller skedde beträffande den å extra stat uppförda instruktörsbefattningen i husslöjd, föreslog Kungl. Maj:t 1914 års förra riksdag att för år 1915 anvisa anslag till anställande av en andre instruktör i husslöjd och såsom personligt ålderstillägg till andre instruktören Jonas Wallander med enahanda belopp som förut, vilket ock bifölls.

Enahanda anslag hava därefter av riksdagen beviljats för åren 1916, 1917, 1918 och 1919.

I skrivelse den 5 november 1918 har nu lantbruksstyrelsen anfört följande angående ifrågavarande instruktörers avlöningsförhållanden.

»Den från det ordinarie anslaget till befrämjande i allmänhet av slöjderna utgående avlöningen till en instruktör i husslöjd är enligt nådigt brev den 1 juli 1877 fastställd till 2,000 kronor jämte tre ålderstillägg, vart och ett å 500 kronor efter respektive fem, tio och femton års väl vitsordad tjänstgöring. Sedan Kungl. Maj:t den 21 november 1913 medgivit, att nämnda befattning tillsvidare finge uppehållas på förordnande med användande av det för befattningen anvisade arvode.

[63.] förordnade lantbruksstyrelsen den 11 mars 1914 Olof Olsson Hagner att tillsvidare vara extra instruktör i husslöjd. I en till Kungl. Maj:t ställd, till lantbruksstyrelsen ingiven framställning har Hagner nu hemställt att från och med år 1920 komma i åtnjutande av ett ålderstillägg å 500 kronor. Med överlämnande av denna framställning får lantbruksstyrelsen för egen del erinra, att avlöningsförmånerna till andre instruktören Wallander städse varit desamma som ovan omförmälda för den ordinarie instruktören fastställda. Under sådana förhållanden och då Hagner oavbrutet med gott vitsord fullgjort sina tjänståligganden, synes han från och med år 1920 böra komma i åtnjutande av ett första ålderstillägg å sitt arvode.

De avlöningsförmåner nu ifrågavarande båda instruktörer åtnjuta grunda sig på ovannämnda nådiga brev den 1 juli 1877 och en tidrymd av över 40 år har sålunda förflutit, sedan dessa avlöningsförmåner blevo fastställda. Samma avlöning uppburo vid nämnda tidpunkt jämväl de dåvarande båda instruktörerna i boskapskötsel och mejerihushållning. Dessa båda sistnämndas löneförmåner blevo emellertid reglerade första gången vid 1905 års riksdag, i samband varmed benämningen instruktör utbyttes mot statskonsulent, och bestämdes då till 4,000 kronor jämte två ålderstillägg, vardera å 500 kronor, samt sedermera vid innevarande års riksdag, då samtliga statskonsulenterna erhöilo avlöning, motsvarande andra lönegraden eller, med ortstillägg, 5,800 kronor jämte två ålderstillägg å 500 kronor, därvid såsom villkor för löneförmånernas åtnjutande bland annat stadgades viss tjänstgöringsskyldighet i lantbruksstyrelsen.

Orsaken till att löneförmånerna för meranämnda båda instruktörer under de gångna åren icke blivit föremål för reglering torde i väsentlig mån vara beroende på, att en mera ingående förändring i statens åtgärder till husslöjdens understödjande och utveckling länge stått på dagordningen. Förslag härutinnan föreligger nu i hemslöjdskommitténs den 10 december 1917 avgivna betänkande, i vilket kommittén föreslår, att omordade tvenne befattningar skola indragas. Då det emellertid torde vara ovisst, när den av kommittén föreslagna omorganisationen av statens åtgärder för hemslöjdens främjande kan komma att bli föremål för statsmakternas prövning och beslut, anser lantbruksstyrelsen, som från de båda slöjdinstruktörerna emottagit bilagda skrivelse i ämnet, billigheten kräva, att det allt skarpare framträdande missförhållandet mellan deras löneförmåner och den avlöning andra med dem likställda tjänstemän åtnjuta åtminstone i någon mån blir med det snaraste undanröjt. Lantbruksstyrelsen finner detta vara i särskild hög grad av behovet påkallat icke endast på grund av de sista årens betydliga nedgång i penningvärdet och den alltjämt fortgående stegringen i levnadsomkostnaderna, utan jämväl med hänsyn till instruktörernas tjänstgöringstid, som under nästlidna år omfattade respektive 161 och 132 förrättningsdagar. Utöver dem tillkommande ålderstillägg synes en var av dem böra tillerkännas en personlig arvodesförhöjning av 2,000 kronor, varigenom deras grundlön skulle komma att uppgå till samma belopp som den instruktörerna i boskapskötsel och mejerihushållning tillerkändes vid 1905 års riksdag. Till följd av de ömmande förhållanden, som onekligen här föreligga, finner lantbruksstyrelsen det i hög grad önskvärt, att den föreslagna arvodesförhöjningen beredes instruktörerna från och med nästkommande år.»

Statskontoret har i utlåtande den 20 november 1918 härom yttrat:

»Av handlingarna inhämtas, att hemslöjdskommittén i sitt den 10 december 1917 avgivna betänkande föreslagit, att de båda befattningarna såsom instruktörer

i husslöjd skola indragas. Vid sådant förhållande och då ju under nu rådande dyrtid dessa instruktörer komma i åtnjutande av krigstidstillägg i likhet med andra befattningshavare, skulle det visserligen med fog kunna ifrågasättas, huruvida skäl kunna anses föreligga att nu vidtaga reglering av deras avlöning genom begynnelseavlöningens höjande; men då detta arvode onekligen måste anses synnerligen lågt och, såsom lantbruksstyrelsen framhållit, det är ovisst, när den föreslagna omorganisationen av statens åtgärder för husslöjdens främjande kan komma till stånd, synes det billigt, om nyssnämnda arvode kunde redan från och med år 1919 något höjas, förslagsvis med 1,000 kronor.

Vad anslagsbehovet för 1920 beträffar, torde väl näppeligen instruktören Wallander, som i april 1920 uppnår 70 års ålder och som redan av riksdagen tillerkänts pension, komma att i tjänsten kvarstå längre än till 1919 års utgång, vadan något anslag för personligt ålderstillägg åt honom för år 1920 icke lärers böra beräknas.

På grund av vad sålunda anförts och då statskontoret ej har något att erinra mot förslaget om ett personligt ålderstillägg för år 1920 åt instruktören Hagner, får statskontoret hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

dels medgiva, att å tilläggsstat för år 1919 må upptagas ett förslagsanslag, högst 2,000 kronor, till beredande av arvodesförhöjning åt de bägge instruktörerna med 1,000 kronor åt dem vardera;

dels ock att å extra stat för år 1920 anvisa 3,000 kronor till anställande av en andre instruktör i husslöjd, 1,000 kronor till arvodesförhöjning åt extra instruktören i husslöjd Hagner samt 500 kronor till personligt ålderstillägg åt den sistnämnde, allt såsom förslagsanslag högst.»

Jag tillåter mig först omförmäla, att hemslöjdskommitténs be-
tänkande, över vilket utlåtanden infordrats från ett flertal myndigheter
och institutioner, icke kan leda till propositions framläggande för den
nu sammanträdande riksdagen. Vid sådant förhållande finner jag lika
med lantbruksstyrelsen och statskontoret vägande skäl föreligga att be-
reda innehavarna av de nuvarande slöjdinstruktörsbefattningarna någon
förbättring i deras synnerligen låga avlöningar, vilka, såsom framhållits,
förblivit oreglerade sedan mer än 40 års tid. I avseende å beloppet
ansluter jag mig till statskontorets förslag om 1,000 kronor. Arvodes-
förhöjningen för år 1920 till den extra instruktören bör utgå för be-
fattningen och icke, såsom statskontorets hemställan kan synas inne-
bära, vara beroende av att Hagner då är innehavare av densamma.

*Departement-
chefen.*

Jag biträder även förslaget om beviljande åt instruktören Hagner av ett personligt ålderstillägg å 500 kronor för år 1920 men kan i likhet med statskontoret och på de av detta ämbetsverk anförda skäl icke tillstyrka, att dylikt ålderstillägg jämväl för år 1920 anvisas åt instruktören Wallander.

Då Kungl. Maj:t förklarat sig ämna förelägga riksdagen förslag angående anvisande av medel å tilläggsstat för år 1919 till tillfällig lönereglering

[63.] för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom nämnda statsförvaltning m. m. avsedda medel, anser jag mig ej böra tillstyrka, att särskilda arvodesförhöjningar må medgivas nu ifrågavarande instruktörer redan innevarande år.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom särskilda förslagsanslag, högst, anvisa
å *extra stat* för år 1920

dels till anställande av en andre instruktör i husslöjd kronor 3,000,

dels till arvodesförhöjning åt extra instruktören i husslöjd kronor 1,000,

dels ock för beredande av personligt ålderstillägg med 500 kronor till extra instruktören i husslöjd Olof Olsson Hagner, därest han fortfarande med gott vitsord tjänstgör i denna egenskap, kronor 500,

eller tillhopa kronor 4,500.

18. Lindring av fraktkostnader för kalk.

[64.] På framställning av Kungl. Maj:t har riksdagen å extra stat för varje av åren 1908—1919 anvisat förslagsanslag för lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och märmel för jordbrukets behov. Anslagsbeloppet, som i början var 200,000 kronor, har småningom stegrats och uppgår för år 1919 till 2,000,000 kronor.

I skrivelse den 5 december 1918 har nu lantbruksstyrelsen, med vitsordande att tillgång på kalk, kalkstensmjöl och märmel till rimligt pris vore av synnerligen stor betydelse för jordbruksproduktionen, hemställt om anvisande för ifrågavarande ändamål å 1920 års stat av det belopp, som Kungl. Maj:t kunde finna erforderligt.

I utlåtande den 17 december 1918 har järnvägsstyrelsen anført, att storleken av det statsbidragsbelopp, som kunde vara erforderligt under år 1920, låte sig på grund av de nu under kristiden rådande taxeförhållandena knappast tillförlitligt beräknas.

Under årsperioden november 1917—oktober 1918, för vilken uppgifter beträffande utbetalda statsbidrag nu förelåge, hade taxeförhöjningar ägt rum vid statens järnvägar den 1 januari och 15 juni 1918, varjämte avgifterna i trafik, berörande enskilda järnvägar, varit under-

*Lindring av
fraktkostna-
der för kalk.*
(extra anslag.)

kastade avsevärda och ofta återkommande förändringar. Då statsbidragsbeloppen vore omedelbart beroende av tariffernas förändring, kunde någon tillnärmelsevis riktig siffra på basis av siffrorna för nämnda tidsperiod icke utan en vidlyftig utredning erhållas. Det låte sig ej heller avgöras, huruvida de nu gällande fraktsatserna kunde beräknas komma att något så när orubbade kvarstå år 1920.

Under antagande emellertid att så i huvudsak bleve fallet samt att kalktrafiken under år 1920 i stort sett komme att bli densamma som under år 1918 hade styrelsen sökt att på grundval av föreliggande siffror å utbetalt statsbidrag för juli—oktober 1918 (de månader av meranämnda årsperiod, under vilka nu gällande fraktsatser ägt tillämpning) approximativt beräkna det antagliga statsbidragsbeloppet för år 1920.

Under motsvarande månader år 1914, det ville säga det sista år, då ordinarie fraktavgifter utan provisoriska tilläggsavgifter tillämpades, hade utbetalts ett statsbidragsbelopp av 179,195 kronor, medan beloppet för hela året utgjorde 467,520 kronor. Under juli—oktober år 1918 hade statsbidraget utgjort 742,107 kronor. Utginge man från, att förhållandet mellan kalktrafiken under nämnda månader och samma trafik under hela året vore i huvudsak oförändrat år från år, skulle statsbidraget för ett år under enahanda förhållanden beträffande frakter och villkor för erhållande av statsbidrag, som varit rådande under nyssberörda månader, uppgå till omkring 1,936,000 kronor.

Med stöd av vad järnvägsstyrelsen sålunda anført har styrelsen hemställt, att, därest statsbidrag till frakter för jordbrukskalk ansåges böra utgå jämväl under år 1920 och enligt nu gällande grunder, Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ifrågavarande år anvisa samma belopp som för år 1919 eller 2,000,000 kronor.

I likhet med lantbruksstyrelsen håller jag före, att det är av största vikt för jordbruksproduktionen, att ifrågavarande produkter kunna erhållas till rimliga priser. Jag anser därför, att medel till lindring av fraktkostnaderna vid dessa produkters transport å järnväg böra beredas jämväl för år 1920. Med hänsyn till vad järnvägsstyrelsen i ärendet anført finner jag ingen anledning ifrågasätta någon ändring i det nuvarande anslagsbeloppet utan torde detta böra liksom för innevarande år bestämmas till 2,000,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Jag vill erinra, att med anledning av att riksdagen i fjol framhöll angelägenheten av att så vitt möjligt sådana åtgärder vidtoges, varigenom större säkerhet erhöles för att fraktlindringen verkligen

[64.] komme jordbruket tillgodo, utredning härom är igångsatt men ännu icke avslutad.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och märgel för jordbrukets behov å *extra stat* för år 1920 anvisa såsom förslagsanslag kronor 2,000,000.

19. Landsbygdens elektrifiering.

a. *Främjande av landsbygdens elektrifiering.*

[65.] I anledning av inom riksdagen väckta motioner anvisade 1918 års lagtima riksdag, i samband med bifall till Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en kraftledningslånefond, för främjande i vad på länsstyrelserna lämpligen kunde ankomma av en planmässig organisation och utredning av landsbygdens elektrifiering särskilda förslagsanslag å högst 100,000 kronor dels å tilläggsstat för år 1918 dels ock å extra stat för år 1919.

I den skrivelse den 15 juni 1918, nr 374, varigenom nämnda beslut meddelades, anförde riksdagen, efter att hava uttalat sin anslutning till förslaget om inrättande av en kraftledningslånefond, att statens verksamhet för främjande av landsbygdens elektrifiering emellertid enligt riksdagens åsikt syntes icke böra inskränkas till utlämnande av lån till för den elektriska energiens distribution och de smärre vattenfallens utbyggande avsedda företag. Det syntes jämväl vara för staten angeläget, att detta arbete skedde efter möjligast enhetliga principer och i så nationalekonomiskt fördelaktiga former som möjligt. Riksdagen framhöll också, att den så kallade elektrifieringskommittén vore verksam i sådant syfte. Till nämnda arbetes underlättande ansåge riksdagen välbetänkt att, såsom i motionerna föreslagits, länsstyrelserna genom för ändamålet beviljade medel bereddes möjlighet att genom anlitande inom de olika länen av särskilda på området sakkunniga personer utveckla en bestämd och målmedveten verksamhet. Härvid borde såsom i motionerna jämväl betonats nödig samverkan äga rum de olika länen emellan, så att exempelvis samma system komme till tillämpning beträffande sådana län eller delar därav, som hade mera ensartad karaktär. Samtidigt ville riksdagen kraftigt understryka den synnerliga vikten av, att enhetlighet och plaumässighet i arbetet i fråga för hela landets vidkommande städse vederbörligen upprätthölles, och höll före, att elektrifieringskom-

mitten i sådant avseende borde hava en betydelsefull uppgift att fylla. Det syntes riksdagen ock lämpligt, att åt nämnda kommitté anförtröddes att vara det ledande, sammanhållande och övervakande organ, med vilket de av länsstyrelserna anställda eller med dem adjungerade särskilda sakkunniga borde stå i oavbrutet samarbete.

Sedan elektrifieringskommittén efter erhållen befallning inkommit med förslag rörande användningen av de utav riksdagen för ifrågavarande ändamål anvisade anslag, fastställde Kungl. Maj:t den 22 november 1918 fördelning av tilläggsanslaget för sistnämnda år de olika länsstyrelserna emellan. I anslutning till riksdagens ovannämnda uttalande rörande elektrifieringskommitténs uppgift beträffande ifrågavarande verksamhet bemyndigade Kungl. Maj:t vidare nämnda kommitté att tillsvi-dare såsom administrerande organ för landsbygdens elektrifiering direkt samarbeta med för sådant ändamål hos länsstyrelserna anställda eller med dem adjungerade särskilda sakkunniga ävensom med för landsbygdselektrifieringens befrämjande och organisation bildade länsföreningar i ändamål att så vitt möjligt åstadkomma enhetlighet och planmässighet vid arbetet med landsbygdens elektrifiering. Tillika anbefalldes respektive länsstyrelser att tillse, att av länsstyrelse anlitad sakkunnig med arvode från ifrågavarande anslag genom instruktion tillförbundnes att vid arbete för landsbygdselektrifieringen samarbeta med elektrifieringskommittén.

I skrivelse den 18 december 1918 har nu elektrifieringskommittén anført, att arbetet med landsbygdens elektrifiering otvivelaktigt komme att behöva fortgå med oförminskad fart jämväl under år 1920, varför länsstyrelsernas verksamhet i berörda avseende enligt kommitténs mening lämpligen borde fortfara även under sistnämnda år. I anslutning härtill och då behovet av anslag syntes komma att bli lika stort under år 1920 som under åren 1918 och 1919, har nämnda kommitté hemställt, att ett förslagsanslag av högst 100,000 kronor måtte för år 1920 anvisas för nu ifrågavarande ändamål.

Jag håller före, att den särskilda verksamhet för landsbygdens elektrifiering genom medverkan från länsstyrelserna, som möjliggjorts genom ovannämnda anslag, bör vara ägnad att kraftigt bidra till och jämväl påskynda en lycklig lösning av elektrifieringsfrågan, och då arbetet med landets elektrifiering ännu befinner sig i begynnel-sestadiet, anser jag i likhet med elektrifieringskommittén av vikt, att medel för ändamålet ifråga beredas jämväl för år 1920.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

[65.]

att för främjande i vad på länsstyrelserna lämpligen må ankomma av en planmässig organisation och utveckling av landsbygdens elektrifiering å *extra stat* för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 100,000.

b. *Statskonsulent för landsbygdens elektrifiering m. m.*

[66.]

Statskonsu-
lent för
landsbygdens
elektrifiering
m. m.

(extra anslag.)

För anställande av en statskonsulent för landsbygdens elektrifiering ävensom till rit- och skrivbiträden åt densamme samt expenser har riksdagen anvisat anslag å *extra stat* för vartdera av åren 1918 och 1919. Anslaget för innevarande år uppgår till 15,000 kronor.

Reglemente för statskonsulenten är utfärdat den 18 december 1917.

I skrivelse den 28 november 1918 har lantbruksstyrelsen hemställt, att för enahanda ändamål måtte för år 1920 av riksdagen äskas ett anslag av 15,000 kronor.

Departements-
chefen.

Anslag för ifrågavarande ändamål behöves även för år 1920. Någon ändring i anslagsbeloppet vill jag icke ifrågasätta.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anställande av en statskonsulent för landsbygdens elektrifiering ävensom till rit- och skrivbiträden åt densamme samt expenser å *extra stat* för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 15,000.

20. *Upplysningsverksamhet angående försäljningsföreningar m. m.*

[67.]

Upplysnings-
verksamhet
angående
försäljnings-
föreningar
m. m.

(extra anslag.)

Till främjande av upplysningsverksamhet rörande föreningar för ordnande av avsättningen av lantmannaprodukter ävensom beträffande jordbrukskasserörelsen har riksdagen å *extra stat* för år 1919 anvisat ett förslagsanslag, högst 10,000 kronor.

Kungl. Maj:t har den 3 december 1918 utfärdat kungörelse i ämnet.

I enlighet med vad lantbruksstyrelsen hemställt i skrivelse den 21 november 1918 tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till främjande av upplysningsverksamhet rörande föreningar för ordnande av avsättningen av lantmannaprodukter ävensom beträffande jordbrukskasserörelsen å *extra stat* för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 10,000.

D. **Fiskeriväsendet.**

1. Fiskerinäringens understöd, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 140,000.

2. **Undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare.**

För ett vart av åren 1903—1912 anvisade riksdagen på extra stat ett anslag av 2,250 kronor såsom bidrag till anordnande av undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare, under förutsättning att Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap eller landsting för ändamålet bidroge med tillsammans 2,000 kronor.

[68.]
Undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare.

Sedermåra anvisade riksdagen såsom bidrag till anordnande av undervisningskurser och hållande av föredrag i navigation m. m. för bohuslänska fiskare, under förutsättning att av Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap eller landsting eller eljest för ändamålet tillsköttes minst 1,150 kronor, på extra stat för vart och ett av åren 1913—1917 ett anslag av 1,400 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utav detta belopp förskottsvis under ett vart av nästföregående år av tillgängliga medel utanordna 700 kronor. Det förutsattes, att av statsanslaget för varje år skulle bestridas hela arvudet till en inspektör, 250 kronor, och högst hälften av övriga kostnader med 1,150 kronor.

(extra anslag.)

Under förutsättning att av Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap eller landsting eller eljest för ändamålet tillsköttes respektive 1,150 och 575 kronor, har för ändamålet anvisats dels av 1917 års riksdag å extra stat för år 1918 ett förslagsanslag å högst 1,550 kronor med förskotts rätt under år 1917 beträffande 775 kronor — höjningen föranleddes av att inspektörens arvode ansågs böra ökas till 400 kronor — dels ock av 1918 års riksdag å tilläggsstat för samma år ett reservationsanslag av 775 kronor, avsett för kurserna under hösten samma år.

Å extra stat för år 1919 har riksdagen för ifrågavarande ändamål anvisat ett reservationsanslag av 1,550 kronor, under förutsättning jämväl för detta år att av meranämnda hushållningssällskap, landsting eller eljest för ändamålet tillsköttes minst 1,150 kronor. Anslaget är sålunda numera beräknat för kalenderår.

Jämlikt de angående dessa kurser av Kungl. Maj:t den 6 juni 1902 givna föreskrifter hava berättelser inkommit angående de kurser, som ägde rum hösten 1917 och under förra delen av år 1918.